

ТЕМЕЛЬ ДИНИЙ БИЛЬГИЛЕР

ИМАН - ИБАДЕТ - АХЛЯКЪ - СИЕР

Сейфеддин Языджы



АЗОВСКОЕ ИСЛЯМИЙ ИЛИМЛЕР МЕДРЕСЕСИ



Азырлагъанлар:
Иса Велиев
Джанер Джапаров
Айдер Исмаилов
Асадуллах Т. Баиров

Муаррир: Энвер Къуртумер

«Темель диний бильгилер» китабы, Ислямнынъ иман эсаслары, ибадетлери, инсаннынъ кунъделик ал ве аркетлери акъкъында кениш малюмат бере, оларны ислямий ольчулерге коре айдынлата. Бундан да гъайры, китапта Пейгъамберимизнинъ орьнек яшайышы ве мумтаз ахляккы акъкъындаки бильгилер де ер ала.

Китап, Къырым Мусульманлары Диний Идареси тарафындан тас-дыкъланып, медресе талелелери, имамлар ве динимиз эсасларыны огренмеге истеген ватандашларымызгъа тевсие этиле.

© Китапнынъ бутюн хакълары сакълдыр.

Китап Къалай медресесининъ къол тутувынен азырланды.

Адрес: АРК, Джанкойский р-н, с. Майское, ул. Гаспринского, 1.
Тел / Факс: 8 (06564) 50 691, **Моб. Тел:** 8 063 452 94 72.
Э. почта: kalaymedrese@yahoo.com

Дизайн:



SKM Graphics

ТЕМЕЛЬ ДИНИЙ БИЛЬГИЛЕР

ИТИКЪАД - ИБАДЕТ - АХЛЯКЪ - СИЕР

Сейфеддин Языджы

КИРИШ СЕЗ

Къыйметли окъуйыджы!

Мукъаддес Ислям динимизнинъ эсасларыны, къыскъа ве анълашыладжакъ шекильде саде къырымтатар тилинде анълаткъан бир китапкъа чокътан ихтиядж бар эди. «Темель диний бильгилер» адлы бу китап, ватандашларымызгъа саде тильде, юдже динимиз акъкъында мундериджели ве эсаслы бильгилер бермек макъсадынен тертип этильди.

Китапны азырлавда, Тюркиеде айны аднен чокъ керелер нешир олунгъан ве узун йыллардан берли мектеплерде, медреселерде дерслик оларакъ къулланылгъан Сейфеддин Языджинынъ китабы эсас оларакъ алынды. Китапнынъ тертиби ве болюклери айны шекильде къалмакъ иле берабер, базы къысымлары денъиштирильди, базы мевзулар кенишлетильди. Даа зияде ает ве хадислер къошулды, оларнынъ арапча метинлери берильди ве энъ эсасы китапкъа миллий бир тюз къазандырмагъа аракет этильди.

Китап дёрт эсас болюктен ибареттир:

1. Итикъад болюгинде иман эсаслары анълатыла.
2. Ибадетлер болюгинде абдест, намаз, ораза киби ибадетлер акъкъында сёз юрсетиле.
3. Ахлякъ болюгинде яхшы ве ярамай табиятлар акъкъында бильгилер бериле.
4. Сиер болюгинде пейгъамберимизнинъ аяты акъкъында къыскадан икяе этиле.

Эр бир болюкте мусульманнынъ мытлакъа бильмеси керек олгъан малюматлар къыскъа, саде ве тертипли суретте такъдим этильмеге тырышылды.

Бойлеликнен, бу китап эр бир мусульманнынъ кунъделик мурад-жаат этеджек бир эсери олмакънен берабер, окъув юртларында дерслик оларакъ да къулланылмасы мумкюн.

Китапнынъ азырланмасына эмеги синъген ве басылмасына ярдымджы олгъан аркъадашларгъа, Къырым Мусульманлары Диний Идареси адындан самимий тешеккурлер бильдирип, чалышмаларынынъ девамылы олмасыны тилеймиз. Умют этемиз ки, бу китап бир бошлукъны толдуруп, халкъымызнынъ озъ менлигини къазанмасына ярдымджы олур.

Гъайрет къулдан, мувафакъиет Аллахтандыр.

Къырым мусульманлары
диний идареси

БИРИНДЖИ КИТАП

ИТИКЪАД

БИРИНДЖИ БОЛЮК

ИСЛЯМ ДИНИ ВЕ ХУСУСИЕТЛЕРИ

МЕВЗУЛАР

- Ислям дини
- Ислям динининъ макъсады
- Ислям динининъ хусусиетлери
- Ислямны бутюн дюнья дини япкъан хусусиетлер

ИСЛАМ ДИНИ

1. Дин недир

Дин – акъыл саиплерини озъ арзу-истеклеринен дюнья ве ахырет аятларында бахт ве сеадетке алып баргъан иляхий къанунлардыр.

2. Динлер учъ къысымгъа айрыла

а) *Хакъ дин*

Аллах тарафындан пейгъамбер вастасынен инсанларгъа бильди-рильген, ич бир денъишме олмадан ве бозулмадан кунюмизге къадар етип кельген диндир. Бу хусусиетлерни ташыгъан тек дин бизим дини-миз Исламдыр.

б) *Мухарреф дин*

Аллах тарафындан пейгъамберлер вастасынен инсанларгъа бильдирилъген, амма даа сонъра инсанлар тарафындан денъишти-рилъген, бозулгъан динлер. Булар христиан ве еудий динлеридир. Бу динлерни кетирген пейгъамберлер вефат эткен сонъ диндеки базы къанун ве шартларны инсанлар озъ истеклерине коре денъиштирди-лер, къошма ве эксильтме яптылар. Онынъ ичюн бу динлернинъ асы-лы кунюмизге къадар етип кельмеде ве биз оларгъа мухарреф, яни бозулгъан динлер деп айтамыз.

в) *Батыл динлер*

Инсанлар тарафындан уйдурылгъан динлер. Меселя, буддизм, брахманизм, даосизм ве дигерлери. Олар Аллах тарафындан ёлла-нылмады ве пейгъамберликнен ич бир алякъалары ёкъ.

3. Исламнынъ башкъа динлер арасындаки ери

Ильк инсан олгъан Хазрети Адем айны вакъыт ильк пейгъамбер эди. Бу себептен инсаниетнинъ ильк дини хакъ диндир. Хазрети Адем -алейхисселям-дан Хазрети Иса -алейхисселям-гъа къадар кельген бутюн пейгъамберлер инсанларны тек Аллахкъа иман этмеге чагъ-ырдылар ве Онъа насыл ибадет этмек керек олгъаныны огреттилер. Лякин бу пейгъамберлернинъ теблигъ¹ эткен иман эсаслары ве диний укъумлер белли бир девирден сонъ бозулды ве асыллары къалмады.

Бунынъ узерине Юдже Аллах сонъ пейгъамбер Мухаммед -сал-лаллаху алейхи ве селлем- вастасынен бутюн инсаниетке сонъ ве энъ мукеммель дин олгъан Исламны ёллады. Бу себепнен керчек дин, Ис-лям динидир. Батыл динлернинъ Аллах къатында ич бир къыймети ёкъ. Аллах къатында тек ве къабул этильген дин Исламдыр.

Бу акъикъат Юдже Аллах тарафындан Къуран-ы Керимде шойле

1 Теблигъ этмек – бильгини кетирип инсанларгъа еткизмек, анылатмакъ.

бильдириле:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ

«Шубесиз Аллах къатында хакъ дин Ислямдыр».²

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ
مِنَ الْخَاسِرِينَ

«Ким Ислямдан башкъа бир дин къыдырса бильсин ки, озюнден (бойле бир дин) асла къабул этильмейджек ве о, ахыретте зиян эткенлерден оладжакъ».³

МЕНИМ ДИНИМ

Меним диним юджедир; мен динимни северим,
Оны бутюн динлерден устюн тутар, саярым.

Ислямдыр меним диним, динлернинъ энъ гузели.
«Аллах бирдир» демектир динимизнинъ темели.

«Аллах бир» деп айтамыз; «Аллах» деп ялварамыз.
«Аллах бирдир» демектен башкъа сёз тапалмаймыз.

Пейгъамберим Мухаммед – эки джиан кунеши,
Пейгъамберлер ичинде ёкътыр онынъ бир тенъги.

Бу динни Раббимизден кетирген одыр бизге;
Бу дин нурлар ягъдырыр, коклерден устюмизге.

Бу дин айта – темиз ол! Бу дин айта – догъру ол!
Бу динден даа гузель бармы экен башкъа ёл?

Китабымыз Къурандыр; окъурмыз оны эр кунъ,
Чокъ шукюр Аллахкъа, мусульманмыз биз бугунъ.

М. Ш. Ялткъая

2 Али Имран суреси, 19.

3 Али Имран суреси, 85.

ИСЛАМ ДИНИНИНЪ МАКЪСАДЫ

Ислам инсанларнынъ бахтлы ве сеадетли олмаларыны истер. Исламнынъ укумлерине уйгун арекет эткенлер эм дюнъяда, эм де ахыретте бахтлы олурлар.

Ислам динининъ укумлери учъ кысымдан ибарет:

1. Иман: Инсан иман эсасларына инангъан алда маневий гыда-сыны ала, къальбини янълыш инамлардан темизлей ве догъру инам-нен гузеллештире. Бойлеликнен, инсан огълу озюнинъ акъыкый кый-метини къазана.

2. Амель: Амель – инсанларнынъ япкъан ишлери. Амельнен алякъалы укумлер экиге айрыла:

а) Аллах огюндеки ибадет вазифелери.

б) Инсанларнынъ озъара мунасебетлерини тертип, низамгъа къойгъан къанун ве къаиделер.

3. Ахлякъ: Инсанларгъа нисбетен тюшюндже ве арекетлеримиз-ни тертиплеген укумлер.

ИСЛАМ ДИНИНИНЪ ХУСУСИЕТЛЕРИ

1. Ислам сонъ диндир. Исламдан башкъа дин кельмейджек. Исламнынъ укумлери къыяметке къадар девам этеджек. Ислам динини инсанларгъа теблигъ эткен Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- сонъ Пейгъамбердир. Ондан сонъра пейгъамбер кельмейджек.

2. Ислам бутюн кяинат динидир – бутюн дюнъя динидир. Эвельки пейгъамберлернинъ теблигъ эткен динлер белли бир миллетлерге кельген эди. Албуки, Ислам дини бутюн дюнъя миллетлерине ёлланлды, яни Ислам бутюн инсаниетке кельген бир диндир.

3. Ислам динининъ укумлери бутюн инсанларнынъ ихтияджларыны къаршылайджакъ шекильде мукеммельдир. Бу себептен башкъа бир динге ихтиядж къалмай.

4. Ислам дини, ондан эвель ёлланылгъан Пейгъамберлерни ве китапларны тасдикъ эте.

5. Ислам дини эвельки пейгъамберлернинъ кетирген динлерни ве укумлерни кечерсиз этти, чюнки олар белли бир миллетке ве белли бир вакъыт ичюн ёлланылгъан эди. Албуки, Ислам дини бутюн миллетлерге ёлланылгъан ве къыяметке къадар денъишмеден девам

этеджек бир диндир.

ИСЛЯМНЫ БУТЮН ДЮНЬЯ ДИНИ ЯПКЪАН ХУСУСИЕТЛЕР

Ислям динини бутюн дюнья дини япкъан чокъ хусусиетлер бар. Булардан базаылары шулар:

1. Ислям – бутюн инсанлыкъкъа ёлланылгъан сонъ дин

Ислям бутюн инсанлыкъкъа ёлланылгъан ве къыяметке къадар девам этеджек сонъ иляхий диндир. Бу себептен Пейгъамбер эфендимиз Ислям динини дюньядаки бутюн миллетлерге теблигъ этмек макъсадынен, о девирдеки мемлекетлернинъ идареджилерине мектюплер ёллады ве оларны Ислям динини къабул этмеге чагъырды.

2. Ислям – акъыл ве илим дини

Ислям дини акъылгъа буюк эмиет бере. Мукеллеф олмакъ ичюн акъылы еринде олмакъны шарт къоша. Бильгиге де юксек дереджеде къыймет кескен динимиз, даима окъумакъны ве огренмекни эмир эте. Динимизге коре илим огренмек мусульман эркеклерге ве къадынларгъа фарздыр.

3. Ислям – эм дюнья, эм де ахырет дини

Ислям динининъ макъсады - инсанны эм дюньяда, эм де сонъсуз ахырет аятында бахтлы япмакътыр. Динимиз, дюнья тургъандже инсанларнынъ эр вакъыт бахтлы олмасыны ве юксельмесини теминологен, эм шахыс, эм де джемиет ихтияджларына джевап берген шартларны кетирген. Динимиз бизлерге дюнья ве ахыретте бахтияр олмакънынъ ёлларыны косътере.

Бу мевзуда Ислямнынъ вааз эткен шартларнынъ мундериджеси шудыр: «Ич ольмейджек киби дюнья ичюн чалыш, ярын оледжек киби де ахырет ичюн чалыш».

4. Ислям – къолайлыкъ дини

Ислям дини зорлукъ дини дегиль. О, къолайлыкъ динидир. Динимизнинъ эмирлери бизни даа яхшы бир инсан япмакъ ве юксек бир аяткъа азырламакъ ичюндир. Ибадетлер мевзусында, динимиз кучюмизге коре бизлерге базы шейлерни эмир эте ве чокъ меселеде къолайлыкълар косътере:

Меселя, ёлджу дёрт рекятлы намазларны эки рекят къылар. Намазны аякъта къылып оламагъанлар отургъан алда къылмалары мумкюн. Рамазанда ораза тутмагъа такъаты етмеген хасталар, яхшы олгъанлары вакъыт тутарлар. Яхшы оладжагъына умют этмеген ве пек

къарт олгъан инсанлар исе тутуп оламагъан оразалары ерине фидье (фукъареге берильген белли микъдардаки акъча) берирлер.

Инсаннынъ кучю ве ихтияджы дикъкъаткъа алынаракъ, къыйын вазиетлерде динимиз тарафындан инсанларгъа косътерильген даа пек чокъ къолайлыкълар бар. Бу себептен Ислямнынъ укъумлери (къанун ве къаиделери) эр вакъыт ве эр ерде тетбикъ этильмеси мумкюн.

5. Ислям дининде ашырылыкъ ёкъ

Ислямнынъ къаиделери акъылгъа ве инсаннынъ табиатына (фытратына) энъ уйгъун укъумлердир. Бизим вазифемиз исе бу укъумлерге бойсунмакътыр.

Япылмасы эмир этильмегени алда дин адындан ашырылыкъкъа кетип, инсаннынъ озюни къыйнамасы, хелял олгъан дюнья ниметлеринден узакълашып, зорлу бир аят яшамасы Ислям динине догъру кельмей.

6. Ислям – барыш ве севги дини

Ислямнынъ бир гъаеси де инсан севгисини, инсан акъларына сайгъыны юреклерге синъдирип, джемиетте девамлы бир барыш ве селяметлик теминлемектир. Бу макъсатнен динимиз пек чокъ къаиделер къоя. Бири-биримизни севмекни, башкъасынынъ акъ-укъукъына сайгъылы олмакъны акъыкъий мусульман олмакъ ичюн шарт сая.

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Имамы Азам эбу Ханифе

Эбу Ханифе, Ислям дюньясынынъ етиштирген энъ буюк алимлеринден бирисидир. О, кениш бильгиси, зийреклиги ве юксек ахлякъынен Ислям дюньясында бир йылдыз киби парылдап, мусульманларны айдынлатты ве оларгъа ёл косътерди. Эбу Ханифе буюк алим олмакънен бир сырада Аллахкъа ибадетте, инсанларгъа яхшылыкъ япувда, догърулыкъта ве гузель ахлякъта нумюне олгъан бир Ислям алиmidир.

О, къыркъ йыл ятсы абдестинен саба намазыны къылды, яни геджелерни девамлы, юкъусыз ибадетнен кечирди. Намазнынъ бир рекъатында Къуран-ы Керимни башындан сонъуна къадар окъуп чыкъкъаны бильдирильген. Эбу Ханифе Рамазан айында эр гедже бир кере ве кунъдюз бир кере олмакъ узъре джеми 60 кере Къуран-ы Керимни хатим эте эди.

Къысметини тиджарет япып къазангъан Эбу Ханифе догърулыкъ-

тан ич айрылмаз ве озюнден чокъ башкъаларны тюшюне эди. Бир къадын, онъа сатмакъ ичюн йипек бир урба кетире. Эбу Ханифе фиатыны сорай. Къадын да юз дирхем истей.

Эбу Ханифе:

- Бунынъ къыймети юзден фазладыр, къачкъа сатаджагынъызны айтынъыз, - дей. Къадын юзер, юзер арттыраракъ 400 дирхемге къадар чыкъты. Эбу Ханифе:

- Даа да пааллы, - дей:

Къадын:

- Сен менимнен ойнайсынъмы шу?- деп ачувлана.

Эбу Ханифе:

- Янълыш анъладынъыз. Бир адам кетиринъ де, фиат къойдурайыкъ, - дей. Къадын бир адам чагъыра ве сатаджакъ малына фиат къоймасыны истей. Эбу Ханифе бу урбаны беш юз дирхемге сатып ала. О, озю муштери олгъанына бакъмадан, сатыджынынъ менфаатыны къорчалай. Бунынънен о, догърулыкъ ве акъикъатперверлик мисали ола.

Эбу Ханифе, элли беш кере хаджылыккъа барып келе. Сонъ кересинде Кябенинъ ичине кирип, эки рекят намаз къыла. Намазнынъ биринджи рекятында Къураннынъ ярысыны, экинджи рекятында да дигер ярысыны окъуй. Бойле этип, эки рекятлыкъ намазда Къуран-ы Керимни тамамлай.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Дин недир?
- 2) Динлер къач къысымгъа айырыла?
- 3) Динлер арасында Ислямнынъ ери насыл олгъаныны анъла тынъыз?
- 4) Ислям динининъ макъсады не, Ислямнынъ укумлери къач къысымдан ибарет?
- 5) Ислям динининъ хусусиетлери нелерден ибарет?
- 6) Ислямны бутюн дюнъя дини якъан хусусиетлер нелер?

ЭКИНДЖИ БОЛЮК

ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Келиме-и Тевхид, Келиме-и Шехадет ве маналары
- Иман эсаслары
- Иджмалий иман
- Тафсилий иман
- Инам бакъымындан инсанлар
- Иманнын инсангъа берген хошнутлык ве бахтиярлык
- Иманнен амель арасындаки мунасебет
- Иманнын сахих ве макъбул олмасынын шартлары

КЕЛИМЕ-И ТЕВХИД

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

Окъунмасы: «Ля иляхе илляллах, Мухаммедун ресулюллах».

Манасы: «Аллахтан гъайры танъры ёкътыр. Хазрети Мухаммед Аллахнынъ пейгъамберидир».

Келиме-и шехадет

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

Окъунмасы:

«Эшхеду эн ля иляхе илляллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве ресулюх».

Манасы:

«Мен шаатлыкъ этем ки, Аллахтан гъайры танъры ёкътыр ве кене шаатлыкъ этем ки, Мухаммед Аллахнынъ къулу ве пейгъамберидир».

ИМАН ЭСАСЛАРЫ

Иман сёзюнинъ лугъаттаки манасы - эр къайсы бир шейге инанмакъ демектир.

Динимизде исе иман - Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Аллах тарафындан кетирген шейлернинъ догъру олгъанына юректен инанмакъ ве бу инамны тильнен сёйлемектир.

1. Иман экиге айрыла

а) Иджмалий иман

Аллахкъа ве Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Аллахнынъ пейгъамбери олгъанына инанмакътыр.

Бу эки хусус, динимизде инанылмасы керек олгъан дигер хусусларны да ичине алгъаны ичюн бутюн иман эсасларынынъ бир мундериджесидир. Бу себепнен, бунъа «иджмалий иман» яни «топлу шекильде иман» деп айтыла.

Иман эсаслары топлу бир шекильде ве мундеридже оларакъ эм

Келиме-и Тевхидде, эм де Келиме-и Шехадетте ифаде этиле. Бир инсан, Келиме-и Тевхид я да Келиме-и Шехадетни айтып, буларнынъ маналарына юректен инанса Ислямгъа кирер, яни мусульман олур. Анджакъ, мусульман олгъан кимсе бунынънен сынъырланмайып, иман эсасларынынъ эр бирини огренмеси ве бутюнине айры-айры инанмасы керек. Инангъан кимсеге «му'мин» деп де айтыла.

б) Тафсилий иман

Иман эсасларына айры-айры инанмагъа «тафсилий иман», яни «теферруатлы оларакъ инанмакъ» дерлер.

Теферруатлы оларакъ бильдирильген иман эсасларына «иман-нынъ шартлары» деп де айтыла.

Иманнынъ шартлары алты данедир:

1. Аллахгъа иман.
2. Аллахнынъ мелеклерине иман.
3. Аллахнынъ китапларына иман.
4. Аллахнынъ пейгъамберлерине иман.
5. Ахырет кунюне иман.
6. Къадерге, яхшылыкъ ве яманлыкъ Аллахнынъ яратмасынен олгъанына иман.

Мусульман я да му'мин кимсенинъ бу алты хусускъа инанмасы шарт. Эгер бир данесине биле инанмаса мусульман сайылмаз.

Иманнынъ шартлары «Аменту» деген сёзде топлангъан. Эр бир мусульман «Аменту»ны ве манасыны огренмели.

«Аменту» шудыр:

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَ
بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ
حَقَّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ
رَسُولُهُ

Окъунмасы:

«Аменту билляхи ве меляикетихи ве кутубихи ве русулихи ве'льевми'ль-ахири ве би'ль-къадери хайрихи ве шеррихи миналлахи теалья ве'ль-ба'су ба'де'ль-мевти хакъкъун. Эшхеду энля иляхе илляллах ве эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве ресулюх».

Манасы:

«Мен Аллахқа, Аллахның мелеклерине, Аллахның китаптарына, Аллахның пейғамберлерине, Ахырет кунюне, қъадерге; яхшылық ве яманлықның Аллахтан олғанына инандым. Оьген сонъ тирилюв хакътыр. Мен шаатлық этем ки, Аллахтан башқа Танъры ёкътыр ве шаатлық этем ки, Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- Аллахның къулу ве пейғамберидир».

ИМАН БАҚЪЫМЫНДАН ИНСАНЛАР

Иман бақымындан инсанлар уч къысымға айрыла:

1. Му'мин – Аллахның барлығына ве бирлигине, Хазрети Мухаммеднің -саллаллаху алейхи ве селлем- Аллахның пейғамбері олғанына юректен инанған ве буны тилинен сёйлеген кимсеге «му'мин» дейиле.

2. Мунафыкъ – Аллахның барлығына ве бирлигине, Хазрети Мухаммеднің -саллаллаху алейхи ве селлем- пейғамберлигине юректен инанмағаны алда тилинен инанғаныны сёйлеген кимселерге «мунафыкъ» дейиле.

3. Кяфир – Аллахның барлығына, бирлигине ве Хазрети Мухаммеднің -саллаллаху алейхи ве селлем- пейғамберлигине инанмаған ве буны тилинен ифаде эткен кимсеге «кяфир» дейиле.

Му'мин олғанлар, дженнетте сонъсуз ве бахтлы бир аятқа къаушаджақлар. Мунафыкъ ве кяфирлер дженнетке кирип оламайджаклар, имансызлықның джезасыны джехеннемде чекеджеклер.

ИМАННЫҢ ИНСАНҒА БЕРГЕН БАХТ ВЕ СЕАДЕТ

Инсан, беден ве рухтан мейданға кельген бир варлықтыр. Беденимизнің ашамаға ве ичмеге ихтияджы олғаны киби, рухумызының да гыдаға ихтияджы бар.

Рухның энъ эмиетли гыдасы сағлам ве доғру имандыр. Аллахқа инанған ве ишанған адам маневий гыдасыны алған ве буюк къувет къазанған олур. Чюнки адам эр вакыт Аллахның ярдымына мухтадж. Мухтадж олғанымыз о Юдже Яратыджыға инанмакъ ве бағланмакъ сеадет ве инам менбаасыдыр.

Юдже Аллах шойле буюра:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

«Дикъкъат этинъ, юреклер анджакъ Аллахны анъмакънен тынчланыр» (Рад суреси, 28).

Иман инсанны ялынъызлыкътан, маневий бошлукътан къуртара. Иман рухумызнынъ гъыдасы, къальбимизнинъ ышыгъыдыр. Имансыз бир инсаннынъ руху гъыдасыз, къальби къаранлыкъ ичинде къала. О, энъ буюк таянчтан махрум ола.

Яшайышта инсан чешит къыйындыжылыкъларнен къаршылаша. Бойле вакъытларда юректен Аллахкъа багълы олгъан иман саипле-ри умятсизликке тюшмезлер. Аллахкъа сыгъынырлар. Онъа инанып, сабырнен нетиджени беклерлер. Бойле кучьлю бир досткъа севги ве сайгъынен багъланмакъ инсанны бахтияр япар.

Имандан махрум олгъан инсанлар умятсизликке тюшерлер. Бахт-сыз олурлар. Къасеветлерден къуртулмакъ ичюн ички ве наркотик къулланмагъа чаре арарлар ве даа буюк белягъа огъарлар. Бойле этип эм дюнья, эм де ахырет сеадетини гъайып этерлер.

ИМАННЕН АМЕЛЬ АРАСЫНДАКИ МУНАСЕБЕТ

Бир мусульман диний укъумлерни инкяр этмегени муддетче ве юрегинде иман булунгъаны муддетче ибадет этмесе биле кене де мусульмандыр, яни динден чыкъмаз ве кяфир олмаз. Лякин Аллахнынъ эмири олгъан ибадетлерни япмагъаны ичюн гунах къазаныр ве джеза-ны хакъ эткен олур.

Ибадетлер иманнынъ мукеммеллешмесини ве къуветленмесини теминлей. Ахыретте джезадан къуртулмамызгъа ве дженнетке кирме-мизге себепчи ола. Амельсиз, ибадетсиз иман зайыфлаша ве инсан-нынъ къальбиндеки иман нуру сёнмеге башлай.

Буны шойле бир мисальнен анълатайыкъ:

Иман ачыкъта янгъан бир чыракъкъа бенъзер. Чыракънынъ ате-ши сёнмемеси ичюн оны джамнен къапатмакъ керек. Эгер де бу ше-кильде къорчаланмаса, ель уфюрип атешни сёндюрер. Иман да юре-гимизде янгъан бир чыракътыр. Ибадетлер оны сакълай. Намаз, ораза киби ибадетлерни ве Аллахнынъ дигер эмирлерини ерине кетирсек эм Аллахкъа нисбетен борджумызны ерине кетирген олурмыз, эм де има-нымызны къуветлендириримиз.

ИМАННЫНЪ САХИХ ВЕ МАКЪБУЛ ОЛМАСЫНЫНЪ ШАРТЛАРЫ

Иманнынъ сахих ве макъбул олмасы ичюн учъ шарт бар:

1. Иман артыкъ умют къалмагъаны вакъыт олмамалы.

Эвельден иман этмеген бир инсан олюм алында азапны корип, къоркъудан иман этмеси кечерсиздир. Бу иман о кишиге файда бермез. Тыпкъы фараоннынъ денъизде богъуладжагъыны корип иман этмеси киби.

2. Мусульман диний укъмлерни инкъар этиджи сёз ве арекетлерде булунмамалы.

Меселя, диннинъ бутюн эмирлерине инангъан алда намазны инкъар эткен киши иманыны джояр. Чюнки динимиздеки инанылмасы керек олгъан шейлер бир бутюндир, эписи Аллахтандыр ве булардан бирини биле инкъар этмек, эписини инкъар этмек демектир. Онынъ ичюн динимиздеки кесин билинген бир хусусны къабуль этмеген инсан къафир олур.

3. Диний укъмлернинъ эписининъ гузель олгъаныны къабул этмелидир.

Диний укъмлерден эр къайсы бирини бегенмемек, инсаннынъ динден чыкъмасына себеп олур. Эгер де бир адам диндеки харам-хеляллардан я да башкъа къанун ве къаиделерден бир шейни бегенмесе, устюнден кульсе я да сайгъысызлыкъ косьтерсе динден чыкъар ве къафир олур. Меселя, «шарап не ичюн харам, айдалы шей, ичмек мумкюн» демек; «бисмиллях» деп ракъы ичмек я да домуз эти ашамакъ.

Мусульманнынъ энъ къыйметли варлыгъы иманыдыр. Инсан дюньяда бахтлы яшайышкъа, ахыретте де эбедий сеадетке иманы сае-синде иришеджек. Анджакъ, сонъ нефеске къадар иманны сакълап къалмакъ ве ахыретке бу иманнен кетмек шарттыр.

Омюрининъ сонъуна къадар иманыны сакълап оламагъан ве ахыретке имансыз кеткен инсангъа эвельки иманы ве япкъан ибадетлери файда бермез. Эр шей иманнен къыймет къазаныр, иман олмаса эр шей бошунадыр. Бунынъ ичюн бизлер иманымызны къорчаламакъ, динимизге зарар береджек сёз ве арекетлерден сакъынмакъ керекмиз. Бунынънен берабер Аллахкъа сыгъынмакъ ве эмир этильген ибадетлерни ерине кетирмек – иманны къуветлендирир. Эгер де иманымызгъа, динимизге зарар береджек бир шей япкъан олсакъ, аджеле теъвбе этип Аллахтан афу сорамакъ керекмиз.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Келиме-и Тевхид ве Келиме-и Шехадетни догъру окъунъыз ве манасыны аңлатынъыз.
- 2) Иман эсаслары къачкъа айырыла?
- 3) Иджмалий иман не демек?
- 4) Тафсилий иман не демек?
5. Аменту дуасыны окъунъыз ве манасыны аңлатынъыз.
- 6) Иман джеэтинден инсанлар къач чешит олгъаныны аңлатынъыз.
- 7) Иман инсанны насыл бахтлы япкъаныны аңлатынъыз.
- 8) Иман ве амель арасындаки мунасебетни аңлатынъыз.
- 9) Иманнынъ сахих ве макъбул олмасынынъ шартлары нелер?
- 10) Иманны насыл сакълап къалмакъ мумкюн?

УЧЮНДЖИ БОЛЮК

АЛЛАХКЪА ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Аллахнынъ барлыгъы ве бирлиги
- Аллахнынъ сыфатлары
- Аллах севгиси

АЛЛАХНЫНЪ БАРЛЫГЪЫ ВЕ БИРЛИГИ

Иманнынъ алты шартындан бириси Аллахка имандыр. Акъыллы ве пишкинлик чагъына еткен эр инсаннынъ биринджи вазифеси, Аллахнынъ барлыгына ве бирлигине инанмакътыр.

Этрафымызга бакъкъанда, ич бир шейнинъ озъ-озюнден мейданга кельмегенини корьмек мумкюн. Гузель бир бедий эсер оны япкъан бир санаатчынынъ барлыгыны косьтере. Меселя, къуллангъан саатымызны япкъан бир уста, одамызнынъ диварларында асылы тургъан дюльбер ресимлерни сызгъан бир рессам, отургъан бинамызны къургъан бир къуруджы ёкъмы? Эльбетте бар.

Ойле исе, мукеммель бир планга коре къурулгъан ве мукеммель бир низамнен чалышкъан къиянатнынъ, гузель санаат эсери олгъан инсаннынъ да бир яратыджысы бар. Иште, бу яратыджы, сонъсуз кучь ве къудрет саиби олгъан Аллахтыр. Къиянат - Аллахнынъ барлыгыны; къиянаттаки аэнк ве мукеммель низам да Аллахнынъ бирлигине косьтермекте.

Бизлернинъ биринджи вазифемиз, бизни яраткъан ве яшаткъан Аллахка инанмакъ, Онъа гонъюльден багъланмакътыр. Аллахка догъру оларакъ инанмакъ ве Оны танымакъ ичюн Аллахнынъ сыфатларыны огренмек керекмиз.

АЛЛАХНЫНЪ СЫФАТЛАРЫ

Аллахнынъ 14 сыфаты бар. Буларнынъ алтысына «затий» сыфатлар, секизине де «субутий» сыфатлар деп айтыла.

1. Затий сыфатлар

а) Вуджут: Бар олмакъ. Аллах бардыр, ёкълугъы тюшюнильмез.

б) Къыдем: Аллахнынъ барлыгынынъ башлангъычы ёкъ. Аллах сонърадан мейданга кельген бир варлыкъ дегиль, ич бир шей олмагъанда О, кене бар эди.

в) Бекъа: Аллахнынъ барлыгынынъ сонъу ёкъ. Эр шей ёкъ олгъан сонъ Аллахнынъ барлыгы кене девам этеджек.

г) Вахданийет: Аллахнынъ бир олмасы демек. Аллах бир, Онынъ ортагъы ёкъ.

д) Мухалефетун ли'ль-хавадис: Сонърадан олгъан шейлерге бенъземек. Аллах яраткъанларындан, махлюкълардан ич бирине

беньземез.

е) Къыям Бинефсихи: Аллахнынъ барлыгыъ кендиндендир. Аллах ич бир шейге мухтадж дегиль, эр шей онъа мухтадж.

2. Субутий сыфатлар

а) Хаят: Тири олмакъ. Аллах девамлы оларакъ тиридир.

б) Илим: Бильмек. Аллах кечкен, келеджек, гизли, ачыкъ эр шейни билир. Юреклерден кечкен шейлерни де билир.

в) Семи: Эшитмек. Аллах эр шейни эшитир.

г) Басар: Корьмек. Аллах эр шейни корер.

д) Ираде: Тилемек. Аллах тилер ве тилеген шейни де япар.

е) Къудрет: Кучю етмек. Аллах сонъсуз къудрет саибидир, эр шейге кучю етер.

ж) Келям: Сёйлемек, айтмакъ. Аллах сёз айтыр, сёзюни пейгъамберлерине ириштирир. Къуран, Аллахнынъ сёзюдир.

з) Теквин: Яратмакъ. Аллах яратыджыдыр. Кяинаттаки эр шейни яраткъан О. Аллах бир шейнинъ бар олмасыны истесе «ол» дер ве о деръал олур, мейдангъа келир. Яни Аллах ёкътан яратыр. Бар олгъан бир шейни де истегени вакъыт ёкъ этер.

3. Мусульман Аллахкъа шойле инаныр

Аллах бардыр ве бирдир. Барлыгынынъ башлангычы ве сонъу ёкътыр. Аллах махлюкълардан ич бирине беньземез. Аллахнынъ бар олувы озъ-озюндендир. Ич бир шейге мухтадж дегильдир. Бутюн махлюкълар Онъа мухтадждыр.

- Аллах даима тиридир. Аллах эр шейни билир, эр шейни эшитир ве эр шейни корер.

- Аллах тилер ве тилегенини япар. Онынъ ишине кимсе къарышмаз. Не истесе ве не вакъыт истесе япар, япа билир.

- Аллах яратыджыдыр. Истегенини ёкътан бар этер, истегенини де ёкъ этер. Кяинатта олгъан эр шей Онынъ яратмасынен мейдангъа кельгендир. Аллахнынъ яраткъаны эр шейде бир мана, бир икмет бар.

Аллахнынъ сёзю бар, яни Аллах лаф эте. О, сёзюни, айтаджакъларыны пейгъамберлерине еткизе, Озь эмирлерини пейгъамберлер вастасынен инсанларгъа бильдире. Динимизнинъ юдже китабы Къуран-ы Керим Аллахнынъ сёзюдир.

Мусульман ич кимсенинъ корьмеген бир ерде олса биле, тербие-сиз ве ахляксыз бир арекетте булунмаз. Чюнки, Аллахнынъ эр шейни корьгенине ве бильгенине инаныр. Бойлеликнен, Аллахкъа иман эр тюрюлү яхшылыкъларнынъ ве гузелликлинъ менбаасыдыр.

АЛЛАХНЫ ЯХШЫ ТАНЫГЪАН ТАЛЕБЕ

Бир оджанын чокъ талебеси бар экен. Факъат буларнын ичинден бир данесини оджа башкъаларындан зияде севе экен. Дигер талебелер буны дуялар ве аркъдашыны куньлемеге башлайлар.

Куньлерден бир кунь дерске топлангъанлары вакъыт, талебелер оджасына шойле айталар:

- Оджа, мумкюн олса биз сизге бир суаль бермеге истеймиз...

- Буюрынъыз, - дей оджа. Талебелер девам эте:

- Оджа, биз эпимиз сизинъ талебелеринъизмиз, амма не ичюндир фелянчаны башкъалардан даа чокъ севесинъиз, бунынъ себеби недир?

Оджа чокъ тюшюнмеден шойле дей:

- Мен сизден бир шей япманъызны истейджем ве сонъра, Аллах къысмет этсе, суалинъизнинъ джевабыны береджем, - дей. Талебелер разы олалар, ве оджа оларгъа шойле айта:

- Эр биринъиз бирер къуш тутып, ич бир кимсе корьмейджек бир ерде оны сойып кетиреджексинъиз.

Талебелер вазифени беджермек ичюн даркъалалар. Акъшам кене оджанынъ узурьнда топланалар ве оджа олардан туткъан къушларыны къаерде сойгъанларыны сорай. Бириси ормангъа барып сойгъаныны айта, экинжиси деренинъ ичине тюшип, учюнджиси къобагъа кирип сойгъаныны икяе эте ве иляхре. Оджанынъ севгили талебесине сыра кельгенде, оджа ондан сорай: «Я сен огълум, айтылгъан шейни къайда барып яптынъ?» Талебе джевап бере:

- Оджа, сиз кимсенинъ коремейджек бир ерде буны япмакъны сёйлединъиз. Мен де чокъ тюшюндим, амма ойле бир ер тапалмадым. Чюнки къараныкъ орманнынъ ортасына барсам да, къобагъа кирсем де, яни къайда сакълансам сакъланайым, Аллах мени эр ерде коре. Ондан сакъланмакънынъ ве гизленмекнинъ чареси ёкъ. Онынъ ичюн мен берген вазифенъизни беджерип оламадым.

Оджа: «Аферин санъа, Раббисини акъикъатен таныгъан мусульман бойле тюшюнмели», - деди. Ондан сонъ эр кес талебенинъ фазилетини ве оджанынъ онъа не ичюн бойле юксек къыймет кескенини анълады ве ярамай тюшюнджелерден вазгечти.

Нетидже.

Иште, бу акъыллы талебе киби биз де Аллахны яхшы танып, Оны эр шейден юксек тутмакъ борджлумыз. Раббимизнинъ бизим эр ал

ве арекетимизни эр даим корьгенини ве эр сёзюмизни эшиткенини эр вакыт акьылда тутуп, яхшы ишлер, яхшы сёзлер айтмагъа тырышмакъ керекмиз.

АЛЛАХ СЕВГИСИ

Аллах бизге корьмек ичюн козьлер, эшитмек ичюн къулакълар, лаф этмек ичюн тиль, чешитли ишлер беджермек ичюн эллер ве аякълар берди. Бундан да гъайры Аллах бизге акьыл берип, башкъа варлыкълардан устюн яратты.

Сагълыкъ ве сеадет ичинде яшамамыз ичюн ер юзюни чешит ниметлернен донатты, нефес алгъанымыз авадан, ичкенимиз сувгъа къадар эр тюрю ихтияджларымызны къаршылады. Къыскъа бир муддет нефес аламагъан я да чыкъарамагъан инсан яшап оламаз, олер. Эр сание мухтаж олгъанымыз бу ве даа башкъа ниметлерни тюшюнсек, Аллахнынъ бизге берген эйиликлернинъ не къадар чокъ олгъаныны анъламамыз мумкюн.

Юдже Аллах шойле буюра:

«Аллахнынъ ниметини саяджакъ олсанъыз, битирип оламазсынъыз».⁴

Инсан кендисине яхшылыкъ япкъанларны север. Ойле исе, энъ чокъ севмемиз керек олгъан варлыкъ – Аллахтыр. Чюнки О, бизге эр кестен чокъ, атта сайылмайджакъ къадар чокъ яхшылыкъ япкъандыр. Энъ эвель бизлерни яраткъан ве яшаткъандыр. Корюле ки, Аллах бизлерге нисбетен пек мерхаметли ве шефкъатлыдыр. Биз де Аллахны пек севмелимиз. Севги ялынъыз сёзнен олмаз. Инсан севдигине сайгъы косьтерип, севдигининъ бегенмейджеги бир шей япмаз. Аллах севгиси Онынъ мубарек адыны урьметнен анъмакъ, бизлерге эмир эткен ибадет вазифелерини севе-севе япмакъ ве ясакъ эткен шейлерден сакъынмакънен олур.

Эгер бойле яып, Оны керчектен севгенимизни косьтерсек (исбат этсек), Аллах да бизни севеджек ве дюньядаки ниметлерден даа зиядесини бизге ахыретте береджек.

Бир инсан ичюн энъ буюк бахт, Аллахнынъ севимли къулларын-дан олмакътыр.

АЛЛАХ

Ерни, кокни яраткъан,
Тереклерни донаткъан,
Чичеклерни ачтыргъан,
Бир Аллахтыр, бир Аллах!

Тойдургъан эр айванны,
Яшаткъан эр инсанны,
Сакълагъан шу ватанны,
Бир Аллахтыр, бир Аллах!

Аллах эр ерде азыр,
Не япсам да О, назир;
Не сёйлесем эшитир;
Бардыр, Бирдир, Буюктир.
Мен Аллахны северим,
Эр сёзюни динълерим.

Сабри Джемиль Ялкъут

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Керчек иман саиби бир генч къыз...

Хазрети Омер халифелиги девринде сют саткъанларгъа сютке сув къарыштырмаларыны ясакълады ве бу эмирни эр тарафкъа илян этти. Шеэрнинъ интизамыны тешкермек ичюн бир гедже Мединени айланып юргенде болдура ве бир аз раатланмакъ ичюн бир эвнинъ диварына яслана. Эвнинъ ичинде бир къызнен анасы арасында кечкен шу къонушманы эшите:

Ана:

- Айды къызым, тур да сютлерге бир аз сув къош.

Къыз:

- Халифенинъ сютлерге сув къошмакъны ясакъ эткенини бильмейсинъми?

Ана:

- Эльбетте билем.

Къыз:

- Ойле исе халифенинъ ясакъ эткен шейни насыл япарым?

Ана:

- Тур да сувны къош шу сютлерге, Омер сени къайдан кореджек?

Къыз:

- Омер коръмез, амма Раббим корер. Валлахи, мен Онынъ хошуна кетмеген бир шей яппам.

Хазрети Омер, бу къонушманы динълеген сонъ эвине къайтты. Эйи бир дин тербиеси коръген бу юксек ахлякълы фукъаре къызыны огълу Асымгъа эвлендирди.

Иште, Аллахкъа инанувнынъ инсан арекетлерине мусбет тесири...

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Инсаннынъ ильк вазифеси недир?
- 2) Аллахнынъ къач сыфаты бар?
- 3) Аллахнынъ затий сыфатларыны айтынъыз!
- 4) Аллахнынъ субутий сыфатларыны айтынъыз!
- 5) Бир мусульман Аллахкъа насыл инанмалы?
- 6) Аллах бизлерни севмеси ичюн не япмалымыз?
- 7) Икяеден не аныладынынъыз, мусульман насыл олмалы?

ДЁРТЮНДЖИ БОЛЮК

МЕЛЕКЛЕРГЕ ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Мелеклернинъ маиети ве хусусиетлери
- Базы мелеклернинъ адлары ве вазифелери
- Мелеклерге инанмакънынъ файдалары

МЕЛЕКЛЕРНИНЪ МАИЕТИ ВЕ ХУСУСИЕТЛЕРИ

Иманнынъ шартларындан экинджиеси мелеклерге инанмакътыр. Мелеклер нурдан яратылгъан варлыкълардыр. Олар ашамазлар, ич-мезлер ве эвленмезлер. Оларнынъ къадын я да эркеклери олмаз, яни джынсиетсиздирлер.

Мелеклер Аллахнынъ севгили къулларыдыр. Олар Аллахнынъ эмирлерини ич бир эксиксиз ерине кетирелер, ич гунях ишлемезлер.

Юдже Аллах, бутюн махлюкъатны фаркълы шекиллерде яратты. Булардан базылары бизим корип оладжагъымыз, базылары да корип оламайджагъымыз шекильдедир. Инсан базы махлюкъларны корип оламай. Чюнки инсаннынъ козю эр шейни кореджек шекильде яратылмагъандыр. Яни инсаннынъ корюв къабилиети сынъырлыдыр.

Меселя, пек уфакъ шейни – микробны корип оламагъанымыз киби аваны, ельни, рухумызны ве акъылымызны да корип оламаймыз. Тельден кечкен электрик джержяны да корюльмей. Лякин корьмесек биле, бизлер бу шейлернинъ бар олгъаныны билемиз. Иште, мелеклер де бунынъ киби бар олгъан, амма корюльмеген варлыкълардыр.

Мелеклер нурдан яратылгъан пек лятиф бир варлыкълар олгъанлары ичюн биз оларны корип оламаймыз. Факъат мелеклернинъ барлыгъына инанамыз. Чюнки, мелеклернинъ барлыгъы акъкъында Аллах Таала Къуран-ы Керимде хабер берди. Пейгъамберимиз де мелеклерни эм корьди, эм де бизлерге бильдирди. Юдже Аллахнынъ ве севгили Пейгъамберимизнинъ бильдирген эр шей догърудыр. Бу себепнен биз мелеклернинъ бар олгъанына къатийен инанамыз.

БАЗЫ МЕЛЕКЛЕРНИНЪ АДЛАРЫ ВЕ ВАЗИФЕЛЕРИ

Мелеклер – ерде, коклерде, чевремизде ве эр ерде булуналар. Сайыларыны анджакъ Аллах биле. Эр бирине Аллах махсус вазифелер бергендир.

Базылары девамлы оларакъ Аллахкъа ибадет этелер. Базилары да кяинатнынъ тертип ве низамынен вазифелидир. Мелеклер пек кучьлюдир ве инсаннынъ такъаты етмейджек буюк ишлерни япарлар. Инсанларгъа яхшылыкълар телькъин эткен, оларны ярамайлыкълардан къорчалагъан, къыйын вакъытларда муминлерге ярдымгъа ёлланылгъан мелеклер бар. Юдже Аллах мелеклерни яратып сонъсуз къудретини косьтергендир.

БУЮК МЕЛЕКЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕРИ

1. **Джебраиль** – мелеклернинъ энъ буюгидир. Вазифеси: Аллах-нен пейгъамберлер арасында эльчилик япмакъ, Аллахнынъ китапла-рыны пейгъамберлерге кетирмектир. Китабимиз Къуран-ы Керимни Аллахтан пейгъамберимизге кетирген Джебраильдир.

2. **Микяиль** – табиат адиселерини идаре этювнен вазифелидир. (Ягъмур ягъмасы, ель эсмеси, осюмликлернинъ осьмеси ве башкъа).

3. **Исрафиль** – къыяметнинъ къопмасы ве инсанларнынъ ольген сонъ текрар тирильмелеринен вазифели.

4. **Азраиль** – омюри сонъуна кельген инсанларнынъ джанлары-ны алмакънен вазифели.

Бу дёрт буюк мелеклерден гъайры шу мелеклер де бар:

Кирамен Кятибин – булар эки мелектир. Бириси инсанларнынъ сагъында, дигери инсанларнынъ солунда булуналар. Сагъындаки инсаннынъ япкъан эйи ишлерни; солундаки исе фена ишлерни яза. Бойлеликнен, эр бир инсаннынъ «Амель дефтери» бар. Бу дефтерге инсанларнынъ бутюн амеллери яни ишлери шу мелеклер тарафындан языла.

Мункер ве Некир – булар, ольген сонъ къабирде инсанларгъа су-аль бермекнен вазифели эки мелек.

Ридван – дженнеттеки мелеклернинъ башы.

Малик – джехеннемде вазифели олгъан мелеклернинъ башы.

Булардан гъайры даа чокътан чокъ мелеклер бар. Ерлер ве ко-клер Аллахкъа седжде эткен мелеклернен толудыр.

МЕЛЕКЛЕРГЕ ИНАНМАКЪНЫНЪ ФАЙДАЛАРЫ

Энъ звель биз Аллахнынъ сонъсуз къудретини анълаймыз. Биз-ден башкъа Раббимиз чокъ махлюкъ яраткъан. Булар токътамадан Аллахкъа ибадет этелер; седждеге къапаналар, рукугъа баралар, Рабблерине тазим этелер. Бойлеликнен, Аллах Тааланынъ бизим иба-детлеримизге ихтияджы ёкъ. Аксине, бизим Аллахкъа ибадет этмеге ихтияджымыз бар. Бизлер эр ан Раббимизге мухтаджмыз.

Эр вакъыт ве эр ерде бизимнен берабер олгъан, бизден ич де айрылмагъан мелеклер бар. «Кирамен кятибин» деп айтылгъан бу ме-леклернинъ вазифеси, япкъанымыз яхшылыкъ ве ярамайлыкъларны язмакътан ибарет. Демек, инсан озъ башына къалгъанда биле ялынъ-ыз дегиль. Оны даима козеткен ве япкъан ишлерини язгъан мелеклер

бар.

Мелеклерге инанган бир мусульман, гизли ерлерде «Мени кимсе корьмей, истегенимни япарым» деп оламаз, ярамайлыкь япмаз. Чюнки, кьайда олса олсун, мелеклернинь оны козеткенини, яхшылыкь ве ярамайлыкьларыны язып барганларыны билир. Бойлеликнен, мелеклерге олган иманымыз бизлерни феналыкь япмакьтан вазгечирир.

Булардан гьайры бизлерни ярамайлыкьлардан кьорчалаган, эйилик япмагьа тешвикьат эткен мелеклер де бар. Дюньяда эйилик ве гузеллик мисали – мелектир; феналыкь ве ярамайлыкьнынь мисали де – шейтандыр. Мелек инсанны яхшылыкькьа, шейтан да феналыкькьа чагьырыр.

Меселя, кьурсагьы ач ве ярдымгьа мухтадж бир факьырнен кьаршылашкьанымызда, ичимизде аджыма дуйгьусы догьар ве гизли бир сес бизге: «Факьыргьа ярдым эт», - дие сесленир. Бу мелек сесидир. Бу сырада ичимизде белли олган башкьа бир сес де: «Ярдым япсань акьчань эксилер, ярдым этме», - деп фысылдар ве бизни фукьареге ярдым этмектен вазгечирмеге тырышыр. Бу фысылты да шейтан сесидир.

Бу вазиятте биз факьыргьа ярдым этмеге чагьыргьан сеске уймалымыз. Чюнки бу сес, эйиликни севген ве бизни эйилик япмагьа чагьыргьан дост сесидир. Буньа уймакь бизге яхшы ишлер яптырыр, савап кьазанмамызгьа себепчи олур. Шейтаннынь сесине уймакьтан сакьынмалымыз. Чюнки о, бизни яхшылыкьтан вазгечирмеге ве гунях япмакь ичюн алдатмагьа тырышыр.

Анълашыла ки, мелеклерге инанмакь – феналыкьтан сакьынмамызны, ахлякьымызнынь гузеллешмесини теминлей.

Пейгьамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

«Эм шейтан, эм де мелек инсаннынь юрегине базы шейлер кетирирлер. Шейтаннынь иши феналыкькьа чагьырмакь, акьикьаттан узакьлаштырмакьтыр. Мелекнинь иши акьикьаткьа, яхшылыкькьа чагьырмакь ве феналыкьтан узакьлаштырмакьтыр.

Ким ичинде яхшылыкькьа чагьыргьан бир сес эшитсе билсин ки, о – мелекнинь сеси. Аман онъа уйсун ве Аллахкьа шукур этсин.

Ким де ичинде феналыкькьа чагьыргьан бир сес эшитсе билсин ки, о – шейтанынь сеси. Ондан узакьлашсын ве Аллахкьа сыгьынсын»⁵.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Мелеклер насыл варлыкълар?
- 2) Мелеклерни не ичюн корип оламаймыз?
- 3) Энъ буюк мелеклер къайсылар, оларнынъ вазифелери нелерден ибарет?
- 4) Мелеклерге инанмакънынъ файдаларыны анълатынъыз?

БЕШИНДЖИ БОЛЮК

КИТАПЛАРГЪА ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Вахийнинъ маиети ве чешитлери
- Иляхий китаплар ве саифелер
- Къуран-ы Керимнинъ назиль олувы (эндирилюви)
- Къуран-ы Керимнинъ язылувы ве китап алына кетирилюви
- Къуран-ы Керимнинъ хусусиетлери
- Къуран-ы Керимге нисбетен вазифелеримиз
- Къуран окъумакънынъ фазилети акъкъында Пейгъамберимизнинъ мубарек сёзлери

ВАХИЙНИНЪ МАИЕТИ

Вахийнинъ лугъат манасы: Бир шейни гизли ве аджеле оларакъ бильдирмек.

Вахийнинъ динимиздеки манасы: Аллах тарафындан догърудан догъру я да эльчи вастасынен пейгъамберлерге билдирилъген ве къа-тиийлик ифаде эткен бильги.

Аллах, къулларындан сайлагъан кимселерге тилегени шейлерни, тилегени ёлнен бильдирир. Аллах чешит вахий ёлларынен сёзюни, ирадесини пейгъамберлерге еткизгендир.

ВАХИЙНИНЪ ЧЕШИТЛЕРИ

1. Садыкъ тюш: Аллах тилегени бильгилерни догъру бир тюшнен пейгъамберлерине бильдирген. Пейгъамберимизге вахий ильк башында бу шекильде кельмеге башлай. Тюшюнде корьген шейлер бир тамам мейдангъа келе ве олгъаны киби керчеклеше эди.

2. Илъхам ёлунен вахий: Аллахнынъ тилегени шейлерни ич бир вастасыз пейгъамбернинъ юрегине къоймасы.

3. Перде артындан келям: Арада бир васта олмадан ве корюнмеден Аллахнынъ сёзюнинъ эшитильмеси.

4. Бир эльчи (мелек) вастасынен еткизильген вахий: Юдже Аллах, сёзюни бир мелек вастасынен пейгъамберлерине еткизмеси.

Аллахнынъ сёзюни пейгъамберлерге бильдирген мелек, базан кенди суретинде келе, базан да бир инсан шеклинде келе эди. О ерде булунгъан кимселер оны коре ве сесини эшите эдилер. Базы вакъыт да мелек келип пейгъамберге вахий бильдире, факъат озю корюнмез эди.

Къуран-ы Керим пейгъамбер эфендимизге вахийнинъ бу дёртюнджи чешити олгъан эльчи-мелек вастасынен ёлланылды. Къуран-ы Керимни Аллахтан Пейгъамберимизге алып кельген бу эльчи, мелеклернинъ энъ буюги олгъан Джебраиль -алейхисселям-дир.

ИЛЯХИЙ КИТАПЛАР ВЕ САИФЕЛЕР

Иманнынъ алты шартындан учюнджиси – Аллахнынъ китапларына инанмакъ. Юдже Аллах, къулларына пейгъамберлер вастасынен китаплар ёллагъан. Бу китапларда, Аллахнынъ эмирлери ве ясакъла-

ры бильдирилген, къуллаарынынъ беджермелери керек олгъан вази-фелер огретилген, дюнья ве ахыретте бахтлы олмакънынъ ёллары косътерилген.

Биз мусульманлар, пейгъамберлерге ёлланылгъан бутюн китапларгъа инанамыз. Анджакъ, Къуран-ы Керимден гъайры дигер иляхий китапларнынъ сонърадан бозулгъаныны ве денъиштирилгенини де билемиз. Бу себептен биз оларнынъ шимдики бозулгъан шеклине дегиль де, пейгъамберлерге ёлланылгъан вакъыттаки, бозулмагъан (асыл) шеклине инанамыз. Кунюмизге бу шекильде келип чыкъмагъанлары себебинден ал-азырда гъайры динлернинъ къолунда олгъан «китаб-ы мукъаддесни» биз Аллахнынъ сёзю олгъаныны къабул этмеймиз. Къуран-ы Керим исе, пейгъамберимизге эндирилген киби буюк федаярлыкънен сакъланып кунюмизге къадар кельген ве ич бир денъишмеге огърамагъандыр. Бойлеликнен, Аллахнынъ ирадеси Къурандадыр. Аллахнынъ разылыгъыны къазанмакъ истегенлер бильмели ки, Къуран инсанлыкънынъ уймасы керек олгъан тек иляхий китаптыр, яратыджынынъ сёзюдир.

Аллах тарафындан пейгъамберлерге ёлланылгъан китаплардан базылары бир къач саифеден мейдангъа кельген кучюк китаплардыр. Буларгъа китап дегиль де «сухуф» деп айтыла. Сухуф – саифелер демектир. Къалгъанларына «Дёрт буюк китап» дейилир.

САИФЕЛЕР

1. 10 саифе – Адем алейхисселямгъа.
 2. 50 саифе – Шит алейхисселямгъа.
 3. 30 саифе – Идрис алейхисселямгъа.
 4. 10 саифе – Ибрахим алейхисселямгъа.
- Эписи олып 100 саифе.

ДЁРТ БУЮК КИТАП

1. Теврат – Муса алейхисселямгъа
2. Зебур – Давуд алейхисселямгъа
3. Инджиль – Иса алейхисселямгъа
4. Къуран-ы Керим – бизим пейгъамберимиз, Хазрети Мухаммед алейхисселямгъа ёлланылгъандыр.

КЪУРАН-Ы КЕРИМНИНЪ НАЗИЛЬ ОЛУВЫ

Къураннынъ назиль олмасы – энмеси демектир. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге пейгъамберлик вазифеси берильмеден эвель бир муддет Мекке этрафындаки Хира дагына кете, Аллахнынъ буюклигини тюшюне эди.

610 сенесининъ Рамазан айында бир базарэртеси геджеси, кене Хирадаки къобагъа чыккып, тюшюнджеге далгъан эди. О, бутюн гонъюлинен ве акъылынен Аллахкъа ёнельген эди. Иште, бу сырада мелеклернинъ энъ буюги олгъан Джебраиль -алейхисселям-, Аллахнынъ эмиринен Пейгъамберимизге кельди ве «Окъу» деди. О, буны уч кере текрарлады. Севгили Пейгъамберимиз «не окъуйым», дегенинен Джебраиль -алейхисселям-, Къуран-ы Керимден беш аетни теблигъ этти. Бойлеликнен, ильк вахий кельди ве Къуран-ы Керим назиль олмагъа башлады.

Ильк вахий кельгени вакъыт Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- къыркъ яшында эди. Ильк дефа энген ве Къуран-ы Керимде Алякъ суресининъ башында ер алгъан бу беш аетнинъ манасы шудыр:

«Яраткъан Раббинънинъ адынен окъу. О, инсанны «алякъ»дан яратты. Окъу, Раббинъ сонъсуз джумерттир. Къалемнен язмакъны огреткен де О. Инсангъа бильмегенини де О огретти.»

Къураннынъ энмеге башламасынен Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге сонъ пейгъамбер олгъаны билдирильди. Къуран-ы Керим базан ает-ает, базан да сурелер алында парча-парча энди. Эписи олып Къураннынъ энмеси 23 йылда тамамланды. Аетлер чокъусы бир суаль я да бир вакъиа узерине энер эди. Аетлернинъ энмесине себеп олгъан суаль ве вакъиаларгъа «себеб-и нузуль» деп айтыла.

Къураннынъ энъ сонъ назиль олгъан аети исе, Бакъара суресининъ 281-джи аетидир. Манасы шу:

«Аллахкъа къайтаджагъынъыз ве сонъра акъсызлыккъа огърамадан эр кеске не къазангъан олса эксиксиз бериледжеги куньден къоркъунъ.»

КЪУРАН-Ы КЕРИМНИНЪ ЯЗЫЛУВЫ ВЕ МУСХАФ АЛЫНА КЕТИРИЛЮВИ

Къуран аетлери кельгенинен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- вахий кятиплерини чагъыра, аетлернинъ къайсы суренинъ къайсы ерине языладжагъыны косътере эди. Вахий кятиплери де косътерильген ерге аетлерни яза эдилер. Сонъра пейгъамбер эфендимиз язылган аетлерни оларгъа окъута ве догъру язылганыны тешкере эди. Эндирильген аетлерни Асхаб-ы Кирам да окъуй ве чокъусы эзберлей эди. Бойлеликнен, Къуран-ы Керим эм язылып, эм де эзберленип сакъланды.

Пейгъамберимизнинъ сагълыгъында аетлер энмеге девам эткени ичюн Къураннынъ язылган саифелери мусхаф (яни бир китап) алына кетирильмеді. Къуран вахийнинъ битмесинен тамамланды.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ вефатындан сонъра халифе олган Хазрети Эбу Бекир сахабелернинъ буюклеринден бир эйет мейдангъа кетирди. Бу эйет айры-айры алда олган Къуран саифелерини топлады. Хафызларнынъ эзберлеген Къураннен тенъештирильди ве язып Мусхаф алына кетирильди.

Къуран саифелерининъ бир арагъа топланып, китап алына кетирильген шеклине «Мусхаф» деп айтыла.

Буны япкъанда Пейгъамберимизнинъ косътерген тертипке коре сурелер белли бир сырагъа къоюлды. Топланып мусхаф алына кетирильген Къуран, халифе Хазрети Эбу Бекир янында сакъланды.

Даа сонъра, Ислямнынъ яйылмасы нетиджесинде Хазрети Осман вакътында бу Къуран чокъартылды ве чешит Ислям мемлекетлерине ёлланылды.

Бойлеликнен, Къуран-ы Керим Аллахтан Пейгъамберимизге вахий этильгени киби муафаза этильди, сакъланды. Ич бир денъишмеге огърамадан кунюмизге къадар келип етти. Къыяметке къадар да бу шекильде девам этеджек. Бугунъ къолумызда олган Къуран, Пейгъамберимизнинъ кунюнде язылып эзберленген, Хазрети Эбу Бекир вакътында мусхаф алына кетирильген ве Хазрети Осман тарафындан чокъартылган Къурандыр.

КЪУРАН-Ы КЕРИМНИНЪ ХУСУСИЕТЛЕРИ

Энъ сонъ ве энъ буюк пейгъамбер Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге Аллах тарафындан ёлланылган Къуран-ы

Керим мусульманлыкынынъ мукъаддес китабыдыр.

Къуран-ы Керимни башкъа иляхий китаплардан айыргъан ве устюн япкъан бир чокъ хусусиетлер бар.

Бу хусусиетлернинъ энъ эсаслары шулар:

1. Къуран-ы Керим пейгъамберимизге энгени киби ич бир денъишмеге огърамадан бизге къадар кельди. Къыяметке къадар да бозулмадан девам этеджек.

Башкъа мукъаддес китаплардан базылары бутюнлей гъайып олды, базылары да чокъ денъишмеге огърап бозулды ве ич бириси Аллахтан кельгени киби сакъланып къалмады.

Къуран-ы Керимни исе Аллахнынъ озю къорчалайджакъына сёз бере:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

«Къуранны санъа Биз эндирдик, онынъ къорчалайджакъысы да Бизмиз».⁶

Керчектен де Аллах Таала, мукъаддес китабымыз Къуран-ы Керимни кунюмизге къадар къорчалады, къыяметке къадар да къорчалайджакъ.

2. Къуран-ы Керим бир кереден дегиль де, парча-парча энди. Фаркълы вакъытлар ве фаркълы адиселерге коре ает ве сурелер алында энди. Бу шекильде кельмеси онынъ къолай эзберленмеси ве анълашылмасыны теминлей.

3. Къуран-ы Керим сонъки иляхий китап. Ондан сонъра башкъа китап кельмейджек. Къураннынъ укюмлери къыяметке къадар кечерли оладжакъ, денъишмейджек. Эвельки китаплар исе белли бир вакъыт ичюн ёлланылгъан эдилер.

4. Къуран-ы Керим бутюн инсанлыккъа ёлланылгъан бир китаптыр. Эр асырнынъ ихтияджларыны къаршылайджакъ акъикъат ве икметлернен толудыр. Албуки, башкъа мукъаддес китаплар белли миллетлерге ёлланылгъан эдилер.

5. Къуран-ы Керим, Пейгъамберимизнинъ энгъ буюк ве даимий муджизесидир. Эм сёзлери, эм манасы, эм де кетирген юдже акъикъатлар мисильсиз бир муджизедир.

КЪУРАН-Ы КЕРИМГЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

1. Эр бир мусульман, Къуран-ы Керимнинъ Аллахнынъ сёзю олгъаныны бильмели ве теджвид къаиделерине коре янълышсыз окъумалы.
2. Къуран-ы Керимни абдестли оларакъ къолгъа алып «Эузу-бисмиллях» иле окъумгъа башламалы. Къуранны окъугъанда мумкюн исе къыблагъа тараф дёнмели ве сонъ дереджеде эдепли, сайгъылы олмалы. Манасыны огренмеге тырышмалы.
3. Къуран-ы Керим темиз ерде окъунмалы; башкъа ишлернен мешгъуль олгъан, Къуранны динълемеген кимселернинъ янында ве кирли ерлерде окъунмамалы.
4. Башкъасынынъ окъугъаны Къуранны сайгъынен динълемели.
5. Къуран-ы Керим, юксек ве темиз бир ерде тутулмалы, алчакъ ерге къоюлмамалы.
6. Къураннынъ яп дегенлерини япмалы, япма дегенлеринден сакъынмалы. Къураннынъ ахлякъ къаиделерине уйгъун арекет этмели.

ЮДЖЕ КЪУРАН-Ы КЕРИМ

Юдже Къуран-ы Керим
Юдже Къуран-ы Керим
Сени Аллах къатындан
Кетирди Пейгъамберим...

Дюньянынъ ышыгъы
Рухнынъ айдынлыгъысынъ,
Сен къыямет кунюнде
Иман сыгъынагъысынъ...

Юдже Къуран-ы Керим
Юдже Къуран-ы Керим
Сени эр шейден чокъ
Саярым ве северим...

Гёкхан Эвлияогълу

КЪУРАН-Ы КЕРИМ АКЪКЪЫНДА БАЗЫ ХАДИСЛЕР

Къуран окъумахънынъ фазилети акъкъында Пейгъамберимиз-нинъ мубарек сёзлери:

«Ичинъизден энъ хайырлыныз, Къуранны огренген ве огреткендир».

«Ким Аллахнынъ китабы Къурандан бир ариф окъуса, онынъ ичюн бир севап бар. Эр севапнынъ къаршылыгъы да он къат берилджек».

«Ким Аллахнынъ китабы Къурандан бир ает динълесе, онъа къат-къат севап берилир. Ким де Аллахнынъ китабындан бир ает окъуса къыямет кунюнде онъа нур олур».

«Къуранны окъунъыз. Чюнки о, къыямет куню окъугъанларгъа шефаат этеджек».

«Ким Къуран-ы Керимни окъур ве онынъ иле амель этсе, къыямет кунюнде онынъ ана ве бабасына ойле бир тадж кийдирилир ки, онынъ айдынлыгъы дюньяда эвлерге ургъан кунеш ышыгъындан даа ярыкътыр. Артыкъ сиз бунынъ иле амель эткеннинъ савабыны эсап этинъ».

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Хазрети Эбу Зерге шойле деди:

«Сабадан эвден чыкъып Аллахнынъ китабы Къурандан бир ает огренмень, сенинъ ичюн юз рекят нафиле намаздан даа хайырлыдыр».

«Ким Къуранны окъуса ве оны эзберлесе, хелял дегенини хелял билир, харам дегенини де харам сайса, бу себепнен Аллах оны дженнетке къояр ве акърабасындан эписи де джехеннемлик олгъан он кишиге шефаатчы къылар».⁷

7 Эт-Тергъиб вет-Терхиб, дж. 2, с. 342 ве девамы.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Вахий недир?
- 2) Вахийнинъ чешитлерини анълатынъыз.
- 3) Пейгъамберимизге вахийнинъ келюв ёлларыны анълатынъыз.
- 4) Къуран-ы Керим вахийнинъ къайсы чешитинен пейгъамберимизге ёлланылды?
- 5) Иляхий китаплар ве саифелер къайсы пейгъамберлерге ёлланылды?
- 6) Къуран-ы Керим насыл назиль олды? Ильк энген аетлер къайсы аетлер?
- 7) Къуран-ы Керимнинъ язылувыны ве китап алына кетирилювини анълатынъыз.
- 8) Мусхаф недир?
- 9) Къуран-ы Керимнинъ хусусиетлери нелер?
- 10) Къуран-ы Керимге нисбетен вазифелеримиз нелер?
- 11) Къуран окъумакънынъ фазилети акъкъында беш хадис эзберленъиз.

АЛТЫНДЖЫ БОЛЮК

ПЕЙГЪАМБЕРЛЕРГЕ ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Пейгъамберлик ве пейгъамберлерге олгъан ихтиядж
- Пейгъамберлернинъ вазифелери ве сыфатлары
- Къуран-ы Керимде ады кечкен пейгъамберлер
- Пейгъамберлернинъ теблигъ эткенлери динлерде бир олгъан

эсаслар

- Муджизе ве керамет не демек
- Пейгъамберимизнинъ муджизелери
- Пейгъамберимизнинъ хусусиетлери
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сонъ

пейгъамбер олмасы

- Пейгъамберимиз акъкъында айтылгъан сёзлер

ПЕЙГЪАМБЕРЛИК ВЕ ПЕЙГЪАМБЕРЛЕРГЕ ОЛГЪАН ИХТИЯДЖ

Иманнынъ алты шартындан дёртюдджиси пейгъамберлерге инанмакътыр. Пейгъамберлик, Аллахнен инсанлар арасында бир эльчилик вазифесидир. Аллах бу вазифеге ляйыкъ олгъан энъ эйи къуллаарыны тайинлер. Пейгъамберлер ёл косътериджи оларакъ ёлланылды. Инсанларнынъ бойле ёл косътериджилерге ихтияджи бар.

Чюнки инсанлар озъ акъылларынен Аллахнынъ барлыгъыны анълап олсалар биле, Онынъ юксек сыфатларыны къаврап оламазлар. Аллахкъа насыл ибадет этиледжегини, Ахырет аятыны ве анда кимлерге мукафат бериледжегини, кимлернинъ де джеза кореджегини, дюнья ве ахырет сеадети насыл къазаныладжагъыны билемезлер.

Иште, бу акъикъятларны инсанларгъа огретмек, дюнья ве ахыретте бахтлы олманынъ ёлларыны косътермек ичюн Юдже Аллах пейгъамберлерини вазифелендирген.

ПЕЙГЪАМБЕРЛЕРНИНЪ ВАЗИФЕЛЕРИ

Пейгъамберлер энъ догъру бир шекильде инсанларгъа Аллахны таныткъанлар, иман эсасларыны, ибадет шекиллерини огреткенлер. Диний укъумлерни ве гузель ахлякъ эсасларыны анълаткъанлар, озълери де айткъанларыны япаракъ инсанларгъа ибрет олгъанлар.

Пейгъамберлер энъ агъыр вазиетлерде биле вазифелерини эда эттилер. Инанмагъанларгъа пейгъамбер олгъанларыны исбатламакъ ичюн ич кимсенинъ япып оламайджагъы февкъульаде шейлер мейдангъа кетирдилер, муджизелер косътердилер. Аллахнынъ эмирлерини ерине кетиргенлерни дженнетнен мудждедилер, кетирмегенлерге исе джехеннем азабынен джезаланаджакълары акъкъында хабер бердилер.

Пейгъамберлер, Аллахнынъ инсанлар арасындан сайлагъан эр тюрлю ахлякъий гузелликке малик орьнек инсанлардыр.

ПЕЙГЪАМБЕРЛЕРДЕ БУЛУНМАСЫ ВАДЖИБ ОЛГЪАН СЫФАТЛАР

1. Сыдыкъ – догърулыкъ демек. Пейгъамберлер сонъ дередже догъру инсанлардыр. Ич бир вакъыт ялан айтмазлар. Олды дегенлери шейлер олгъан, оладжакъ дегенлери шейлер де вакъыты кельгенде

мытлакъа оладжакъ.

2. Эманет – ишанчлы олмакъ демек. Пейгъамберлер эр хусуста ишанчлы кишилердир, эманетке асла хиянетлик япмазлар.

3. Фетанет – акъыллы ве зийрек олмакъ демек. Пейгъамберлер кескин акъыллы, зийрек ве сонъ дередже зекий инсанлардыр.

4. Исмет – гунахсыз олмакъ демек. Пейгъамберлер гизли я да ачыкъ ич бир суретте гунах ишлемезлер.

5. Теблигъ – бильдирмек демек: Пейгъамберлер Аллахтан ал-гъанлары диний укъумлерни олгъаны киби инсанларгъа бильдирди-лер. Ич бир денъишмеге ёл бермеден, инсанларгъа еткиздилер.

КЪУРАН-Ы КЕРИМДЕ АДЛАРЫ АНЪЫЛГЪАН ПЕЙГЪАМБЕРЛЕР

Ильк пейгъамбер Хазрети Адем -алеихисселям-, сонъ пейгъам-бер бизим пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-дир. Бу экисининъ арасында бир чокъ пейгъамбер келип кечти. Къуран-ы Керимде йигирми беш пейгъамбернинъ ады кече. Ан-джакъ булардан гъайры даа чокъ пейгъамбер келип кечкендир. Биз Къуран-ы Керимде адлары кечкен бутюн пейгъамберлерге ве адла-рыны тек Аллах бильген дигер пейгъамберлерге де ич бир айырды япмадан инанамыз.

Къуран-ы Керимде адлары анъылгъан пейгъамберлер шу-лар:

1) Адем, 2) Идрис, 3) Нух, 4) Худ, 5) Салих, 6) Лут, 7) Ибрахим, 8) Исмаил, 9) Исхак, 10) Якъуб, 11) Юсуф, 12) Шуайб, 13) Харун, 14) Муса, 15) Давуд, 16) Сулейман, 17) Эйюб, 18) Зулькифль, 19) Юнус, 20) Ильяс, 21) Ильеса, 22) Зекерийя, 23) Яхъя, 24) Иса, 25) Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-

ПЕЙГЪАМБЕРЛЕРНИНЪ ТЕБЛИГЪ ЭТКЕНЛЕРИ ДИНЛЕРДЕ АЙНЫ ОЛГЪАН ЭСАСЛАР

Аллахнынъ эр бир пейгъамберге ёллагъан дини - хакъ диндир. Хакъ олгъан динлерде денъишмеген базы эсаслар бар. Булар:

1. Иман эсаслары

2. Ибадетлер

3. Ахлякъ къаиделери

Девирнинъ денъишмесинен инсанларнынъ вазиятлерине ве ихти-

яджларына коре базы диний укъомлер ве ибадет шекиллери денъишти. Амма бу ибадет шекиллери ве къанунлар Пейгъаберимиз Хазрети Мухаммеднинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- келмесинен сонъ ве мукеммель шекилини алды.

МУДЖИЗЕ ВЕ КЕРАМЕТ

1. Муджизе

Пейгъамберлернинъ, пейгъамбер олгъанларыны тасдикъламакъ ичюн Аллахнынъ ярдымынен косътерген февкъульаде адиселер. Муджизелер, пейгъамберликинъ бирер весикъасыдыр. Пейгъамберлик давасына уйгъун оларакъ мейдангъа келе. Қалгъан инсанлар бойле табиаттан тыш ве февкъульаде шейлер япып оламаз, муджизе косътерип оламаз, чюнки бунъа кучълери етмез.

Муджизени тек пейгъамберлер косътере. Бу муджизе дедигимиз адиселер Аллахнынъ изни ве къудретинен мейдангъа келе.

Бутюн пейгъамберлер, пейгъамбер олгъанларыны исбат этмек ичюн муджизе косътергенлер. Муджизе косътеререк, олар инанмагъан инсанларны аджиз вазиетке тюшюрип сустурдылар.

2. Керамет

Аллахнынъ ярдымынен вели къуллары тарафындан мейдангъа кетирильген фувкъульаде адиселер. Бойле февкъульаде адиселер, Аллахнынъ вели къуллары ичюн бирер керамет, таби олгъанлары пейгъамбер ичюн бирер муджизе сайылыр.

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ МУДЖИЗЕЛЕРИ

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-, Аллах тарафындан пейгъамбер оларакъ ёлланылгъаныны исбат этмек макъсадынен бир чокъ муджизелер косътерген.

Муджизелерден базылары шулар:

1. Кунълерден бир кунъ экинди намазы якълашкъан эди, факъат пейгъамберимиз абдест ичюн сув тапамады. Сонъра пейгъамберимизге бир леген кетирдилер. Ичинде азачыкъ сув бар эди. Пейгъамбер эфендимиз элини шу легеннинъ ичиндеки сувгъа сокъты ве пармакъларынынъ арасындан сув фышкъырмагъа башлады. О ерде олгъан учъ юз къадар джемаат бу сувдан абдест алгъандже бойле девам этти.

2. Пейгъамбер эфендимиз, Мединедеки месджитте бир хурма кутюги устуне чыкып джемааткъа хитап эте эди. Мусульманлар чокъ-лашканынен, Пейгъамберимиз даа юксек бир ерден къонушмакъ ичюн учь басамакълы бир минбер яптырды. Бир джума куню хутбени бу минберден окъумагъа башлагъанда, месджиднинъ обир тарафындан, хурма кутюги тургъан ерден бир сес эшитильди. Шу кутюк, пейгъамберимизден айыры къалгъаны ичюн яврусундан айырылгъан девенинъ сесине бенъзеген бир сеснен инълемеге башлады. Буны корьген пейгъамберимиз минберден тюшти ве кутюкнинъ янына барып оны къучакълады, сыйпады ве кутюкнинъ инълемеси токътады.

3. Пейгъамберимиз хиджреттен бир ярым йыл эвель бир гедже Буракъ ады берильген бир васта иле Меккедеки Месджид-и Харамдан Къудустеки Месджид-и Акъсагъа кетирильди ве андан Джебраиль-алейхисселям-нен берабер коклерге юксельди. Еди къат кокнинъ де юкъарысына кечип Аллахнен корюшти. Аллахнынъ даветлиси оларакъ пейгъамберимизнинъ япкъаны бу ёлджулыкъ кяинатта бенъзери корюльмеген бир адиседир ве пек къыскъа вакъытта керчеклешкендир. Аллахнынъ сонъсуз къудретининъ эсери олгъан бу вакъиа, пейгъамберимизнинъ «Исра ве Мирадж» муджизесидир.

4. Пейгъамберимизнинъ энъ буюк ве даимий муджизеси Къуран-ы Керимдир. Рухларны къанатландыргъан, гонъюллерге сакинлик берген окъунышы, сайысыз икметлернен толу юксек манасы, инсанларнынъ бахтлы олувы ичюн кетирген эбедий принциптери ве бутюн девирлерни айдынлаткъан ильмий акъикъатларынен Къуран-ы Керим эшсиз бир муджизедир.

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ ХУСУСИЕТЛЕРИ

Юдже Аллах шойле буюра:

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا

«Эй Мухаммед! Биз сени бутюн инсанларгъа анджакъ муждеджи ве тенбиеджи оларакъ ёлладыкъ.»⁸

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

«Эй Мухаммед! Шуны айт: Эй инсанлар! Догърусы мен Ал-

лахнынъ эпинъиз ичюн ёллган бир пейгамберим.»⁹

Биз мусульман оларакъ, ич бир айырды япмадан пейгамберлернинъ эписине инанамыз. Анджакъ бизим пейгамберимиз Хазрети Мухаммеднинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- дигер пейгамберлер арасында устюн бир ери ве хусусиетлери бар.

Бу хусусиетлернинъ энъ эсаслы олганлары шулар

1. Пейгамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Аллахнынъ энъ севген къулу, яратылганларнынъ энъ буюги ве фазилетлиси.

2. Сонъ пейгамбер, ондан сонъра пейгамбер кельмейджек.

3. Бутюн инсанларнынъ пейгамберидир. Ондан эвельки пейгамберлер белли бир миллетлерге ёлланылгандыр.

4. Пейгамберлиги къыяметке къадар бутюн девирлерни ичине алган. Дигер пейгамберлернинъ вазифеси исе белли бир вакъыт-нен сынъырлы эди.

5. Пейгамберимизнинъ теблигъ эткен Ислям дини къыяметке къадар девам этеджек.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕД -саллаллаху алейхи ве селлем- СОНЪКИ ПЕЙГАМБЕР

Аллах Таала шойле буюра:

وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ

«О, Аллахнынъ эльчиси ве пейгамберлернинъ сонъкисидир.»¹⁰

Пейгамберлернинъ энъ буюги ве энъ сонъкиси бизим пейгамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-дир. Онынъ теблигъ эткен Ислям дини сонъ диндир. Аллах тарафындан кетирген Къуран-ы Керим бутюн инсанлыкъкъа сесленген Аллахнынъ сонъ китабыдыр.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ кельмесинен пейгамберлик къапысы къапанды. О, ер юзюндеки бутюн миллетлернинъ пейгамберидир, бу акъикъат Къуран-ы Керимде ачыкъ-

⁹ Араф суреси, 158.

¹⁰ Ахзаб суреси, 40.

тан бильдирильгендир.

Эвельки пейгъамберлер белли бир къавимлерге ёлланылган эдилер. Олар бир эвнинъ ичини айдынлаткъан къандиллерге бенъзейлер. Бутюн инсанлыкъкъа ёлланылган бизим пейгъамберимиз исе дюньяны айдынлаткъан кунеш кибидир. Кунеш догъган сонъ къандиллерге ихтиядж къалмады.

КЪЫСКЪА ДУА

Юрсет бизни эй Аллахым,
Нуру сёнмез ёлунъдан...
Айырма ич бизни Сен,
Севгили ресулинъден

Билемиз ки, кереминъ,
Эксильмез тек къулунъдан...
Чаресизнинъ, аджизнинъ,
Тутар кетер къолундан...

Махрум къалмаз тевбеси,
Лютфюнъден, къабулынъдан...
Юрсет бизни эй Аллахым,
Ресулинънинъ ёлундан...

Э. Али Сулахи

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗ АКЪКЪЫНДА НЕ АЙТТЫЛАР

«Инсанлыкъ тарихынынъ энъ буюк шахсиети Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-дир».

Америкалы алим Майкл Харт **«Инсанлыкъ тарихынынъ энъ буюк ве тесирли 100 адамы»** адлы тарихий теткъикъатында, тарихте ве шимдики девирде энъ тесирли олган 100 адам арасында Хазрети Мухаммеднинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- дюньянынъ энъ буюк шахсиети олгъаныны яза.

Америкалы алим тарафындан язылган бу китап, 1978 сенеси октябрь айында басыла ве окъуйджыларда буюк меракъ догъура.

Китапнынъ муэллифи проф. Др. Майкл Харт эсеринде Хазрети Мухаммеднинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- энъ буюк шахсиет олгъаныны шойле исбатлай:

«Дюнъянынъ энъ тесирли шахсиетлерини сыраладыгъым джедвельнинъ башына Хазрети Мухаммедни кьойгъаным базы окъуйыджыларны тааджиплендирмеси ве базы суаллернинъ догъмасына ёл ачмасы мумкюн. Факъат Хазрети Мухаммед тарихте диний ве дюнъявий джеэтлерден энъ юксек мувафакъиетлерге иришкен тек шахсиеттир».

(Диянет газетасы. 15 январь, 1979. Сайы: 205.

... Севгили Пейгъамберимизге буюк бир сайгъы дуйгъан алман девлет адамы кырал Бисмарк шуларны айта:

«Мен санъа чагъдаш оламагъанымдан кедерлим, эй Мухаммед!... Инсанлыкъ сенинъ киби надир бир кьудретни бир кере корьген, бир даа корип оламайджакъ. Мен эйбетли узурынъда сайгъы иле тазим этерим.»

Франсыз фельсефеджиси Алекси Ловазон шуларны къайд эте:

«Инсаналарнынъ хидаети ичюн Хазрети Мухаммедге ёлланылгъан Къуран, икметлернен толу, ап-айдын бир китаптыр. Хазрети Мухаммеднинъ керчек бир пейгъамбер олгъанында шубе ёкъ».

Мешур языджы Лев Толстой шойле дей:

«Пейгъамбер Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- буюк бир ислятчыдыр. Инсанлыкъкъа пек буюк хызмет япты. Бир умметни акъикъат нуруна къавуштырды. Онъа бу шерейф оларакъ етерлидир. Оларны къан тёкмеден кьуртарды, барышкъа ириштирди. Оларгъа юкселюе ёлларыны ачты. Онынъ киби буюк бир зат эр тюрлю сайгъы ве урьметке ляйикъ».

ПЕЙГЪАМБЕР ЭФЕНДИМИЗ ХАЗРЕТИ МУХАММЕД -саллаллаху алейхи ве селлем- ИНСАНЛАРНЫ НЕГЕ ЧАГЪЫРА ЭДИ

(Пейгъамберимизнинъ ильк джума хутбеси)

«Эй адамлар, олюм кельмеден эвель Аллахкъа тевбе этинъ. Фырсаат къачмагъандже яхшы амеллер, ишлер япмагъа тырышынъыз. Гизли ве ачыкъ шекильде чокъ садакъа берип, Аллахны чокъча анъып, Онъа якъынлашынъыз. Бойле япсанъыз, рызыкъландырылыр-сынъыз, ярдым корер ве эльден кеткен шейлеринъизни къайтарып алырсынъыз».

«Билинъиз ки, Аллах сизге къыяметке къадар Джума намазыны фарз къылды. Ким, мен аятта экен, я да менден сонъра, эмиетсиз сайып, джуманы терк этсе, Аллах онынъ ишлерини онъындан кетирмесин. Тевбе этмегендже о инсаннынъ башкъа зйилиги ёкътыр. Ким тевбе этсе, Аллах онынъ тевбесини къабул этер».¹¹

«Эй адамлар, ахырет ичюн сагълыгъынъызда азырлыкъны япынъыз. Мытлакъа эр биринъиз вефат этеджек ве сюрюсини чобансыз ташлайджакътыр. Сонъра Аллах онъа терджимансыз ве вастасыз айтаджакъ ки: «Меним эльчим санъа келип, эмирлеримни теблигъ этмедими, хабер бермедими? Мен санъа мал-мулк бердим, пек чокъ зйилик яптым, сен де озюнь ичюн не азырлап кетирдинъ?»

Бу суальнен къаршылашкъан эр кес сагъына ве солуна бакъаджакъ, бир шей корип оламайджакъ, озюне бакъаджакъ ве джехеннемден башкъа бир шей корьмейджек. Бунъа коре, ким озюни ярым хурманен биле олса (яни аз бир шейнен олса биле) атешитен къуртарып оладжакъ исе, о хайырлы ишни аман япсын. Оны да тапамаса, татлы бир сёз айтып яхшылыкъ этсин».¹²

«Эй инсанлар, Аллаху Таала джахиллик девиринден къалма бутюн ярамай адетлеринъизни ве ата-эждатларынъызнен макътанмакъны котерип атты. Бутюн инсанлар Адемден, Адем исе топракътандыр. Инсанлар эки къысымдыр. Биринджиси, Аллах къатында эйи, шерефли ве муттакъий (Аллахтан сакъынгъанлар), экинчилери исе - залым ве къыйметсиз олгъанлардыр...».

«Дикъкъат этинъиз, дюнья сизге артыны чевирген алда кете. Ахырет исе, сизге догъру келе. Дикъкъат этинъиз, сиз шу анда эсабы олмагъан амель куньлерини яшайсынъыз. Факъат, амели олмагъ-

11 Ибн Мадже, Икъаме, 78.

12 Ибн Хишам, дж. 1, с. 277-278.

ан эсап куню чокъ якъындыр. Аллах дюнья ниметлерини, севген ве севмеген бутюн къулларына бере. Ахырет ниметлерини исе ялынъыз севгенлерине береджектир».

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Пейгъамбер деп кимге айтыла ве пейгъамберлерге не ичюн ихтиядж бар?
- 2) Пейгъамбернинъ вазифеси неден ибарет?
- 3) Пейгъамберде мытлакъ суретте олмасы керек олгъан сыфатлар къайсылар?
- 4) Къуран-ы Керимде ады анъылгъан пейгъамберлер къайсылар, ильк ве сонъ пейгъамберлернинъ адлары не?
- 5) Пейгъамберлернинъ теблигъ эттиклери динлерде айны олгъан эсаслар нелер?
- 6) Муджизе ве керамет деп неге айтыла?
- 7) Пейгъамберимизнинъ муджизелеринден учюни анълатынъыз.
- 8) Къуран-ы Керим насыл бир муджизе?
- 9) Пейгъамберимизнинъ хусусиетлерини анълатынъыз.
- 10) Пейгъамберимизнинъ сонъ пейгъамбер олгъаныны анълатынъыз.

ЕДИНДЖИ БОЛҮК

АХЫРЕТ КҮНЮНЕ ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Ахырет кунюне иман
- Ахыретте иманнынъ файдалары
- Олюм, къабир ве къыямет
- Мукафат, джеза, Дженнет ве Джехеннем

АХЫРЕТ КУНЮНЕ ИМАН

Иманнынъ шартларындан бешинджиси «Ахырет кунюне инанмакъ»тыр. Инсанларнынъ ве башкъа джанлыларнынъ бир сонъу олгъаны киби, узеринде яшагъанымыз бу дюньянынъ да бир кунъ сонъу келеджек. Аллахнынъ такъдир эткен вакъыт кельгенде вазифели мелек Ибрафим, «Сур» деп адландырылгъан бир шейге уфлейджек ве бундан чыкъаджакъ пек мудхиш бир сеснинъ тесиринен (Аллахнынъ тилегени тышында) бутюн джанлылар оледжеклер. Ер ве коклернинъ низамы бозулып, кяинат бутюнлей денъишеджек, башкъа шекиль аладжакъ.

Къыямет деп айтылгъан бу вакъиадан белли бир муддет кечкен сонъ Аллахнынъ эмиринен Ибрафим, «Сур»гъа экинджи кере уфлейджек ве бутюн инсанлар янъыдан тириледжек, «Махшер» деп айтылгъан топлашув ерине чагъырыладжакъ. Инсанларнынъ топланаджагъы бу ерге Махшер мейданы деп айтыла. Мында эр кес Аллахнынъ узурына чыкъарыладжакъ ве дюньяда япкъанларындан соруладжакъ. «Кирамен Кятибин» мелеклери тарафындан эйилик ве феналыкъларнынъ язылгъан «амель дефтерлери» адамнынъ къолуна бериледжек ве эр кес дюньяда япкъаныны амель дефтеринде корип окъуйджакъ.

Дюньяда гизли ве ачыкъ ишленген бутюн къабаатлар ортагъа чыкъарыладжакъ, эйилик ве феналыкълар пек хассас адалет терезсинде тартыладжакъ ве инсан дюньяда япкъанларынынъ къаршылыгъыны кореджек.

Инсан, дюньяда не сачкъан олса ахыретте оны топлайджакъ, иляхий адалет ерине келеджек ве ич кимсе акъсызлыкъкъа огърамайджакъ.

Севгли пейгъамберимиз шойле хабер бере:

«Къыямет кунюнде адам дёрт шейден суаль-джевапкъа чекильмеден Аллахнынъ узуриндан айырылмаз:

- *омюрини къаерде кечиргенинден;*
- *беденини къаерде ипраткъанындан;*
- *малыны насыл къазанып, къайда масраф эткенинден;*
- *бильгенлерине не къадар амель эткенинден».*¹³

Бу янъыдан тирилювнен башлагъан ве сонъсузгъа къадар девам этеджек вакъыткъа «Ахырет куню» дейиле. Иште, бутюн инсанларнынъ ольген сонъ янъыдан тирилювине ве бундан сонъ девам этед-

¹³ Эт-Тергъип ве'т-Терхиб, дж. 1, с. 125.

жек сонъсуз аяткъа инанмакъ иманнынъ энъ муим эсасларындан биридир.

АХЫРЕТКЕ ИМАННЫНЪ ФАЙДАЛАРЫ

1. Ахырет кунюне инанмакъ инсангъа месулиет дуйгъусыны къазандыра. Месулиет дуйгъусы ташыгъан бир адам арекетлерине дикъкъат этер.

Ахыретке инанмакъ демек; ольген сонъ текрар тириледжегимизге ве дюньяда япкъан ишлеримизден Аллахнынъ узурында эсап береджегимизге, яхшылыкъ япкъанларнынъ мукаяфат , ярамайлыкъ япкъанларнынъ исе джеза аладжакъларына инанмакъ демектир. Бу инам инсанни ярамайлыкъ япмакътан сакъындырыр, яхшылыкъкъа ве догърулыкъкъа чекип, ахлякъ ве фазилет саиби япар. Бунъа инангъан инсанлардан мейдангъа кельген бир джемиетте ич кимсе башкъасына зарар бермез, эр кес бири-бирининъ акъкъына сайгъы косътерир, элинден кельгени къадар яхшылыкъ япар. Бу арекетлер инсанлар арасында озъара севги ве ишанч ислерини инкишаф эттирир. Шахысларнынъ тербиели олмасында, джемиетнинъ тынч ве мабет олмасында ахырет кунюне инанмакънынъ пек буюк эмиети бар.

2. Ахыретке инангъан бир инсан, кечиджи олгъан дюньяда, даа юксек ве сонъсуз олгъан аяткъа азырланыр. Узун бир ёлджулыкъкъа чыкъаджакъ инсан етерли дереджеде ашайт алып, азырлыкъ япар. Ашайт алмадан, азырлыкъ япмадан ёлгъа чыкъмаз.

Албуки, ольген сонъ девам этеджек олгъан ахырет ёлджулыкъгы дюнья узеринде япылгъан ёлджулыкълардан даа узун ве эмиетлидир. Бу себептен ахырет ичюн даа чокъ азырлыкъ япмакъ керекмиз.

Ахырет кунюне инангъан адам Аллахнынъ эмирлерини ерине кетирип, ясаъларындан сакъынмакъ суретинен ахырет азырлыкъгыны япкъан олур. Азырлыкълы оларакъ ёлгъа чыкъкъанлар даа юксек бир аяткъа къавушаджакълар. Юдже Аллах бу мевзуда «керекли шейлер теминлень» демекнен, азырлыкъ коръмемизни истей.

Ахырет ичюн азырлыкъ япмагъанлар олюм анында керчеклерни кореджек ве Аллахнынъ эмирлерини япмакъ ичюн дюнья аятына янъыдан къайтмагъа истейджеклер. Факъат иш иштен кечкенинден себеп бу истек къабул этильмез. Бу меселе акъкъында Къуран-ы Керимде шойле хабер бериле:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي
أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ
وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمٍ يُعْثَبُونَ *

«Олардан бирисине олюм кельгенде: Раббим! Мени арткъа къайтар, бельки бош кечиргеним дюньяда яхшы ишлер япарым. Хайыр, бу онынъ агъызындан чыкъкъан бош лафтыр. Оларнынъ артында исе тириледжеклери кунъге къадар бир берзах (мания) бардыр.»¹⁴

3. Ахырет кунюне инанмакъ инсангъа теселли берир, къасеветини азалтыр.

Шойле ки:

Дюньяда нидже яхшы адамлар яхшылыкъларынынъ къаршылыгъыны корьмеден; акъсызлыккъа огърагъанлар акъкъыны алмадан; нидже залымлар да джезасыны чекмеден олюмге кетелер. Акълы олгъаннен акъсыз олгъанны, яхшынен ярамайнынъ айрыладжагъы ве эр кесининъ япкъанларынынъ къаршылыгъыны толусынен буладжагъы кунъ – Ахырет кунюдир.

Ахырет кунюнде иляхий адалет ерине келеджек; эйилик япкъанларгъа эйиликлерининъ мукафаты бол-бол бериледжек, акъсызлыккъа огърагъанлар эксиксиз суретте акъларыны аладжакъ; залымларнынъ япкъанлары янларына къалмайджакъ, акъ эткенлери джезаны буладжакълар. Иште, бунъа инанмакъ инсангъа хошнутлыкъ берир, къасеветлерини, къаарьлерини азалтыр.

ОЛЮМ

Эр бир инсаннынъ дюньяда яшайджакъ белли бир муддети бар. Бу муддет биткенинен инсан оле. Инсан – беден ве рухнынъ бирлешювинден мейдангъа кельген бир варлыкътыр. Беденимизге джанлылыкъ ве арекет берген рухтыр. Аллахнынъ такъдир эткен вакъыт кельгенде рух беденден айырыла. Рухнынъ беденден айырылмасы, чыккып кетмеси адисесине «олюм» деп айтыла. Олюм эр бир инсан ичюн такъдир этильген, бельгиленгендир. Бундан къуртулуш ёкътыр.

Бу акъикъат Къуран-ы Керимде шойле бильдириле:

¹⁴ Муминун суреси, 100.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ *

«Эр джанлы олюмни тададжакътыр.»¹⁵

أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ

*

«Къайда олсанъыз олунъ, сагълам къалелер ичинде булунсанъыз биле, олюм сизге барып етеджектир.»¹⁶

Олюм, ёкъ олмакъ демек дегиль. Фаний, кечиджи олгъан дюнья аятындан сонъсуз олгъан ахырет аятына кечмектир. Аллахкъа нисбетен вазифелерини япкъанлар ичюн, олюм, даа юксек аяткъа къавушмакъ ичюн ачылгъан бир къапыдыр.

КЪАБИР

Инсаннынъ олюминден къыямет куню янъыдан тирильмесине къадар олгъан девирге «къабыр аяты», бу девир ичинде булунаджагъы ерге де къабир дейилир. Инсан ольген сонъ бедени чюрюр ве топракъкъа къарышыр, факъат беденинден айырылгъан руху ольмез. Инсан къабирге къоюлгъанынен Мункер ве Некир адындаки мелеклер тарафындан суальге чекилир. Суаллерге догъру джевап бергенлер ичюн къабир бир раатланма ери, джевап берип оламагъанлар ичюн бир азап ери оладжакъ.

Пейгъамбер эфендимиз къабирнинъ вазиятини шойле анълата:

«Къабир я да дженнет бахчаларындан бир бахча, я да джехеннем чукъурларындан бир чукъурдыр.»¹⁷

Къабир, Аллахкъа нисбетен вазифесини япкъан, инсанларгъа яхшылыкъ япкъанлар ичюн истираат этеджек бир дженнет багъчасы; вазифесини япмагъанларнынъ азап кореджек бир джехеннем чукъуры оладжакътыр.

Ибн Аббас (р.а.) икяе эте: «(Бир кунъ) Аллахнынъ ресули эки къабирге раст кельди ве:

«(Мында яткъанлар) азап чекелер. Азаплары да буюк гуняхтан дегиль» деди. Сонъра сёзлерине шойле девам этти:

15 Али Имран, 185.

16 Ниса суреси, 78.

17 Кешфу'ль-Хафа, дж. 2, с. 90.

«Эбет, бириси анда-мында лаф ташыр эди. Башкъасы да сийдик сычрмасындан озюни сакъламаз эди». Сонъра Пейгъамбер тазе бир хурма пытагъы истеди ве экиге больди. Бир данесини бир къабирнинъ узерине сачты, экинджисини де башкъа къабирнинъ узерине сачты. Сонъра да шойле буюрды: «Бельки булар тазе тургъанджа азаплары енъаиллешир!»»¹⁸

Ибн Омер (р.а.) анълата: «Аллахнынъ Ресули буюрды ки, «Сизден бириси ольдими, онъа саба ве акъшам (дженнет я да джехеннемдеки) ери косьтерилир. Дженнетлиге дженнеттеки ери, джехеннемлиге исе джехеннемдеки ери. Онъа:

- Аллах сени Къыямет куню тирильткенге къадар сенинъ еринъ иште, будыр!- деп айтылыр»¹⁹

Бундан да гъайры къабир азабынен алякъалы Хазрети Осман, Али, Зейд бин Сабит, Эбу Хурейра, Бера б. Азиб, Эбу Эййуб, Энес, Джабир, Айше, Эбу Саид киби сахабелерден де, Аллах эписинден разы олсун, хадислер ривает этильген.

КЪЫЯМЕТ

Даа эвель беян эткенимиз киби, Аллахнынъ такъдир эткен вакъыт кельгенде дёрт буюк мелектен бириси олгъан Исрафилнинъ «Сур» деп айтылгъан шейге уфюрмесинен пек къоркъунч сес мейдангъа келеджек. Бу сеснинъ тесиринен бутюн джанлылар оледжек, къянатта муим денъишмелер оладжакъ.

Шойле ки, коклер ярыладжакъ, дюньямызны айдынлаткъан кунеш ышыгъыны гъайып этеджек, коклерни сюслеген, геджелеримизни айдынлаткъан ай тутуладжакъ ве кунешнен бирлешеджек.

Кок юзюнде парыл-парыл парылдагъан йылдызлар сёнеджек ве бурчакъ киби тёкюледжек, ер юзю дешетли бир зельзеленен сарсыладжакъ, денъизлер къайнайджакъ, дагълар еринден къопарылып, памукъ киби атыладжакъ, кыскъасы: къянатнынъ бугуныки тертип ве низамы бозуладжакъ, ер ве коклер башкъа шекиль аладжакъ.

18 Бухари, «Вуду» 55, 56, «Дженаиз» 82, 89, «Эдеб» 46, 49; Муслим, «Тахарет» 111, (292.; Тирмизи, «Тахарет» 53, (70); Эбу Давуд 11, (20, 21.; Несаи, «Тахарет» 27, (1, 28-30).

19 Бухари, «Дженаиз» 90; «Буд'ль-Хальк» 8, «Рикак» 42; Муслим, «Дже - нет» 65, (2866.; Муватта, «Дженнет» 47, (1, 239.; Тирмизи, «Дженаиз» 70, (1072.; Несаи, «Дженаиз» 116, (4, 107..

Иште, бу буюк вакъиагъа къыямет деп айтыла. Къыметнинъ не вакъыт мейдангъа келеджегини тек Аллах биле.

МУКЪФАТ ВЕ ДЖЕЗА, ДЖЕННЕТ ВЕ ДЖЕХЕННЕМ

Япылгъан яхшылыкъкъа берильген къаршылыкъ «мукъфат», иш-ленильген феналыкънынъ къаршылыгъы да «джеза»дыр.

Инсанлар бу дюньягъа имтиан этильмек ичюн ёлланылды ве оларгъа япмалары керек олгъан вазифелер бильдирильди. Аллахнынъ эмирлерини ерине кетирген, ясакъларындан къачынгъан ве инсанларгъа яхшылыкъ япкъанлар имтианны къазангъан оладжакъ ве буюк мукъфат аладжакълар. Эр кес дюньяда япкъанларынынъ къаршылыгъыны экисксиз оларакъ кореджек.

Юдже Аллах шойле буюра:

«Къыямет кунюнде догъру теразилер къуармыз: ич бир кимсе ич бир акъсызлыкъкъа огъратылмаз.»²⁰

«Ким зерре къадар яхшылыкъ япкъан олса оны корер, ким де зерре къадар ярамайлыкъ япкъан олса оны корер.»²¹

Дженнет муминлер ичюн азырлангъан мукъфат еридир.

Дженнетте, бу дюньяда козьлернинъ корьмеген, къулакъларнынъ эшитмеген ве ич бир инсаннынъ хаялындан биле кечмеген ниметлер бар. Дженнет инсаннынъ юрегинден кечкен ве арзу эткен эр шейни буладжакъы, бенъзерсиз гузелликлернен толу бир ердир. Анда эр шей инсаннынъ гонъюлине коредир, нени арзу этсе аман янында пейда оладжакътыр.

Дженнетте хасталыкъ, къоркъу, гъам ве къасевет ёкътыр. Анда инсан эр вакъыт яш оларакъ къаладжакъ, ич къарт олмайджакъ. Дженнетте яшайыш сонъсуздыр. Олюм ёкътыр. О ерге кирген бир даа чыкъмайджакъ, джаны истеген эр шейге къавушаджакъ. Зевкъ ве сефа ичинде сонъсузгъа къадар яшамагъа девам этеджек.

Къуран-ы Керимде мевзунен алякъалы аетте шойле буюрыла:

«Иман этип эйи, файдалы ишлер япкъан кимселер дженнетлик олгъанлардыр, олар анда эбедий къаладжакълар.»²²

«О ерде олар ичюн истегенлери эр шей бар ве янымызда арткъачы да бар.»²³

20 Энбия суреси, 47.

21 Зильзаль суреси, 7-8.

22 Бакара суреси, 82.

23 Каф суреси, 35.

Аллахкъа нисбетен вазифесини япмагъан, харамлардан сакъырмагъан ве инсанларгъа ярамайлыкъ япкъанлар бу арекетлерининъ къаршылыгъы оларакъ джехеннемде джеза аладжакълар.

Джехеннем иман этмеген кимселернен, иман эткени алда гунях ишлегенлернинъ ахыретте атешнен джезаландырыладжакълары бир ердир. Имансыз ольгенлер мында сонъсуз оларакъ къаладжакълар.

Инангъаны алда, Аллахнынъ эмирлерине уйгун арекет этмегенлер, диний вазифелерини ерине кетирмегенлер белли бир муддет джехеннемде къалып, джезаларыны чеккен сонъ чыкъаджакъ ве дженнетке киреджеклер. Кяфирлер ве мунафыкълар эбедий оларакъ джехеннемде къаладжакълар.

Къуран-ы Керимде кяфир ве мунафыкълар акъкъында шойле айтыла:

«Инкяр эткен кимселер ве аетлеримизни ялан сайгъанлар джехеннемлик олгъанлардыр. Олар о ерде темелли къаладжакълар.»²⁴

«Догърусы мунафыкълар джехеннемнинъ энъ ашагъыдаки табакъасындадыр, оларгъа ярдымджы буламайджакъсынъ.»²⁵

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ахырет куню не демек?
- 2) Ахырет аятымызгъа иманнынъ насыл файдалары оладжакълары аныълатынъыз.
- 3) Олюм не демек?
- 4) Къабир аяты насыл оладжакъ?
- 5) Къыямет не демек?
- 6) Мукафат ве джеза келимелерини аныълатынъыз.
- 7) Дженнет ве джехеннем не? Кимлер ичюн азырлангъан?

24 Бакъара суреси, 39.

25 Ниса суреси, 145.

СЕКИЗИНДЖИ БОЛЮК

КЪАДЕР ВЕ КЪАЗАГЪА ИМАН

МЕВЗУЛАР

- Къадер ве къаза деп неге айтыла
- Инсан узериндеки месулиет
- Къадер ве къазагъа иманнынъ айдалары
- Рызкъ ве эджель
- Тевеккюль ве чалышмакъ
- Ислям дининде чалышмакънынъ эмиети

КЪАДЕР ВЕ КЪАЗА НЕДИР

Иманнын шартларындан алтынджысы, къадер ве къазагъа, эйилик ве феналыкънынъ Аллахнынъ яратмасынен олгъанына инанмакътыр.

Диний термин оларакъ **къадер** – Кяинатта оладжакъ шейлернинъ вакътыны, ерини, хусусиетлерини ве насыл оладжакъыны Аллахнынъ эзельде бильмеси ве такъдир этмесидир.

Къаза – Аллахнынъ эзельде такъдир эткен шейлерни вакъты кельгенде бу такъдирге уйгъун оларакъ яратмасыдыр.

Къадерни бир плангъа бенъзетсек, къаза да бу плангъа уйгъун оларакъ япылгъан шей. Кяинатта мейдангъа кельген эр шей Аллахнынъ бильмеси, тилемеси ве яратмасы иледир. Ондан башкъа Яратыджи ёкътыр.

Къадер ве къазагъа иман этмек хайыр ве шер, яхшы ве ярамай эр шейнинъ Аллах тарафындан такъдир этильгенине, бельгиленмесине ве вакъты кельгенде бельгиленгени киби кене де Аллах тарафындан яратылмасына инанмакъ демектир.

ИНСАН УЗЕРИНДЕКИ МЕСУЛИЕТ

Инсаннынъ япкъан ишлери эки къысымгъа болъуне.

Биринджиси, озъ истеги тышында Аллахнынъ яратмасынен олгъан ишлер. Бир хасталыкъ себебинден къолунынъ къалтырамасы, юрегининъ чалышмасы, боюнынъ къыскъа я да узун олмасы. Булар догърудан догъру Аллахнынъ тилемеси ве яратмасынен мейдангъа кельгени ичюн инсан бу ишлерден месуль дегиль.

Экинджиси, инсаннынъ истегине багълы оларакъ Аллахнынъ яратмасынен олгъан ишлер. Инсаннынъ отурып турмасы, юрюмеси, къоллары ве дигер азаларынен япкъан ишлери адамнынъ озъ истегине коре Аллахнынъ яратувынен мейдангъа кельгенинден, инсан бу ишлерден месульдыр.

Эр шейни такъдир эткен ве яраткъан Аллахтыр. Факъат, эр къайсы бир ишни япмакъ я да япмамакъ мевзусында Аллах инсангъа бир ираде, яни сайлап алмакъ уриетини берген. Инсан бу ираденен яхшылыкъ япмакъны сайлар. Кучюни де буны япмакъ ичюн къуланса Аллах яхшылыкъны яратыр. Эгер де инсан ярамайлыкъ япмакъны сайлар ве кучюни да буны япмакъ ичюн къуланса Аллах буны яратыр.

Корюле ки, инсан нени япмагъа истесе Аллах оны яратыр «хайыр

ве шер Аллахтандыр. Яни яхшылыкъ ве ярамайлыкъ Аллахнынъ яратмасы иледир» ибаресининъ манасы бу.

Инсаннынъ япкъан ишлеринден джевапкъар олмасынынъ себеби иште, бу сайламакъ акъкъына малик олмасы ве кучюни истегени шейни япмакъ ичюн къулланмасыдыр. Бунынъ ичюндир ки, эр бир инсан ирадесинен япкъан ишлерден месульдыр. Хайыр ишлеген олса мукаяфатыны, феналыкъ япкъан олса джезасыны кореджектир.

КЪАДЕР ВЕ КЪАЗАГЪА ИНАНМАКЪНЫНЪ ФАЙДАЛАРЫ

Къадерге инангъан инсан кяинатта эр шейнинъ Аллахнынъ такъдири ве яратмасынен мейдангъа кельгенини, анджакъ кендисине де бир сайлав сербестлиги ве япмакъ кучю берильгенини билир. Бу имангъа саип олгъан бир инсан, аятта зафер къазанмакъ ичюн бутюн кучюнен чалышыр, ич бир шейден къачмаз. Чюнки инсан, ирадесини ве кучюни бир ишни япмагъа ёнелтсе, о ишни Аллахнынъ яратаджагъына ве кене Аллах ярдымынен мувафакъиетке иришмесине инаныр.

Инсан озъ истегинен япкъан ишлерден месулиетли оладжагъыны бильгени ичюн сайламакъ сербестлигини яхшы ишлерде къулланыр. Джезаны талап эткен ишлерден сакъыныр. Бойлеликнен, къадер инамы, инсаннынъ эм чалышма кучюни, эм де месулиет дуйгъусыны арттырыр.

Къадерге инангъан бир инсан иши уймагъаны такъдирде я да бир фелякетнен къаршылашкъаны вакъыт уюмсизликке къапылмаз, рухтан тюшмез. Чюнки Аллахнынъ эр ишинде бир икмет ве гъае олгъанына, инсаннынъ сынъырлы кучьке саип бир варлыкъ оларакъ яратылгъанына ишаныр. Кучюнинъ етмейджеги ишлерден месуль олмайджагъыны билир ве Аллахнынъ такъдирине бойсуныр, Онъа сыгъыныр. Бу инам инсангъа хошнутлыкъ берир, къасеветини ёкъ этер.

Къадер инамы бизге кяинатта эр шейнинъ бир плангъа коре ве бир гъаеге коре мейдангъа кетирильгенини, эр шейнинъ бир себеби олгъаныны огрете.

Бу иманнен инсан яшайышта мувафакъиетке иришмекнинъ ёлла-рыны ве себеплерини къыдырып тапып, озъ къолундан кельген шейни беджермеге тырышыр.

РЫЗКЪ

Джанлыларнынъ ашап-ичкен ве файдлангъан шейлерге рызкъ дейиле. Бутюн джанлы варлыкъларнынъ рызкъыны берген Аллахтыр. Юдже Аллах шойле буюра:

«Ер юзюнде яшагъан бутюн джанлыларнынъ рызкъы анджакъ Аллахкъа аиттир.»²⁶

Аллах эр кеснинъ рызкъыны такъдир этти, бельгиледи. Анджакъ рызкъыны кыдырып тапмакъ инсаннынъ ишидир. Инсаннынъ вазифеси, рызкъыны Аллахнынъ эмирине уйгун оларакъ хелял ёлларнен къазанмакъ. Инсан рызкъыны насыл истесе, Аллах да о шекильде бере. Рызкъыны къазангъанда ирадесини феналыкъ ичюн къуллапгъан ве харам ашагъан бунынъ джезасыны кореджек.

ЭДЖЕЛЬ

Инсанны ёкътан бар эткен, яшаткъан Аллах, инсаннынъ не къадар яшайджагъыны да такъдир эткендир. Омюр, инсаннынъ догъмасындан олюмине къадар кечкен сынъырлы вакъыттыр. Эджель - омюрнинъ, дюнья аятынынъ биткени вакъыттыр.

Эр кеснинъ не къадар яшайджагъы, не вакъыт, къайда ве насыл оледжегини Аллах такъдир эткен. Олюм себеплери не олса олсун, эджель бирдир, денъишмез. Эджель деп айтылгъан тайинленген вакъыт кельгенде инсан олюр. Эджельнинъ денъишмейджегини юдже Аллах Къуран-ы Керимде шойле бильдире:

«Артыкъ оларнынъ эджели кельгенде оны не бир саат кечке къалдыра билир, не де огге ала билирлер.»²⁷

Бизим узеримизге тюшкен вазифе: Сагълыгъымызны сакъламакъ, аятымызны телюкеге атаджакъ шейлерден къорчаламакъ, сынъырлы дюнья аятында вакътымызны нафле кечирмемек. Ич ольмейджек киби дюнья ичюн, ярын оледжек киби ахырет ичюн чалышмакътыр.

Инсан, омюрининъ не вакъыт битеджегини, эджелининъ не вакъыт келеджегини билип оламагъанындан себеп вазифелерини вакъытында япмалы, келеджекке къалдырмамалы.

26 Худ суреси, 6.

27 Нахль суреси, 61.

ТЕВЕККЮЛЬ

Тевеккуль – эр къайсы бир иш ичюн бутюн кучюмизнен чалышып, къолумыздан кельгенини япкъан сонъ нетиджени Аллахтан беклемек-тир.

Буны бир мисальнен аңлатайыкъ:

Тарласындан яхшы махсулат алмакъ истеген бир чифтчи, башта бир тарланы гузель этип сюрюр ве урлукъны сачар, кубресини атар, керек олса суварыр. Экинни зарарлы къуртлардан сакъламасы ичюн эр тюрю тедбирни де алыр. Къалгъаныны исе Аллахкъа ташлар. Аллахкъа ишаныр. Чюнки чифтчи къолундан кельгенини япты. Артыкъ экиннинъ осьмеси ве махсул бермеси ичюн Аллахкъа ишанып, нетиджени Ондан беклемеси керек. Керчек тевеккюль бу.

Ёкъса ич чалышмадан бир ишнинъ олып чакъмасыны истемек ве нетиджени Аллахтан беклемек, тевеккюль дегиль. Бу мусульмангъа ярашмагъан янълыш бир тюшюндже.

Девесини тышарыда багъламайып ташлап кельген ве Аллахкъа тевеккюль эттим деген бир адамгъа Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле деди: *«Башта девени багъла, сонъра тевеккуль эт.»*²⁸ Пейгъамбер эфендимизнинъ бу мубарек сёзлеринден аңлашыла ки, мусульман башта элинден кельгенини япаджакъ, сонъра Аллахкъа тевеккюль этеджек.

Намаз къылмакъ, ораза тутмакъ насыл диний вазифе исе, кечинмесини теминлемек ичюн чалышып къазанмакъ да ибадет къыйметинде олгъан бир вазифедир.

Юдже Аллах:

«Намаз къылынгъанынен ер юзюне дагъылынъ ве Аллахнынъ фазлындан къысметингъизни къыдырынъыз», - деп буюрмакъта.²⁹

Севгили пейгъамберимиз де хелял къазанч къыдырмакъ фарз олгъаныны бильдире.³⁰ Хазрети Омер шойле дей: *«Ич бирингъиз рызкъыны къыдырмакътан вазгечип, Аллахым манъа рызкъ бер демесин! Сизлер билесингъиз ки, коклерден не алтын ягъар, не де кумюш.»*³¹

Корюльгени киби, чалышмакъ динимизнинъ эмири, мусульманнынъ вазифесидир. Бир ишни беджермек ичюн башта бир къолумыз-

28 Кешфу'ль-Хафа, дж. 1, с. 144.

29 Джума суреси, 10.

30 Кешфу'ль-Хафа, дж. 3, с. 46.

31 Шерху Айни'ль-Илм, дж. 1, с. 182.

дан кельгенини япаджакъмыз, бутюн кучюмизнен чалышаджакъмыз. Сонъра бизни мувафакъиетке ириштирмесини Аллахтан беклейджек-миз, дуа этеджекмиз. Эр даим Аллахкъа инанаджакъмыз.

ИСЛЯМ ДИНИНДЕ ЧАЛЫШМАКЪНЫНЪ ЭМИЕТИ

Сонъ ве энъ мукеммель дин олгъан Ислямнынъ гъаеси инсанларнынъ бахтлы олмасыдыр. Бу бахт, бир тарафлы ве ольчюсиз дегиль.

Ислям дини, инсанларгъа эм дюньяда, эм де ахырет аятында бахтлы олмакънынъ ёлларыны косътерген. Дюнья ве ахырет сеадети чалышмакънен эльде этиле. Бу себептен мусульман, эр экиси ичюн де чалышмакъ меджбуриетинде. Дюнья ичюн чалышып къазанмакъ да динимизнинъ эмири.

Юдже Аллах Къуран-ы Керимде **«Акъикъатен инсан ичюн чалышкъанындан башкъасы ёкътыр»**³², - буюрып, чалышмакънынъ эмиетини бильдирген.

Севгили Пейгъамберимиз де: *«Кишининъ ашагъаны энъ хайырлы аш, озъ къолларынен чалышып къазангъан аштыр. Аллахнынъ пейгъамбери Давуд -алейхисселям- да озю чалышып кечине эди»,* - деп буюрды.³³

Динимиз чалышмагъа буюк эмиет бере, хелял къазанч теминлемек ичюн чалышмакъны ибадет деп сая.

Бир кунь Пейгъамбер эфендимизнинъ отургъаны бир ерде кучлю, къуветли бир кишининъ кечкенини корелер.

Буны корьген асхаб:

- Эй Аллахнынъ Ресули! Бу адам Аллахнынъ ёлунда чалышса пек яхшы олур эди, - дей.

Бунынъ узерине Пейгъамберимиз шойле буюрды:

- *«Эгер бу адам эвinden уфакъ балаларынынъ отъмегини къазанмакъ ичюн чыкъкъан олса Аллах ёлундадыр. Къарт ана ве бабасынынъ ихтияджларыны къаршыламакъ ичюн чыкъкъан олса, кене де Аллах ёлундадыр. Озь отъмегини къазанмакъ ичюн чыкъкъан олса, кене де Аллах ёлундадыр. Эгер де косътериш ичюн чыкъкъан олса иште, о вакъыт шейтаннынъ ёлундадыр.»*³⁴

Ислямнынъ беш шартындан экиси олгъан зекят ве хадж, зенгин мусульманларнынъ эда этмеси керек олгъан ибадеттир. Зенгинлик

32 Неджм суреси, 39.

33 Рязу'с-Салихин, дж. 1, с. 569.

34 Эт-Тергъиб ве'т-Терхиб, дж. 2, с. 524.

исе чалышмакънен эльде этиле. Чалышкъан инсан хайырлы инсандыр. Чюнки инсан чалышмакънен эм озюне, эм де къорантасына, эм де миллетине файдалы ола.

Пейгъамбер эфендимиз: *«Инсанларнынъ хайырлысы инсанларгъа файдалы олгъанларыдыр»*, - деп, бу акъикъятны изаатлай.

Мусульман ич ольмейджек киби дюнья ичюн чалышмалы, ярын оледжек киби де ахырет ичюн чалышмалы, азырлыкъ корьмели.

Пейгъамберимиз даима чалышмакъны тевсие этерек: *«Эки куню бири-бирине мусавий олгъан алдангъандыр»*³⁵, - деп буюраракъ, мусульманларнынъ эр кунъ даа да илериге кетмелерини истеген.

Мединели мусульманлардан бириси Пейгъамбер эфендимизге келип ярдым истей. Пейгъамберимиз ондан:

- *Эвинъде бир шей ёкъмы?* - деп сорады. О адам да:

- Бир тарафыны тюбюмизге серип, экинджи тарафынен ортюнгенимиз бир ёргъан ве сув ичкенимиз бир мешребе бар, - деди.

Пейгъамберимиз онъа:

- *Бар, оларны манъа кетир*, - деди. Адам барып кетирди. Пейгъамберимиз:

- Буларны ким сатып аладжакъ, - деди.

Мусульманлардан бириси:

- Эй Аллахнынъ Ресули, мен оларны бир дирхемге сатып алырым, - деди. Пейгъамберимиз:

- *Даа чокъ береджек бармы?* - деп сорады. Башкъа бири:

- Буларгъа эки дирхем беририм, - деди. Пейгъамберимиз бу акъчаларны шу адамгъа берди ве:

- *Бу акъчаларнынъ бирисинен эвинъе ашайджакъ шейлер ал, дигеринен бир балта алып манъа кетир*, - деди. Пейгъамберимиз адамнынъ кетирген балтагъа озь къолларынен сап къойды ве:

- *Айды кет (дагъдан) одун кес де сат, он беш кунъ сени мында корьмейджем*, - буюрды.

Адам он беш кунъ сонъра кельди. Он дирхем къазангъан, бир къысмына ашайт, бир къысмына да урба алгъан. Бунынъ узерине Пейгъамберимиз:

- *Бойле чалышманъ тиленджилик япмакътан хайырлыдыр. Чюнки тиленджилик япсанъ къыямет кунюнде юзюнде къара леке оладжакъ*, - деп буюрды.³⁶

Севгили Пейгъамберимиз шу мубарек сёзлеринен бизлерге дю-

35 250 Хадис, с. 121.

36 Эт-Тергъиб ве'т-Терхиб, дж. 2, с. 523.

ня ве ахыретте бахтлы олмакънынъ ёлларыны косътерген:

«Сизинъ хайырлынъыз - дюньясы ичюн ахыретини ташламагъ-ан, ахыreti ичюн де дюньясыны ташламайып, экиси ичюн де чалышкъан ве инсанларгъа юк олмагъанынъыздыр (замет бермеген).»³⁷

О алда мусульман эм дюнья, эм де ахырет ичюн чалышаджакъ, эр кунъ даа илери кетеджек. Динимизнинъ эмири будыр.

Эджадаынъ зан этме асырларнен юкълады;
Къайдан тапар эдинъ о вакъыт къолунъдаки юртны?
Учь къытада ер-ер къанагъан излери шаат:
Раатланмады бир кунъ о буюк несл-и джихад.

М. Акиф Эрсой

37 Мухтару'ль-Эхадис.

ЭКИНДЖИ КИТАП

ИБАДЕТ

(Имамы Азам Эбу Ханифенинъ мезхебине коре)

БИРИНДЖИ БОЛЮК

ИБАДЕТ

МЕВЗУЛАР

- Ибадет недир
- Не ичюн ибадет этемиз
- Ибадетлернинъ чешитлери
- Ибадетлернинъ дереджелери
- Ибадетнинъ файдалары
- Ибадетнинъ файдалары

ИБАДЕТ НЕДИР

Ибадетнинъ кениш манасы ве тар манасы бар.

1. Кениш манада ибадет – бу къаршылыгына савап я да гунях язылган эр тюрлю сёз ве арекетлердир. Месея, мусульман къардашынын муляйим лаф этмек, къарт адамгъа ёлдан кечмеге ярдым этмек, инсанларгъа кедер кетирген таш я да одун парчасыны ёлдан четке чекмек ве саире. Демек ки, мусульманнынъ эр тюрлю гузель ве саваплы иши юдже Аллах тарафындан ибадет киби къабул олуна ве мукафатландырыла.

2. Тар манада ибадет – Аллахны юджельтмек, Онъа сайгы, урьмет косътермек ве бизге берген сайысыз ниметлерге шукюр борджу-мызны ерине кетирмек ниетинен, белли бир тертип ве низамгъа коре япылмасы эмир этильген арекетлердир. Месея; намаз, ораза, къурбан, фитир садакъасы ве саире.

Биз бу къысымда тар манада ибадетнинъ ичине нелер киргенини ве мусульман Раббисине насыл ибадет этмек кереклигини огренеджекмиз.

НЕ ИЧЮН ИБАДЕТ ЭТЕМИЗ

Бизлерни ёкътан бар эткен ве яшаткъан Аллахтыр. Юдже Аллах бизим вуджудымызны козь, къулакъ, тиль киби мукеммель азаларнен донатты. Булар азнк ичинде бизлерге хызмет эте. Айрыджа, бизлерге акъыл берип, бутюн варлыкълардан фаркълы, имтиязлы ве юдже бир макъамгъа юксельтти. Булардан гъайры, нефес алгъанымыз ава, икченимиз сув, ашагъанымыз бинъ бир тюрлю мейва ве себзелер, айванлар – эписи Юдже Раббимизнинъ бизлерге берген ниметлеридир.

Айрыджа, бизни ялынъыз ташламады, Пейгъамберлер ве киталлар ёллап, дюньяда ве ахыретте бахтлы олуннынъ ёлуны косътерди. Бутюн бу зйиликлерге къаршылыкъ Аллах бизден Оны танымамызны ве Онъа ибадет этмемизни истемекте. Шойле бир тюшюнейик: бизге чокъ яхшылыкъ япкъан бир буюгимизге нисбетен сайгы косътеремиз, яхшылыкъларына тешеккюр этемиз. Бизге бир вазифе берсе къувана-къувана беджеремиз, ойле дегильми?

Ойле исе, бизни ёкътан бар эткен ве сайысыз нимет берген Юдже Аллахкъа тешеккюр этмек ве Онынъ эмир эткен ибадетлерни севе-севе япмакъ керек дегильми? Эльбетте керек.

Ибадетлер инсаннынъ вазифесидир. Аллах инсанны ибадет этмеси ичюн яратты. Аетте шойле буюрыла: **«Мен джинлерни ве инсанларны анджакъ Манъа ибадет этсинлер деп яраттым»**.³⁸

Демек ки, инсан ибадет эткени вакъыт яратылув макъсадына уйгун арекет эте ве озъ вазифесини ерине кетире. Къул къуллугъыны унутмамалы.

Яратылувымызнынъ гъаеси Аллахны танымакъ ве Онъа ибадет этмек олгъанына коре ибадет вазифесини япкъанымыз такъдирде эм Аллахнынъ берген ниметлерге нисбетен тешеккур борджуны ерине кетирген олурмыз, эм де онынъ севгисини къазанырмыз. Эгер биз Аллахъа ибадет вазифелерини ерине кетирип, Онынъ севгисини къазансакъ, Аллах бизге дюньядаки ниметлерден даа арткъачыны ахыретте береджек ве бизни дженнетте сонъсуз сеадетке къавуштыраджакъ.

ИБАДЕТЛЕРНИНЪ ЧЕШИТЛЕРИ

1. Беденнен япылгъан ибадетлер.

Намаз къылмакъ, ораза тутмакъ киби. Беденнен япылгъан ибадетлерни эр бир мусульман озю япмакъ керек. Башкъа инсанны векиль этмеси джаиз дегиль. Яни бир кимсе башкъасынынъ ерине намаз кыламаз, ораза тутamaz.

2. Малнен япылгъан ибадетлер.

Зекят бермек ве къурбан чалмакъ киби. Бир кимсе малнен япылгъан ибадетлерде башкъасыны векиль тайин этмеси мумкъон.

3. Эм мал, эм де беденнен япылгъан ибадетлер.

Хаджылыкъ вазифеси бойле бир ибадеттир. Акъчасы олгъан бир мусульман хаджылыкъкъа кетип оламайджакъ алда исе, озъ ерине векиль этип башкъа бирисини ёлламасы мумкъон.

ИБАДЕТЛЕРНИНЪ ДЕРЕДЖЕЛЕРИ

Ибадет учъ тюшюндженен япылмасы мумкъон.

1. Аллахъа, ибадет ве сайгъы косътерильмесине ляйкъ тек варлыкъ олгъаны ичюн ибадет этмек.

Ич бир къаршылыкъ беклемеден, ялынъыз Аллахнынъ эмрини

ерине кетирмек макъсадынен япылган бойле бир ибадет, ибадетнинъ энъ юксек дереджесидир.

2. Дженнетке кирмеге истеп ве джехеннемден къоркъып япылган ибадет.

Бу тюшюндженен ибадет якъан кимсе Аллахнынъ эмирини ери не кетирген олур. Факъат инсан, ибадетни бойле менфаат тюшюнджесинен дегиль, ялынъыз Аллах ичюн япмалыдыр.

3. Дюньяда бир файда къолгъа кечирмек макъсадынен косътепиш ичюн ибадет япмакъ.

Бу - ибадетнинъ энъ ашагъы дереджесидир. Бунъа ибадет демек биле догъру олмаз. Чюнки Аллах ичюн япылмаган ибадетнинъ ич бир къыймети ёкъ.

ИБАДЕТНИНЪ ФАЙДАЛАРЫ

Беденимизнинъ емекке ихтияджи олгъаны киби, рухумызнынъ да гъыдагъа ихтияджи бар. Рухнынъ гъыдасы - иман ве ибадетлердир. Ибадет рухумызны юкселтир, бизни феналыкълардан сакъындырыр, ахлякъымызны кямиллештирир ве энъ дегерли варлыгъымыз олган иманымызны къорчалар.

Омюр девамында инсан чешит къыйындыжылыкъларнен къаршылаша. Атта умютсизликке тюшкен вакъытлары ола. Бойле вазиятлерде инсан ибадетлер ёлунен къуртулмасы мумкюн. Чюнки инсан ибадет вастасынен Аллахкъа якълаша. Онынъ рахметине сыгъына ве сеадетке къавуша. Ибадетлернинъ, рухумызгъа олгъаны киби беденемизге де чокъ файдасы бар.

Намаз къылган инсан абдест алмакъ меджбуриетиндедир. Абдест алмакъ, кунъде бир къач сефер темизленмек демектир. Темизликнинъ исе сагълыгъымыз ичюн не къадар файдалы олгъаныны эпимиз билемиз. Инсан микроплардан къуртула ве аз хасталана. Даа сагълам омюр кечире.

Намаз къылганда япылган белли арекетлернинъ, ораза туткъанда азм системасы ве базы органларнынъ раатланмасынынъ вуджут сагълыгъына пек буюк файдалары бар. Зекят ибадетининъ исе ич-тимаий ярдымлашма джеэтинден джемаат ичюн буюк файдасы бар.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ибадет деп неге айтыла?
- 2) Не ичюн ибадет этемиз?
- 3) Ибадетлер кьач чешит ола?
- 4) Ибадетнинь дереджелерини анълатынъыз.
- 5) Ибадетнинь файдаларыны анълатынъыз.

ЭКИНДЖИ БОЛЮК

ИСЛЯМ

МЕВЗУЛАР

- Ислам не демек
- Исламнынъ шартлары
- Мукеллеф ве мукеллефнен алякъалы укюмлер

ИСЛЯМ НЕ ДЕМЕК

Ислям - Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Аллах тарафындан кетирип теблигъ эткен шейлерге инанмакъ, Аллахкъа ве Пейгъамберге итаат этерек буларны къабул эткенини косътермектир. Кыскадан Ислям - инангъаныны яшамакъ демектир.

ИСЛЯМНЫНЪ ШАРТЛАРЫ

Ислямнынъ шартлары бештир:

1. Келиме-и шехадет кетирмек.

Келиме-и шехадет демек, *«Эшхэду эн ля иляхэ иллялах ве эшхэду энне Мухаммеден абдуху ве ресулюх»* деп айтмакъ.

Манасы:

«Мен шаатлыкъ этем ки, Аллахтан башкъа Танъры ёкъ, ве кене шаатлыкъ этем ки, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- Аллахнынъ къулу ве пейгъамбери».

2. Намаз къылмакъ

Кунъде беш вакъыт намаз къылмакъ.

3. Ораза тутмакъ

Эр йыл Рамазан айында ораза тутмакъ.

4. Зекят бермек

Динимизге коре зенгин сайылгъан мусульманларнынъ, мал ве акъчаларынынъ белли бир микъдарыны эр йыл фукъарелерге бермеси.

5. Хаджгъа бармакъ

Динимизге коре кучю еткенлернинъ омюринде бир кере хаджылыккъа барып кельмеси.

МУКЕЛЛЕФ ДЕП КИМГЕ АЙТЫЛА

Пишкинлик чагъына кельген (акъыл-балигъ олгъан), акъылы еринде олгъан инсанларгъа мукеллеф дейилир.

Мукеллеф диннинъ эмирлерини япмакъ ве ясакъларындан сакъынмакънен месульдир. Мукеллеф олмакъ ичюн инсанда эки шартнынъ

булунмасы керек;

1 - Акъылы еринде олмакъ.

2 - Пишкинлик чагъына кельмек.

Акъылы еринде олмагъан кимселернен (делилер), пишкинлик чагъына кельмеген балалар мукеллеф дегильдир.

Пишкинлик чагъы, балаларнын ирилигине ве улыкенин икълим шартларына коре денъише. Пишкинлик, огълан балаларда он экинен он беш, къыз балаларда исе докъузнен он беш яшлары арасында башлана. Он беш яшыны толдургъан алда пишкинлик аляметлери корюльмесе, бала огълан олсун, къыз олсун пишкинлик чагъына етишкен сайыла. Бундан сонъра бала диннин эмир ве ясакъларына уймакънен мукеллеф ола ве бир манада буюклеринин сырасына къошула.

МУКЕЛЛЕФНЕН АЛЯКЪАЛЫ УКУМЛЕР

Мукеллефнен алякъалы укюмлер секиздир. Буларгъа Эфал-и Мукеллефин деп айтыла:

1. Фарз

Динимизде япылмасы кесинликнен эмир этильген шейге фарз дейиле. Намаз къылмакъ, ораза тутмакъ ве зекят бермек киби.

Фарзнын укюми: фарз олгъан вазифелерни беджерген кимсе боюн-борджуны япкъан ве савап къазангъан олур. Себепсиз оларакъ япмагъан адам буюк гунях къазаныр ве азапны хакъ эткен олур. Фарзны инкяр эткен динден чыкъар.

Фарз эки чешиттир:

а. *Фарз-ы айын* – эр бир мукеллефнин япмасы керек олгъан фарз демек. Беш вакъыт намаз къылмакъ киби.

б. *Фарз-ы кифае* – базы мукеллефлернин япмасынен дигерлеринин япмасы керек олмагъан фарз демек. Дженазе намазы къылмакъ киби. Бази мусульманлар бир мевтанын дженазе намазыны къылсалар фарз ерине кельген олур, дигер мусульманларнын айрыджа о мевта ичюн дженазе намазы къылмалары керекмей.

2. Ваджип

Фарз къадар къатты олмаса биле къуветли бир делильнен япылувы эмир этильген шейге ваджип дейилир. Байрам намазы къылмакъ, фитир садакъасы бермек ве къурбан чалмакъ киби.

Ваджипнин укюми: ваджиплерни япкъан озь вазифесини беджер-

ген олур ве савап къазаныр. Себепсиз оларакъ япмагъан пек ярамай иш япкъан олур ве ахыретте азапыны чекер.

3. Суннет

Фарз ве ваджиптен гъайры Пейгъамберимизнинъ ибадет ниетинен япкъан шейлерге суннет дейилир.

Суннет экиге айрыла:

а. Суннет-и музккееде – Пейгъамберимизнинъ чокъусы кере япкъан, пек аз япмагъан суннетке Суннет-и музккееде деп айтыла. Меселя; саба, уйле ве акъшам намазларынынъ суннетлери.

б. Суннет-и гъайры музккееде – Пейгъамберимизнинъ ара-сыра япкъан суннетке Суннет-и гъайры музккееде деп айтыла. Меселя; экинди намазынынъ суннетинен ятсы намазынынъ ильк суннети.

Суннетнинъ укюми: суннетлерни япкъан савап къазаныр. Пейгъамберимизнинъ шефаатына наиль олур. Суннетни биле-биле терк эткенлер азарланыр.

4. Мустехап

Пейгъамберимизнинъ базан япкъан шейлерге мустехап дейилир. Къушлукъ намазы къылмакъ киби.

Мустехапнынъ укюми: мустехап олгъан шейлерни япкъан савап къазаныр, япмагъан азарланмаз.

5. Мубах

Мукеллефнинъ япмасы я да япмамасы сербест олгъан шейлерге мубах дейиле. Отурмакъ, юрюмек, юкъламакъ киби.

Мубахнынъ укюми: мубахны япкъан киши савап къазанмаз, япмагъан да гунах ишлеген олмаз.

6. Харам

Динимизде япылмасы кесин оларакъ ясакълангъан шейге харам деп айтыла. Меселя; хакъсыз ерде адам ольдюрмек, хырсызлыкъ япмакъ, ички ичмек, къумар ойнамакъ, домуз эти ашамакъ, ана ве бабагъа итаат этмемек.

Харамнынъ укюми: храм шейни япкъан буюк гунах къазаныр. Бу инсангъа джеза ве азап керекли олур. Аллах къоркъусындан долайы харамдан къачкъан савап къазаныр. Харамны инкяр эткен динден чыкъар, яни кяфир олур.

7. Мекрух

Харам къадар кесин олмамакънен берабер, динимизде япылма-масы истенильген шейге мекрух деп айтыла.

Мекрух экиге айрыла:

а. Керахет-и тахримийе – харамгъа якъын мекрух: ваджиллерни ерине кетирмемек киби.

Укюми: бойле бир мекрухны ишлемектен сакъынгъан савап къазаныр. Япкъан гунях ишлеген олур.

б. Керахет-и тензихийе – хелялгъа якъын мекрух: суннет ве му-стехапларны япмамакъ киби.

Укюми: бу киби мекрухлардан сакъынгъанлар савап къазаныр, ишлегенлерге гунях язылмаз ве джеза керек олмаз.

8. Муфсид

Башлангъан бир ибадетни бозгъан шейлерге муфсид дейиле. Меселя; намаз къылгъанда къонушмакъ, оразалы экен махсус ашап-ичмек. Қонушмакъ – намазны, ашап-ичмек де оразаны бозар.

Укюми: себепсиз, билип турып бир ибадетни бозмакъ азапны керекли япар.

ИСЛЯМНЫНЪ ШАРТЛАРЫ

Ислямнынъ беш шарты бар;
Бильмек биле сеадет,
Буларгъа ким уяр исе
Онъа ачылыр дженнет...

Бу шартлардан биринджиси:
Келиме-и шехадет;
Тек ве буюк Аллахтан
Башкъа танъры ёкъ эльбет.
Онынъ сонъ пейгъамбери
Шаны Юдже Мухаммед.

Экинджи шарт намаздыр
О – не гузель ибадет.
Кунъде ярым саатке,
Сыгъар беш вакъыт невбет...

Учюнджи шарт Рамазан
Ораза тутмакъ ниет.
Куньдюз ашсыз ве сувсуз
Къуванчнен кечер муддет...

Дёртюнджи шарт зекяттыр,
Аллах берген олса сервет:
Къыйметини кырккъа боль,
Бирини эдие эт...

Бир кере хаджгъа кетмек,
Олса эгер бу къысмет.
Бешинджи шарт Ислямнынъ
Кябесини зиярет...

Гёкхан Эвлияогълу

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ислям не демек?
- 2) Ислямнынъ шартлары къач ве нелер?
- 3) Мукеллеф деп кимге айтыла?
- 4) Пишкинлик чагъы недир?
- 5) Мукеллефнен алякъалы укюмлерни анылатынынъыз?

УЧЮНДЖИ БОЛЮК

ТЕМИЗЛИК

МЕВЗУЛАР

- Темизлик. Ислямнынъ темизликке берген эмиети
- Темизлик джеэтинден сувлар
- Абдестнинъ фазилети
- Абдестнинъ фарзлары, суннетлери ве эдеби
- Абдест насыл алына
- Абдестнинъ мекрухлары
- Абдестни бозгъан шейлер
- Абдестсиз япылмасы мумкюн олмагъан шейлер
- Местлер узерине месх этмек
- Саргъы узерине месх этмек
- Гъусульни керек япкъан аллар
- Джунюпли олгъанда япылмасы мумкюн олмагъан ишлер
- Гъусульнинъ фарзлары, суннетлери ве япылувы
- Себебли олгъанларнынъ вазииети
- Къадынларгъа махсус аллар
- Тейеммумнынъ фарзлары, суннетлери ве япылувы
- Чевре-этрафнынъ темизлиги

ТЕМИЗЛИК. ИСЛЯМНЫНЪ ТЕМИЗЛИККЕ БЕРГЕН ЭМИЕТИ

Ислям дини темизлик узерине къурулгъандыр. Мусульман демек – темиз инсан демектир. Темиз олгъанларны эм Аллах, эм де инсанлар север. Юдже Раббимиз Къуран-ы Керимде шойле буюра:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ *

«Шубесиз Аллах, чокъ тевбе эткенлерни ве яхшы темизленгенлерни север».³⁹

Аллахнынъ севген къулларындан олмакъ ичюн темизликке дикъкъат этмек керек. Севгили Пейгъамберимиз: «Темизлик – иманнынъ ярысыдыр», - деп буюра ве динимизнинъ темизликке берген эмиетини къайд эте.

Мусульман намаз къылгъанда Аллахнынъ узурунда булуна. Аллахнынъ узурына чыкъмакъ ичюн беден, урба ве намаз къылынаджакъ ернинъ темиз олмасы керек. Динимиз ич темизликке де буюк эмиет бере. Мусульманнынъ тыши темиз олгъаны киби юреги ве руху да темиз олмалы.

ТЕМИЗЛИК ДЖЕЭТИНДЕН СУВЛАР

1. Мытлакъ сувлар

Булар ягъмур суву, къар суву, голь, озен, денъиз, чокъракъ ве къую сувларыдыр. Сув дегенде булар акъылгъа келе. Бу сувларгъа башкъа бир шей къарышмагъандыр.

2. Мукъайед сувлар

Булар гуль суву, юзюм суву киби башкъа бир мадденен къарышыкъ сувлардыр. Бойле сувларнен абдест алынмаз, гъусуль япылмаз.

Темизлик джеэтинден «Мытлакъ сувлар» беш къысымгъа айрыла:

а. Эм темиз, эм де темизлейиджи олгъан ве къулланылмасы ме-
крух олмагъан сувлар:

Булар тюсю, лезети, къокъусы бозулмагъан, аслы денъишмеген ве къулланылмагъан сувлардыр. Бу сувларнен эр тюрю темизлик япылыр, абдест ве гъусуль алыныр. Булар емек ве ичмек ичюн де къулланылыр.

³⁹ Бакъара суреси, 222.

б. Эм темиз, эм де темизлейиджи олмакънен берабер къулланылмасы мекрух олгъан сувлар:

Булар мышыкъ, тавукъ киби эв айванларынен, къартал, шахин, къаргъа киби йыртыджи къушлардан арткъан сувлардыр. Башкъа темиз сув бар экен бу киби сувларнен абдест алмакъ, гъусуль япмакъ, ичмек ве ашкъа къулланмакъ мекрухтыр. Башкъа темиз сув ёкъ олса бу киби сувларны къулланмакъ мекрух дегиль.

3. Темиз олмагъан сувлар

Булар ичине кирли бир шей тюшкен акъмагъан сувлардыр. Меселя; бир къопкъа, леген я да чапчакътаки сувгъа къан, сийдик, тезек парчасы я да башкъа бир пислик тюшсе бу сувлар кирли олур. Артыкъ бу сувнен темизлик япылмаз, абдест алынмаз. Копек, домуз ве йыртыджы айванлар баткъан (ичип къалдыргъан) сувлар да темиз дегиль ве ич бир темизлик ишинде къулланылмаз.

Эгер де буюк микъдарда сув олса, меселя, голь, озен, денъиз суву киби, буларнынъ учъ темель сыфатындан (тюсю, лезети ве къокъусы) бир данеси бозулмагъандже кирли сайылмаз. Амма меселя, озеннинъ суву буланыкъ акъса бунынънен абдест алынмаз, чюнки ренги бозулгъандыр.

Базы хусуслар:

Денъиз суву тузлу олса да темиз сайыла. Абдест ве гъусуль алмакъ мумкюн.

Эгер сувнынъ озъ лезети я да къокъусы фаркълы олса, яни табиятта о сув ойле олса, о вакъыт темиз сайылыр. Эсас олгъан, о сувгъа бир шей къарышып лезетини я да къокъусыны бозмамасыдыр. Меселя, базы улькелерде кукюрт я да бозулгъан йымырта къокъусы олгъан сувлар бар. Бойле сувлар темиздир.

Хлорлы сув да темиз сайыла. Чюнки бу тедбир дезинфекция япмакъ ичюн зарур.

Абдест ве гъусульде къулланылгъан сув да темиз сайыла, амма экинджи кереси о энди къулланылмаз. Онынънен ич бир темизлик япмакъ мумкюн дегиль.

ИСТИНДЖА ВЕ ИСТИБРА НЕДИР

Истинджа – аякъёлунда буюк я да кучюк аджетини япкъан сонъ шу азаларны темизлемектен ибарет. Халкъ арасында бунъа тахаретленмек де дейиле. Мусульманлар аякъёлуна баргъан сонъ шу ше-

кильде темизлик, яни истинджа япарлар:

1. Темизлик сувнен япылыр. Яни темизленмеси керекли азалар сувнен ювулыр.

2. Ювмакны сол кьолнен япмалы.

3. Ювгъандан сонъ ич урба сыланмасын деп туалет кягъытынен сильмек ве кьурутмакъ уйгъун олур.

Истибра – аякъёлундан чыкъкъан сонъ абдест алмадан эвель эркеклернинъ бир къач дакъыкъа беклемелери я да 40 адым юрюмелеридир.

Бунунъ манасы эркеклернинъ сийдик ёлларында эгер бир къач тамчы сийдик къалгъан олса, онынъ чыкъувыны теминлемектир. Эгер де аджеттен сонъра аман абдест алынса сийдик тамчылары чыкъмасы ве абдестни бозмасы мумкюн. Бойлеликнен къылынгъан намазлар да къабул олмаз. Онынъ ичюн эркеклер бунъа дикъкъат этмелери керек.

АБДЕСТНИНЪ ФАЗИЛЕТИ

Абдест, белли вуджут азаларыны усулына коре ювмакъ ве месх этмек суретинен япылгъан темизликтир. Абдест алмакнынъ фазилети ве маневий файдалары акъкъында севгили Пейгъамберимиз шойле буюргъан:

*«Бир мусульман абдест алгъанда эллерини ювгъанынен – эллеринен япкъан гуняхлары багъышланыр, юзюни ювгъанынен – козьлеринен ишлеген гуняхлары багъышланыр, аякъларыны ювгъанынен де аякъларынен юрип ишлеген гуняхлары багъышланыр».*⁴⁰

«Сизден биринъиз эскиксиз оларакъ абдест алып, сонъра да: «Эшхэду энля иляхе илляллаху вахдеху ля шерикелех ве эшхэду энне Мухаммеден абдуху ве Ресулюх» деп айтса, дженнетнинъ секиз къапсы онъа ачылыр, истегенинден кирер».

Абдестнинъ сагълыгъымыз ичюн де пек чокъ файдалары бар. Абдест алгъан бир мусульман, кирленген азаларыны сыкъ-сыкъ ювар ве темизлер. Бойлеликнен, писликтен ве микроплардан мейдангъа кельген бир чокъ хасталыкълардан озюни кьорчалар.

АБДЕСТНИНЪ ФАРЗЛАРЫ

Абдестнинъ фарзлары дёрттир:

1. Юзни бир кере ювмакъ.
2. Къолларны тирсеклернен берабер бир кере ювмакъ.
3. Башнынъ дёртте бирини месх этмек, яни сылакъ къолнен сюртмек, сыйпамакъ.
4. Аякъларны топукъларнен берабер бир кере ювмакъ.
Бу фарзлардан бири эксик олса абдест сайылмай.

АБДЕСТНИНЪ СУННЕТЛЕРИ

1. Абдест алмагъа ниет этмек.
2. Абдестни «Эзу-бисмиллях» нен башламакъ.
3. Тишлерни мисвакъ я да фырчанен ювмакъ, ич олмагъанда пармакънен окъаламакъ.
4. Абдест азаларыны аралыкъсыз ювмакъ, яни бир аза къурумадан дигерини ювмакъ.
5. Ювгъанда азаларны яхшы этип окъаламакъ.
6. Агъызыны учь кере чайкъамакъ, яни агъызгъа сув алып сонъра бошатмакъ (оразалы олгъанда агъызыны дикъкъатлы чайкъамакъ керек ки, сув богъаздан ашагъа къачмасын).
7. Бурунгъа сагъ эльнен учь кере сув чекмек ве эр кересинде сол эльнен темизлемек (оразалы олмагъан вакъыт сувны бурунгъа эйидже чекмек).
8. Абдест азалары ювулгъаны вакъыт юкъарыда косътерильген тертипке риает этмек, яни сырасынен бетни, къолларны ювмакъ, башны месх этмек ве сонъунда аякъларны ювмакъ.
9. Эр бир азаны учь кере ювмакъ.
10. Абдестте ювмагъа сагъ тарафтан башламакъ.
11. Абдестте эллерни ве аякъларны ювмагъа пармакълардан башламакъ.
12. Сакъалы сыкъ олгъан кимсе сакъалыны ювгъанда сувны тенге еткизмеге тырышмакъ.
13. Пармагъындаки юзюкни ойнатмакъ.
14. Къулакъларны месх этмек.
15. Боюнны месх этмек.
16. Башыны толусынен месх этмек.
17. Пармакъларнынъ арасыны окъалап ювмакъ.

АБДЕСТНИНЪ ЭДЕБИ

1. Намаз вакъты кирмеден абдест алып намазгъа азыр олмакъ.
2. Абдестни алгъанда кыбла тарафкъа дѣнемек.
3. Юксек бир ерге отурмакъ.
4. Абдест алгъанда башкъасындан ярдым истемемек.
5. Абдестте сувны исраф дереджесинде чокъ къулланмамакъ.
6. Сувны абдест азаларындан тамламайджакъ дереджеде аз къулланмамакъ.
7. Абдест алгъан сонъ кыблагъа бакъып Келиме-и шехадет кетирмек.

АБДЕСТ НАСЫЛ АЛЫНА

Башта бир, енълер тирсеклернинъ юкъарысына къадар къатлана. Мумкюн исе кыблагъа догъру отургъан алда абдест алмакъ яхшы. Сонъра «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн абдест алмагъа» деп ниет этилир ве «Эзу билляхи минешейтанир-раджим, бисмилляхиррах-манирахим» окъуныр.

Бундан сонъра сырасынен шулар япылыр:

- Эллер билеклерге къадар учъ кере ювулыр, пармакъларда юзюк бар исе ойнатылыр ве юзюкнинъ астына сув кирмеси теминленир.

- Сагъ авучнен агъызгъа учъ кере айры-айры сув алыныр ве эр кересинде яхшыджа чайкъаныр.

- Кене сагъ авучкъа сув толдурылып, бурунгъа сув чекилир ве сол зльнен темизленир. Бойле этип бурун учъ кере айры-айры темизленир.

- Бетнинъ эр тарафы учъ кере ювулыр.

- Къоллар тирсеклернен берабер учъ кере ювулыр. Башта сагъ къол учъ кере ювулыр, сонъра да сол къол учъ кере ювулыр.

- Бундан сонъра къоллар янъыдан сувнен сылатыла ве сагъ къолны ачып, яни авуч ичи ве пармакълар башнынъ устюне къоюлып баш месх этиле. Башкъа бир ифаденен сагъ къол сылатылып, башнынъ тѣпеси бир кере сыйпала. Амма энъ азындан башнынъ $\frac{1}{4}$ ни бу шекильде сыйпамакъ керек. Эгер бунъа дикъкъат этильмесе абдест сайылмаз. Башны толусынен месх этмек исе даа да яхшы.

- Кене къолларны сылатып сагъ къолнынъ ишарет пармагынен сагъ къулакънынъ ичи, баш пармагынен де къулакънынъ тышы: сол къолнынъ ишарет пармагынен сол къулакънынъ ичи, баш пармагы-

нен де сол кѳулакѳнынѳ тышы месх этилир, яни сюртюлир.

Эллернинѳ кѳалгѳан учер пармагѳынынѳ тыш кѳысмынен де боюн энѳседен башлап месх этилир.

- Бундан сонѳра эвеля сагѳ аякѳ, сонѳра сол аякѳ топукѳларнен берабер учер кере ювулыр. Аякѳларны ювгѳанда, сагѳ аякѳнынѳ кичик (чинатий) пармагѳындан башлап сыранен буюк пармакѳкѳа догѳру ювмакѳ, сол аякѳны исе буюк пармагѳындан башлап сыранен кичик пармакѳкѳа догѳру ювмакѳ яхшы олур. Аякѳлар ювулгѳанда пармакѳ араларынынѳ яхшы темизленмесине дикѳкѳат этмек керек. Аякѳлар (эм сагѳ, эм де сол аякѳ) сол кѳолнен ювулыр.

Энѳ сонѳунда аякѳларымызны ювгѳанымыз ичюн кѳолларымызны чайкѳамакѳ уйгѳун олур.

Бойлеликнен абдест тамамлангѳан олур. Кѳыблагѳа тараф айланып Келиме-и Шехадет окѳуныр.

Абдестнинѳ фарз ве суннетлерине риает этип алынгѳан эксиксиз бир абдест бойле олур.

Абдест алынгѳанда окѳунгѳан дуалар бар. Буларнынѳ окѳунмасы гузель. Окѳунмаса да абдест тамамлангѳан сайылыр.

АБДЕСТНЫНѳ МЕКРУХЛАРЫ

1. Сувны керегинден чокѳ кѳуланмакѳ.
 2. Сувны бир ихтиядж олмадан нормаль кѳуланувдан даа аз кѳуланмакѳ.
 3. Сувны абдест органларына ве юзюне септирмек (этрафкѳа сычратмакѳ).
 4. Абдест алгѳанда керек олмадан лаф этмек.
 5. Кирли бир ерде абдест алмакѳ.
- Абдест алгѳан кимсе булардан сакѳынмалыдыр.

АБДЕСТНИ БОЗГѳАН ШЕЙЛЕР

Абдестли олгѳан бир адамда ашагѳыда косѳтерильген аллардан бир де бири мейдангѳа кельсе абдести бозулыр:

1. Беденнинѳ эр анги бир еринден кѳан, ирин ве сув чыкѳувы.
2. Агѳыз толу кѳусмакѳ.
3. Тюкюргени вакѳыт тюкюригининѳ ярысы я да даа чокѳу кѳан олувы.

4. Кичик ве я буюк аджетини ерине кетирмек, елленмек.
5. Байылмакъ, эсини джоймакъ (сархош олмакъ).
6. Намазда кульмек (намаз тышында кульмек абдестни бозмаз).
7. Юкъламакъ.

АБДЕСТСИЗ ЯПЫЛМАГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Намаз къылынмаз.
2. Къуран-ы Керимге токъунылмаз.
3. Тилявет седждеси япылмаз.
4. Кябе таваф этильмез (Кябени таваф этмек ичюн абдестли олмакъ ваджиптыр).

МЕСТЛЕР УЗЕРИНЕ МЕСХ ЭТМЕК

Абдест алгъандан сонъра аякъларына мест кийген адам текрар абдест алгъанда местлерини чыкъармайып, устлеринден месх этмеси етерлидир. Бу, динимизнинъ мусульманларгъа косътерген бир къолайлыкътыр.

Ёлджу олмагъанлар 24 саат боюнджа эр абдест алууда местлер узерине месх этерлер. 24 саат кечкенинен абдест алгъанда кене аякъларнынъ ювулмасы керек. Динимизге коре мусафир сайылгъанлар ичюн бу вакъыт учъ кунъ, учъ гедже, яни 72 саат.

1. Местлер узерине шойле месх этилир

Юкъарыда тариф этильгени шекильде абдест алынаяткъанда сыра аякъларгъа келир экен; башта сагъ элини сылатып, учъ пармагынен (пармакълар ачыкъ оларакъ) сагъ аягынынъ уджундан топукъларнынъ устуне къадар местнинъ узеринден бир кере сийпалыр. Сонъра сол эль сылатыларакъ сол аякъ да бойле месх этилир. Местлернинъ тюбю месх этильмез.

2. Месхнинъ джаиз (мумкюн) олмасынынъ шартлары

Местлер узерине месхнинъ джаиз олмасы ичюн шу шартларнынъ булунмасы лязим:

- а. Местлер абдестли (яни аякълар ювулгъаны алда) кийильген олмалы.
- б. Местлер аякъларны топукъларгъа къадар къапаткъан олмалы. Топукълардан къыска олгъан местлер узерине месх этильмез.
- в. Местлер къавий олмалы. Бунынъ ичюн, 6 километр юрюмеге чыдамлы я да аякътан чыкъарылгъанда озъ башына тик тура биледжек

киби шартлар къавий олманынъ ольчюси оларакъ зикир этиле. Шуны къайд этмели ки, териден япылган местлер бу шарткъа уйгундыр.

г. Эр бир местте аякъ пармакъларынынъ учъ данеси сыгъад-жакъ къадар тешик, йырткъъ я да сёкюльген ер олмамалы.

д. Местлер сувны аякъкъа кечирмемели.

3. Месхни бозгъан шейлер

а. Абдестни бозгъан эр шей. Бойлеликнен, абдестни бозгъан бир ал мейдангъа кельсе, янъыдан абдест алгъанда местлер узерине месх этмек лязим.

б. Местлернинъ аякътан чыкъмасы я да чыкъарылмасы. Бу алда, эгер киши абдестли олса, тек аякъларыны ювар. Местлерден бириси чыкъса биле эки аякъны да ювмакъ керек. Эгер де мест чыкъкъанда киши абдестли дегиль исе, абдест алып аякъларыны да ювар.

в. Мест муддетининъ битюви.

Мест муддети биткен вакъыт эгер кишининъ абдести бар исе, местлерни чыкъарып тек аякъларыны ювмасы етерлидир. Абдести ёкъ исе, янъыдан абдест алгъанда аякъларыны да ювар.

САРГЪЫ УЗЕРИНЕ МЕСХ ЭТМЕК

Беденнинъ эр анги бир еринде сыныкъ, чыкъыкъ я да ярадан до-лайы саргъы бар исе, абдест ве бой абдести (гъусуль) алыныр экен, саргъы чезилип асты ювулыр. Эгер саргъыны, гипсны чыкъарып асты-ны ювмакъ мумкюн дегиль ве зарарлы исе саргъыны чезмекнинъ ке-реги ёкъ. Бу алда колны сылатып саргъынынъ, гипсининъ устюни бир кере месх этмек етерли.

Ярагъа илядж сюртюльген олып да, узеринде саргъы булунмаса, бу ерни ювмакъ зарар бермегени такъдирде узерине сув акъытыла-ракъ ювулыр, сувнен ювмакъ зарарлы олса ювулмаз, ялынъыз месх этилир. Месх этмек де зарар берсе, о вакъыт месх де этильмез, ойле къалдырылыр.

ГЪУСУЛЬ

Къуру ичъ бир ер къалдырмадан беденнинъ эр ерини ювмагъа гъусуль я да бой абдести деп айтыла.

Гъусуль я да бой абдести алмакъны зарур япкъан аллар:

1. Джунюплик алы

- Пишкинлик чагында олгъан къадын ве эркекнинъ джинсий мунасебетте булунмасы;

- Юкъуда яхут уяныкъ экен джинсий органдан менининъ кельмеси.

2. Эр ай белли вакъытларда кадынларда корюльген адет алынынъ екюнленмеси.

Тыб тилинде бунъа «менструация» деп айтыла. Адет алы екюнленген сонъ бой абдести алмакъ фарз.

3. Догъургъан кадынларда локъсалыкъ алынынъ екюнленмеси.

Яни бала догъгъан сонъ къадынларда бир къач кунъ я да бир къач афта девамында джинсий органларындан къан кельмеси мумкюн. Бунъа локъсалыкъ деп айтыла. Локъсалыкъ алы екюнленген сонъ гъусуль япмакъ фарз.

Бу вазиятте гъусуль япмагъандже, яни бой абдести алмагъандже:

- а. Намаз кыламаз.
- б. Куръан окъуямаз.
- в. Кыурангъа эль токъундырамаз.
- г. Кябени таваф этемез.
- д. Бир заруриет олмагъандже джамиге кирмез.

Бундан да гъайры, къадынлар адет корьгенлери кунълерде ве локъсалыкъ алларында ораза тутмазлар.

Гъусуль япмакъны зарур эткен аллар булунмагъаны такъдирде биле джума ве байрам намазлары ичюн гъусуль этмек (ювунмакъ) суннеттир.

ГЪУСУЛЬНИНЪ ФАРЗЛАРЫ

- 1. Агъызгъа сув алып, богъазгъа къадар чайкъамакъ.**
- 2. Бурунъа сув чекип темизлемек.**
- 3. Бутюн беденни** (ине уджу къадар къуру ер къалдырмадан) ювмакъ.

ГЪУСУЛЬНИНЪ СУННЕТЛЕРИ

1. Гъусульге «бисмилля...» нен башламакъ.
2. Гъусульге ниет этмек.
3. Беденнинъ эр анги бир еринде кир бар исе, башта оны ювып

темизлемек.

4. Эдеп ерлерини ювмакъ.
5. Гъусульге башламадан эвель абдест алмакъ.
6. Абдесттен сонъра, эвеля учь кере башкъа, сонъра учь кере сагъ омузгъа, учь кере де сол омузгъа сув тѣкип ювунмакъ ве сувны эр тѣкюште беденнинъ эр бир тарафына еткизмек,
7. Сувны тѣккенде беденни окъалап ювмакъ.
8. Аякъларнынъ астында сув топланса, энъ сонъунда аякъларны ювмакъ.

ГЪУСУЛЬ НАСЫЛ ЯПЫЛА

Гъусуль аладжакъ бир кимсе энъ эвеля «бисмилля...» окъур ве гъусул япмагъа ниет этер. Эллерини билеклерге къадар ювгъан сонъ эдеп ерлерини ювып темизлер.

Бундан сонра сагъ авучынен агъызына учь кере сув алып ве эр кересинде богъазына къадар агъызынынъ ичини яхшы этип чайкъар. Оразалы исе богъазына сувнынъ къачмамасына дикъкъат этер. Сонъра сагъ авучына сув алып бурнуна учь кере сув чекер, эр кересинде сол элинен сумюрип темизлер. Бундан сонъра юкъарыда анълатгъанымыз киби абдест алып.

Абдест биткенинен эвеля учь кере башына, даа сонъра учь кере сагъ омузына, учь кере де сол омузына сув тѣкип ювуныр. Сувны эр тѣккенде къолларынен етип олгъан ерге къадар беденини окъалар. Душ астында ювунса сырасынен башыны, сагъ омузыны ве сол омузыны сув астына сокъар ве беденини окъалап ювар. Игне уджу къадар къуру ер къалдырмадан беденининъ эр тарафыны учь кере эйдже ювар.

Ювунгъанда:

Кобек бошлугъы, къулакъларнынъ ич кысыллары, купе тешиклерининъ тыш кысмы, узун сачъ ве сакълалнынъ тюблерининъ сыланувына хусусан дикъкъат этилир. Гъусульде дуа окъунмаз, аврет ерлери къапалы олмаса къыблагъа тараф чевирильмек олмаз ве керексиз лаф этильмез.

Иште, фарзларына ве суннетлерине риает этерек гъусуль бу шекильде алыныр.

Гъусуль япмасы керек олгъан бир кимсе, агъызына ве бурнуна сув алып, яхшыджа чайкъагъан сонъ озенге, денъизге я да буюк бир хавузгъа кирип беденининъ эр ерини сылатса гъусуль япкъан олур.

МАЗЕРЕТЛИ КИМСЕЛЕРНИНЪ ВАЗИЕТИ

Абдестни бозгъан шейлерден бирисининъ бир намаз вакъыты де-
вамында токътамадан девам этмесине «мазерет»⁴¹ ; бойле бир вазие-
тте олгъан кишиге де «мазеретли» деп айтыла.

Бир хасталыкъ себебинен бурнундан къан акъкъан я да беде-
нининъ эр анги бир еринден къан я да башкъа (меселя, идрарнынъ
тамламасы, ирин киби) бир акъынты мейдангъа кельген киши, намаз
вакъыты ичинде акъынты кесильгенинен абдест алыр ве намазыны
къылар.

Эгер акъынты бутюн намаз вакъыты боюнджа девам этсе ве аб-
дест алып намаз къыладжакъ къадар бир муддетке биле токътамаса,
бу адам мазеретли сайылып.

Бу вазиятте олгъан адам, намаз вакъыты кирген сонъ акъынты
девам этип турса биле абдестини алыр ве намазыны къылар. Девам
эткен акъынтынынъ тышында абдестини бозаджакъ башкъа бир шей
мейдангъа кельмеген олса, бу абдестнен вакъыт ичинде истеген къа-
дар намаз къылмасы мумкюн. Яни къаза ве нафиле намазларны да
къыла биле.

Мазеретли кишининъ абдести, намаз вакъытынынъ чыкъувынен
бузулып. Мазерет алы девам эткен муддет ичерисинде эр намаз ичюн
вакъыты кирген сонъ янъыдан абдест алмакъ керек.

Бу зайыф, хаста ве яралы кишилерге динимизнинъ косътерген бир
къолайлыкътыр.

КАДЫНЛАРГЪА АИТ АЛЛАР

Къадынларгъа аит махсус аллар учъ данедир:

1. Адет алы

Къыз балалар пишкинлик яшына кельгенде оларда хусусий бир
ал мейдангъа келе. Бунъа «адет алы» деп айтыла. Адет алы, эр ай
белли кунълерде ола ве эксериятнен элли-элли беш яшына къадар
девам эте. Базы къадынларда бу яштан эвель де битмеси мумкюн.

Адет алы энъ аз учъ кунъ, энъ чокъ он кунъ девам эте. Бу кунъ-
лерде акъынтынынъ девамлы олувы шарт дегиль. Акъынты ара-сыра
кесильсе де, бу вакъытнынъ эписи адет алындан сайыла. Адет алы-

41 Мазерет - себеп.

нынъ девам эткен куньлерде базы шейлернинъ япылувы харамдыр. Онынъ ичюн эр бир къадын озъ адет куньлерини яхшы бильмеси ве дикъкъатлы олмасы керек.

Къадынларда адет аллары девам эткен куньлерде:

- а. Намаз кыламазлар.**
- б. Ораза тутамазлар.**
- в. Къуран окъумазлар.**
- г. Къуран-ы Керимге токъунамазлар.**
- д. Кябени таваф этемезлер.**
- е. Джамиге киремезлер.**
- ж. Къоджасынен джынсий мунасебетте булунамазлар.**

Адет алы биткенинен гъусуль япмакъ (ювунмакъ) фарздыр. Къадынлар, адет корьгенлери куньлерде къылып оламагъан намазларыны къаза этмезлер, буларны Юдже Аллах багъышлар. Рамазан айында тутып оламагъан оразаларыны къаза этерлер, яни Рамазан айы биткен сонъ тутарлар.

2. Локъсалыкъ алы

Бала догъургъан къадынларда мейдангъа кельген къанамагъа «Локъсалыкъ алы» дейиле. Локъсалыкъ алы, баланынъ догъувундан башлап энъ чокъ къыркъ кунъ девам эте. Энъ аз деген сынъыр ёкъ. Къыркъ куньден эвель де битмеси мумкюн. Бу такъдирде, къадын гъусуль япып ибадетлерине девам этер. Къыркъ куннинъ битмесини беклемез. Локъсалыкъ куньлеринде акъынты бир муддет кесилип сонъра девам этсе, акъынтынынъ кесильген куньлер де локъсалыкъ алындан сайылыр.

Адет алында нелерни япмакъ харам исе, айны шу шейлерни локъсалыкъ алында да япмакъ харамдыр.

Локъсалыкъ биткен сонъ гъусуль япмакъ фарздыр. Локъсалыкъ алында къылынмагъан намазлар къаза этильмез, тутулмагъан оразалар исе къаза этилир.

3. Истихаза

Адет алы 3 куньден эрте битсе бу, адет алы дегиль. Къадын ичюн бу бир мазерет сайылыр. Он куньден чокъ девам эткен адет алынен 40 куньден чокъ девам эткен локъсалыкъ ве юклю олгъанда кельген акъынты да бойле. Бу къанамаларгъа «истихаза» дейиле.

Къадынлар бойле алларда намазларыны къылар, оразаларыны тутарлар. Чюнки булар адет ве локъсалыкъ къаны дегиль, бурун къа-

намасы киби мазерет сайыла.

ТЕЙЕММУМ

Ниет этип темиз топракъ я да топракъ джынсындан бир шейге эл-лерини урып бетини ве къолларыны месх этмеге тейеммум дейилир. Абдест алмакъ я да гъусуль алмакъ ичюн сув тапылмагъаны вакъыт тейеммум этмек, абдест ве гъусуль ерине кечер.

ТЕЙЕММУМНЫНЪ ФАРЗЛАРЫ

Тейеммумнынъ фарзлары эки данедир:

1. Ниет этмек.
2. Эллерни темиз бир топракъкъа я да топракъ джынсындан бир шейге эки дефа урып, биринджи ургъанда бетни, экинджисиниде къол-ларны (тирсеклерге къадар) месх этмек.

ТЕЙЕММУМНИНЪ СУННЕТЛЕРИ

1. Башында «бисмиллях» окъумакъ.
2. Сыраны козетмек.
3. Арекетлерни аралыкъсыз, яни беклемеден бир-бири артын-дан япмакъ.
4. Топракъ устюне эллерни къойгъан сонъ эвеля илери сюр-мек.
5. Сонъра кери чекмек.
6. Пармакъларны ачыкъ тутмакъ.
7. Эллерни ерден котергенде, эгер тозлу исе эллерни бир-бирине къакъып сильтемек.

ТЕЙЕММУМ НАСЫЛ ЯПЫЛА

Енълер тирсеклернинъ юкъарысына къадар къатлана. Тейем-мум алмагъа ниет этиле. Пармакълар ачыкъ бир алда эллер темиз топракъ, къум я да тоз устюне къоюла ве огге-арткъа чекиле. Эллер пек тозлангъан исе ян-яна кетирип баш пармакълар олгъан ерлер бир-бирине яваштан урулып, тозлар къакъыла.

Сонъра эллернинъ ичинен бетнинъ тамамы бир кере месх этиле, яни силينه.

Эллер текрар топракъ устюне къююла, сонъра сол эльнинъ авуч ичинен сагъ къол тирсеклернен берабер, сагъ эльнинъ авуч ичинен де сол къол тирсеклернен берабер месх этиле.

ТЕЙЕММУМНЫ БОЗГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Абдестни бозгъан шейлер тейеммумны да бозар;
2. Абдест ве гъусуль аладжакъ къадар сув тапылса (пейда олса) ве бу сувны къулланмакъ мумкюн олса тейеммум бозула;
3. Бир яра я да мазереттен долайы беденине, тенине сув токъ-ундырмакъ зарарлы олгъаны ичюн тейеммум этмек меджбуриетинде къалгъан кишининъ мазерети кечкени вакъыт тейеммум бозула.

ТЕЙЕММУМ НАСЫЛ АЛЛАРДА ЯПЫЛА

1. Абдест я да бой абдести аладжакъ къадар темиз сув олмагъаны вакъыт;
2. Сув олып да, бу сувнынъ къулланылмасы мумкюн олмагъан алларда;
3. Беденнинъ бутюни я да чокъусу яра олып, сув къулланмакъ зарарлы олгъанда;

Тейеммум, севгили Пейгъамберимиз ве биз мусульманларгъа ибадетлеримизни раатлыкънен япмакъ ичюн Юдже Аллахнынъ ихсан эткен бир къолайлыкътыр.

ЧЕВРЕ ТЕМИЗЛИГИ

Темизлик ялынъыз беден, урба ве эвлернинъ ич темизлигинден ибарет дегиль. Динимизде темизликнинъ мейданы даа да кеништир. Бу себепнен чевре темизлиги узеринде айрыджа токъталмакъ керек. Чюнки чевре темизлиги ялынъыз озюмиз ичюн дегиль, башкъаларгъа да алякъалы олгъан бир меселедир. Чеврени, этрафны кирлетмек, башкъаларны раатсыз этмек, дигер инсанларгъа зарар бермек демектир. Албуки, мусульман башкъаларына зарар бермеген, ич бир джанлыны ынджытмагъан кимседир.

Пейгъамбер Эфендимиз «Азбарларынъызны темизленъ» деп буюрып, эвлернинъ этрафыны да темиз тутмакъ кереклигини беян эткендир.

Темиз олгъан чеврени кирлетмек чокъ ярамай бир иш ве мусуль-

мангъа ярашмагъан чиркин бир арекеттир.

Пейгъамбер Эфендимиз: «Лянетке огърагънлардан олмакътан сакъынынъ», - деди.

Бунынъ узерине асхаб:

- Булар кимдир. Я Ресулаллах!?- деп сорагъанлары вакъыт, Пейгъамберимиз:

- Халкънынъ келип кечкен ёлны ве кольгелендиклери ерлерни пислегенлердир, - деп буюрды.

Инсанларнынъ келип кечкен ёлларны, отурып раатлангъан ме-
кянларны ве истираат ерлерни кирлетип (кучюк я да буюк абдестини
бозгъан, чёплук ташлагъан, черкефли сув тёккен ве саире) башкъа-
ларыны раатсыз этмек Ислям ахлякынен багълы дегиль. Мусульман
дигер инсанларны раатсыз эткен арекетлерни япмамалы. Эр кунь юр-
генимиз ёлларнынъ темиз ве бакъылгъан олмасына дикъкъат этмели,
умумий ерлернинъ, бахча ве кезинти ерлернинъ темиз олмасына эми-
ет бермелимиз.

Пейгъамберимизнинъ акъмагъан сувларгъа абдест бозмакъны
ясакъ этмеси, джамининъ диварында корьген тюкюрюкни къолуна бир
таш алып сильмеси, чевре темизлигине не къадар эмиет бергенини
косътермекте. Пейгъамберимиз, ерлерге тюкюрмеге биле изин берме-
гени алда, бир мусульман насыл олур да чеврени кирлетип инсанлар-
ны раатсыз эте биле. Насыл олур да башкъаларынынъ зарар корьме-
сине себеп оладжакъ арекетлер япар?

Пейгъамберимиз: *«Согъан ве сарымсакъ ашагъан кимсе, бизден
ве месджидимизден узакъ турсун»*⁴², -деп буюра. Аслында согъан ве
сарымсакъ хелял олгъан ашайтлардан. Ама буларны ашагъан инсан-
ларнынъ агъыз къокъусы башкъа инсанларны раатсыз этер. Бу себеп-
нен джамиге келеджеклер согъан ве сарымсакъ ашамамакъ керек,
ашагъан олса буларнынъ къокъусы агъызындан кеткендже башкъала-
рынынъ янына якълашып раатсыз этмемек керек.

Аллах Таала Къуран-ы Керимде, темизликке риаат эткенлерни
севгенини бильдире. Ойле исе темиз олайыкъ, чевремизни де темиз
тутайыкъ ки, Аллахнынъ севген къулларындан олайыкъ. Темиз олгъан
инсанларны башкъа инсанлар да север. Чеврени кирлетип башкъала-
рынынъ нефретини дегиль, темизликке дикъкъат этип инсанларнынъ
севгисини къазанмагъа тырышайыкъ.

42 Бухари, Бабу бед'иль-Азан.

ДЁРТЮНДЖИ БОЛЮК

НАМАЗ

МЕВЗУЛАР

- Намазнынъ эмиети, намаз кимлерге фарз.
- Намаз вакъытлары ве намазнынъ къылынмасы джаиз олмагън вакъытлар
 - Намаз чешитлери
 - Намазнынъ фарзлары, ваджиплери ве суннетлери
 - Намазны бозгъан шейлер, намазнынъ мекрухлары
 - Беш вакъыт намазнынъ къылынмасы
 - Саба намазынынъ къылынмасы
 - Уйле намазынынъ къылынмасы
 - Экинди намазынынъ къылынмасы
 - Акъшам намазынынъ къылынмасы
 - Ятсы намазынынъ къылынмасы
 - Витир намазынынъ къылынмасы
 - Намаз къылынгъан сонъ нелер окъула.
 - Сехив седждеси
 - Джемаатнен намаз къылмакънынъ фазилети
 - Джамии ве джемаат эдеби
 - Намазнынъ джемаатнен къылынышы
 - Джума куню ве джума намазы
 - Джума намазынынъ къылынышы
 - Байрам намазлары
 - Тешрик текбирлери
 - Теравих намазы
 - Отуруп ве ишаретлернен намаз къылмакъ
 - Ёлджу намазы
 - Кечкен намазларнынъ къазасы
 - Тилявет седждеси

I. НАМАЗНЫНЪ ЭМИЕТИ

Ислямнынъ беш шартындан экинджиси намаз къылмакътыр. Инсанларнынъ биринджи вазифеси, Аллахнынъ барлыгына ве бирлигине, Хазрети Мухаммеднинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- Пейгъамберлигине инанмакътыр. Имандан сонъра фарзларнынъ энъ эмиетлиси намаздыр. Беш вакъыт намаз, ижреттен бир ярым йыл эвель Мирадж геджесинде фарз къылынды.

Намаз рухны темизлеген, юрекни айдынлаткъан, инсанны Аллахнынъ узурына юксельткен бир ибадеттир.

Севгили Пейгъамберимиз: «Намаз диннинъ дирегидир» деп, намазнынъ динимизде пек муим бир ибадет олгъаныны къайд эткендир. Намаз, бизге беден ве рух темизлиги къазандыргъан бир нурдыр. Бу саеде мусульман гунях кирлеринден арыныр ве дженнетке кирмеге ляйыкъ, темиз бир къул олур.

Пейгъамбер эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу мевзуда шойле буюра:

«Сизден бирисининъ къапусы огюнде бир озен олса, ве о киши шу озенде кунъде беш кере ювунып чыкъса онда кир намына бир шей къалырма?»

Динълегенлер:

«Ич кир къалмаз, эй Аллахнынъ ресули!»- деп джевап бердилер.

Пейгъамберимиз: *«Иште беш вакъыт намаз да бунъа бенъзер, Аллах намазнен гуняхларны силер»*⁴³, - деп буюрды.

Намаз, юреклерге Аллах къоркъусынынъ ерлешмесине ярдымджы олып, инсанны гунях ишлемектен сакълар. Бу керчек Къуран-ы Керимде шойле бильдирильген:

«Санъа вахий этильген китапны окъу, намазы дос-догъру къыл. Керчектен намаз, хаясызлыкътан ве феналыкътан четке чекер».⁴⁴

Намазыны догъру къылгъан бир киши гунях ишлемектен къуртулып, иманыны къуветлендирир. Аллахнынъ разылыгыны къазаныр. Дженнетнинъ айдын ёлу онъа ачылыр. Мусульман намаз къылмакънен мукеллеф олгъаны киби, балаларына да намазны огретмеге меджбурдыр. Севгили Пейгъамберимиз шойле буюрды:

«Балаларынъыз еди яшына кельгенде, оларгъа намаз къылмакъ-

43 Бухари, дж. 2, с. 475.

44 Анкебут суреси, 45.

ны эмир этинь». ⁴⁵

Ана ве баба еди яшына кирген балаларына намаз кыылмагъа огретсе балалар пишкинлик яшына кельгендже намазгъа бутюнлей алышалар.

НАМАЗ КЪЫЛГЪАН ОЛМАЗ ПЕШМАН

Саба, уйле, экинди, акъшам, ятсы – беш вакъыт
Намазгъа тур, ичинъден бутюн кирлерни акъыт,

Намаз кыылгъанларнынъ ичи нур толар,
Намаз кыылмагъаннынъ бетининъ нуру солар.

Намаз демек, Аллахнынъ чыкъмакътыр узурена,
Аллахнен къонушмакътыр, иришмектир нуруна;

Абдест алып темизлен, тер-темиз ол эртеден,
Темизликке алышмакъ керек бала экенден.

М. Шерафеттин ЯЛТКАЯ

НАМАЗ КИМЛЕРГЕ ФАРЗ

Бир адамгъа намаз фарз олмасы ичюн учъ шартнынъ булунмасы керек:

1. Мусульман олмакъ
2. Пишкинлик чагъына етмек
3. Акъыллы олмакъ.

НАМАЗ ВАКЪЫТЛАРЫ

Кунъде беш вакъыт намаз бар. Булар: саба, уйле, экинди, акъшам ве ятсы намазлары. Намазларнынъ эр бирисининъ белли вакъыты бар. Эр намазнынъ озъ вакътында кылынмасы шарт. Бир намазны вакътындан эвель кыылмакъ джаиз (мумкюн) олмагъаны киби, себепсиз оларакъ намазны вакътындан сонърасына къалдырмакъ да буюк гунахтыр. Къуран-ы Керимде шойле буюрыла:

45 Кешфу'ль-Хафа, дж. 2, с. 203.

«Шубесиз намаз, муминлер узерине белли вакъытларда фарз кылынды».⁴⁶

1. Саба намазынынъ вакъты

Сабагъа къаршы танъ ерининъ агъармагъа башламасындан, кунешнинъ догъувына къадар олгъан вакъыттыр. Яни кунешнинъ тоге-реги чыкъмагъа башладымы саба намазынынъ вакъыты бите.

2. Уйле намазынынъ вакъты

Кунеш там тёпемизге келип, кольге шаркъ тарафына узанмагъа башлагъаны вакъыттан итибарен⁴⁷ - кунеш энъ тёпеден олгъанда бар олгъан кольге мустесна⁴⁸ - эр шейнинъ кольгеси эки къат олгъангъа къадар девам эткен вакъыт.

3. Экинди намазынынъ вакъты

Уйле намазы вакътынынъ битмесинден, кунеш баткъангъа къадар олгъан вакъыт.

4. Акъшам намазынынъ вакъты

Кунеш баткъан сонъ башлап, кунешнинъ баткъан ерде кызыл-лыкъ ве ондан сонъра кельген безаллыкъ гъайип олгъандже девам эткен вакъыт.

5. Ятсы намазынынъ вакъты

Акъшам намазынынъ вакъты чыкъкъан сонъ башлана, саба намазынынъ вакъты киргендже девам эте.

6. Витир намазынынъ вакъты

Витир намазынынъ вакъты да ятсы намазынынъ вакътыдыр. Анджакъ витир намазы, ятсындан сонъра кылыныр.

7. Джума намазынынъ вакъты

Уйле намазынынъ вакътыдыр.

8. Теравих намазынынъ вакъты

Ятсы намазынынъ вакътыдыр.

9. Байрам намазынынъ вакъты

Байрам кунълери саба кунешнинъ догъушындан 50 дакъкъа кеч-

46 Ниса суреси, 103.

47 Яни кунеш энъ тёпеге кельген нокътасындан гъарп тарафына таймагъа башлагъанда уйле намазынынъ вакъыты кире.

48 Кунеш энъ тёпе нокътада олгъанда предметлернинъ кольгелери эсапкъа алынмай. Бу кольгелернинъ тышында кольгелернинъ узунлыгъы предметлернинъ эки къатына барып еткенде уйле намазынынъ вакъыты чыкъа. Яни меселя 10 см бир чубукънынъ кольгеси кунеш там тёпеден олгъанда 2 см. эди. Демек ки бу чубукънынъ кольгеси $2+10 \times 2 = 22$ см.-ге кельгенде уйле намазынынъ вакъыты чыкъар ве экинди намазынынъ вакъыты башлар.

кен сонъ башлап, кунешнинъ тёпе нокътагъа келювине къадар девам эткен вакъыт.

НАМАЗ КЪЫЛМАГЪА ДЖАИЗ ОЛМАГЪАН ВАКЪЫТЛАР

Куннинъ базы вакъытларында ич бир намаз къылынмаз. Намаз къылмагъа мумкюн олмагъан вакъытлар:

1. Кунеш догъгъанда.
2. Кунеш тамам тёпеге келип, гъарп тарафына даа кечмеген вакъыт.

3. Кунеш баткъанда.

Ялынъыз о куннинъ экинди намазынынъ фарзы кылынмагъан олса, кунеш баткъанда да къылыныр.

НАМАЗ ЧЕШИТЛЕРИ

Намазлар учъ чешиттир: **фарз намазлар, ваджип намазлар, на-филе намазлар.**

I. Фарз намазлар.

Булар беш вакъыт намазнен Джума ве дженазе намазыдыр.

а. Беш вакъыт намаз

1) Саба намазы:

2 рекят суннет + 2 рекят фарз = 4 рекят.

2) Уйле намазы:

4 рекят ильк суннет + 4 рекят фарз + 2 рекят сонъ суннет = 10 рекят.

3) Экинди намазы:

4 рекят суннет + 4 рекят фарз = 8 рекят.

4) Акъшам намазы:

3 рекят фарз + 2 рекят суннет = 5 рекят.

5) Ятсы намазы:

4 рекят ильк суннет + 4 рекят фарз + 2 рекят сонъ суннет = 10 рекят.

6. Беш вакъыт намаздан башкъа фарз олгъан намазлар**1) Джума намазы:**

4 рекят ильк суннет+ 2 рекят фарз + 4 рекят сонъ суннет = 10 рекят.

2) Дженазе намазы:

Фарз-ы кифаедир.

II. Ваджип намазлар.

а. Витир намазы: 3 рекят

б. Рамазан байрам намазы: 2 рекят

в. Къурбан байрам намазы: 2 рекят

III. Нафиле намазлар

Фарз ве ваджиплернинъ тышында къалгъан намазларгъа «Нафиле намазлар» дейиле. Нафиле намазлар экиге айрыла:

1. Фарз намазларына багълы оларакъ къылынган нафиле намазлар

Булар, фарзлардан эвель ве сонъра къылынган суннетлернен⁴⁹ Рамазан геджелеринде къылынган ве «муэккед суннет» олгъан теравих намазыдыр.

2. Фарз намазларына багълы олмадан къылынган нафиле намазлар

Буларгъа мустехап я да мендуп намазлар да дейиле. Булар, базы вакъытларда савап къазанмакъ ниетинен къылынган намазлардыр.

Базылары шулар:

а. Къушлукъ (Духа) намазы – Кунеш догъып, мекрух вакъыты кечкен сонъ энъ аз эки, энъ чокъ он эки рекят оларакъ къылынган намаздыр.

б. Техеджджуд намазы – Гедже ярысындан сонъра къылынган энъ аз эки, энъ чокъ секиз рекят намаздыр.

в. Тахият'уль-Месджид – Джами зиярет этильгени вакъыт (мекрух вакъыт дегиль исе) къылынган эки рекят намаздыр.

г. Эвабин намазы – Акъшам намазындан сонъра къылынган дёрт рекятлыкъ намаздыр.

49 Буларгъа **реватиб суннетлер** деп айтыла.

НАМАЗНЫНЪ ФАРЗЛАРЫ

Намазнынъ фарзлары он экидир. Булардан алтысы намазнынъ тышында олып, оларгъа «намазнынъ шартлары» дейилир. Къалгъан алтысы да намазнынъ ичиндедир. Буларгъа да «намазнынъ рукюнлери» дейилир.

Намазнынъ сахих (кечерли) олувы ичюн он эки фарзнынъ эписи эксиксиз оларакъ ерине кетирильмели.

1. Намазнынъ шартлары:

а. Хадес⁵⁰тен тахарет

Хадес деп айтылгъан маневий кирни (абдестсизликни) кеттиртмек ичюн абдест алмакъ я да керекли алларда гъусуль япмакътыр.

б. Неджасеттен тахарет

Намаз къыладжакъ кишининъ беденинде, узериндеки урбасында ве намаз къыладжакъ ерде пислик олса, буларны темизлемектир.

в. Сетр-и аврет

Намаз къыладжакъ кишининъ вуджудыны ортмеси. Яни керекли олгъан ерлерни къапатмасы ве кийинген вазиетте намаз къылмасы.

Эркеклерде: Кобекнен тиз къапагъы арасыны (тиз къапагъы да ортюли олмалы).⁵¹

Къадынларда: Юз, эль ве аякълардан гъайры (топукъларгъа къадар) вуджуднынъ эр тарафынынъ ортюли олмасыдыр. Къадынлар башы, сачы ве бойну ачыкъ вазиетте намаз къылсалар, намазлары къабул олмаз.

г. Истикъбал-и къыбле

Намазны къыбла тарафына бакъып къылмакъ. Къыбла, Мекке шеэринде булунгъан ве Аллахкъа ибадет макъсадынен япылгъан Кябедир. Илык мукъаддес бина (яни Месджит) олгъан Кябе, Хазрети Ибрахим ве Хазрети Исмаил тарафындан къурулды.

д. Вакъыт

Намазны озь вакътында къылмакътыр. Вакъты кельмеден бир намазны къылмакъ джаиз дегильдир.

е. Ниет

Къайсы намазны къылгъанымызны бильмек ве къальбимизде хатырламакътыр. Ниетни тильнен сёйлемек суннеттир.

2. Намазнынъ рукюнлери:

50 Хадес – абдестсизлик алы.

51 Бу ортюльмеси керек олгъан минимум ерлердир.

а. Ифтитах текбири

Намазгъа башлагъанда текбир алмакъ, яни Аллахны юджелъткен бир сёз айтмакъ демектир.

б. Къыям

Намазда аякъта турмакъ демектир.

в. Къыраат

Намазда аякъта экен бираз Къуран окъумаътыр.

г. Руку

Намазда эллер тиз къапагъына етишеджек къадар эгильмектир.

д. Суджуд

Седжде япмакъ, яни аякълар, тизлер ве элленен берабер алын-ны да ерге къойып седждеге къапанмакъ.

е. Къаде-и ахыра

Седждеден сонъ энъ аз «Эттахийяту» дуасыны окъуйджаъ къа-дар вакъыт отурмакъ демектир.

НАМАЗНЫНЪ ВАДЖИПЛЕРИ

1. Намазны «Аллаху Экбер» ибаресинен башламакъ.
2. Фарз намазларнынъ ильк эки рекятында, нафиле намазларнынъ эр рекятында Фатиха суресини окъумаъ.
3. Фарз намазларнынъ ильк эки рекятында, витир ве нафиле намазларнынъ эр рекятында Фатихадан сонъ суре я да ает окъумаъ.
4. Фатиханы суреден эвель окъумаъ.
5. Седждеде алыннен берабер бурунны да ерге къоймакъ.
6. Учъ ве дёрт рекятлы намазларнынъ экинжи рекятында отурмакъ (Бунъа «къаде-и уля» - биринджи отурыш дейиле.)
7. Намазлардаки биринджи отурышнен сонъ отурышларда «Эттахийяту» дуасыны окъумаъ.
8. Джемаатнен къылынганъы вакъыт саба, джума, байрам, теравих ве витир намазларынынъ эр рекятында, акъшам ве ятсы намазларыннъ да ильк эки рекятында имамнынъ Фатиха ве сурени ачыкътан, яни сесли окъумасы. Уйле ве экинди намазларында исе гизли яни ичинден окъумасы.
9. Имамгъа уйган джемаатнинъ фатиха ве сурени окъумайып сусмасы.
10. Витир намазында къунут текбири алмакъ ве къунут дуаларыны окъумаъ.
11. Байрам намазларында алынган иляве текбирлер (яни къош-

ма текбирлер). Булар 6 данедир.

12. «Та’дили эркан» яни аякъта тургъанда дос-догъру олмакъ, рукуда аркъаны дюз тутмакъ. (Къадынлар бираз мейилли турарлар.) Рукудан котерильгенде яхшыджа догърулмакъ, эки седжде арасында толу отурмакъ. Къыскасы бутюн рукюнлерни ашыкъмайып, хакъкъы-ны берип япмакъ.

13. Намазнынъ сонъунда сагъ ве сол тарафкъа селям бермек.

14. Намазда янъылув олса сехив седжде япмакъ.

(Намазда, фарз я да ваджип олгъан шейлерден бир данеси кечке къалып япылса яхут ваджиплерден бириси унутылып терк этильсе, яни япылмагъан олса, бу алларда сехив седжде япылыр. Эгер де ваджиплерден бириси махсус япылмагъан олса, намазны янъыдан къылмакъ керек.)

НАМАЗНЫНЪ СУННЕТЛЕРИ

1. Эр намазны башлагъанда алынгъан ильк текбирде, витир намазынынъ къунут текбиринде ве байрам намазларынынъ къошма текбирлери сырасында къолларны котермек. (Эркеклер, эллерининъ баш пармагыны къулакъ йымшагына тиеджек шекильде; Къадынлар исе пармакъ уджлары омузлары юксеклигине етеджек шекильде къолларыны котерирлер.)

2. Беш вакъыт намазнен джума намазы ичюн эзан окъумакъ ве къамет кетирмек. Къадынлар ичюн эзан ве къамет окъумакъ суннет дегиль.

3. «Субханеке» дуасыны окъумакъ.

4. Биринджи рекятта Субханекеден сонъра «Эзу-бисмиллях», дигер рекятларда Фатихадан эвель «Бисмиллях» окъумакъ.

5. Субханеке ве «Эзу-бисмиллях»ны сессиз окъумакъ.

6. Фатиха окъунгъан сонъ эм имамнынъ, эм де джемаатнынъ сессиз «Амин» демеси.

7. Ифтитах текбиринден гъайры намаз ичиндеки бутюн текбирлер.

8. Рукудан догърулгъанда «Семиаллаху лимен хамидех», бунынъ артындан да «Раббена лекель-хамд» демек.

9. Рукуда учъ кере «Субхане Раббиль-азым» ве седжделернинъ эр биринде учер кере «Субхане Раббиль-а’ля» демек.

10. Къыямда экен аякъларнынъ арасыны къарарнен дёрт пармакъ къадар ачыкъ тутмакъ. Инсанларны раатсыз этеджек къадар пек

ачмамакъ.

11. Рукуда тизлерни эллеринен тутмакъ ве туткъанда эллериниң пармакъларыны ачыкъ булундырмакъ. Къадынлар пармакъларыны ачмаз ве тизлерини тутмазлар, ялынъыз эллерини тизлериниң устюне къоярлар.

12. Рукуда тизлерни ве тирсеклерни тюз тутып аркъасыны да букмеден тегиз япмакъ. Къадынлар исе тизлерини буккен алда ве аркъаларыны бираз юкъарыгъа мейилли булундырырлар.

13. Седждеге кеткенде ерге башта тизлерни, сонъра къолларны, даа сонъра юзюни (алнынен бурнуны) къоймакъ; седждеден тургъанда исе аксине, башта юзюни, сонъра къолларыны, даа сонъра тизлериниң устюне къолларны къойып, тизлерини ерден айырмакъ, котермек.

14. Отурышларда эллерни улукълары узерине къоймакъ.

15. Отургъанда сол аягыны ерге яйып устюне отурмакъ, сагъ аягыны исе тик тутмакъ ве пармакъларыны огге къатлап къыбла тарафкъа бакътырмакъ. (Къадынлар аякъларыны сагъ тарафкъа берип янбашлары узерине отурырлар.)

16. Сонъ отурышта «Эттахиййату»дан сонъра «Аллахумме салли ве Аллахумме барик» нен «Раббена атина...ве Раббенагъфирли» дуаларыны окъумакъ.

17. Селям бергенде башыны башта сагъ тарафкъа сонъра да сол тарафкъа чевирмек.

18. Селям бергенде «Эссэляму алейкум ве рахметуллах» демек.

ЭЗАН

Аллаху экбер
Аллаху экбер
Аллаху экбер
Аллаху экбер

Эшхеду эн ля иляхе иллаллах
Эшхеду эн ля иляхе иллаллах

Эшхеду энне Мухаммеден Расулюллах
Эшхеду энне Мухаммеден Расулюллах

Хаййа 'алес-саях, Хаййа 'алес-саях
Хаййа 'алель-фелях, Хаййа 'алель-фелях

Эссаляту хайру'м-минен-невм⁵²
Эссаляту хайру'м-минен-невм

Аллаху экбер, Аллаху экбер
 Ля иляхе илляллах

Эзаннынъ манасы:

Аллах эр шейден юджедир.
Мен Аллахтан башкъа танъры олмагъанына шаатлыкъ этем.
Мен Мухаммеднинъ Аллахнынъ пейгъамбери олгъанына шаатлыкъ этем.

Намазгъа ашыкъынъыз.
Къуртулышкъа ашыкъынъыз.
Намаз юкъудан хайырлыдыр.
Аллах эр шейден юджедир.
Аллахтан башкъа танъры ёкътыр.

Эзанны динълемекъ мустехаптыр. Эзан эшиткен кимсе муэззиннинъ артындан эзан джумлелерини текрарлар. Анджакъ; «Хаййа алес-Саях» ве «Хаййа алель-Фелях» деп оқульгъанда; «Ля хавле ве ля къувете илля билляхиль-алийиль-азым» дер.

Эзан биткенинен Пейгъамберимизге саят ве селям кетирилир, сонъра да шу дуа оқуныр:

اَللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلٰوةُ الْقَائِمَةُ اَتَ مُحَمَّدًا الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ وَالدرَجَةَ الرَّفِيْعَةَ وَاَبْعَثْ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا الَّذِي وَعَدْتَهُ وَاَرْزُقْنَا شَفَاعَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ *

Окъунмасы:

«Аллахумме Раббе хазихид-да'вети-т-таммети, вес-саятиль-

52 Бу эки джумле тек саба эзанында оқуныр, къалгъан дёрт намаз ичюн оқуунмаз.

къаимете ати Мухаммеден эль-васылете ве'л-фазылете ве'д-дереджети'р-рафиате, ве-б'асху макъамен махмуден'иллези вадтех.»

Манасы:

«Эй нокъсансыз даветнинъ (эзаннынъ) ве кылынаджакъ намазнынъ Рабби олгъан Аллахым! Мухаммедге (с.а.в) весиле ве фазилетни, Дженетте юкъсек дереджени ихсан эйле ве ваде эткенинъ Макъамы Махмудгъа (энь буюк шефаат макъамына) оны ириштир.»

Пейгъамбер эфендимиз: «Эзан сонъунда ким бу дуаны окъуса къыямет кунюнде о киши шефаатыма хакъ къазаныр», - деп буюргъан.⁵³

КЪАМЕТ

Аллаху экбер Аллаху экбер
Аллаху экбер Аллаху экбер

Эшхеду эн ля иляхе иллаллах
Эшхеду эн ля иляхе иллаллах

Эшхеду энне Мухаммеден Расулюллах
Эшхеду энне Мухаммеден Расулюллах

Хаййа 'алес-саяях, Хаййа 'алес-саяях
Хаййа 'алель-фелях, Хаййа 'алель-фелях

Къад къамети'с-саяях
Къад къамети'с-саяях

Аллаху экбер, Аллаху экбер
Ля иляхе илляллах

53 Бухари, Эзан, 8.

Къаметнинъ манасы:

Аллах эр шейден юджедир.

Мен Аллахан башкъа танъры олмагъанына шаатлыкъ этем.

Мен Мухаммеднинъ Аллахнынъ пейгъамбери олгъанына шаатлыкъ этем.

Намазгъа ашыкъынъыз.

Къуртулышкъа ашыкъынъыз.

Намаз башлады.

Аллах эр шейден юджедир.

Аллахан башкъа танъры ёкътыр.

НАМАЗНЫНЪ ЭДЕПЛЕРИ

1. Намазда аякъта экен седжде этеджеги ерге бакъмакъ;
2. Рукуда аякъларынынъ узерине бакъмакъ ;
3. Отургъанда къучагъына бакъмакъ;
4. Седждеде бурнунынъ эки тарафына бакъмакъ;
5. Селям бергенде омузларгъа бакъмакъ.

НАМАЗНЫ БОЗГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Намазда лаф этмек.
2. Бир шей ашамакъ я да ичмек (чайнап битирмек ве ютмакъ).
3. Озю эшитеджек къадар кульмек (янындаки адамлар эшитеджек къадар кульсе абдести де бозулыр).
4. Бирисине селям бермек я да берильген селямны алмакъ.
5. Коксюни къыбладан чевирмек.
6. Дюньялыкъ бир шей ичюн я да бир агъырыдан долайы агъламакъ, «ах» демек. (Аллах къоркъусы себебинен агъламакъ намазны бозмаз.)
7. Оксюриги ёкъ экен оксюрге чалышмакъ. (Оз-озюнден кельген табиий оксюрик намазны бозмаз.)
8. Намазда бир иш япмагъа тырышмакъ. Яни фаркълы шейлернен огърашмакъ.
9. Бир шейге уфлемек.
10. Къуранны манасы бозуладжакъ шекильде янълыш окъумакъ.
11. Аетни Къуран-ы Керимге бакъып окъумакъ.

12. Намазда абдести бозулмакъ.
13. Тейеммум эткен кимсенинъ намазда экен сувны коръмеси, месх муддетининъ намазда битмеси.
14. Саба намазыны къылгъанда кунешнинъ догъмасы.
15. Кадынларнен эркеклернинъ арада бир перде олмадан намазда ян-яна бир сафта турмалары.
16. Намазда ортюнмеси керек олгъан ерлернинъ ачылмасы ве бу ачылманынъ бир рукюн япаджакъ къадар вакъыт девам этмеси.

НАМАЗНЫНЪ МЕКРУХЛАРЫ

1. Намазда беден я да урбасынен ойнамакъ, пармакъ чытлатмакъ, пармакъларыны бир-бирине кечирмек.
2. Эснемек, керильмек.
3. Козьлерини юммакъ, сагъ-сол ве юкъарыгъа бакъмакъ. (Бакъкъанда коксюни къыбладан чавирсе намаз бозулыр.)
4. Енълери къатлангъан оларакъ намазгъа турмакъ. (Къадынлар енълери тёпеге къатлы оларакъ кылсалар намаз бозулыр.)
5. Себепсиз оларакъ намазда багъдаш къурмакъ, чёкмек, тизлерини тик тутып отурмакъ.
6. Инсангъа я да янгъан атешке къаршы намаз къылмакъ (Къандиль, мум ве собага къаршы мекрух олмаз).
7. Бетиндеки тер ве тозларны сильмек, къашынмакъ, седжде ериндеки ташларны тюзельтмек (Буларны бир раатсызлыкътан долайы япса мекрух олмаз).
8. Рукуда я да седждеде тесбихлерни терк этмек яхут учътен аз окъумакъ.
9. Намаз къылгъан кимсенинъ огюнде, сагъ ве сол тарафында джанлы врлыкъларнынъ ресими олмасы я да джанлыларнынъ ресими олгъан бир шейнинъ устюне седжде этмек. (Манзара ве терек киби джансыз предметлернинъ ресимлери зарар бермез).
10. Намазда бир шейге таянмакъ.
11. Седждеде ялынъыз алынны ерге къойып, бурунны ерге токъундырмамакъ.
12. Седждеге баргъанда къолларыны тизлеринден эвель ерге къоймакъ, седждеден тургъанда исе тизлерини къолларындан эвель ерден айырмакъ (Хасталыкъ себебинден бойле япылса мекрух олмаз).
13. Ёл узеринде, кирли олгъан ерлерде, мезарлыкъ устюнде, пис-

ликке якъын ерде, сабысынынъ разылыгъы олмадан башкъа бирисининъ эвинде, еринде къылмакъ.

14. Экинджи рекятта, биринджи рекятта окъулгъан суре я да аеттен даа узун суре я да ает окъумаъ.

15. Эзберден бильген башкъа суре бар экен эки рекятта да айны сурени окъумаъ.

16. Экинджи рекятта, биринджи рекятта окъулгъан суре я да аеттен эвельки суре я да аетни окъумаъ.

Заммы суре⁵⁴ окъунгъанда баштан сонъуна (юкъарыдан ашагъа) догъру окъуныр. Месея; Биринджи рекятта Фатихадан сонъра «Теббет», экинджи рекятта «Къулхуваллах..» окъунса бу догърудыр. Факъат биринджи рекятта «Къулхуваллах..» экинджи рекятта, «Теббет» окъунса бу терсине олур ве бу шекильдеки окъуныш мекрухтыр.

17. Биринджи рекятта бир сурени окъуп, экинджи рекятта арада бир суре атлап невбеттеки сурени окъумаъ.

Месея: Биринджи рекятта «Иза джаэ...» окъунса, экинджи рекятта «Теббет...» окъунмасы керек олгъанда буны атлап «Къулхуваллах..» окъумаъ мекрухтыр. Анджакъ эки я да даа чокъ суре атламакъ мекрух олмаз.

18. Намаз къылгъанда пальто я да биджакъны киймейип омузына ташламакъ.

19. Намазда козылерни юммакъ.

20. Джамиде ог сафта бош ер олгъанда артта намазгъа турмакъ.

БЕШ ВАКЫТ НАМАЗНЫНЪ КЪЫЛЫНЫШЫ

Намазнынъ текмиль ве диний укъомлерге уйгъун олувы ичюн фарзлары, ваджиплери ве суннетлери ерли-еринде олувы, намазны бозгъан ве намазда мекрух олгъан шейлерден дикъкъатнен сакъырмакъ керек.

САБА НАМАЗЫ

Экиси суннет, экиси де фарз олмакъ узъре дёрт рекяттыр. Башта суннети, сонъ фарзы къылыныр.

Саба намазынынъ суннетининъ къылынышы:

Биринджи рекят:

54 Заммы суре - къошма суре . Фатиха суресине къошып окъулгъаны ичюн намазда Фатихадан сонъра окъулгъан суреge **заммы суре** дейилир.

1) Аяктарнын арасы дёрт пармакъ къадар ачыкълыкъта ве пармакъ уджлары къыблагъа догъру келеджек шекильде аякъта къыблагъа бакъылыр.

Ниет:

2) *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуныки саба намазынынъ суннетини къылмагъа» дие ниет этилир.*

Ифтитах текбири:

3) «Аллаху экбер» деп ифтитах текбири алыныр.

(Эркеклер – текбир алгъанда; эллерининъ ичи къыблагъа догъру ве пармакълары ачыкълыкъта олур. Баш пармакълар, къулакъ йымшагъына келеджек шекильде эллер юкъары котерилир).

(Къадынлар – текбир алгъанда, эллерининъ ичини къыблагъа чевирип, пармакъ уджларыны омузларына келеджек шекильде эллерини котерилер).

Къыям:

4) Текбирден сонъ, эллер багъланыр. Аякъта олгъанда седжде этиледжек ерге бакъылыр.

5) (Эркеклер – сагъ эльнинъ авучыны сол эльнинъ узеринде, сагъ эльнинъ баш ве кучюк пармакълары сол эльнинъ билегини тутып, кобек астында багъларлар).

(Къадынлар – сагъ эльни сол эльнинъ узеринде оладжак шекильде тутар. Эллерни кокюс устюне къоярлар).

Къыраат:

6) Аякъта бир-бири артындан; а) Субханеке, б) эзуз-бисмиллях, в) Фатиха суреси, г) Курандан бир суре даа окъулыр.

Руку:

7) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве рукуда олгъанда, учъ дефа «Субхане Раббиель-азим» денилир. Рукуда олгъанда, аякъларгъа бакъылыр.

(Эркеклер – Рукуда, пармакълары ачыкъ оларакъ, эллерини тизлерине къояр, сыртыны тегиз тутарлар. Тизлерини ве тирсеклерини тик тутарлар)

(Къадынлар – Рукуда эркеклерден даа аз эгилирлер. Эллерини, пармакъларыны ачмадан, тизлери узерине къоярлар ве тизлерини бир-раз букюк тутарлар).

Рукудан къалкъыш:

8) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, рукудан турулыр ве аякъта «Риббена лекель-хамд» денилир.

Седжде:

9) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып. Седждеге баргъанда башта тизлер, сонъ эллер, даа сонъра да манълай ве бурун ерге къююлып. Седждеде баш эки эльнинъ арасында олур. Седждеде олгъанда аякълар котерильмез, бурун кенарларына бакъылып. Бу алда олгъанда, учъ кере «Субхане Раббиель-аля» денилип.

(Эркеклер – седждеде олгъанда тирсеклерини беденине япыштырмайып ве ерге тийдирмейип, авада тутарлар. Аякълар пармакълар узеринде тик тутулып ве пармакъ уджлары къыблагъа келеджек шекильде ерге къююлып).

(Къадынлар – седждеде эллерини янларына бирлештирип тутарлар. Аякълар пармакълар узеринде тик тутулып ве пармакъ уджлары къыблагъа келеджек шекильде ерге къююлып).

Эки седжде арасында отурыш:

10) «Аллаху экбер» деп, баш седждеден котерилип ве тизлер устуне отурылып. Отургъанда, пармакълар тизлер севиесине келеджек шекильде, эллер уйлукъларнынъ (тизден бир аз юкъарыда) узерине къююлып ве къучакъкъа бакъылып. Бу ерде «Субханаллах» дениледжек къадар вакыт отурылып.

(Эркеклер – сол аягыны ерге ятырып, о аякъ узерине отурып, сагъ аякъ исе, пармакълары къыблагъа ёнелген вазиетте тик тутулып.)

(Къадынлар – аякъларыны ятыкъ оларакъ, сагъ тарафына чыкъаып ве ойледже отурылар).

11) «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учъ кере «Субхане Раббиель-аля» денилип.

12) «Аллаху экбер» деп, седждеден аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулып ве эллер багъланып.

Седждеден тургъанда: башта баш, сонъ эллер, даа сонъра тизлер ерден котерилип.

Ифтитах текбиринден башлап, бу ерге къадар япылгъан арекетлерге «Бир рекят» денилип.

Экинджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан; а) бисмиллях, б) Фатиха суреси, в) Курандан бир суре даа окъулып.

2) Биринджи рекятта олгъаны киби, «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылып ве учъ кере «Субхане Раббиель-азим» денилип.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, аякъкъа турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилип.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып. Седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп седждеден турулып, тизлер узери-не отурылып. Бу ерде «Субханаллах» диеджек вакъыт къадар отурылып.

6) Сонъ «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

Къаде-и ахире (Намазнынъ сонъунда отурыш):

7) «Аллаху Экбер» деп, седждеден туруп отурылып. Отургъанда, эль пармакълары тизлер севиесине келеджек шекильде, эллер уй-лукъларнынъ узерине къоюлып ве къучакъкъа бакъылып.

(Эркеклер – сол аягъыны ерге ятырып, о аякъ узерине отурып, сагъ аякынынъ пармакълары къыблагъа ёнельген вазиятте тик туту-лып).

(Къадынлар – аякъларыны ятыкъ оларакъ, сагъ тарафына чыкъа-рып ве ойледже отурырлар).

8) Отурышта бир-бири артындан; а) Эттахийяту, б) Аллахумме салли, в) Аллахумме барик, г) Раббена атина, раббенагъфирли дуала-ры окъулып.

9) Башта баш сагъ тарафкъа чевирилир, «Эсселяму алейкум ве рахметулах» денилир. Селям бергенде омузларгъа бакъылып.

10) Сонъ баш солгъа чевирилир, «Эсселяму алейкум ве рахмету-лах» денилир. Бойледже, эки рекят намаз къылынган олур.

Саба намазынынъ фарзынынъ къылынышы:

Саба намазынынъ фарзы да сабанынъ эки рекят суннети киби къылыныр. Анджакъ суннеттен фаркъы фарзгъа ниет этилюви ве эр-кеклернинъ икъамет окъумаларыдыр.

Саба намазынынъ фарзына шойле ниет этилир:

«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугунъки саба намазынынъ фарзыны къылмагъа»

УЙЛЕ НАМАЗЫ

Уйле намазы, дёрт ильки суннет, дёрт фарз ве эки де сонъки сун-нет олмакъ узьре, он рекяттыр.

Уйле намазынынъ суннетининъ къылынышы:

Биринджи рекят:

1) «*Нует эттим Аллах ризасы ичюн бугуьнки уйле намазынынъ суннетини къылмагъа*» деп нует этилир.

2) «Аллаху экбер» деп, ифтитах текбири алыныр ве эллер багъланыр.

3) Аякъта бир-бири артындан Субханеке, эзу-бисмиллях, Фатиха ве бир суре даа окъулыр.

4) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

5) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

6) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

8) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи кере седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан бисмиллях, Фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп отурылыр ве «Эттахийяту» окъулыр. (Бунъа биринджи отурыш дениле).

8) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (учюнджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Учюнджю рекят:

1) Бир0бири артындан бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане

Раббиель-азим»денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, рукудан турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Ахаху экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (дёртунджи рекякъа) турулып ве эллер багъланыр.

Дёртунджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулып.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» денилерек, рукудан турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып ве учь кере «Субхане «Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

6) Кене «Аллаху экбер» денилерек, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп отурылып.

8) Отургъанда бир-бири артындан Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик ве Реббена атина, раббенагъфирли дуалары окъулып.

9) Башта башны сагъ тарафкъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир. Сонъра башны солгъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир.

Уйле намазынынъ фарзынынъ къылынышы:

Биринджи Рекят:

1) Икъамет кетирилир. (Эркеклер ичюн)

2) *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуныкы уйле намазынынъ фарзыны къылмагъа» деп ниет этилир.*

3) «Аллаху экбер» деп, ифтитах текбири алынып, эллер багъланыр.

4) Бир-бири артындан: Субханеке, зузу-бисмиллях, фатиха ве

бир суре даа окъулыр.

5) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

6) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, аякъкъа турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

8) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

9) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

10) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» денилерек, экинджи дефа седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп отурылыр.

8) Отурушта «Эттахийяту» окъулыр.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (учюнджи рекяткъа) турулыр, эл-лер багъланыр.

Учюнджи рекят:

1) Аякъта тургъанда: бисмиллях иле фатиха окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Рабиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббийель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (дёртюджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Дёртюджи рекят:

1) Аякъта: бисмиллях ве фатиха окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббийель-азим» денилир.

3) «Семияллаху лимен хамидех» деп турулыр ве аякъта «Раббел-лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббийель-аля» денилир

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббийель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» денилерек, турулып отурылыр.

8) Бу отурушта бир-бири артындан Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Реббена атина ве раббенагъфирли дуалары окъулыр.

9) Башта башны сагъ тарафкъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир. Сонъ башны солгъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир.

Бойледже, уйле намазынынъ фарзы биткен олур.

Бундан сонъ «Аллахумме энтесселяму ве минкесселям. Тебаректе я зельджелали вель икрам» денилир ве сонъки эки рекят суннет къылыныр.

Уйленинъ намазынынъ сонъки суннетининъ къылынышы:

«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуныки уйле намазынынъ сонъки суннетины къылмагъа» деп ниет этилир.

Ниеттен сонъки къысым саба намазынынъ эки рекят суннети киби къылыныр.

ЭКИНДИ НАМАЗЫ

Экинди намазы дёрдю суннет, дёрдю де фарз олмакъ узьре, секиз рекяттыр.

Экинди намазынынъ суннетининъ къылынышы:

Биринджи рекят:

1) *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугунык экинди намазынын суннети кыйлмагъа» деп ниет этилир.*

2) «Аллаху экбер» деп, ифтих текбири алыныр ве эллер багъланыр.

3) Аякъта бир-бири артындан Субханеке, зузу-бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

4) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

5) «Семиаллаху лимен хамидех» деп турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

6) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

8) «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, турулып отурылыр.

8) Отурушта бир-бири артындан Эттахийату, Аллахумме салли, Аллахумме барик окъулыр.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (учюнджи рекяткъа) турулып, эллер багъланыр.

Учюнджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан Субханеке, зузу-бисмиллях, фати-

ха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хомидех» деп, рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) «Аллаху экбер» деп, экинжи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (дёртюджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Дёртюджи рекят:

1) Аякъта бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хомидех» деп рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) «Аллаху экбер» деп, экинжи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

Бу отурушта бир-бири артындан Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли дуалры окъулыр.

8) Башта башны сагъ тарафкъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир. Сонъ башны солгъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир.

Уйле намазынынъ дёрт рекят ильки суннети иле экинди намазынынъ дёрт рекят суннети арасындаки фаркъ:

Уйленинъ ильки суннети, «Суннет-и Муеккеде»дир. Бунынъ экинжи рекятындаки отурушта садедже Эттахийят окъулыр ве учюнджи рекяткъа турылгъанда бисмиллях иле фатиха ве бир суре даа окъулыр.

Экинди намазынынъ суннети «Гъайр-и муеккеде»дир. Онынъ экинжи рекятындаки отурушта, Эттахийяту, Аллахумме салли ве

Аллахумме барик окъулыр, учюнджи рекяткъа тургъанда башта субханеке окъулыр, сонъ Эuzu- бисмиллях иле фатиха ве бир суре даа окъулыр.

Экинди намазынынъ фарзынынъ кыылнышы:

- 1) Икъамет кетирилир. (Эркеклер ичюн)
- 2) *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуныки экинди намазынынъ фарзыны кыылмагъа» деп ниет этилир.*

Экинди намазынынъ фарзы айны уйле намазынынъ дёрт рекят фарзы киби кыылыныр. Арадаки фаркъ садедже ниетнинъ башкъа олувыдыр.

АКЪШАМ НАМАЗЫ

Акъшам намазы учю фарз, экиси суннет олмакъ узьре, беш рекят-тыр. Башта фарзы кыылыныр.

Акъшам Намазынынъ Фарзынынъ Кыылынышы:

Биринджи рекят:

- 1) Икъамет кетирилир. (Эркеклер ичюн)
- 2) *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуныки акъшам намазынынъ фарзыны кыылмагъа» деп, ниет этилир.*
- 3) «Аллаху экбер» деп, ифтитах текбири алыныр, эллер багъланыр.

4) Аякъта бир-бири артындан Субханеке, эзуз-бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

5) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

6) «Семияллаху лимен хамидех» деп рукудан турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеге кетилир ве седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

8) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

9) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аю» денилир.

10) «Аллаху экбер» деп, седждеден аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

- 1) Аякъта бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.
- 2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве рукуда учь кере

«Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семияллаху лимен хамидех» деп турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху Экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

8) Отурушта «Эттахийяту» окъулып.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (учюнджи рекяткъа) турулып ве эллер багъланыр.

Учюнджи рекят:

1) Аякъта бисмиллях иле фатиха окъулып.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семияллаху лимен хамидех» деп турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылып учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, турулып отурылып.

8) Бу отурушта Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли дуалары окъулып.

9) Башта башны сагъ тарафкъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир. Сонъ башны солгъа чевирип, «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» денилир.

Акъшам намазынынъ суннетининъ Къылынышы:

«Нует эттим Аллах ризасы ичюн бугуньки акъшам намазынынъ суннети кыйлмагъа» деп нует этилир.

Акъшам намазынынъ суннети де тыпкъы саба намазынынъ эки рекят суннети киби къылыныр.

ЯТСЫ НАМАЗЫ

Ятсы намазы дёрдю ильки суннет, дёрдю фарз ве экиси де сонъки суннет олмакъ узьре, он рекяттыр.

Ятсы Намазынынъ ильки суннетининъ къылынышы:

«Нует эттим Аллах ризасы ичюн бу гедженинъ ятсы намазынынъ суннети къылмагъа» деп нует этилир.

Нуеттен сонъ тамам экиндинъ суннети киби къылыныр. Эр эки-си де гъайр-и муккеде суннеттир. Араларындаки фаркъ садедже нителернинъ денъишликидир.

Ятсы намазынынъ фарзынынъ къылынышы:

1) Икъамет кетирилир. (Эркеклер ичюн)

«Нует эттим Аллах ризасы ичюн ятсы намазынынъ фарзыны къылмагъа» деп, нует этилир.

Нуеттен сонъ тамам уйленинъ фарзы киби къылыныр.

Ятсы намазынынъ сонъки суннетининъ къылынышы:

«Нует эттим Аллах ризасы ичюн ятсы намазынынъ сонъки суннети къылмагъа» деп нует этилир.

Нуеттен сонъ саба намазынынъ суннети киби къылыныр.

ВИТИР НАМАЗЫ

Ятсы намазындан сонъ къылынган учъ рекятлы витир намазында башкъа намазларгъа бакъкъанда, бир фаркъ бар. О да, учюнджи рекятта фатиха ве бир суре даа окъулган сонъ, учюнджи рукугъа кетилмез. «Аллаху экбер» денилип, эллер юкъары котерилир ве текрар багъланыр. Сонъ Къунут дуалары окъулыр. Бундан сонъ рукугъа барылыр.

Бу ачыкъламадан сонъ витир намазынынъ насыл къылынганьны корейик:

Биринджи рекят:

1) *«Нует эттим Аллах ризасы ичюн бу гедженинъ витир намазыны къылмагъа» деп, нует этилир.*

2) «Аллаху экбер» деп, ифтитах текбири алыныр ве эллер багъланыр.

3) Аякъта бир-бири артындан: Субханеке, эзу-бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

4) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учъ кере «Субхане Раббиль-азим» денилип.

5) «Семиаллаху лимен хамидех» деп аякъкъа турулыр ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилип.

6) «Аллаху экбер» деп, седждеге кетилир, учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

8) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

9) «Аллаху экбер» деп, седждеден аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулып, эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

1) Аякъта бир-бири артындан: бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

3) «Семиаллаху лимен хамидех» деп рукудан турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

4) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

5) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

6) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге кетилир ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, отурылыр.

8) Бу отурушта, «Эттахийяту» окъулыр.

9) «Аллаху экбер» деп, аякъкъа (учюнджи рекяткъа) турулып, эллер багъланыр.

Учюнджи рекят:

1) Аякъта бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъулыр.

2) «Аллаху экбер» деп, эллер юкъары котерилир ве текрар багъланыр.

3) Къунут дуалары окъулыр. (Къунут дуаларыны бильмеген «Раббена атина фиддюнья хасенетен ве филь ахирети хасенетен ве къина азабеннар» дуасыны окъур.

4) «Аллаху экбер» деп, рукугъа барылыр ве учь кере «Субхане Раббиель-азим» денилир.

5) «Семиаллаху лимен хамидех» деп, рукудан аякъкъа турулып ве аякъта «Раббена лекель-хамд» денилир.

6) «Аллаху экбер» деп, седждеге барылыр ве учь кере «Субхане Раббиел-аля» денилир.

7) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылыр.

8) Кене «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барылып ве учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир.

9) «Аллаху экбер» деп, седждеден турулып отурылып.

10) Бу отурушта бир-бири артындан Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве Раббенагъфирли дуалары окъулып.

11) Башта башны сагъ тарафкъа чевирип, «Эсселаму алейкум ве рахметуллах» денилир, сонъ башны солгъа чевирип, «Эсселаму алейкум ве рахметуллах» денилир.

НАМАЗ КЪЫЛЫНГЪАНДАН СОНЪ НЕЛЕР ОКЪУЛЫР

Фарз намазларында селям берген сонъ:

«Аллахумме энтесселяму ве минкесселям, тебаректе я зель джеляли вель икрам» денилир.

Фарздан сонъ суннет намазы олмаса, (Саба ве экинди намазлары киби) «Аллахумме салли аля сейидина Мухаммедин ве аля али сейидина Мухаммед» деп, пейгъамберимизге саят ве селям кетирилир. Фарздан сонъ суннет намазы олса, (уйле, акъшам ве ятсы намазлары киби) саят ве селям суннет къылынган сонъ кетирилир.

Саят ве селямдан сонъ:

«Субханаллахи вельхамду лилляхи ве ля иляхе илляллаху валлаху экбер, ве ля хавле ве ля къувете илля билляхиль алийийиль азим» денилир.

Бундан сонъ зузу-бисмиллях иле «Аетуль-Курси» окъулып.

Аетель Кюрсининъ окулышы:

«Аллаху ля илахе илля хувель-хайюль-Къаюм. Ля техузуху синетун ве ля невм. Леху ма фис-семавати ве ма филь-ард. Мен зеллези ешфеу индеху илля биизних. Ялему ма бейне эйдихим ве ма хальфехум. Ве ля юхитуне бишейин мин илмихи илля бима шае. Васиа кюрсиюхус-семавати вель-ард. Ве ля еудуху хифзухума. Ве хувель алиюль-азим».

Манасы:

«Аллах, Ондан башкъа танъры ёкътыр; О, хайдыр, къаюмдыр (озь озюнден бар). Онъа не юкъу келир, не юкъламакъ. Коклерде ве ердекилернинъ эписи Онынъдыр. Изни олмадан, Онынъ къатында

ким шефаат эте билир? О, къулларынынъ япкъанларыны ве япад-жакъларыны билир. (Онъа ич юир шей гизли къалмаз). Онынъ бильдиргенлеринден башкъа, инсанлар Онынъ ильминден ич бир шейни там оларакъ билалмазлар. Онынъ курсиси коклерни ве ерни ичине алып, оларны къорчалап, козетмек озюне зор кельмез, о юджедир, буюктир».

Сонъ бир-бири артындан

33 кере, «Субханаллах»

33 кере, «Эльхамду лиллях»

33 кере, «Аллаху экбер» денилир.

Буларнынъ артындан:

«Ля иляхе илляллаху вахдеху ля шерике лех, лехульмульку ве лехульхамду ве хуве аля кулли шейин къадир» денилир ве эллер кокюс севиесине котерилип, дуа этилир.

Пейгъамберимизнинъ тевсие эткени ве манасыны бу ерге алынган шу дуа окъулыр:

«Алемлернинъ Рабби Аллахкъа хамд олсун. Эфендимиз Азрет-и Мухаммед (с.а.в.)ге, онъа уйганларгъа ве онынъ асхабына саят ве селям олсун.

Аллахым! Даянып оламайджакъ кучлюклерден, дюнья ве ахирет ишлеримизде зорлукълардан, кедер береджек вакъиалардан, душманларны севиндиреджек кедерден санъа сыгъынырмыз.

Аллахым! Гунахларымызы багъышла ве бизи эсирге, бизден разы ол, ибадетлеримизни къабул эт, бизни дженнетке къой, джеэнем атешинден къуртар, дюнья ве ахиретке аит бутюн ишлеримизни тюзельт. Сени анъмакъ, санъа шукюр этмек ве эйи ибадет эда этмек ичюн, бизге ярдым эт Аллахым!..»

Аллахым! Бутюн ишлерде сонъумызны гузель эйле ве бизни дюньянынъ кедерлеринден, ахиретнинъ азабындан къорчала...

Аллахым! Рахметинъе себеп оладжакъ, багъышланманъа алып бараджакъ шейлерни ве бутюн гунахлардан узакъ олмакъны, эйиликлернинъ эписини къазанмакъны, дженнетке кирмекни ве джеэннемден къуртулмакъны сенден истеймиз.

Аллахым! Ич бир гунахымызны быракъма, эписини багъышла, ич бир кедеримизни быракъма, бизни севиндир, бизге бутюн борджларымызны одемеге кучъ ве къувет бер, дюнья ве ахиретке аит Сен разы олган эр ихтияджымызны къар-шыла. Эй, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси!...

Аллахым! Бизге дюнъяда эйилик ве гузеллик, ахиретте де эйилик ве гу-зеллик бер ве бизни рахметинъ иле багъышла, джеэннем аза-бындан къорчала. Эй, мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси!...

Эй, Раббимиз! Мени, анамны, бабамны ве бутюн муминлерни эсап корюледжек куню рахметинънен багъышла. Эй, мерхаметлилер-нинъ энъ мерхаметлиси!...

Селям бутюн пейгъамберлернинъ узерине, хамд ялынъыз алем-лернинъ Рабби Аллахкъадыр».

Сонъра, *«Субхане Раббике раббийь иззети амма ясифун. Ве се-лямун алей мурселин. Вель хамду лилляхи Раббийь алемин»* аети окъулып ве эллер юзьге сюрюлпир.

СЕХИВ СЕДЖЕСИ

Сехив седжеси не заман япылып

Намаз къылгъанда:

а) Фарзлардан бирини унутып кечиктирмек.

б) Ваджиплерден бирини унутып кечиктирмек я да унутып яп-мамакъ.

Бу эксикликни тюзельтмек ичюн намазнынъ сонъунда сехив сед-ждеси япмакъ ваджиптир. Фарзлардан бирининъ унутылып я да биле-биле япылмамасы алында намаз бозуладжагъы ичюн, сехив седжеси иле тамамланамаз, намазнынъ янъыдан къылынмасы керек. Ваджи-плерден эр анъги бирининъ билип терк этилюви алында сехив сед-ждеси файда бермез, намазны янъыдан къылмакъ керек.

Сехив седжеси не заман ве насыл япыла

Намазда фарзлардан я да ваджиплджерден бири унутылып кечиктирилсе я да ваджиплерден бири япылмаса, намазнынъ сонъки отурышында ялынъыз Эттахийату окъулып, сагъ тарафкъа се-лям берген сонъ:

«Аллаху экбер» деп, седждеге барыла. Учъ кере «Субхане Раббийль-ала» дениле. Сонъ «Аллаху экбер» деп, турулып отурыла, текрар «Аллаху экбер» деп, экинджи дефа седждеге барыла ве учъ кере «Субхане Раббийль-аля» ленилип, «Аллаху экбер» деп, турулып отурыла.

Бу отурушта, «Эттахийату, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли» дуалары окъулып, башта сагъ

тарафкъа, сонъ сол тарафкъа селям бериле. Бунъа сехив седждеси дениле.

ДЖЕМААТНЕН НАМАЗ КЪЫЛМАКЪНЫНЪ ФАЗИЛЕТИ

Динимиз джемаатнен намаз къылмагъа буюк эмиет бере. Джемаатнен намаз къылгъан мусульманлар бир-бирлеринен якъындан таныша. Бильмегенлер бильгенлерден огренип, эйи ишлер япмагъа огренир ве вакътынен яман ишлерден вазгечер.

Джемааткъа къошулмакънен, мусульманлар арасында къаршы-лыкълы севги мейдангъа келир, къардашлыкъ ве бирдемлик дуйгъулары къуветленир. Мелеклер киби Аллахнынъ огюнде саф тутып намаз къылгъан муминлер тек башына намаз къылгъанлардан даа чокъ севап къазаныр.

Севимли Пейгъамберимиз, бу мевзуда шу хаберни бере:

«Джемаатнен къылынгъан намазнынъ севабы, тек башына къылынгъан намаздан йигирми еди къат чокътыр».

«Ятсы намазыны джемаатнен къылгъан кимсе, гедже ярысына къадар намаз къылгъан киби олур. Эгер саба намазыны да джемаатнен къылса, санки бютун гедже намаз къылгъан кибидир!»

«Бир кимсе эвинде гузельдже темизленир, Аллахнынъ фарзларындан бирини япмакъ ичюн джамиларден бирине кетсе, аткъан адымлардан бириси гунахларыны силер, дигери де онынъ дереджесини юксельтир».

Фарз намазлары тек башына да къылыныр. Анджакъ джемаатнен къылынувы суннет-и музкедедир. Джамиге ве джемааткъа къошулмакънынъ маневий къазанчы чокъ, джемаатнынъ бирлигини теминлемек джеэтинден ролю буюктир.

Суннет ве нафиле намазлар джемаатнен къылынмаз. Анджакъ теравих намазы, суннет олгъаны алда, эм тек башына, эм де джемаатнен къылына биле. Ваджип олгъан витир намазы, садедже Рамазан айында джемаатнен къылыныр.

Джума ве байрам намазлары исе, садедже джемаатнен къылыныр, тек башына къылынмазлар.

ДЖАМИ ВЕ ДЖЕМААТ ЭДЕБИ

Джамилер – мусульманларнынъ Аллахкъа ибадет эткен ерлеридир. Ер юзюнинъ энъ шеревфли ерлери джамилерге – «Аллахнынъ эви» денильмектедир. Джамиге ибадет ичюн кеткен мумин Аллахнынъ

мусафири алындадыр. Эвнинъ саиби, эвине кельген мусафирлерни насыл сыйласа, джамиге кельген мусульманларны да Аллах буюк мукяфатларнен сыйлайджакъ.

Пейгъамбер эфендимиз бу мевзуда бойле буюра: «Эвинде гузельдже абдест алып, джамиге кеткен кимсе, Аллахнынъ мусафири-дир. Аллах, мусафирине икрам этеджектир».

Джамилерге сайгы косьтермек мусульманнынъ вазифеси-дир. Бу вазифелер кыскъаджа шулардыр:

1) Джамиге абдестли оларакъ, темиз ве гузель кыяфетлернен кирмек.

2) Джамиге сагъ аякънен кирмек, киргенде Пейгъамберимизге саляват окъумакъ.

3) Джамиден сол аякънен чыкмакъ.

4) Джамиге кирли аякъ ве чорапларнен кирмемек.

5) Бир себеби олмаса, джамиде аякъларыны узатып отурмамакъ, юксек сеснен лаф этмемек, дюньянен алякъалы шейлерни лаф этмек ве сайгысыз арекетлерден сакъынмакъ керек.

6) Согъан, сарымсакъ ашап, агъзынынъ къокъусы иле джамиге кетип, джемаатны раатсыз этмемек, кекирмемек ве янындакилерни тисиндиреджек арекетлерден узакъ турмакъ.

7) Джамиде Къуран окъула, я да вааз берилле исе, дикъкъат ве сайгы иле динълемели, джамиге кеч кельгенлер бош ерлерге отурмалы, огъ сафларгъа кечмек ичюн джемаатны раатсыз этмемели-дир.

Джамини таныйыкъ

Джамилер мусульман джемаатнынъ айрылмаз парчасы, Ислям улькесининъ нишаныдыр. Мусульманлар тарих боюнджа джами къурмагъа буюк эмиет берген, бугюн биле севиелерине етишилмеген мимарлар етиштирип, дюньяда мисли корюльмеген джамилерни мейдангъа гетирдилер.

Джами – мусульманларнынъ джемаатнен ибадет эткен ердир.

Месджид – намаз кылынган ер манасындадыр. Кучюк джамилерге месджид дениле. Базы буюк джамилерге де месджит денилир. Меселя: Месджид-и Неби киби.

Кучюк месджидлерде эсасен вакъыт намазлары кылыныр, джума ве байрам намазлары кылынмаз.

Джамининъ болюклери

Михраб – джамилерде кыбла тарафны косътерген ве имам намаз кыылдырыгъанда тургъан ердир.

Минбер – джамилерде имамнынъ джума ве байрам хутбелерини окъугъан - юксекче мердивенли ер.

Кюрси – джамилерде имам отурып, вааз берген юксекче ердир.

Минаре – джамилернинъ янында эзан окъумакъ ичюн япылгъан кьулле.

Шерефе – минарелерде айланчыкъ ве чыкынтылы оларакъ япылгъан эзан окъулгъан ер. Шерефеге, минаренинъ ичиндеки басамактарнен чыкылыр. Минарелерде даа чокъ бир шерефе олур. Бирден чокъ шерефели минарелер де бар.

Алем – минаренинъ тепесине ерлештирилген хилялдыр (ай).

НАМАЗНЫНЪ ДЖЕМААТНЕН КЪЫЛЫНЫШЫ

Намазнынъ биринджи рекятта имамгъа уйгънларнынъ алы

Имамнынъ артында джемаатнен намаз кыылгъан кимсе эм кылынаджакъ намазгъа, эм де имамгъа уймагъа ниет этер. Орьнек оларакъ уйле намазынынъ фарзынынъ насыл кылынаджакъгъаны корейик:

1) Бойле ниет этер: «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуньки уйле намазынынъ фарзыны кыылмагъа, уйдым имамгъа»

Джемаатнен кылынган бутюн намазларда имамгъа уйган кимсе ниетнинъ сонъунда «уйдым имамгъа» дер.

2) Имам текбир алганда, джемаат да онынъ артындан текбир алып, эллерини багълар ве яваштан «Субханеке» дуасыны окъуп сусар. Джемаат бундан башкъа аякъта бир шей окъумаз. Садедже имам фатиханы битиргенде ичинден «амин» дер.

3) Рукугъа барганда, учь кере «Субхане Раббиль-азим» дер. Имам, «Семиаллаху лимен хамидех» деп, догърулганда, джемаат аякъта «Раббена лекель-хамд» дер.

Седжделерде де учер кере «Субхане Раббиль-аля» дер.

4) Отурушларда имамнен бирликте джемаат да, «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве Раббенагъ-фирли» дуаларыны окъур ве кене имамнен берабер селям берир.

5) Имамнынъ пешинде джемаатнен намаз кыылгъан кимсе, текбир алганда, рукугъа барганда, рукудан аякъкъа турганда, седжде япкъанда, седждеден турганда ве селям бергенде, имамнен барабар арекет этмеси керек.

Бир рекятнынъ рукусында яни имам рукудан даа турмадан, ниет этип, текбир алган ве рукуда имамгъа уйган кимсе о рекяткъа етишкен сайылып.

Экинджи рекятта имамгъа уйгънларнынъ алы:

Биринджи рекятнынъ рукусына етишмеген кимсе, етишкен ерден ниет этип, текбир алып ве имамгъа уяр, имамнен берабер, намазгъа девам этер. Сонъки отурышта «Эттахийяту» дуасыны окъур, имамнынъ селям бермесини беклер. Имам сагъ тарафкъа селям бергенинен, етишмеген рекятны тек башына къылмакъ узъре, селям бермеден, «Аллаху экбер» деп, аякъкъа туруп, субханеке, зузу-бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъур. Бундан сонъ руку ве седжделерни япып отурыр. «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли» дуаларыны окъур. Башта сагъ тарафкъа, сонъ да солгъа селям берип, намазны битирир.

Учюнджи рекятта имамгъа уйгънларнынъ алы

Дёрт рекятлы бир намазнынъ учюнджи рекятында имамгъа уйган кимсе, сонъки отурышта «Эттахийяту» дуасыны окъуп, имамнынъ селям бермесини беклер. Имам сагъ тарафкъа селям бергенде, о селям бермез ве «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар ве етишип оламагъан эки рекятны бойле къылар:

«Субханеке», «зузу-бисмиллях»нен Фатиха ве бир суре даа окъур, руку ве седжделерини япкъан сонъ, «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар. Бисмиллях, фатиха ве бир суре даа окъуп, кене руку ве седжделерни япкъан сонъ отурыр. «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве Раббенагъфирли...» дуаларыны окъуп, сагъ ве сол тарафкъа селям берип, намазыны текмиллер.

Учъ рекятлы акъшам ве витир намазларынынъ учюнджи рекятында имамгъа уйган кимсе имамнен берабер о рекятны къылар. «Эттахийяту»ны окъуп, имамнынъ селям бермесини беклер. Имам сагъ тарафкъа селям бергенинен, озю селям бермейип, «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар. «Субханеке», «Эзузу, бисмиллях» иле фатиха ве бир суре даа окъуп, руку ве седжделерни япып отурыр. Отургъан вакътында тек «Эттахийяту»ны окъур ве «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар. Бисмиллях иле фатиха ве бир суре даа окъуп, руку ве седжделерни япкъан сонъ отурыр. «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве Раббенагъфирли» дуасыны окъуп, сагъгъа, солгъа селям берип ве намазны битирир.

Дёрт Рекятлы Намазнынъ дёртюджи рекятында имамгъа уйгъан кимсе

Имамнен берабер о рекятны къылар ве сонъки отурышта «Эттахийяту» дуасыны окъуп беклер. Имам сагъ тарафкъа селям бергенде, селям бермейип, «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар, Субханеке, эзу-бисмиллях иле фатиха ве бир суре даа окъур. Сонъ руку ве седжделерни япып отурыр ве тек «Эттахийяту»ны окъуп, аякъкъа турар. Аякъта бисмиллях иле фатиха ве бир суре даа окъур ве усулына уйгъун оларакъ, руку ве седжделерни япып, отурмадан, аякъкъа турар. Ялынъыз бисмиллях иле фатиханы окъугъан сонъ, руку ве сджеделерни япар ве отурур. «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик ве Раббена атина....» дуасыны да окъуп, сагъ ве сол тарафларгъа селям берир, намазны текмиллер.

Сонъки рекятнынъ рукусындан догърулгъан сонъ, имамгъа уйгъан кимсе, имам сагъ тарафкъа селям берген сонъ, «Аллаху экбер» деп, аякъкъа турар; озю баштан сонъуна къадар бутюн рекятларны къылып намазыны текмиллер.

ДЖУМА КУНЮ ВЕ ДЖУМА НАМАЗЫ

Джума – мусульманлар ичюн мубарек куньдир. Бу себептен мусульманлар, бу кунни бир байрам севинчи иле къаршылап, ювунып, темизленип ве эйи урбалар кийип, джамиге кетмелидир. Пейгъамберимиз (с.а.в.) бойле буюра:

«Бир кимсе гузельдже абдест алып, джума намазына кельсе, лаф этмейип, хутбени динълесе, бу джумадан келеджек джумагъа къадар ичиндеки гунахлары багъышланыр».

Джума намазы – дёрдю ильки суннет, экиси фарз ве дёрдю сонъки суннет олмакъ узъре, он рекяттыр. Джума кунълери уйле вакътында къылыныр ве о куню уйле намазынынъ ерине кечер. Джума намазынынъ фарзы джемаатнен къылыныр. Тек башына къылынмаз.

ДЖУМА НАМАЗЫ КИМЛЕРГЕ ФАРЗ

**Джума намазы бир кимсеге фарз олуву ичюн,
шу шартлар керекли**

- 1) Мусульман олмакъ;
- 2) Акъылы башында олмакъ;

- 3) Етишкен яшына кельмек;
- 4) Эркек олмакъ (Къадынларгъа фарз дегиль).
- 5) Урь ве сербест олмакъ;
- 6) Мукъым олмакъ. (Яни мусафир олмамакъ).
- 7) Сагълыкълы олмакъ;
- 8) Кёр олмамакъ;
- 9) Аякълары сагълам олмакъ.

Бу шартларгъ уймагъан кишиге джума намазы фарз дегиль. Анджакъ бу алда олгъан бир кимсе джамиге кетип джуманы къылса, о кунки уйле намазынынъ ерине кечер.

Джума намазынынъ догъру олмасы ичюн, шу алты шарт лязим.

- 1) Джума уйле вакъытында къылынмалы.
- 2) Намаздан эвель хутбе окъунмалы.
- 3) Джума къылынган ер эр кеске ачыкъ олмалы.
- 4) Имамдан башка энъ азында учь эркек джемаат олмалы.
- 5) Джума намазыны къылдыраджакъ киши диний идаре тарафындан тайин этильген олмалы.

ДЖУМА НАМАЗЫНЫНЪ КЪЫЛЫНЫШЫ

Джума куню уйле вакъыты эзан окъулган сонъ, башта дёрт рекят ильки суннети къылыныр. Бунынъ ниети бойледир: *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуьнки джума намазынынъ ильки суннетини къылмагъа»*.

Джуманынъ ильки суннетининъ къылынышы тыпкъы уйле намазынынъ дёрт рекят суннети кибидир. Суннет къылынган сонъ, джами ичинде бир эзан даа окъулыр ве имам минберге чыккып, хутбе окъур. Хутбе биткенинен, къамет кетирилир ве джуманынъ эки рекят фарзы джемаатнен къылыныр. Имамнынъ аркъасындаки джемаат бойле ниет этер: *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн бугуьнки джума намазынынъ фарзыны къылмагъа, уйдым имамгъа»*.

Фарздан сонъ джуманынъ дёрт рекят сонъки суннети къылыныр. Бунынъ къылынышы да джуманынъ ильки суннети кибидир. Ниети бойледир: *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн джума намазынынъ сонъки суннетини къылмагъа»*.

Бойледже Джума намазы къылынып битирилир.

БАЙРАМ НАМАЗЫ

Байрам – севинч куню демектир. Топлу алда кыылынган байрам намазлары мусульманлар арасындаки бирлик ве бераберликнинъ гузель бир ишаретидир. Байрамлар мусульманларны бири-бирине якъынлаштырган, даргын инсанларны мабетлештирген, къардашлыкъ дуйгуларыны къуветлендирген муим куньлердир. Байрам куньлери – Аллахнынъ инанган къулларына эдие эткен зияфет куньлердир.

Мусульманларнынъ йылда эки диний байрамы бар:

- 1) Рамазан байрамы.
- 2) Къурбан байрамы.

Джума намазы фарз олган кимселерге байрам намазларыны кылмак ваджиптир. Байрам намазы эки рекяттыр. Джемаатнен кылыныр. Байрам намазларында эзан окъулмаз, къамет кетирильмез. Байрам хутбеси суннеттир ве намаздан сонъ окъулыр. Джума хутбеси исе, фарздыр, намаздан эвель окъулыр.

Байрам намазынынъ биринджи рекятында учъ, экинжи рекятында да учъ кере, эписи олып алты текбир алыныр. Бу текбирлерге «Зевайд текбирлери» дениле.

БАЙРАМ НАМАЗЫНЫНЪ КЪЫЛЫНЫШЫ

Рамазан байрамынынъ Намазы:

Биринджи рекят:

1) *Башта ниет этилир: «Ниет еттим Аллах ризасы ичюн Рамазан байрамынынъ намазыны кылмагъа, уйдым имамгъа».*

2) Имам «Аллаху экбер» деп, эллерини юкъары котерир, джемаат да имамнынъ пешинден «Аллаху экбер» деп, эллерини юкъары котерип кобеги астына багълар.

3) Эм имам, эм де джемаат яваштан «Субханеке»ни окъур. Бундан сонъ учъ кере текбир алыныр. Текбирлернинъ алынышы бойледир:

Биринджи текбир: Имам юксек сеснен, джемаат да онынъ пешинден яваштан «Аллаху экбер» деп (ифтитах текбиринде олганы киби) эллерини юкъары котерип, ашагъы тюшюрир.

Экинджи текбир: Экинджи дефа «Аллаху экбер» денилип, эллер юкъары котерилир ве кене ашагъы тюшюрилир.

Учюнджи текбир: Сонъ кене «Аллаху экбер» денилерек, эллер юкъары котерилир ве ашагъы тюшюрилип багъланыр.

4) Бундан сонъ имам, яваштан «Эuzu-Бисмиллях» окъур, сонъра ачыктан фатиханы ве бир суре даа окъур. (Джемаат бир шей окъумаз,

имамны динълер).

5) Руку ве седжделер япылып, аякъкъа (экинджи рекяткъа) турулыр ве эллер багъланыр.

Экинджи рекят:

6) Имам явашча бисмиллях, ачыкътан да фатиха ве бир суре даа окъур. Суре биткенинен, имам юксек сеснен, джемаат да ичинден (биринджи рекятта олгъаны киби) учь кере даа текбир алып, учюнджи текбирден сонъ эллер багъланмадан, дёртюнджи текбир иле рукугъа барылып, сонъра да седжделер япылып отурылып.

7) Отурушта, имам ве джемаат «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли» дуаларыны окъуп, эвеля сагъ тарафкъа, сонъ сол тарафкъа селям берип, намазны битирир. Намаздан сонъ хутбе окъулып.

Курбан байрамынынъ Намазы

1) «Ниет еттим Аллах ризасы ичюн къурбан байрамынынъ намазыны къылмагъа, уйдым имамгъа» деп ниет этилир.

2) Имам «Аллаху экбер» деп, ифтитах текбирини алгъанынен, артындаки джемаат да «Аллаху экбер» деп, эллерни юкъары котерген сонъ, кобеги астында багълар.

Ниеттен сонъу тыпкъы Рамазан байрамынынъ намазы киби къылыныр. Намаз биткенинен, хутбе окъулып.

Тешрик текбирлери

Къурбан байрамындан бир кунъ эвель, «Арефе» кунюнинъ саба намазындан башлап, байрамнынъ дёртюнджи куню экинди намазына къадар йигирми учь кере фарз намазлардан сонъ окъупыр.

«Аллаху экбер, Аллаху экбер, ля илахе иллаллаху валлаху экбер. Аллаху экбер ве лилляхиль хамд» деп текбир алмакъ ваджиптир. Бунъа «Тешрик текбири» дениле.

Бу текбир: эм джемаатнен, эм де тек башына алгъан кишиге, ёлджу ве ёлджу олмагъан, эркек ве къадынларгъа ваджиптир.

Тешрик кунълеринде къазагъа къалгъан намазлар, кене тешрик кунълеринде къаза этильсе, Тешрик текбирлерини де кетирмек керек. Тешрик кунълери биткен сонъ, къаза намазы къылынса, текбир кетирильмез.

Байрамда япыладжакъ шейлер

Байрам куню саба ерте турмакъ, ювунмакъ, тишлерни темизлемек, энъ гузель урбаларны киймек ве гузель къокъулар сюртип, джамиге кетмек, къаршылашкъан кимселерге гузель давранмакъ, факъырларгъа ярдым этмек, дин кардашларымызгъа байрамыны тебрик этмек, буюклеримизни зиярет этмек, олюлер ичюн садакъа бермек, къабирлерини зиярет этип, Къуран окъумакъ ве дуа этмек, джан агърытувларны багъышламакъ, даргъын олгъанларны мабетлештирмек, балачыкъларны эдиелер бермекнен сеиндирмек, байрамларда япылмасы керек олгъан гузель вазифелердир.

ТЕРАВИХ НАМАЗЫ

Теравих намазы йигирми рекяттыр. Эркеклер ве къадынлар ичюн суннет-и музкедедир. Рамазан айында къылына. Хасталыкъ я да ёлджулыкъ себебинен ораза тутуп оламагъан кимселер ичюн де, теравих намазы суннеттир. Теравих намазы джамиде джемаатнен къылынувы суннеттир ве савабы даа чокътыр. Эвде де тек башына я да джемаатнен къылына биле. Пейгъамбер эфендимиз бойле буюра:

«Савабына инанып ве мукафатыны беклеп, Аллах ризасы ичюн рамазан айынынъ геджелерини ибадетнен кечирген киши (теравих намазыны къылгъан) бутюн гунахлары багъышланыр».

Теравих намазынынъ къылынышы

Теравих намазы ятсы намазындан сонъ къылыныр. Ятсыдан эвель къылынувы мумкюн дегиль. Витир намазы Рамазан айында теравихтен сонъ къылыныр. Теравихтен эвель де къылына биле.

Теравих намазы йигирми рекяттыр, экишер рекят я да дёртер рекят оларакъ къылыныр ве йигирми рекяткъа еткизилир.

Теравих намазынынъ экишер рекят къылынышы:

Ятсы намазынынъ фарзы ве сонъки суннети къылынган сонъ, теравих намазына башланыр.

Намаз къылдыраджакъ имам: *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн теравих намазыны къылмагъа, имам олмагъа»* дие ниет этип, ифтих текбирини алып ве эллерини багълар.

Имамнынъ артында къылган джемаат да *«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн теравих намазыны къылмагъа, уйдым имамгъа»* деп, ниет этер ве имамнынъ текбиринден сонъ «Аллаху экбер» деп, текбир алып, эллерини багълар.

Бундан сонъ имам ве джемаат яваштан «Субханеке»ни окъур. Субханекеден сонъ (Джемаат аякъта башкъа бир шей окъумаз) имам

ичинден зузу-бисмиллях чекип, ачыкътан фатиха ве бир суре даа окъур. Джемаатнен бирликте руку ве седжделерни япар ве экинджи рекяткъа турар.

Экинджи рекятта имам яваштан бисмиллях чекер, ачыкътан да фатиха ве бир суре даа окъуп, джемаатнен бирликте руку ве седжде-лерни япып отурыр.

Бу отурушта имам ве джемаат «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумные барик, Раббена атина ве раббенагъфирли» дуаларыны окъуп, селям берир. Бойледже, эки рекят тамамланыр.

Сонъ кене аякъкъа турулып ве анълатылгъаны киби, экишер рекят къылмагъа девам этилир. Он кере эки рекят къылынып, йигирми рекят теравих намазы тамамланыр. Бундан сонъ учь рекятлы витир намазы да джемаатнен къылыныр.

Теравих намазынынъ экишер рекят

тек башына къылынышы

«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн теравих намазыны къылмагъа» деп, ниет этилир ве тыпкъы саба намазынынъ эки рекят суннети киби къылыныр.

Йигиirmi рекят тамамлангъангъадже экишер рекят къылмагъа девам этилир, теравих биткенин де витир намазы къылыныр.

Теравих намазынынъ дёртер рекят

джемаатнен къылынышы

Намазны къылдыраджакъ имам ве джемаат юкъарыда тариф этльгени киби ниет этип, ифтитах текбирини алып ве эллерни багълар. Имам ве джемаат явашча Субханекени окъур, сонъ (джемаат башкъа бир шей окъумаз) имам яваштан зузу-бисмиллях, ачыкътан фатиха ве бир суре даа окъуп, руку ве седжделер япылып ве экинджи рекяткъа турулып.

Экнджи рекятта имам яваштан бисмиллях, ачыкътан фатиха ве бир суре даа окъур, руку ве седжделер япылып ве отурулып. Экинджи рекятнынъ сонъундаки бу ильки отурушта имам ве джемаат «Этта-хийяту, Аллахумме салли ве Аллахуннне барик» окъур ве учюнджи рекяткъа турарлар.

Учюнджи рекятнынъ башында эм имам, эм де джемаат яваштан Субханекени окъур. Сонъ имам яваштан Зузу-Бисмиллях, ачыкътан фатиха ве бир суре даа окъур. Сонъ руку ве седжделер япылып ве дёртюнджи рекаткъа турулып.

Имам яваштан бисмиллях, ачыкътан да фатиха ве бир суре даа

окъуп, кене руку ве седжделер япылыр ве отурылыр.

Бу отурышта да имам ве джемаат «Эттахийяту, Аллахумме салли, Аллахумме барик, Раббена атина ве раббенагъфирли» дуалары окъулыр, сонъ селям берилир. Бойледже, теравих намазынынъ ильки дёрт рекяты кылынган олур.

Бундан сонъ аякъкъа турулып, тариф этильгени киби, дёртер рекят кылынмагъа девам этилир. Беш дефа дёрт рекяттан кылынып, йигирми рекят теравих намазы тамамланыр.

Сонъ кене джемаатнен витир намазы кылыныр.

Теравих намазынынъ дёртер рекят тек башына кылынышы:

«Ниет эттим Аллах ризасы ичюн теравих намазыны кылмагъа» деп, ниет этилир ве айны экинди намазынынъ суннети киби кылыныр. Бойледже, дёртер рекят кылынып, йигирми рекят тамамланыр. Бунунъ пешинден де, витир намазы кылыныр.

ОТУРЫП ВЕ ИШАРЕТ ИЛЕ НАМАЗ КЪЫЛМАКЪ

Ислям дининде зорлукъ ёкътыр. Ибадетлер инсаннынъ кучюне ве къудретине коредир. Намазны аякъта кылып оламагъан киши, отурып кыла биле.

Бойледже, намазда аякъта олганда япылмасы керек олган ва-зифелерни, отургъан ерде ерине кетирир. Сонъра эгилип, рукугъа барып, рукдан догърулган сонъ, седжде япар ве бойледже девам этип, намазны тамамлар.

Эгер манълайыны ерге къойып, седжде этмеге кучю етмесе, башынен ишарет этип кылар. Бунъа ишарет иле намаз къылмакъ дениле, яни руку ве седждени, башыны эгип япмакътыр. Бойле намаз къылган кимсе рукуда башыны бираз эгер, седждеде рукудан даа чокъ эгер.

Эгер инсан отуралмайджакъ къадар хаста олса, истеген шекильде ятып баш ишарети иле намазыны кылар. Башы иле ишарет этип, намаз къылмагъа кучю етмегенлер исе, эйилешкен вакъытына къадар намазны къылмаз.

ЁЛДЖУ НАМАЗЫ

Орта юрьмекнен 18 саатлыкъ (90 километр) узакълыкта олган бир ерге бармакъ ичюн кой я да шеэринден чыкъкан кимселерге ёл-

джу (мусафир) дениле.

Отургъан кой я да късабадан ёлгъа чыкъкъан кимсе бараджакъ ерине етишкенине къадар, ёл бою ёлджу сайыла. Эгер баргъан еринде 15 куньден аз къаладжакъ олса, о ерде кене ёлджу укюминде олур. Баргъан еринде 15 куньден чокъ къалмагъа ниет этсе, биринджи куньден ёлджу укюминден чыкъар, ёлджу сайылмаз.

Динимиз ёлджулар ичюн базы къолайлыкълар косътермекте:

1. Ёлджу, дёрт рекятлы фарз намазларны эки рекят оларакъ къылар. Саба намазынынъ эки рекят фарзынен акъшам намазынынъ учъ рекят фарзыны ве витир намазыны текмиль къылар. Ёлджулыкъ сырасында вакъыты олса, суннетлерни къыскартмадан къылар.

2. Ёлджу кимсе, ёлджу олмагъан имамга уйса, имамнен бе-рабер фарзны дёрт рекят къылар. Ёлджунынъ озю, ёлджу олмагъанларгъа имамлыкъ этсе, имам экинжи рекятнынъ сонъунда селям берир, къалгъан джемаат озъ башларына дёрт рекятны тамамларлар.

3. Ёлджулыкъ сырасында къазагъа къалгъан дёрт рекятлы намазлар, ёлджулыкътан сонъ да эки рекят оларакъ къаза этилир.

4. Ёлджу абдестнен кийген мессилери (териден тикильген чорап) узерине учъ кунъ учъ гедже месх эте биле.

5. Ёлджу Рамазан айында оразасыны истесе тутар, истесе сонърагъа къалдырыр ве эвине къайткъанынен тутар. Ораза тутувунда бир зорлукъ олмаса, оразасыны тутувы даа гузель.

6. Ёлджу джума ве байрам намазларыны да къылмай биле. Эгер къылса, намазы сайылыр. Джума намазыны къылалмаса, онынъ ерине уйле намазыны къылар.

Иште, булар ёлджулыкънынъ сыкъынтыларыны козьде тутуп, динимизнинъ ёлджугъа косътерген къолайлыкълардыр.

КЪАЧЫРЫЛГЪАН НАМАЗЛАРНЫНЪ КЪАЗА ЭТИЛЮВИ

Бир намаз вакъытында къылынса, эда этильди дениле. Вакъыты чыкъкъан сонъ къылынса, къаза этильди дениле. Намазны биле-биле, себепсиз оларакъ вакъытындан сонъгъа къалдырмакъ буюк гунахтыр. Бу борджны къайтармакъ ичюн, намаз къаза этилир. Анджакъ вакъытындан сонъ къылынгъаны ичюн, Аллахтан афу тиленмеси лязим.

Беш вакъыт намазнынъ фарзларынен витир намазы къаза этилир, вакъыты чыкъкъан сонъ суннетлер къаза этильмез. Ялынъыз саба намазыны вакъытында къылмагъан кимсе, уйле намазынынъ вакъыты кирмеген олса, фарзынен бирликте суннети де къаза эте биле.

Къаза намазыны къылмакъ ичюн, белли бир вакъыт ёкъ. Куньдюз ве гедже – эр вакъыт къылына билир. Ялынъыз учь мекрух вакъыт бар, кунеш догъъанда, кунеш тамам тепе нокътасында (зенит) олгъанда ве кунеш баткъанда, бу вакъытларда къылынмаз.

Кечкен намазларны къаза эткенде, анги куннинъ анги вакъытынынъ намазы олгъаныны бильмеген киши, бойле ниет этер: «Ниет ет-тим Аллах ризасы ичюн къазагъа къалгъан ильки саба намазынынъ фарзыны къылмагъа» башкъа намазлар ичюн де, къа-загъа къалгъан ильки уйле, ильки экинди, ильки акъшам, ильки ятсы, ильки витир намазы деп ниет этер я да къазагъа къалгъан сонъки саба, сонъки уйле, сонъки экинди, сонъки акъшам, сонъки ятсы ве сонъки витир деп де, ниет этиле билир.

ТИЛЯВЕТ СЕДЖДЕСИ

Тиявет седждеси – Аллахкъа сайгы седждесидир. Куран-ы Керимнинъ 14 суресинде седжде аети бар. Булардан бирини окъугъан я да эшиткен киши седжде этмек борджлудыр (ваджип).

Седжде аети намазда окъулса, тиявет седждеси намазда япылувы керек.

Седжде аетинден сонъ Куран окулувына девам этиледжек исе, седжде аети окъулгъанынен, аман тиявет седждеси япылыр ве те-крар аякъкъа турылып, окъумагъа девам этилир. Эгер седжде аетинден сонъ окъумагъа девам этмейджек исе, бир-эки, энъ чокъу учь ает даа окъуп, руку ве седждеге барылыр. Бойле япылса, айрыджа тиявет седждеси япмагъа керек олмаз.

Намазда окъулгъан седжде аетини, намазда олмагъан кимсе эшитсе, седжде этмеси керек. Намаз къылгъан бир кимсе, намазда олмагъан бир кимсенинъ окъугъан седжде аетини эшитсе, намаздан сонъ тиявет седждесини япмасы керек.

Имам намазда седжде аетини окъуса, эм озю, эм де онъа уйгъан джемаат седжде япар.

Намаз тышында тиявет седждесининъ япылышы

Абдестли оларакъ, къыблагъа дёнюлир. Тиявет седждеси ниетинен, эллер котерильмеден «Аллаху экбер» денилип, седждеге барылыр. Седждеде учь кере «Субхане Раббиель-аля» денилир ве сонъра «Аллаху экбер» денилип турулыр. Аякъкъа тургъан сонъ, «Гуфранеке Раббена ве илейкель-масыр» денилир. Седжде бир дефа япылыр, эки седжде япылмаз ве седждеден сонъ селям берильмез.

Къуран-ы Керимде седжде аетлери шу он дёрт суреде кече:

1. Араф суреси, 206-нджи ает.
2. Рад суреси, 15-инджи ает.
3. Нахл суреси, 48-инджи ает.
4. Исра суреси, 107-нджи ает.
5. Меръем суреси, 58-инджи ает.
6. Хадж суреси, 18-инджи ает.
7. Фуркъан суреси, 60-ынджы ает.
8. Немль суреси, 25-инджи ает.
9. Седжде суреси, 15-инджи ает.
10. Сад суреси, 24-инджи ает.
11. Фуссилат суреси, 37-нджи ает.
12. Неджм суреси, 62-нджи ает.
13. Иншикъакъ суреси, 21-инджи ает.
14. Алякъ суреси, 19-ынджы ает.

ДЖЕНАЗЕ НАМАЗЫ

Дженазе намазы фарз-ы кифаедир. Олю ичюн дуадыр. Дин къардашымызынынъ гунях ве хаталарынынъ багъышланмасыны Аллаhtан тилемек, онъа сонъки вазифемизни япмакътыр.

1. Кимлернинъ дженазе намазы къылына

Бир мевтанынъ дженазе намазынынъ къылынмасы ичюн алты шартнынъ олмасы керек. Бу шартлар шулар:

- а. Ольген кимсенинъ мусульман олмасы.
- б. Темиз олмасы (яни ювулып, темиз бир кефенге сарылгъан олмасы).
- в. Джемаат огюнде олмасы.
- г. Олюнинъ бутюни я да беденининъ ярысындан чокъу, я да башынен берабер ярысынынъ олмасы.
- д. Дженазе намазыны къыладжакъ кимсенинъ (хаста дегиль исе) аякъта къылмасы.
- е. Дженазенинъ ерде олмасы, омузда я да айван устюнде олмасы.

Дженазе намазы фарз-ы кифае олгъаны ичюн бир къысым мусульманларнынъ бу намазны къылмаларынен башкъаларынынъ узерине тюшкен бордж ерине кетирильген олур. Дженазе намазында джемаат

шарт дегиль. Ялынъыз бир эркек я да бир къадын киши дженазе намазыны къылса фарз ерине кельген ола. Башкъа намазларны бозгъан эр шей, дженазе намазыны да боза. Намаз къылынмасы мекрух олгъан учъ вакъыт тышында эр вакъыт дженазе намазы къылмакъ мумкюн.

Дженазе намазынынъ рукюнлери дёрт текбирнен къыямдыр. Селям бермек ваджиб. Дженазе намазынынъ руюк ве седждеси ёкъ.

2. Дженазе намазынынъ суннетлери

а. Намазны къылдыраджакъ имамнынъ дженазенинъ коксюне догъру турмасы.

б. Биринджи текбирден сонъ «Субханеке» окъумакъ.

в. Экинджи текбирден сонъ «Аллахумме салли ве Аллахумме барик» окъумакъ.

г. Учюнджи текбирден сонъ дуа окъумакъ.

ДЖЕНАЗЕ НАМАЗЫНЫНЪ КЪЫЛЫНМАСЫ

Дженазе ювулгъан ве кефинленген сонъ намазнынъ къылынаджагъы ерге - «Мусалла»гъа къоюла.

Дженазе джемаатнынъ огюне къоюла. Намазны къылдыраджакъ имам олюнинъ коксюне догъру тура. Джемаат аякъта ве къыблагъа догъру, имамнынъ артында сыранен тура. Джемаатнынъ учъ сыра алында олмасы мустехап.

Ниет эткенде олюнинъ эркек я да къадын киши, огълан бала я да къыз бала олгъаны бильдириле.

Намазны кълдыргъан имам: «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн азыр олгъан дженазе намазыны къылмагъа (олю эркек олса) шу эркек ичюн дуагъа» деп ниет эте.

Олю къадын олса: «Шу къадын ичюн дуагъа»;

Олю огълан бала олса: «Шу огълан бала ичюн дуагъа»;

Олю къыз бала олса: «Шу къыз бала ичюн дуагъа» деп ниет этиле.

Имамнынъ артындаки джемаат: «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн азыр олгъан дженазе намазыны къылмагъа (олю эркек олса) шу эркек ичюн дуагъа, уйдым имамгъа», - деп ниет эте.

Дженазе къадын олса: «Шу къадын ичюн дуагъа»;

Дженазе огълан бала олса: «Шу огълан бала ичюн дуагъа»;

Дженазе къыз бала олса: «Шу къыз бала ичюн дуагъа» деп ниет эте.

Джемааттан бириси мевтанынъ эркекми, къадынмы олгъаныны бильмесе, шойле ниет эте: «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн имамнынъ дженазе намазы къыладжагъы шу дженазенинъ намазыны къылмагъа, олю ичюн дуагъа, уйдым имамгъа».

Ниет эткенден сонъ имам юксек сеснен, онынъ артындан джемаат ичинден «Аллаху Экбер» деп биринджи текбирни алып, башкъа намазларда олгъаны киби эллерини къулакъ юмшагъына къадар котерир ве кобегининъ устуне багълар.

Имам ве джемаат яваштан субханекени окурлар. Субханекеде башкъа намазларда окъунмагъан «ве джелле сенаук» джумлеси иля-ве этилир.

Субханеке окъулгъандан сонъ эллер котерильмейип, имам сесли, джемаат да ичинден «Аллаху Экбер» деп экинджи текбирны алырлар. Эм имам, эм де джемаат ичинден «Аллахумме салли ве Аллахумме барик» дуаларыны окурлар.

Сонъ эллерни котермейип, кене «Аллаху Экбер» деп учюнджи текбир алыныр ве дженазе дуасы окъуныр. Дженазе дуасыны бильмеген онынъ ерине Къунут дуаларыны окъумасы мумкюн. Къунут дуаларыны да бильмеген «Раббена атина фиддунья хасенетен ве филь ахыретини хасенетен ве къина азабен-нар» аетини окур.

Бундан сонъ эллер котерильмейип, кене «Аллаху Экбер» деп дёртюнджи текбир алыныр ве бир шей окъунмайып, эвеля башны сагъ тарафкъа чевирип «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» деп айтылыр. Сонъ башны сол тарафкъа чевирип «Эсселяму алейкум ве рахметуллах» деп айтылыр ве бунынънен дженазе намазы биткен олур.

Дженазы намазында учюнджи текбирден сонъ окъунгъан дуалар:
Дженазе эр киши олса шу дуа окъуна:

اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَ مَيِّتِنَا وَ شَاهِدِنَا وَ غَائِبِنَا وَ ذَكَرْنَا وَ
اُنْثَانَا وَ صَغِيرَنَا وَ كَبِيرَنَا * اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحْيَيْتُهُ مِنَّا فَاحْيِهِ
عَلَى الْاِسْلَامِ وَ مَنْ تَوَفَّيْتُهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْاِيْمَانِ *

Окъунмасы:

Аллахуммегъфир лихайина ве меййитина ве шахидина ве гъаибина ве зекерина ве унсана ве сагъырина ве кебирина.

Аллахумме мен ахйейтеху минна фе эхйихи алаль Ислями ве мен теgefфейтеху минна фе теgefфеху алаль иман.

Манасы:

Я Раб! Тиримизни, олјумизни, бу ерде олгъанларымызны, бу ерде олмагъанларымызны, эркегимизни, къадынымызны, кучюгимизни ве буюгимизни багъышла.

Я Раб! Бизден кимге аят берген олсанъ, оларны Ислям дини узере яшат!.. Бизден эджели келип ольдюреджеклеринъни де иман узере ольдюр.

Бу дуадан сонъ дженазенинъ вазиятине коре ашагъыдаки дуалардан бири даа окъуна:

1. Дженазе эр киши олса шу два окъуна

وُخِصَّ هَذَا الْمَيِّتَ بِالرَّوْحِ وَ الرَّاحَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ وَ الرِّضْوَانِ
* اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ مُحْسِنًا فَرِّدْ فِيْ اِحْسَانِهٖ وَ اِنْ كَانَ
مُسيئًا فَتَجَاوَزْ عَنْهُ وَ لَقَّهٖ الْاَمْنُ وَ الْبُشْرٰى وَ الْكُرَامَةُ وَ
الزُّلْفٰى بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ *

Окъунмасы:

Ве хусса хазаль меййита бирравхи веррахати вель магъфирати верридван. Аллахумме инкяне мухсинен фезид фи ихсанихи ве ин кяне мусиэн фетеджаваз анху ве лекъкъихиль эмне вель бушра вель керамете веззульфа бирахметике я эрхамеррахимин.

Манасы:

Раббим! Бу олјуге эбедий раатлыкъ, сонъсуз рахмет, гуняхлардан магъфирет, дженнет ичинде бир аят бер.

Аллахым! Эгер бу олју яхшылыкъ япкъан бир адам олса, Сен онъа мукаяфатнынъ чокъундан бер, эгер бу олју ярамайлыкъ ишлеген бир адам олса, оны афу эт ве джезаландырма!

Бу олјуни къоркъкъанындан эмин къыл, лютюфнен мужделе, оны ахырет шерефине ве юксек макъамгъа ириштир.

Эй мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси олгъан Аллахым.

2. Дженазе къадын киши олса шу два окъуна

وُخِصَّ هَذِهِ الْمَيِّتَةَ بِالرَّوْحِ وَ الرَّاحَةِ وَ الْمَغْفِرَةِ وَ الرِّضْوَانِ

اَللّٰهُمَّ اِنْ كَانَتْ مُحْسَنَةٌ فَرَدُّ فِيْ اِحْسَانِهَا وَ اِنْ كَانَتْ
مُسِيئَةٌ فَتَجَاوَزْ عَنْهَا وَ لَقَّهَا الْاَمْنُ وَ الْبُشْرَى وَ الْكِرَامَةُ وَ
الرُّزْقَى بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ *

Окъунмасы:

Ве хусса хазихиль меййитата бирравхи веррахати вель магъ-
фирати верридван. Аллахумме инкянет мухсинетен фезид фи
ихсаниха ве ин кянет мусиэтэн фетеджаваз анха ве лекъкъихаль
эмне вель бушра вель керамете веззульфа бирахметике я эрха-
меррахимин.

Манасы:

*Раббим! Бу олуге эбедий раатлыкъ, сонъсуз рахмет, гунях-
лардан магъфирет, дженнет ичинде бир аят бер.*

*Аллахым! Эгер бу олю яхшылыкъ япкъан бир киши олса, Сен
онъа мукаяфатнынъ чокъундан бер, эгер бу олю ярамайлыкъ иш-
леген бир адам олса оны афу эт ве джезаландырма!*

*Бу олюни къоркъкъянындан эмин къыл, лютюфнен мужде-
ле, оны ахырет шерефине ве юксек макъамгъа ириштир.*

*Эй мерхаметлилернинъ энъ мерхаметлиси олгъан Алла-
хым.*

3. Дженазе огълан бала олса шу два окъуна

اَللّٰهُمَّ اَجْعَلْهُ لَنَا فَرَطًا وَ اَجْعَلْهُ لَنَا اَجْرًا وَ ذُخْرًا وَ اَجْعَلْهُ
لَنَا شَافِعًا وَ مُشَفَّعًا *

Окъунмасы:

Аллахуммеджъальху лена фератан веджъальху лена эджрен
ве зухрен веджъальху лена шафизэн ве мушеффеа.

Манасы:

*Аллахым! Бу баланы дженнетте бизни къаршылайыджы ве
ахырет бахшышы яп...*

Аллахым! Бу баланы бизим ичюн шефаатчы яп ве шефаа-

тыны къабул эт.

4. Дженазе кыыз бала олса шу дуа окъуна:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا لَنَا فَرْطًا وَّ اجْعَلْهَا لَنَا اَجْرًا وَّ ذُخْرًا وَّ
اجْعَلْهَا لَنَا شَافِعَةً وَّ مُشَفَّعَةً *

Окъунмасы:

Аллахуммеджъальха лена фератан веджъальха лена эджран
ве зухран веджъальха лена шафиэтен ве мушеффеах.

Манасы:

Аллахым! Бу баланы дженнетте бизни къаршылайыджы ве
ахырет бахшышы яп...

Аллахым! Бу баланы бизим ичюн шефаатчы яп ве шефаа-
тыны къабул эт.

Дженазе дуаларыны бильмегенлер шу аетни дуа ниетинен окъу-
малары мумкюн:

رَبَّنَا اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّ فِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ
النَّارِ *

Окъунмасы:

Раббена атина фиддунья хасанатен ве филь ахирети хасана-
тен ве къина азабеннар.

Манасы:

Эй Раббимиз! Бизге дюньяда яхшылыкъ, гузеллик, Ахырет-
те де яхшылыкъ, гузеллик бер ве бизни джехеннем азабындан
къорчала...

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Намазнынъ эмиетини анълатынъыз.
- 2) Намаз кимлерге фарз?
- 3) Намаз вакъытларыны ве намаз кылынмагъан вакъытларны сайынъыз?
- 4) Намазлар къач чешиттир?
- 5) Намазнынъ фарзлары къачтыр. Намазнынъ тышындаки фарзларны анълатынъыз?
- 6) Намазнынъ ичиндеки фарзларны анълатынъыз?
- 7) Намазнынъ ваджиллери ве суннетлери недир?
- 8) Намазны бозгъан шейлер нелер?
- 9) Намазда мекрух олгъан шейлер нелердир?
- 10) Дёрт рекят фарз иле дёрт рекят суннетнинъ кылынышы арасында не фаркъ бар?
- 11) Муюккед суннет иле Гъайр-и Муюккед суннетнинъ кылынышы арасында не фаркъ бар?
- 12) Витир намазында башкъа намазлардан фаркълы оларакъ не окъулыр?
- 13) Намаз кылынган сонъ нелер окъулыр?
- 14) Сехив седждеси не ве къайсы вакъытларда япыла?
- 15) Джемаатнен намаз кылмакънынъ фазилетини анълатынъыз.
- 16) Джамиде нелерге дикъкъат этмелимиз?
- 17) Джаминаинъ болюмлерини анълатынъыз?
- 18) Имамгъа уйгъан киши джемаатнен намазны насыл кыла?
- 19) Джума намазы кимлерге фарз?
- 20) Джума намазы къач рекят?
- 21) Байрам намазы кимлерге ваджиб?
- 22) Байрам намазынынъ башкъа намазлардан фаркъы не?
- 23) Тешрик текбирлерини анълатынъыз?
- 24) Байрамдаки вазифелеримиз нелер, анълатынъыз?
- 25) Теравих намазынынъ фазилетини анълатынъыз.
- 26) Теравих намазы насыл кылына?
- 27) Отурып ве иманен намаз насыл кылына?
- 28) Ёлджу (мусафир) деп кимге айтыла, олар намазны насыл кыла-лар?
- 29) «Эда» ве «Къаза» деп неге айтыла, кечкен намазлар насыл къаза этиле?

- 30) Тилявет седждеси не, насыл япыла?
- 31) Кимлернинъ дженазе намазы кылына?
- 32) Дженазе намазына насыл ниет этиле. Дженазе намазы насыл кылына?

БЕШИНДЖИ БОЛЮК

О Р А З А

МЕВЗУЛАР

- Оразанынъ эмиети ве файдалары
- Рамазан оразасы кимлерге фарз
- Темчит ве ифтарнынъ фазилети, ифтар дуасы
- Оразагъа не вакъыт ве насыл ниет этиле
- Оразанынъ чешитлери
- Рамазан оразасыны башкъа вакъытта тутмакъны мубах кыылгъан себеплер ве фидье
- Рамазанда себепсиз ораза тутмамакънынъ укмю
- Оразаны бозып, эм къаза, эм де кеффаретни керек эткен шейлер
- Оразаны бозып, ялынъыз къазаны керек эткен шейлер
- Оразаны бозмагъан шейлер
- Оразалыгъа мекрух олгъан шейлер
- Оразалыгъа мекрух олмагъан шейлер

ОРАЗАНЫҢ ЭМИЕТИ

Ислямынъ беш шартындан учюнджиси Рамазан айында ораза тутмактыр. Рамазан оразасы хиджретнинъ экинджи йылында фарз кылынды.

Ораза – ниет этилип, танъ ерининъ агъармагъа башламасындан, акъшам кунеш баткъангъа къадар ашамамкъ, ичмемек ве джинсий мунасебетте булунмамактыр.

Рамазан айы базы йылларда 29, базы йылларда 30 кунъ ола.

Рамазан айы 29 кунъ олгъаны вакъыт ораза кене де там сайыла. Чюнки фарз олгъаны, толу бир ай ораза тутмакъ. Месея, Пейгъамбер Эфендимиз докъуз Рамазан оразасыны туткъан. Бу Рамазанлардан дёртю 29 кунъ, беши де 30 кунъ олгъан.

Рамазан айы, мусульманлар ичюн мубарек бир ай.

Ислям кунеш бу айда догъгъан, дюньяны айдынлаткъан Юдже Китабымыз Къуран-ы Керим бу айда энмеге башлагъан. Бинъ айдан даа да хайырлы олгъан Къадир геджеси бу айнынъ ичинде. Ичимизни ярамай тюшюнджелерден, тышымызны чиркин арекетлерден темизлеген ораза бу айда тутула.

Юдже Аллах шойле буюра:

«Эй иман эткенлер! Ораза сизден эвельки (миллет) лерге фарз кылынгъаны киби, сизге де фарз кылынды. Умют этилир ки, къорчаланып сакъынырсынъыз».⁵⁵

Ораза – бизни дюньяда ярамайлыкълардан сакълагъан, ахыретте джехеннемден къорчалагъан ве гуняхларымызнынъ багъышланъмасына весиле олгъан эмиетли бир ибадет. Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- ораза акъкъында шу гузель хаберни бере: *«Ким инанып ве къаршылыгъыны ялынъыз Аллахтан беклеп, Рамазан оразасыны тутса, кечкен гуняхлары багъышланыр».*⁵⁶

ОРАЗАНЫҢ ФАЙДАЛАРЫ

1. Ораза ахлякымызны гузеллештире

Ораза, бизге даима Аллахны хатырлата, месулиет дуйгъусыны арттыра. Къальбимизни ярамай дуйгъу ве тюшюнджелерден темизлей, башкъаларгъа ярамайлыкъ япмакътан къорчалай. Ораза, бизге энъ гузель ахлякий арекетлерни къазандырып, санки меле-

⁵⁵ Бакъкара суреси, 193.

⁵⁶ Бухари.

кештире. Ораза, козылерни харамгъа бакъмакътан, тилни ялан ве чиркин сёзлерден, къулакъларны харам шейлерни динълемектен, ашкъазанны харам аштан, къолларны ярамай иш япмакътан, аякъларны ярамай ерлерге бармакътан къорчалай.

Оразанынъ фарз олмасынынъ икмети, Аллахкъа къуллукъ вазифесини ерине кетирмек ве ярамайлыкълардан сакъынмакътыр.

2. Ораза инсанда мерхамет ве ярдым дуйгъуларыны уята

Аятында ачлыкъ не олгъаныны бильмеген варлыкълы бир кимсе, ёкъсулларнынъ чеккен ачлыкъ ве къыйындыжлыкъларыны кереги киби анълап оламаз. Амма бу адам ораза тутса, ачлыкънынъ не олгъаныны анълар ве ёкъсулларнынъ къыйындыжлыкъларны къальбинде даа яхшы ис этер, оларгъа нисбетен мерхамет дуйгъулары уяныр. Бунынъ нетиджесинде ёкъсулларгъа ярдым къолуны узатыр, етишмемезликлерини ёкъ этмеге тырышыр.

3. Ораза инсангъа ниметлернинъ къыйметини огрете

Инсан къолунда олгъан ниметлернинъ къыйметини, анджакъ олар къолундан чыкъкъандан сонъ анълар, амма иш иштен кечкен сонъ бунынъ бир файдасы ёкъ. Ораза тутып, бир вакъыт ниметлерден узакъ къалгъан инсаннынъ козю огюнде бу ниметлернинъ къыймети даа да яхшы анълашыла. Бу анълайыш инсангъа оларны даа яхшы къорчаламагъа ве ниметлерни берген Аллахкъа даа да чокъ шукюр этмеге огрете.

4. Ораза тутмакъ инсанны сагълам япа

*Бу мевзуда Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: «Ораза тутунъыз, сагълыкъ булурсынъыз».*⁵⁷

Йылнынъ он бир айында болдургъан синъириов органлары ораза тутмакънен раатлана. Рамазандан сонъ даа кучъю бир шекильде вазифелерини япмагъа девам этелер. Илим адамлары оразанынъ сагълыкъ тарафындан инсан вуджудына бир чокъ файдалары олгъаныны бильдирелер. Медицина саасында Нобель мукаяфатыны къазангъан франсыз алими, доктор Алекси Карель ораза акъкъында шуларны айта: «Ораза вакътында беденде бир янъыланув ола. Бу себепнен ораза сагълыкъ джеэтинден пек файдалы».⁵⁸

5. Ораза инсангъа сабырлы олмакъны огрете

Ораза тутмакънен, белли бир вакъыт озюни ашамамагъа, ичмеге алыштыргъан инсан, аятта къаршысына чыкъмасы мумкюн олгъан зорлукъларгъа къолайлыкънен сабыр эте, дерт ве къасеветлерге

⁵⁷ Эт-Тергъиб ве-т-Терхиб

⁵⁸ Аят энциклопедиясы

даяна.

6. Ораза гуняхларнынъ багъышланмасына себепчи ола

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шу гузель хаберни бере: *«Ким инанып ве къаршылыгъыны ялынъыз Аллахтан беклеп Рамазан оразасыны тутса, кечкен гуняхлары багъышланыр.»*⁵⁹

7. Ораза дженнетке кирмеге себепчи ола

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-: *«Дженнетте Реййан дейильген бир къапу бар ки, къыямет куню о ерден ялынъыз оразалылар киреджек, олардан башкъа кимсе кирип оламайджакъ. Оразалылар не ерде?- деп чагъырылып. Олар да турып кирерлер ве о къапудан олардан башкъа аслы да кимсе кирип оламаз. Оразалылар кирген сонъ о къапу къапаныр ве бир даа о ерден кимсе кирип оламаз»,* - деп буюра.⁶⁰

8. Ораза къыямет куню шефаатчы оладжакъ

9. Аллах оразалынынъ дуасыны къабул эте

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-: *«Ифтар вакътында оразалы ичюн ред олунмайджакъ бир дуа бар»,* - деп буюра.⁶¹

РАМАЗАН ОРАЗАСЫ КИМЛЕРГЕ ФАРЗ

Оразанынъ фарз олмасынынъ шартлары:

- 1. Мусульман олмакъ**
- 2. Акъылы еринде олмакъ**
- 3. Пишкинлик яшына кельмек**

Пишкинлик вакътына кельген ве акъылы еринде олгъан эр бир мусульман эркек ве къадынгъа Рамазан айында ораза тутмакъ фарз-дыр. Аллахнынъ кесин эмридир. Пишкинлик вакътына кельмеген балаларгъа ораза тутмакъ фарз дегиль. Амма сагълыкъларына зарар бермейджек шекильде балаларны да яваш-яваш оразагъа алыштырмакъ догъру олур.

Къадынлар локъсалыкъ ве адет корьгенлери вакъыт ораза тутмаз, намаз къыламазлар. Бу аллары кечкенден сонъ, тутамагъан оразаларыны къаза этерлер, яни кунюне кунь тутарлар. Амма къыламагъан намазларны къаза этмезлер.

⁵⁹ Бухари.

⁶⁰ Бухари.

⁶¹ Ибн Мадже, I, с. 557, №1753

ТЕМЧИТ ВЕ ИФТАРНЫНЪ ФАЗИЛЕТИ

Темчитке турып ашамакъ мустехабдыр. Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

«Темчитте аш ашанъыз, чюнки темчит ашында берекет бар», - деп буюра.⁶²

Темчит ашы, оразагъа даянма кучюни бере. Дуаларнынъ къабул этильгени вакъытлардан бири де темчит вакъты. Темчитке тургъан бир оразалы, тилеклери ичюн дуа этмели ве Аллахтан гунахларынынъ багъышланмасыны истемели.

Ораза ибадетини битирип, ифтар вакътына етишкен кимсе бундан буюк бир бахтиярлыкъ ве севинч дуа. Туткъан оразанынъ мукаяфатыны алмакъ узере, къыямет кунюнде Аллахнынъ узурына баргъан вакъыт энъ буюк севинчни ис этеджек.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюра:

«Оразалы ичюн эки севинч бар: Бири ифтар эткени вакъыт, экин-джиси де Аллахгъа къавушкъаны вакъыттыр».⁶³

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- ифтар вакътын-да япылгъан дуаларнынъ Аллах тарафындан къабул этиледжегини бильдире.

ИФТАР ДУАСЫ

Ифтар вакътында шу дуаны окъумакъ суннет:

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَ بِكَ اَمَنْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَ عَلٰى
رِزْقِكَ افْطَرْتُ وَ صَوْمُ الْغَدِّ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَوَيْتُ
فَاغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ وَ مَا اَخَّرْتُ

Окъунмасы:

«Аллахумме леке сумту, ве бике аменту, ве алейке тевеккель-ту, ве аля рызкъыке эфтарту, ве савмель гъади мин шехри рама-зане навейту, фагъфирли ма къаддему ве ма аххарту»

62 Бухари.

63 Муслим.

Манасы:

«Аллахым, сенинъ ризанъ ичюн ораза туттым, санъа инандым, санъа ишандым, сенинъ рызкъынънен оразамы ачтым. Рамазан айынынъ яринки оразасына да ниет эттим. Энди меним кечмиш ве келеджек гуняхларымны багъышла!»

ОРАЗАГЪА НЕ ВАКЪЫТ ВЕ НАСЫЛ НИЕТ ЭТИЛЕ

Оразанынъ къабул олмасы ичюн ниет этмек шарт. Ниетсиз ораза къабул олмаз.

Рамазан оразасына акъшамдан башлап, къушлукъ вакътына къадар ниет этмек мумкюн.

Аслында оразагъа, темчит ашыны ашагъандан сонъ ниет этиле. Амма темчитке уянамайып, ашама-ичме вакътынынъ биткени вакътындан сонъ тургъан бир кимсе, кунеш догъгъан олса биле, къушлукъ вакътына къадар о куннинъ оразасына ниет эте биле. Анджакъ, темчит вакътындан сонъ оразаны бозаджакъ бир шей япмамалы.

Темчитке турмакъ истемеген бир кимсе, акъшамдан сонъ яринки оразагъа ниет эте биле. Темчитке туруп, ниет этмек шарт дегиль. Темчитке тургъаны алда оразагъа ниет этмеге унутып, саба хатырлагъан бир кимсе де кене къушлукъ вакътына къадар ниет этмеси мумкюн. Бойле кеч ниет эткенлернинъ оразаларында бир эксиклик ёкъ. Къушлукъ вакътынден сонъ оразагъа ниет этильмез. Рамазан айында ту-тулмагъан оразаны, башкъа куньлерде къаза эткенде ниетнинъ геджеден япылмасы керек. Кеффарет оразалары да бойле. Бу оразаларгъа темчиттен сонъ ниет этильмез.

Аслында ниет къальбнен этиле. Яни акъшам вакъты кирген сонъ ярын ораза тутаджагъыны юрегинден кечирген кимсе ниет эткен демек мумкюн. Ораза тутмакъ тюшюнджесинен темчит емегине тургъан кимсенинъ бу тюшюнджеси де ниеттир. Оразагъа юректен ниет этмек етерли. Амма юрегинен япылгъан бу ниетни тилинен де айтмакъ даа яхшы. Бу себептен, ораза тутаджакъ олгъан кимсе эм ичинден ниет этмели, эм де тилинен: «Ниет эттим Аллах ризасы ичюн Рамазаннынъ яринки оразасыны тутмагъа» деп айтмалы.

ОРАЗАНЫНЪ ЧЕШИТЛЕРИ

Алты чешит ораза бар.

1. Фарз олгъан оразалар

Рамазан айында ораза тутмакъ, Рамазанда тутулмагъан оразаны башкъа куньлерде къаза этмек ве кеффарет оразалары фарздыр.

2. Ваджиб олгъан оразалар

Адакъ оразаларынен, бозулгъан нафиле оразаларны къаза этмек ваджибдир.

3. Суннет олгъан оразалар

Мухаррем айынынъ докъуз ве онунджы, я да онунджы ве он биринджи куньлери ораза тутмакъ суннеттир.

4. Мустехаб олгъан оразалар

Къамерий айларнынъ он учъ, он дёрт ве он бешинджи куньлери-нен афтанынъ базар эртеси ве джума акъшама куньлери ве Рамазан-дан сонъ шевваль айында алты кунь ораза тутмакъ мустехабдыр.

5. Мекрух олгъан оразалар

Мухаррем айынынъ тек онунджы кунюнен, ялынъыз джума я да ялынъыз джума эртеси куньлеринде ораза тутмакъ мекрух.

6. Харам олгъан оразалар

Рамазан байрамынынъ биринджи куню ве Къурбан байрамынынъ дёрт куню ораза тутмакъ харам. Чюнки байрам куньлери Аллахнынъ къулларына берген бирер зияфет куню. Аллахнынъ зияфетинден узакълашмакъ догъру дегиль.

РАМАЗАН ОРАЗАСЫНЫ БАШКЪА ВАКЪЫТТА ТУТМАКЪНЫ МУБАХ КЪЫЛГЪАН СЕБЕПЛЕР

Себеби олмадан Рамазан айында ораза тутмамакъ эм гунях, эм де джезасы бар. Амма бир кимсе ашагъыдаки алларда рамазан оразасыны тутмамасы я да башлагъан оразасыны бозмасы мумкюн.

1. Хасталыкъ

Бир хаста ораза туткъаны алда хасталыгъынынъ агъырлашад-жагъындан я да узайджагъындан къоркъса ораза тутмамасы мумкюн. Хсталыгъы яхшы олгъан сонъ тутамагъан оразаларыны къаза этер.

2. Ёлджулыкъ

Рамазан айында энъ аз докъсан километр месафеге ёлджулыкъ-къа чыкъкъан кимсе ораза тутмамасы мумкюн. Ёлджулыкъ алы биткен

сонъ тутамагъан куньлерини къаза эте. Ораза тутмасында бир кый-ынджылыкъ олмаса, ёлджунынь ораза тутмасы даа да хайырлы.

3. Меджбур алгъа къалмакъ

Бир адамны оразасыны бозмасы ичюн олюмнен я да вуджутына бир зарар бермекнен къоркъутсалар, о адам оразасыны бозмасы мумкюн. Бозгъан оразасыны сонъ тутмасы керек.

4. Юкю ве эмиздирген олмакъ

Юкю я да эмиздирген бир къадын, ораза туткъаны вакъыт, озю не я да баласына бир зарар келеджегинден къоркъса, ораза тутмама-сы мумкюн. Юкюлик я да эмиздирме алы биткени вакъыт тутмагъан куньлерни къаза этер.

5. Даянылмаз ачлыкъ ве сувсузлыкъ

Оразалы бир кимсе, ачлыкъ ве сувсузлыкъ себебинден акълыны джоймакътан я да вуджутына буюк бир зарар келеджегинден къоркъ-са, оразасыны бозмасы мумкюн. Сонъ уйгъун бир вакъытта тутмагъан оразаларыны къаза этер.

6. Къартлыкъ ве зайыфлыкъ

Бедени куньден куньге зайыфлашкъан ве оразагъа даянамайд-жакъ дереджеде пек къартлашкъан кимселер ораза тутмамалары мумкюн. Булар сонъунда оразаны къаза этемейджеклери ичюн, тутып оламагъанлары эр куннинъ оразасы ерине фидье берирлер.

ФИДЬЕ

Ораза тутмагъа кучю етмеген зайыф ве къарт кимселернен яхшы олмагъа умюти олмагъан хасталар, Рамазан айынынъ эр куню ичюн бирер фидье берирлер. Фидьенинь ольчюси айны фитир къадардыр. Бу фидьелерни Рамазаннынъ башында да бермек мумкюн, Рамазан-нынъ ичинде я да сонъунда да бериле биле.

Фидьелернинъ эпсини истесе бир фукъареге топтан, истесе айры-айры фукъарелерге бермеси мумкюн. Бу вазиятте олгъан кимселер, фидье бермеге кучълери етмесе Аллахтан багъышлав истерлер. Ораза тутмагъа кучю етмеген къартларнен, яхшы олмагъа умюти ол-магъан хасталар, эгер келеджекте ораза тутаджакъ вазиятке келселер, тутамагъан оразаларыны къаза этмелери керек. Эвельден берген фи-дьелернинъ укму къалмаз, олар нафиле бахшыш сайылыр.

РАМАЗАНДА СЕБЕПСИЗ ОРАЗА ТУТМАМАКЪНЫНЪ УКМЮ

Рамазан айында ораза тутмакъ Аллахнынъ кесин эмирдир. Мусульманларнынъ бу эмирни ерине кетирмелери шарт. Бир мусульман себепсиз оларакъ Рамазан айында оразагъа ниет этмейип ашап-ичсе, тутамагъан куньлернинъ оразасыны кунюне кунь къаза этмеси керек, кеффарет керек олмаз. Чюнки кеффарет, ораза тутманынъ дегиль, башлангъан оразаны бозманынъ джезасыдыр.

Рамазанда себепсиз ораза тутмагъан гунях ишлеген олур ве Аллах къаршысында джевапкъар олур. Бу себепнен теубе этип, Аллахтан афу тилемек ве оразаны вакъыт кечирмеден къаза этмек керек.

ОРАЗАНЫ БОЗЫП, ЭМ КЪАЗА, ЭМ ДЕ КЕФФАРЕТНИ ТАЛАП ЭТКЕН ШЕЙЛЕР

Оразалы олгъаныны билип:

1. **Ашамакъ, ичмек (истесе аш-сув, истесе илядж олсун)**
2. **Джинсий мунасебетте олмакъ**
3. **Тютюн ичмек**

Къаза - бозулгъан оразанынъ ерине кунюне кунь ораза тутмакъ.

Кеффарет - бозулгъан бир кунлюк оразанынъ ерине эки ай я да алтмыш кунь узылюксиз ораза тутмакъ.

Рамазан айында ниет этип, оразагъа башлагъан бир кимсе себепсиз биле-биле ашап, ичсе я да джинсий мунасебетте олса оразасы бозула. Бозулгъан бу ораза кунюне кунь къаза этильмеси, бундан да башкъа ораза себепсиз ве биле-биле бозулгъаны ичюн де кеффарет япылмасы керек.

Башлангъан бир оразаны биле-биле бозмакънынъ дюньядаки джезасы кеффареттир. Яни алтмыш кунь узылюксиз ораза тутмакъ-тыр. Эр къайсы бир себептен кеффарет оразасына ара берилсе я да эксик тутулса, янъыдан алтмыш кунь узылюксиз ораза тутмакъ керек. Къадынлар кеффарет оразасыны туткъанда арагъа кирген адет куньлерини тутмазлар. Адет аллары биткен сонъ ара бермеден темиз куньлеринде оразагъа девам этип, алтмыш кунни битирирлер.

ОРАЗАНЫ БОЗЫП, ЯЛЫНЪЫЗ КЪАЗА ТАЛАП ЭТКЕН ШЕЙЛЕР

1. Ашанылмаган ве илядж оларакъ да къулланылмагъан шейлерни ютмакъ (топракъ, кягъыт, памукъ киби);
2. Бурунъа илядж тамлатмакъ;
3. Къулакънынъ ичине ягъ тамлатмакъ;
4. Абдест сырасында агъызгъа ве бурунъа сув алгъанда, истемеден сув къачмасы;
5. Агъызгъа алынгъан ренкли йипнинъ боясынынъ тюкюрикке кечмеси ве боянган бу тюкюрикни ютмакъ;
6. Меджбур вазиетте оразанынъ бозулмасы;
7. Юкълагъанда, башкъасы тарафындан агъызгъа сув тѣкюльмеси;
8. Озь истегинен агъыз толу къусмакъ;
9. Акъшам вакъты кирмегени алда, акъшам олды беллеп ифтар этмек;
10. Темчит вакъты чыкъкъаны алда, даа темчит вакъты бар беллеп, ашамакъ.

ОРАЗАНЫ БОЗМАГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Оразалы олгъаныны унутып, ашамакъ, ичмек (унутып ашап, ичкенде оразалы олгъаныны хатырлагъан кимсе аман агъзыны ювып, оразагъа девам этмеси керек; оразалы олгъаныны хатырлагъандан сонъ богъазындан ичине бир шей кетсе, ораза бозула.);
2. Къулагъына сув къачмакъ;
3. Козьге илядж тамлатмакъ;
4. Гедже ювунмасы керек олгъанда саба ювунмакъ;
5. Озь истеги олмадан къусмакъ;
6. Джунюплик алы олмасы, яни юкълагъанда мени (сперма) кельмек (поллюция);
7. Къан алдырмакъ;
8. Озь истеги олмадан богъазына тоз, думан кирмек;
9. Агъызындаки тюкюрикни ютмакъ;

ОРАЗАЛЫГЪА МЕКРУХ ОЛГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Бир шейны ютмайып, дамыны бакъмакъ (эгер къадын къоджасындан къоркъкъанындан себеп я да лаф эшитмемек макъсадында ашнынъ тузуны ютмайып бакъса оразасы бозулмаз);
2. Тюкюригини агъызында топлап ютмакъ (эгер агъызында топлангъан тюкюрикни тышарыгъа чыкъарып, сонъ ютса оразасы бозулыр.);
3. Озюни алсыз этеджек къадар къан алдырмакъ, агъыр ишлерде чалышмакъ.

ОРАЗАЛЫГЪА МЕКРУХ ОЛМАГЪАН ШЕЙЛЕР

1. Гуль ве миск киби шейлерни къокъламакъ;
2. Тишлерни фырчаламакъ;
3. Агъызгъа сув алып, чайкъамакъ;
4. Бурунгъа сув чекмек;
5. Ювунмакъ;

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ораза недир?
- 2) Оразанынъ файдаларыны анълатынъыз.
- 3) Ораза кимлерге фарз?
- 4) Ифтар дуасыны эзберленъиз.
- 5) Оразагъа не вакъыт ве насыл ниет этиле?
- 6) Оразанынъ къач чешити бар?
- 7) Рамазан оразасыны башкъа вакъытта тутмакъны мубах япкъан себеплер нелер?
- 8) Фидье не , кимлер фидье бермек керек?
- 9) Къаза ве кеффарет недир?
- 10) Оразаны бозып, эм къаза, эм де кеффарет талап эткен шейлер нелер?
- 11) Оразаны бозып, ялынъыз къаза талап эткен шейлер нелер?
- 12) Оразаны бозмагъан шейлер нелер?
- 13) Оразалыгъа мекрух олгъан ве мекрух олмагъан шейлер нелер?

АЛТЫНДЖЫ БОЛЮК**ЗЕКАТ****МЕВЗУЛАР**

- Зекятнынъ эмиети ве файдалары
- Зекятны кимлер бере
- Нисаб
- Зекят кимлерге бериле
- Зекят кимлерге берильмей
- Къайсы малларгъа зекят берильмей
- Къайсы малларгъа зекят бермек керек ве микъдары
- Фитир садакъасы (Фитре)

ЗЕКЯТНЫНЪ ЭМИЕТИ ВЕ ФАЙДАЛАРЫ

Ислямнынъ беш шартындан дёртюджиси зекят бермек. Хиджретнынъ экинджи йылында оразадан эвель фарз кылынды. Малнен япылгъан ибадеттир.

Зекят, диний ольчулерге коре зенгин сайылгъан мусульманларнынъ эр сене малынынъ ве парасынынъ кырккъта бирини фукъаре олгъан мусульманларгъа бермесидир. Зекят, Куран-ы Керимде намазнен бирликте отуз еди ерде кече. Зекятнынъ бу къадар чокъ анъылмасынынъ себеби, онынъ динимизде буюк эмиет ташыгъаныны косътере.

Зекят, къальбни кыызгъанчлыкъ хасталыгъындан, малны фукъаренинъ акъкъындан темизлеген, зенгинлерде шефкъат ве мерхамет дуйгъуларыны уяткъан бир ибадет. Зекят саесинде фукъарелернинъ къальбиндеки хасет ве кунджюлик ёкъ ола. Ярдым этильген фукъарелерде зенгинлерге нисбетен севги ве сайгъы пейда ола, джемиетте бирлик ве къардашлыкъ къуветлеше.

Ислям дининде джемиетнинъ дертлерини тедавий эткен, ихтияджларыны къаршылагъан бир чокъ къанунлар мевджют. Аллахнынъ эмири олгъан зекят, бир ичтимаий ярдымлашма системасыдыр. Зекят малнынъ чокъармасына ве берекетленмесине себепчи ола. Аллах зекяты берильген серветни ёкъ олмакътан, ярамай инсанларнынъ зарарындан къорчалай. Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: «Малларынынъ зекятнен къорчаланъыз». (Эт-Тергъиб вет-Терхиб)

Зекят, мусульманлыкъта самимий олып, олмагъанымызны косътерген бир ольчу. Зекятыны берген; Аллахкъа къуллукъта самимий олгъаныны косътере, озюне бу байлыкъны берген Раббине нисбетен шукюр вазифесини ерине кетирген ола. Зекятыны берген зенгин, фукъарелерге ярдым эткен, ёкъсулларнынъ юзюни кульдюрген севимли ве файдалы олгъан инсандыр.

ЗЕКЯТНЫ КИМЛЕР БЕРЕ

Ашагъыдаки шартларны ташыгъан кимселер зекят бермек кереклер:

1. Мусульман олмакъ.

2. Акъылы еринде олмакъ.
3. Пишкинлик яшына кельген олмакъ.
4. Урь олмакъ.
5. Динимизге коре зенгин яни аслы ихтияджларындан ве борджларындан башкъа «нисаб» микъдары малгъа я да парагъа саип олмакъ.

6. Зекят берильмеси керек олгъан малы я да парасы олмакъ.

а. Нисаб микъдарына (яни 80.18 гр. алтын къыйметиндеки акъча я да малгъа) саип олмакъ.

б. Саибининъ къолунда бутюн бир къамерий йыл къалгъан олмакъ.

в. Керчектен я да укмен арткъан бир малы олмакъ.

НИСАБ

Нисаб - динимизнинъ бельгилеген зенгинлик ольчюсидир. Борджундан ве темель ихтияджлардан башкъа, бильдирильген бу микъдарда я да даа чокъ малы, я да парасы олгъан кимсе, динге коре зенгин сайыла.

Фитир бермек ве къурбан кесмек ичюн де энъ аз нисаб микъдары мал я да парагъа саип олмакъ керек. Амма буларда малнынъ я да паранынъ устюнден бир йыл кечмеси ве арткъан бир мал олмасы шарты ёкъ.

ЗЕКАТ КИМЛЕРГЕ БЕРИЛЕ

Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра:

«Садакъалар (зекятлар) Аллахтан бир фарз оларакъ, анджакъ факъирлерге, ёкъсулларгъа, (зекят топлагъан) мемуруларгъа, гонъюллери (Ислямгъа) якъын олгъанларгъа, (уриетлерини сатын алмагъа тырышкъан) хызметкярларгъа, борджлуларгъа, Аллах ёлунда чалышып, джихад эткенлерге, ёлджугъа аиттир. Аллах пек яхшы билиджидир, икмет саибидир».⁶⁴

Зекят бериледжек кимселер шулар:

1. Фукъарелер - диний ольчулерге коре зенгин сайылмагъан, нисаб микъдары малы олмагъан кимселер.

64 Тевбе суреси, 60.

2. Ёкъсуллар - ич бир шейлери олмагъанлар.

3. Борджлулар - борджундан башкъа нисаб микъдары малгъа саип олмагъанлар.

4. Ёлджу - мемлекетинде малы олгъаны алда ёлда парасыз къалгъан, элинде бир шей олмагъан кимселер (Буларгъа мемлекетлерине бараджакъ къадар зекят бериле билир).

5. Аллах ёлундакилер - булар джихад я да хаджылыкъ ичюн ёлга чыкып, парасыз къалгъанларнен, бутюн ишини ташлап, озюни илимге берген кимселер.

Зекят бергенде, шу сырагъа коре бермели:

Эвеля къардашлар, къардашынынъ балалары, эмдже, ала, дайы ве тизе, сонъ да башкъа акъраба ве къомшулар, булардан сонъ мааллесинде ве отургъан ериндеки фукъарелер. Алгъан зекят парасыны гунях ёлунда ёкъ этеджек я да исраф этеджек кимселерге дегиль, керчек ихтияджлары олгъан фукъарелерге бермек даа яхшы.

ЗЕКЯТ КИМЛЕРГЕ БЕРИЛЬМЕЙ

Шу кимселерге зекят берильмей:

1. Ана, баба, къартана ве къартбабаларгъа.

2. Огълуна, огълунынъ балаларына, къызына, къызынынъ балаларына ве булардан догъгъан балаларгъа.

3. Зенгинлерге.

4. Мусульман олмагъанларгъа.

5. Къадын-къоджа бири-бирлерине.

НАСЫЛ МАЛЛАРДАН ЗЕКЯТ БЕРИЛЬМЕЙ

Озю ве бакъмагъа борджлу олгъан кимселернинъ ихтияджлары ичюн керек олгъан шейлерден зекят берильмей. Буларгъа «Хаваиджи аслие» (Темель ихтияджлар) деп айтыла. Олар шулар:

Отургъан эви, эв эшьясы, киеджеклер, минеджек васыталар, сатылыкъ ичюн олмагъан китаплар, санаткярларнынъ къуullanгъан алетлер, ашамакъ ичюн зарур олгъан ихтияджлары, алтын ве кумюштен башкъа сатылыкъ олмагъан инджи, эльмаз ве зумрут киби зийнетлер.

НАСЫЛ МАЛЛАРДАН ЗЕКЯТ БЕРМЕК КЕРЕК ВЕ МИКЪДАРЛАРЫ

1. **Алтын** – энъ аз 80.18 грамм я да даа чокъ олса, кыркъта бири.
2. **Кумюш** – энъ аз 561 грамм я да даа чокъ олса, кыркъта бири.
3. **Пара** – энъ аз нисаб микъдары я да даа чокъ паранынъ кыркъта бири (Паранынъ нисабы, яни паранен зекят бермекнинъ ольчюси: энъ аз 80.18 грамм алтын кыаршылыгы парагъа саип олмакъ).
4. **Тиджарет маллары** – энъ аз нисаб микъдары пара къадар я да даа чокъ олгъан эр тюрлю сатылыкъ малнынъ кыркъта бири.
5. **Къой ве эчки** – Кыркъ къой я да эчкиден бир къой я да бир эчки.
6. **Сыгъыр ве сув сыгъыры** – отуз сыгъыр я да сув сыгъыры ичюн бир яшыны толдургъан тана.
7. **Деве** – беш деве ичюн бир къой я да эчки.

Айванларнынъ сайысы арткъаны сайын зекят эсабы да денъише. Топракътан чыкъкъан махсулатларнынъ зекяты да фаркълы.

Юкъарыда сайългъан малларнынъ зекятларыны о малнынъ озюнден де бермек мумкюн, буларнынъ парасы не къадар тутса, о къадар пара да бермек мумкюн.

Зекятнынъ сахих олмасы ичюн, яни сайылмасы ичюн ниет шарт. Зенгин бир мусульман фукъареге зекят бергенде къальбинен ниет этмеси керек, тилинен айтмасы шарт дегиль.

ФИТИР САДАКЪАСЫ (ФИТРЕ)

Борджундан ве аслы ихтияджларындан башкъа энъ аз нисаб микъдары малы я да онынъ кыйметинде парасы олгъан мусульманнынъ фитир садакъасы бермеси ваджиб. Буна кыскъаджа «Фитре» деп айтыла. Фитир садакъасынынъ ваджиб олмасы ичюн зекятта олгъаны киби малнынъ устюнден бир йыл кечмеси ве арткъан мал олмасы шарт дегиль.

Фитир Рамазан айында фукъарелерге берильген бир садакъадыр. Байрамдан эвель берильмеси яхшы. Байрам куню я да даа сонъунда да бермек мумкюн. Диний ольчулерге коре зенгин сайылгъан кимселернинъ эм озюнинъ, эм де пишкинлик яшына кельмеген балаларыннъ фитрелерини бермеси ваджиб.

Фитир шу дёрт чешит ашанаджакъ мадделерден ашагъыдаки микъдарларда бериле:

Чешит:	Микъдары:
1. Богъдай	1460 грамм
2. Арпа	2920 грамм
3. Юзюм къурусы	2920 грамм
4. Хурма	2920 грамм

Бу ашанаджакъ мадделернинъ озьлерини де бермек мумкюн, пара оларакъ къыйметини де бермек мумкюн. Къайсы бири фукъаренинъ файдасына олса, оны бермек даа да яхшы. Бир фитре ялынъыз бир фукъареге бериле, экиге болюнмез. Бир фукъареге бирден чокъ фитре бермек мумкюн. Фитре ниет этилип бериле. Амма бунынъ фитре олгъаныны фукъареге айтмакъ керекмей. Ичинден ниет этсе, етерли.

Зекят къайсы фукъарелерге берильсе, фитре де оларгъа бериле. Бир хасталыгъы ичюн рамазанда ораза тутмагъанлар да, нисаб микъдары мал я да парагъа саип олсалар фитрелерини бермек кереклер.

Варлыкълы мусульманлар фитре бермекнен фукъарелерге байрам севинчини ис этмеге ядым эткен олурлар. Бунынънен эм борджуны берген, эм де савап къазангъан олурлар. Фитре бермек - оразанынъ къабул этильмесине, олюмнинъ шиддетинден ве къабир азабындан къуртулмагъа весиле ола.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Зекятнынъ айдаларыны къыскаджа анълатынъыз?
- 2) Зекят бермек кимлерге фарз?
- 3) Зекят кимлерге бериле?
- 4) Кимлерге зекят берильмей?
- 5) Къайсы маллардан зекят берильмей?
- 6) Зекят къайсы маллардан ве не къадар бериле?
- 7) Нисаб недир?
- 8) Фитир садакъасы недир?

ЕДИНДЖИ БОЛЮК

ХАДЖЫЛЫКЪ

МЕВЗУЛАР

- Хаджылыкънынъ эмиети ве файдалары
- Хаджылыкъ кимлерге ве не вакъыт фарз
- Хаджылыкънынъ чешитлери
- Ихрам, тельбие, таваф, сай ве вакъфе
- Хаджылыкънынъ эда этильмеси
- Умре

ХАДЖЫЛЫКЪНЫНЪ ЭМИЕТИ ВЕ ФАЙДАЛАРЫ

Ислям шартларынынъ бешинджиси хаджылыкътыр. Хаджылыкъ, белли вакъытта, белли ерлерни хусусий бир шекильде зиярет этмектир.

Къуран-ы Керимде хаджылыкъ мевзусында Аллах шойле буюра:

Шубесиз, алемлерге берекет ве хидает менбаасы оларакъ, инсанлар ичюн къурулгъан ильк эв (мабет) – Меккедеки (Кябе) дир. О ерде ап-ачыкъ делиллер, (айрыджа) Ибрахимнинъ макъамы бар. О ерге кирген ишанч ичинде олур. Ёлуна кучю еткенлернинъ о эвни хадж этюви – Аллахнынъ инсанлар узеринде бир акъкъыдыр. Ким инкяр этсе, бильмели ки, Аллах бутюн алемлерден мустагънийдир.⁶⁵

Хаджылыкъ хиджретнинъ докъузынджы йылында фарз олды. Хаджылыкъ эм мал, эм де беденнен япылгъан бир ибадет. Белли шартларны ташыгъан мусульманларнынъ омюринде бир кере хаджылыкъкъа бармалары фарз. Аллахнынъ эр эмиринде олгъан киби, хаджылыкънынъ фарз къылынмасында да бир чокъ икметлер ве файдалар бар.

Чешит девлетлерден мукъаддес топракъларгъа кельген, тиллери ве renkleri чешит олгъан мусульманларнынъ бир гъае этрафында бир арагъа кельмелери ве эп бирликте Аллахкъа ёнельмелери Ислям къардашлыгъыны къуветлендире. Мусульманларнынъ бири-бирлеринен танышмаларыны, бири-бирлерининъ дерт ве къасеветлерине чаре тапмакъны темин эте.

Зенгин-фукъаре, эр севиiedeки мусульманнынъ ихрамгъа кирип, айны къыяфет ичинде олмасы инсанларгъа мусавийлик фикрини ерлештире, махшер кунюни хатырлата. Хаджылыкъ ёлджулыгъы инсаннынъ бильгисини арттыра, зорлукъларгъа къаршы даянма алышкъанлыгъыны къазандыра. Малгъа багъланмасыны эксильтип, фукъарелерге, ёкъсулларгъа нисбетен мерхамет ве ярдым дуйгъуларыны шекиллendirе.

Севгили Пейгъамберимизнинъ -саллаллаху алейхи ве селлемдогъып оськен, Ислям динининъ дюньягъа яйылмагъа башлагъан мукъаддес ерлерни коръмек рухларгъа маневий бир зеджан бере, диний дуйгъуларны къуветлендире. Мукъаддес ерлерде инсан озюни Аллахкъа даа якъын ис эте, якъан ибадетлерине къат-къат савап бериле. Аллах ризасы ичюн хадж вазифесини якъан ве инсанларгъа ярамайлыкъ япмакътан сакъынгъан кишилернинъ (къул акъларындан

65 Али Имран суреси, 96-97.

башкъа) бир чокъ гуняхы багъышлана. Бу мевзуда Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

*«Ким Аллах ичюн хаджылыкъ япса да ярамай сѣз ве арекетлерден сакъынса, анасынынъ оны догъургъан кунъдеки киби гуняхлардан темизленерек къайтыр».*⁶⁶

ХАДЖЫЛЫКЪ КИМЛЕРГЕ ВЕ НЕ ВАКЪЫТ ФАРЗ

Ашагъыдаки шартларны ташыгъан мусульманларгъа хаджылыкъкъа бармак фарз:

1. Акъылы еринде олмакъ;
2. Пишкинлик яшына кельмек;
3. Мусульман олмакъ;
4. Урь олмакъ;

5. Хаджылыкънынъ фарз олгъаныны бильмек. (Бу шарт, мусульман олмагъан девлетлерде Ислямны къабул эткенлер ичюн. Ислям девлетлеринде яшагъан мусульманлар ичюн хаджылыкънынъ фарз олгъаныны бильмемек себеп дегиль.);

6. Керекли ихтияджлардан башкъа хаджылыкъкъа барып къайткъангъа къадар озюне ве къоранта азаларына етеджек къадар маддий кучъке саип олмакъ;

7. Вазиятине уйгъун бир васытанен хаджылыкъ ёлджулыгъыны япмакъ ичюн ёл масрафларыны одейджек къадар парасы олмакъ;

8. Хаджылыкъ вазифесини япмакъ мумкюн олгъан девирге етишмек;

Сайгъанымыз бу шартлардан башкъа хаджылыкъ вазифесини япмакъ ичюн шу шартларнынъ да олмасы керек. Буларгъа хаджылыкънынъ эдасынынъ шартлары деп айтыла.

Хаджылыкънынъ эдасынынъ шартлары:

1. Бедени сагълам олмакъ (кёр, паралич ве хаджылыкъ ёлджулыгъына даянамайджакъ къадар хаста ве къарт олмамакъ);

2. Хаджылыкъкъа бармасына бир мания олмамакъ (аписте олмакъ киби);

3. Ёл телюкеси олмамакъ;

4. Қадын кишининъ янынъда къоджасы я да эвленмеси мумкюн олмагъан бир якъыны (махреми) олмакъ;

5. Қоджасы ольген я да айырылгъан қадыннынъ иддет вакъы-

66 Бухари.

ты биткен олмакъ;

Бу сайылгъан шартларгъа саип олгъан бир кимсенинъ ильк фыр-сатта хаджылыкъкъа бармасы фарз ола.

ХАДЖЫЛЫКЪНЫНЪ ЧЕШИТЛЕРИ

1. Ифрад аджылыгъы – умресиз япылгъан хаджылыкъ демек. Хаджылыкъны япкъан кимсе, ихрамгъа киргенде тек хаджылыкъкъа ниет эте ве хаджылыкъ вазифелерини ерине кетире. Ифрад аджылыгъы япкъанларгъа къурбан кесмек ваджиб дегиль.

2. Теметту аджылыгъы – умре ве хаджылыкъны айры-айры ихрамгъа кирип япмакъ. Хаджылыкъны япкъан киши эвеля умре ичюн ихрамгъа кирип, умре вазифелерини япа ве ихрамдан чыкъа. Куню кельгенде бир даа ихрамгъа кирип, хаджылыкъ вазифелерини ерине кетире. Теметту аджылыгъында къурбан кесмек ваджиб.

3. Къыран аджылыгъы – умре ве хаджылыкъны бир ихрамда япмакъ. Хаджылыкъны япкъан кимсе ихрамгъа киргенде эм умре, эм де хаджылыкъкъа ниет эте. Эвеля умрени япа, амма ихрамдан чыкъмай, сонъ да хаджылыкъны япа. Къыран аджылыгъында да къурбан кесмек ваджиб.

Хаджылыкъкъа бармакъ истеген бир кимсе бу учъ чешит хаджылыкътан къайсы бирини истесе, оны япа. Усулына уйгъун олып, къайсы бирини япса, хаджылыкъ вазифесини ерине кетирген ола.

ИХРАМ, ТЕЛЬБИЕ, ТАВАФ, САЙ ВЕ ВАКЪФЕ

1. Ихрам – хаджылыкъ я да умре япаджакъ олгъан кимсенинъ башкъа вакъытларда хелял олгъан ал ве арекетлерни белли бир вакъытта озюне харам къылмасы демек. Хаджылыкъ я да умреге ниет этмек ве тельбие кетирмекнен ихрамгъа кирильген ола.

2. Тельбие – ихрамлы олып ве юксек сеснен: «Леббейк, Аллахумме леббейк, леббейке ля шерике леке леббейк, иннель хамде веннимете леке вель мульк, ля шерике лек»- деп айтмакъ. Къадынлар яваш сеснен тельбие кетирелер.

3. Таваф – Кябенинъ этрафыны усулына коре еди кере айланмакъ.

4. Сай – Кябенинъ якъынында олгъан Сафанен Мерве тепелерининъ арасына барып кельмек. Бу кетиш-келиш, Сафадан Мервеге дёрт, Мерведен Сафагъа учъ олып, эписи еди кередир.

5. Вакъфе – Хаджылыкътa Арафат ве Музделифе деп айтылгъан ерлерде белли вакъытларда бир муддет къалмакъ. Арафат вакъфеси фарз, Музделифе вакъфеси ваджибдир.

ХАДЖЫЛЫКЪНЫНЪ ЯПЫЛУВ ШЕКИЛИ

Хаджылыккъа бармакъ истеген кимсе, бу мукъаддес вазифени ерине кетирмек ичюн хелял къазанч къазангъан олмалы. Ёлгъа чыкъмадан эвель, олса борджларыны одемек, хакъ саиплеринден хеляллыкъ алмакъ керек. Гуняхларынынъ багъышланмасы ичюн тевбе этип, Аллахтан афу тилемели. Борджкъа къалгъан ибадетлери олса, мумкюн олгъаны къадар къаза этмели. Ёлгъа чыкъаджакъ вакъыт эвинде эки рекят намаз къылмалы. Къоранта азалары, достлары ве якъынларынен хелялашып, ведалашып ёлгъа чыкъмалы. Ёлджулыкътa ве хаджылыкъ ибадети девамында башкъаларыны ынджытаджакъ ярамай сёз ве аректлерден сакъынмалы.

Ихрамгъа кирме ери олгъан «Микъат» сынъырына кельмеден эвель тырнакълар кесиле, керекли беден темизлиги япыла ве имкяны олса гъусуль (бой абдести), олмаса абдест алына. Эркеклер кийген бутюн шейлерини чыкъарып, «Изар» ве «Рида» ады берильген эки парча ортюге сарылалар. Ихрамлы олгъанлары вакъыт аякъ ве башларыны ачыкъ туталар. Къадынлар ихрамгъа киргенде урбаларыны чыкъармайлар.

Бундан сонъ «Микъат» сынъырында «Ихрамнынъ суннети» ниетинен эки рекят намаз къылына ве хаджылыккъа ниет этип, тельбие кетириле. Бунынънен ихрамгъа кирильген ола. Ихрам девам эткен вакъыт ичерисинде ихрамлыгъа ясакъ олгъан шейлерден сакъынмакъ керек.

Меккеге баргъанда гъусуль япыла я да абдест алына. Сонъ Харем-и шерифке кетип, Кябенинъ этрафында къудум тавафы япыла ве артындан эки рекят таваф намазы къылынгъандан сонъ Сафанен Мерве арасында усулына коре сай япыла. Хаджылыкъ япкъан кимсе бундан сонъ ихрамлы олып, Меккеде къала. Бу ерде къалгъан вакъыт ичинде мумкюн олса намазларны Харем-и Шерифте къылмакъ, фырсаат олгъанда нафиле таваф япмакъ чокъ саваптыр.

Тервие куню яни Арефеден бир кунъ эвель Арафаткъа чыкъыла. Арефе куню кунеш баткъангъа къадар Арафатта къалына. Вакъыт ибадет ве дуанен кечириле...

Бу ерде уйле ве экинди намазлары джемаатнен уйле вакътында

берабер кылына. Бунъа «Джем-и Такъдим» деп айтыла. Уйледен сонъ вакъфе япыла. Кунеш баткъандан сонъ акъшам намазы кылынмадан «Музделифе» ге арекет этиле. Музделифеде акъшам ве ятсы намазлары джемаатнен ятсы вакътында берабер кылына. Бунъа «Джем-и Техир» деп айтыла. Геджени Музделифеде кечирген аджылар шейтан ташламакъ ичюн къулладжакъ ташларны бу ерде топлайлар.

Байрам сабасы, саба намазы эрте кылынып, «Музделифе Вакъфеси» япыла. Кунъ айдынлашкъандан сонъ Минагъа арекет этиле.

Байрамнынъ биринджи куню Минада сыранен:

а. Акъабе Джемресине еди таш атыла.

б. Сачлар траш этилип, ихрамдан чыкыла. (Ифрад аджылыгыны япкъанларгъа, къурбан кесмек ваджиб олмагъаны ичюн, олар Акъабе Джемресине таш аткъандан сонъ траш олып, ихрамдан чыкълар. Теметту я да Къыран аджылыгыны япкъанлар, Акъабе Джемресине таш атып, къурбан кескенден сонъ траш ола ве ихрамдан чыкълар.)

в. Вакъыт ве чаре тапылса шу куню Меккеге барып, фарз олгъан зиярет тавафы япыла.

Байрамнынъ экинджи куню сыранен: кучюк, орта ве акъабе джемрелерине едишер таш атыла. Байрамнынъ биринджи куню зиярет тавафыны япамагъанлар экинджи куню япалар.

Байрамнынъ учюнджи куню: Кене кучюк, орта ве акъабе джемрелерине едишер таш даа атыла. Айны куню Минадан Меккеге къайткъанда веда тавафы япылып хаджылыкъ вазифеси тамамлангъан ола.

Япылмасыны анълаттыгъымыз Ифрад аджылыгы. Теметту ве Къыран хаджылыкъларынынъ япылмасында базы фаркълылыкълар бар.

Теметту аджылыгы

Теметту аджылыгыны япаджакъ олгъан кимсе Микъат сынъырында умре ичюн ихрамгъа кире. Меккеге кельгенден сонъ усулына уйгъун оларакъ умрени япа, траш ола ве ихрамдан чыкъа. Бу ибадетлер тервие кунюне къадар япыла (яни Арефе кунюнден бир кунъ эвель). Меккеде ихрамсыз беклей. Тервие куню Меккеде хаджылыкъ ичюн бир даа ихрамгъа кире ве юкъарыда анълатылгъаны киби хаджылыкъ вазифелерини ерине кетире.

Амма ифрад аджылыгындан фаркълы оларакъ:

а. Байрамнынъ биринджи куню Джемре Акъабесине таш аткъандан сонъ траш олмакъ ве ихрамдан чыкмакъ керек.

б. Зиярет тавафындан сонъ хаджылыкънынъ сайыны япмакъ керек.

Къыран аджылыгы: Къыран аджылыгыны япаджакъ олгъан кимсе микъат сынъырында эм хаджылыкъ, эм де умреге экисине бирден ниет этип, эр экиси ичюн де бир ихрамгъа кире. Меккеге баргъанда эвеля умре япа, умрени битиргенден сонъ хаджылыкънынъ къудум тавафыны, артындан да хаджылыкънынъ сайыны япа. Амма ихрамдан чыкмай. Ихрамлы оларакъ беклеп, тервие куню кельгенде Арафаткъа чыкып, анълатылгъаны киби хаджылыкъ вазифелерини ерине кетире. Къыран аджылыгында да ифрад аджылыгындан фаркълы оларакъ: байрамнынъ биринджи куню Джемре Акъабесине таш аткъандан сонъ къурбан кесе, ондан сонъ траш ола ве ихрамдан чыкъа.

УМРЕ

Умре, белли бир вакъытка багълы олмадан усулына коре ихрамгъа кирген сонъ таваф этмек, сай япмакъ ве траш олмакътан ибарет.

Умре суннеттир. Умре ичюн белли бир вакъыт ёкъ. Арефе ве онынъ артындан кельген Къурбан байрамы куньлеринден гъайры башкъа эр вакъыт умре япмакъ мумкюн.

Умренинъ япылмасы

Умре япмакъ истеген кимсе «Микъат» сынъырлары тышында керекли темизликни япкъандан сонъ умреге ниет этип, тельбие кетирип, ихрамгъа кире. Меккеге баргъанда усулына коре Къабенинъ этрафында умре тавафыны япа. Таваф биткен сонъ эки рекят «Таваф намазы» къыла. Даа сонъ Сафанен Мерве арасында умренинъ сайыны япа. Сайны битирген сонъ траш ола ве ихрамдан чыкъа. Бунынънен умре биткен ола.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Хаджылыкъ недир?
- 2) Хаджылыкънынъ файдаларыны къыскаджа анълатынъыз?
- 3) Хаджылыкъ кимлерге фарз?
- 4) Къач чешит хаджылыкъ бар?
- 5) Къурбан кесмек къайсы хаджылыкъ чешитине ваджиб дегиль?
- 6) Ихрам, тельбие, таваф, сай ве вакъфе деп неге айтыла?
- 7) Умре недир?

СЕКИЗИНДЖИ БОЛЮК

КЪУРБАН

МЕВЗУЛАР

- Къурбан чалмакънынъ эмиети, кимлер къурбан чала
- Къурбан не вакъыт ве насыл чалына
- Къурбаннынъ эти ве терисинен алякъалы ишлер
- Къурбан оларакъ чалынмасы мумкюн олгъан ве олмагъан ай-
ванлар
 - Этлери ашангъан ве ашанмагъан айванлар
 - Адакъ къурбаны
 - Еминнинъ чешитлери ве укмю

КЪУРБАН ЧАЛМАКЪНЫНЪ ЭМИЕТИ

Къурбан – ибадет ниетинен белли вакъытта къурбанлыкъ айваныны чалмакътыр.

Къурбан чалмакъ малнен япылгъан бир ибадеттир ве ваджиптир. Хиджретнинъ экинджи йылында эмир этильген. Къурбан - Аллах ёлунда косътерильген бир федакарлыкъ, Онынъ берген ниметлерине нисбетен шукюр борджуны ерине кетирмектир.

Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра:

لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ
كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَبَشِّرِ
الْمُحْسِنِينَ *

«Оларнынъ (чалынгъан къурбанларнынъ) не этлери, не де къанлары ич бир вакъыт Аллахкъа улашмаз. Факъат сизден Онъа (ялынъыз) такъва улашыр...»⁶⁷

Зенгинлернинъ чалгъан къурбан этлеринден фукъарелерге берильмеси, мусульманлар арасында севги ве къардашлыкъ дуйгъуларыны къуветлендире. Варлыкълы инсанларнен бирликте ёкъсуллар да севине. Къурбаннен кельген бу севинч, джемаатнынъ раатлыкъ ве бахтиярлыкъ ичерисинде яшамаларыны теминлей.

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

«Ким мал боллугъы булып да (алы-такъаты еринде олып) къурбан чалмаса бизим месджидимизге якъынлашмасын», - буюрып, къурбан чалмакънынъ зенгинлер ичюн эмиетли бир вазифе олгъаныны бильдире.⁶⁸

КИМЛЕР КЪУРБАН ЧАЛА

Аллаху Таала шойле буюра:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ *

«Раббинъ ичюн намаз къыл ве къурбан чал». (Кевсер, 2)

67 Хадж суреси, 37.

68 Ибн Мадже, Хаким.

Ашагыдаки шартларны ташыган кимселернинъ къурбан чалмалары ваджиб.

1. Мусульман олмакъ.
2. Акъыллы олмакъ.
3. Пишкинлик яшына кельмек.
4. Урь олмакъ.
5. Мукъим олмакъ (яни мусафир олмамакъ).

6. Нисаб микъдары мал я да парагъа саип олмакъ. (Къурбан нисабында мал ве паранынъ устюнден бир йылнынъ кечмеси шарт дегиль).

КЪУРБАН НЕ ВАКЪЫТ ВЕ НАСЫЛ ЧАЛЫНА

Къурбан чалмакънынъ вакъты - къурбан байрамынынъ биринджи, экинджи ве учюнджи кунълеридир. Учюнджи кунюнинъ акъшамындан сонъ къурбан чалынамаз.

Къурбанны чалмагъа алып кеткенде, айвангъа яхшы давранмалы, итеклеп, суйреклеп алып кетмемели. Айвангъа замет бермемек ичюн пычакъ яхшы къайранган олмалы, къурбанны, къолундан кельсе саибы чалмалы. Къолундан кельмесе башкъасына чалдырмасы мумкюн.

Къурбан чалынаджакъ айван сол тарафына ве къыблагъа къаршы ятыртылып. Сояджакъ адам «Бисмилляхи Аллаху Экбер» деп айваннынъ ченъгесининъ тюбюнден аш ёлуны, нефес ёлуны ве шах дамарларыны кесмеси керек. Айваннынъ джаны чыкъмадан звель башыны беденинден айырмакъ ве терисини сыйырмагъа башламакъ мекрухтыр. Бир адам айванны сойганда билип туруп, махсус «Бисмиллях» демесе о айваннынъ эти ашаламаз.

КЪУРБАНЫНЪ ЭТИ ВЕ ТЕРИСИНЕН БАГЪЛЫ ЯПЫЛАДЖАКЪ ИШЛЕР

Къурбан чалган адам, къурбаннынъ этинден озю де ашамасы мумкюн, башкъаларына да ашата биле.

Къурбан этини учке болип: бир къысмыны къурбан чалмаган фукъарелерге дагъытмалы, экинджи къысмыны сой-сопкъа ве достларгъа эдие этмели, къалгъаныны да озъ къорантасына къалдырмалы. Къурбан этининъ эпсини дагъытмакъ да мумкюн. Къурбан эти ве терисини сатмакъ олмаз, булардан къасапнынъ хакъкы да берильмез. Къасапнынъ хакъкы я паранен, я да башкъа шейлернен берилир.

Эгер къасап фукъаре исе онъа да чалынган къурбаннынъ этинден бермек мумкюн, амма бу эт къасапнынъ айванны сойма хакъкъы олмамалы. Къурбаннынъ терисини джамиге бермек, эвде къуллапмакъ, бир фукъареге я да хайрие тешкилятларына бермек мумкюн.

КЪУРБАН ОЛАРАКЪ ЧАЛМАКЪ МУМКЮН ОЛГЪАН ВЕ МУМКЮН ОЛМАГЪАН АЙВАНЛАР

Айванлардан ялынъыз къой, эчки, сыгъыр, сувсыгъыр ве деведен къурбан чалыныр. Буларнынъ ичинден къой ве эчки бир яшында, сыгъыр ве сувсыгъыр эки яшында олмалы, деве исе беш яшыны толдурган олмасы керек. Анджакъ, къой еди, секиз айлыкъ олып да, бир яшындаки къой киби ири корюнсе, оны къурбан чалмакъ мумкюн. Бу ялынъыз къой ичюн, эчки мытлакъа бир яшыны толдурган олмалы.

Къой ве эчкиден бир адам адына къурбан чалына. Сыгъыр, сувсыгъыр ве девени бир адамдан еди адамгадже бераберликте ортакъ къурбан чалмакъ мумкюн. Эгер бир айван бойнузсыз олса, бойнузы бир аз къырыкъ олса, тишлеринден бир къач данеси тюшкен олса ве топал олса, оны къурбан чалмакъ мумкюн.

Бир айванда ашагъыдаки къусурлар олса, оны къурбан чалмакъ мумкюн дегиль.

1. Бир я да эки козу кёр олса;
 2. Бойнузларынынъ бир данеси я да экиси тюбюнден къырылган олса;
 3. Къулагъынынъ я да къуйругъынынъ ярысындан чокъусы къопкъан олса;
 4. Аягъынынъ устюне басып оламайджакъ къадар топал олса;
 5. Догъма къулакълары я да къуйругъы олмаса;
 6. Тишлерининъ чокъусы тёкюлген олып, къарныны тоюрмайджакъ дереджеде олса;
 7. Хаста олса;
 8. Кемиклерининъ ичинде илик къалмагъан дереджеде арыкъ олса;
 9. Меме башлары къопкъан олса;
 10. Къой ве эчкининъ мемелеринден бир данеси, сыгъыр союндан олганларнынъ эки мемеси къуругъан олса;
- Бундан башкъа тавукъ, хораз киби айванлардан, эти ашанган дигер кийик айванлардан къурбан олмаз.

ЭТЛЕРИ АШАНГЪАН АЙВАНЛАР

Къой, эчки, сыгъыр, сувсыгъыр, дее, тавукъ, къаз, папий, жирафе, дее къушу, гогерджин, бодене, тавус къушу, къарылгъач, байкъуш, тавшан, турна, торгъай ве сыгъырчыкъ киби айванлар догъру союлгъаны такъдирде этлери ашамакъ мумкюн. Булардан башкъа сувда яшагъан эр тюрю балыкъны да ашамакъ мумкюн.

ЭТЛЕРИ АШАНМАГЪАН АЙВАНЛАР

Азув тишлеринен къапып авлагъан, парчалагъан ве озюни къорчалагъан айванларнынъ этлери ашанмай: *къашкъыр, аюв, арслан, къаплан, сувсар, сансар, маймун, домуз, сыртлан, мышыкъ, копек, филь, кесертки, тильки ве келинчек* киби.

Ат, къатыр ве эшекнинъ де этлери ашанмай.

Тырнакъларынен авлагъан, леш ве пислик ашагъан *къартал, чайлакъ, акъбаба, лейлек, къыргъый, лячин, гедже къушу, къузгъун ве къаргъа* киби къушларнынъ этлери де ашанмай.

Яратылувы игренч олгъан *сычан, акъреп, йылан, кесертки, бакъа, ер ве денъиз къаппыбакъасы, кёр сычан, кирпи, чыкчыкъ балабан, сывалчан, къуртлар, бутюн чибинлер ве чиркийлер, бутюн боджеклер, ары ве кобелеклернинъ* этлери ашанмай.

Балыкъ чешитинден олмагъан денъиз айванлары, къыскъач, мидия, устрица ве омар да ашалмай.

АДАКЪ КЪУРБАНЫ

Адакъ, бир адамнынъ япылмасы меджбур олмагъан бир шейни озюне ваджиб къылмасыдыр.

Адакълар экиге болюне:

1. Ич бир шейге багълы олмайып япылгъан адакълар.

Бир адам, «Аллах ризасы ичюн къурбан чаладжам» деп адакъ япса къурбан чалмакъ онъа ваджиб ола ве бу адагъыны тилеген вакъыт япар.

2. Бир шейнинъ олмасы я да олмамасына багълы оларакъ япылгъан адакълар.

Меселя: «Хастам яхшы олса Аллах ризасы ичюн бир къурбан чаладжам» деп адакъ япкъан кишининъ хастасы яхшы олгъаны такъдирде къурбан чалмасы ваджиб ола. Тилегени иш даа керчеклешмеден къурбан чалса, сайылмаз.

Адакълар, анджакъ къурбан этиледжек айванлардан олур: тавукъ, хораз киби айванлардан адакъ къурбаны олмаз.

Адакъ къурбанынынъ этинден адакъ япкъаннынъ озю, къадыны, бабасы, анасы, къартбабалары, къартаналары, балалары ашап оламаз. Бундан да башкъа динимизге коре зенгин сайылгъанлар да ашап оламазлар. Адакъ къурбанынынъ эпси фукъарелерге дагъытылмасы керек.

Ольген киши адына къурбан чалмакънынъ укмю:

Ольген кимсе адына къурбан чалмагъа истеген адам къурбан байрамы кунълеринде чалмасы керек. Бойле бир къурбаннынъ этинден чалгъан адамнынъ озю де ашамасы мумкюн, башкъаларына да бермеси мумкюн.

Эгер къурбан чалмакъны ольген бириси васиет эткен олса, бу къурбаннынъ этинден чалгъан адам ашап оламаз, эписини фукъарелерге дагъытмасы керек.

ЕМИННИНЪ ЧЕШИТЛЕРИ ВЕ УКМЮ

Емин - Аллахнынъ адыны анъаракъ бир шей япмагъа сёз бермектир.

Емин учъ чешиттир

1. Емин-и Лагъв

Бильмейип ялан ерге япылгъан емин. Парасы олгъаны алда, ёкътыр беллеп «Валлахи парам ёкъ» деп емин этмек киби. Бойле емин ичюн кеффарет бермек керекмей.

2. Емин-и Гъамус

Биле-биле ялан ерге япылгъан емин. Бир шейни корьмегени алда «Валлахи корьдим», борджуны бермегени алда «Валлахи бердим» деп биле-биле ялан ерге емин этмек киби. Бойле ялан ерге емин этмек буюк гунях. Бунунъ багъышланмасы ичюн тевбе этмели, Аллахтан афу истемели.

Бир адам бойле емин этип, башкъасына хакъсызлыкъ япкъан олса, акъкъыны саибине бермели ве хеляллыкъ сормалы. Бу киби емин ичюн кеффарет бермек керекмей, чюнки бунунъ гуняхындан къуртулмакъ ичюн кеффарет етерли дегиль.

3. Емини Мунакъыде

Келеджекте бир ишни япадагъына я да япмайджагъына емин этмек. «Валлахи ярын борджумы береджем», «Валлахи фелянджы адамнен лаф этмейджем» деп емин этмек киби. Эгер емин эткени киби япса кеффарет керекмей. Амма емин эткен сёзюни ерине кетирмесе, еминни бозгъан сайыла ве джеза оларакъ джеза бермек керек.

Еминнинъ кеффарети

Келеджекте бир шейны япадагъына я да япмайджагъына емин этип де, еминини бозгъан кимсе кеффарет оларакъ; он фукъарени кийдирир я да он фукъареге бирер фитре микъдары пара берир. Буларны япмагъа кучю етмегенлер устю-устюне учъ кунъ кеффарет оразасы тутар.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Къурбан чалмакъ кимлерге ваджиб?
- 2) Къурбан не вакъыт чалына?
- 3) Къурбан эти ве терисинен нелер япылмалы?
- 4) Къурбан оларакъ чалмакъ мумкюн олгъан ве мумкюн олмагъан айванлар къайсылар?
- 5) Адакъ къурбаны не демек, не вакъыт чалына, адакъ къурбанынынъ эти ве терисинен не япыла?
- 6) Эти ашангъан ве ашанмагъан айванлар къайсылар?
- 7) Емин недир ве о, къач чешит ола?
- 8) Еминнинъ кеффаретини анылатынъыз?

ДОКЪУЗЫНДЖЫ БОЛЮК

МУБАРЕК КУНЬ ВЕ ГЕДЖЕЛЕР

МЕВЗУЛАР

- Джума ве байрам кунълери
- Мевлюд геджеси
- Регъаиб ве мирадж геджелери
- Берат ве къадир геджелери

ДЖУМА КУНЮ

Джума куню – мусульманлар ичюн бир байрам кунюдир. Джума намазы джемаатнен кылына. Бу себепнен бу куньде мусульманлар бир арагъа келип, бири-бирлеринен якъындан танышып, корюшмеге имкян булалар. Эр афта мусульманларнынъ бойле бир арагъа кельмелери араларындаки достлукъны арттыра, бирлик ве бераберликни къуветлендире.

Джума – змиетли вакъиалар олып кечкен гъает хайырлы ве фази-летли бир кунь. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

*«Узеринъде кунешнинъ догъгъаны энъ хайырлы кунь джума кунюдир. Адем -алейхисселям- о кунь яратылды, о кунь дженнетке къо-юлды ве о кунь дженнеттен чыкъарылды».*⁶⁹

*«Джума кунюнде бир вакъыт бар ки, эгер бир мусульман намаз къылгъанда о вакъыткъа раст келип де, Аллахтан бир шей тилесе, Аллах онынъ тилегини къабул эте».*⁷⁰

БАЙРАМ КУНЬЛЕРИ

Йылда эки диний байрамымыз бар.

1-Рамазан байрамы.

2-Къурбан байрамы.

Байрам - севинч куню демек. Рамазан айында ораза тутып, Аллахнынъ эмрини якъан, Къурбан байрамында къурбан чалып, Аллах ёлунда федакарлыкъ косьтерген, байрам намазларыны джемаатнен къылгъан мусульманлар вазифелерини якъанлары ичюн севинелер ве озьлерини бахтлы ис этелер.

Рамазанда зекят ве фитрелернен, къурбан байрамында къурбан этлеринен фукъарелерге ярдым эллери узатыла. Бойлеликнен, зенгин-фукъаре арасында керчек манада севги ве сайгъы пейда ола.

Байрамларда ана, баба ве буюклер зиярет этиле. Бири-бирлерине джанлары агъыргъанлар мабетлеше, сой-соп, акъраба, къолум-къомшу арасындаки озъара хайырлавлар ве эдиелешмелер исе достлукъ багъларыны къавийлештире. Джемиетте яшангъан бу ортакъ

69 Муслим.

70 Бухари.

севинч, диний ве миллий дуйгъуларны къуветлендире. Байрам кетирген севинчнен мусульманларнынъ узериндеки ёргъунлыкълар кете, кедерлер унутыла.

Байрамларда муминлер бири-бирлеринен байрамлашалар, узакъ-та олгъанларгъа хайырлавлар ёлланып, гонъюллер алына. Къабирлер зиярет этилип, олюлер ичюн дуа этиле.

Байрамлар - Аллахнынъ мумин къулларына берген бирер зияфет кунълеридир. Бу кунълерни Аллахнынъ ризасына уйгъун арекетлернен кечирмелимиз.

МЕВЛИД ГЕДЖЕСИ

Инсанлыкънынъ къуртулмасы ичюн ёлланылгъан сонъ ве энъ буюк Пейгъамбер, бизим Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- 571 сенеси къамерий айлардан Ребиу-ль Эввель айынынъ 12-джи геджеси догъды. Бу мубарек геджеге «Мевлид геджеси» деп айтыла.

Онынъ догъгъаны вакъыт дюньянынъ эр тарафында джаиллик, зулум ве ахлякъсызлыкъ чокъ кениш даркъалгъан эди. Аллах инамы унутылгъан, инсаниет къоркъунч ве къаранлыкъ бир вазиятке тюшкен, дюнья яшанылмаз алгъа кельген эди.

Севгили Пейгъамберимизнинъ догъмасынен дюнья айдынланды, бир Аллах инамынен юреклер нурланды. Мусавийлик, адалет ве къардашлыкъ кельди. Онъа инангъанлар бахтиярлыккъа къавушты. Онынъ догъгъаны гедже инсанлыкънынъ къуртулышы ичюн гъает хайырлы ве мубарек бир башлангъычгъа себеп олды.

Бу гедже мусульманлар арасында юз йыллардан берли къутланып келине, севгили Пейгъамберимиз буюк бир севгинен анъыла. Буюк тюрк шаири Сулейман Челеби тарафындан язылгъан ве асыл ады *Весилет-ун Неджат* олгъан мевлюд китабы Онынъ догъумыны, устюнлигини ве муджизелерини энъ гузель бир шекильде анълаткъан бир эсер.

Пейгъамберимизни анълаткъан мевлидлерни сайгъынен динълемек, онъа саяяватлар ёлламакъ миллетимизнинъ севгили Пейгъамберимизге олгъан буюк севгисини косътере. Бунынънен берабер, онынъ аятыны огренип, озюмизге орьнек алмакъ энъ биринджи вазифелеримизден бириси. Иште, о вакъыт онынъ севгисини ве разылыгъыны къазангъан олурмыз.

РЕГЪАИБ ГЕДЖЕСИ

Учъ айлар деп билинген Реджеп, Шабан ве Рамазан айлары маневий джзеттен башкъа айлардан даа да устюн ве даа да берекетли. Реджеп айы кельгенде Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле дуа эте эди:

*«Аллахым, бизге Реджеб ве Шабанны мубарек зйле ве бизни Рамазангъа улаштыр».*⁷¹

Реджеб айынынъ биринджи джума геджеси «Регъаиб геджеси» дир. Бу гедже, Аллахнынъ рахмет ве багъышлаванынынъ бол олгъаны, дуаларнынъ къабул этильгени мубарек бир геджедир. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

«Беш гедже бардыр ки, оларда япылгъан дуалар къабул этиле.

Булар:

- Реджебнинъ биринджи джума геджеси;
- Шабаннынъ он бешинджи геджеси;
- Джума геджелери;
- Рамазан байрамы геджеси;
- Къурбан байрамы геджеси».

МИРАДЖ ГЕДЖЕСИ

Аллахнынъ даветинен севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бир гедже Меккеде Месджид-и Харамдан Къудустеки Месджид-и Акъсагъа алып барылгъан, о ерден Джебраилънен берабер коклерге юкселип, «Сидрет-уль Мунтеха» деп айтылгъан ерге къадар кельген эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу ерден даа да юкъарыгъа котерильген ве Аллаху Таалаенен корюшкен эди.

Бу мубарек ёлджулыкънынъ Меккеден Къудуске къадар олгъан къысмына Ибра, Къудустен сонъра девам эткен къысмына да Мирадж деп айтыла. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, беш вакъыт намазны умметине Мирадж эдиеси оларакъ кетирди.

Мирадж вакъиасы Пейгъамберимизнинъ -саллаллаху алейхи ве селлем- энъ буюк муджизелеринден бирисидир. Хиджреттен бир бучукъ йыл эвель Реджеб айынынъ 27-джи геджесинде олгъан.

⁷¹ Джами-ус Сагъир.

БЕРАТ ГЕДЖЕСИ

Шабан айынынъ он бешинджи геджеси «Берат геджеси» адынен белли . Борджтан, суч ве джезадан къуртулмакъ маналарына кельген «берат», гуняхлардан къуртулыш геджеси демек.

Бу гедже - Юдже Аллахнынъ, Онъа ёнелип афу тилеген мумин-лерни багъышлап, къуртулыш бераты берген бир гедже. Бу геджени уяныкъ бир алда Аллахкъа ибадет ве дуанен кечирмемизни истеген севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

«Шабан айынынъ он бешинджи геджеси олгъаны вакъыт, о геджени ибадетнен кечиринъиз, кундюзинде де ораза тутунъыз. Чюнки, Аллаху Таала, о гедже кунешнинъ догъмасына къадар дюньягъа рахметнен теджелли этип» шойле буюра:

- Ёкъмы багъышланмакъ истеген, багъышлайым?
- Ёкъмы рызкъ истеген, рызкъландырайым?
- Ёкъмы мусибет ве беляга къалгъан, шифа берейим?
- Даа насыл тилеклери олгъан олса истесинлер, берейим.⁷²

Ойле исе Раббимизнинъ муждесине къулакъ асып, бизлерге берильген бу фырдатлардан файдаланмакъ керекмиз.

КЪАДИР ГЕДЖЕСИ

Рамазан айынынъ 27-джи геджеси «Къадир геджеси» дир. Инсанларгъа дюньяда ве ахыретте бахтлы олмакънынъ ёлларыны косъ-терген динимизнинъ мукъаддес китабы Къуран-ы Керим Пейгъамберимизге Рамазан айы ичинде Къадир геджесинде энмеге башлады, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге пейгъамберлик вазифеси бу геджеде берильди ве Ислям кунеш бу геджеде догъды. Иште, бу змиетли вакъиалар Къадир геджесине буюк бир шерев бере, устюн бир къыймет къазандыра.

Къадир геджесининъ бинъ айдан даа да хайырлы олгъаны Къуран-ы Керимде ачыкъ билъдириле.

72 Ибн Мадже.

أَنَا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ
الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا
بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ * سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

*

«Биз Оны (Къур’анны) Къадир геджесинде эндирдик. Къадир геджесининъ не олгъаныны сен билесинъми? Къадир геджеси бинъ айдан хайырлыдыр. О геджеде, Рабблерининъ изнинен, мелеклер ве Рух (Джебраиль), эр иш ичюн энер турарлар. О гедже селяметлик толудыр. Та феджрнинъ догъувына къадар.»⁷³

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де бу гедженинъ фазилети акъкъында шойле буюра:

*«Ким, фазилетине инанып ве мукаяфатыны Аллахтан беклеп, Къадир геджесини ибадетнен кечирсе, кечкен гунахлары багъышлана».*⁷⁴

Къадир геджеси биз муминлерге Аллаху Таалянынъ буюк бир ни-метидир. Бу геджени Аллах ризасы ичюн намаз къылып, Къуран окъуп ве дуа этип, энъ яхшы бир шекильде кечирмек керекмиз.

Бир кунъ Хазрети Айше Пейгъамбермиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге:

- «Я Ресулюллах. Къадир геджесине раст кельсем, насыл дуа этейим?» - деп сорай.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

- «*Де ки: Я Раб! Сен чокъ афу эткенсинъ, афу этмекни севесинъ, мени афу эт».*⁷⁵

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- нинъ огреткен бу дуаны, биз де Къадир геджесинде текрарлайыкъ.

Мубарек геджелерни Аллах ризасы ичюн намаз къылып, Къуран

⁷³ Къадр суреси, 1-5.

⁷⁴ Бухари.

⁷⁵ Тирмизи.

окъуп, Пейгъамбермиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге саяватлар кетирип, гуняхларымызнынъ багъышланмасы ичюн Аллахтан афу тилеп, дюнья ве ахыретнен багълы тилеклеримиз ичюн дуа этип ве япаджагъымыз ярдымларнен фукъарелерни де севиндирип кечирмек керекмиз.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Джума кунюнинъ фазилетини анълатынъыз.
- 2) Йылда къач диний байрамымыз бар, байрамларнынъ эмиети не?
- 3) Мевлид геджесини анълатынъыз.
- 4) Регъайыб геджеси не?
- 5) Миладж геджесининъ эмиетини анълатынъыз.
- 6) Берат геджеси не вакъыт, фазилетини анълатынъыз.
- 7) Къадир геджесининъ фазилетини анълатынъыз.
- 8) Мубарек геджелерни насыл кечирмек керек?

УЧЮНДЖИ КИТАП

ИСЛЯМ ВЕ АХЛЯКЪ

БИРИНДЖИ БОЛЮК**АХЛЯКЪ****МЕВЗУЛАР**

- Ахлякънынъ тарифи
- Ислямда ахлякъ
- Гузель ахлякълы олмада иман ве ибадетнинъ эмиети
- Энъ гузель ахлякъ орьнеги Хазрети Мухаммед -сал-
лаллаху алейхи ве селлем-
 - Шахыслар ичюн ахлякънынъ эмиети
 - Иштеки аятымыз ве ахлякъ
 - Ахлякъ денъишеми
 - Ислям динининъ акъылгъа ве илимге берген буюк
къыйметы

АХЛЯКЪНЫНЪ ТАРИФИ

Ахлякъ – инсаннынъ рухуна ерлешкен алышкъанлыкълардыр. Бу алышкъанлыкълар, чокъ тюшюнге керек олмадан фииль ве арекетлеримизни мейдангъа кетире.

Рухумызгъа ерлешкен алышкъанлыкълар эки къысымдыр:

1. Яхшы алышкъанлыкълар.
2. Ярамай алышкъанлыкълар.

Азаларымызнынъ арекетлери рухумызгъа багълы. Эгер рухумызгъа яхшы алышкъанлыкълар ерлешсе, азаларымызнынъ фииль ве арекетлери да яхшы ола. Буларгъа гузель ахлякъ деп айтыла. Рухумызгъа ярамай алышкъанлыкълар ерлешсе, арекетлер де ярамай ола. Буларгъа да ярамай ахлякъ деп айтыла. Арекетлеримизнинъ яхшы, ахлякъымызнынъ гузель олмасы ичюн рухумызни ярамай табиятлардан темизлеп, яхшы табиятлар ерлештирмемиз керек.

Топракъгъа сачылгъан урлукъгъа коре махсулат алына. Богъдай урлугъындан богъдай оскени киби, арпа урлугъындан да арпа осе. Корюлгени киби, топракъгъа къайсы урлукъны сачсакъ, бу урлукътан онъа коре осюмлик чыкъа. Эгер рухумызгъа ярамай табиятларны сачсакъ, бу урлукълар да азаларымызда ярамай ахлякъ оларакъ мейдангъа келе.

ИСЛЯМДА АХЛЯКЪ

Ислям дининде ахлякънынъ буюк бир эмиети ве къыймети бар. Ислямнынъ макъсады инсанларны гузель ахлякъ саиби япмакътыр. Ислям – гузель ахлякъ демектир. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: «Мен гузель ахлякъны тамамламакъ ичюн ёлланылдым». (Кешф-уль Хафа) Бир мусульманнынъ къыймети ахлякъынынъ гузеллигинен ольчене. Пейгъамбер Эфендимиз: *«Сизинъ ичинъизден манъа энъ севимлинъиз ве къыямет кунюнде манъа энъ якъынынъыз ахлякъы энъ гузель олгъанынъыздыр»*, - (Тирмизи) деп буюрмакънен бу керчекни анылаткъан.

Пейгъамберимизден:

«Аллах къатында энъ севгили къуллар кимлердир?»- деп сорадылар.

Пейгъамбер Эфендимиз:

«Ахлякъы энъ гузель олгъанлардыр» (Ибн Мадже) буюрды. Ибадетлер насыл динимизнинъ эмири исе, ахлякънен багълы взифелерни

ерине кетирмек де динимизнинъ эмридир. Ислямда ибадетлернинъ бир макъсады да инсанларны ярамайлыкътан сакъындырмакъ ве яхшы ахлякъ саиби япмакътыр.

ГУЗЕЛЬ АХЛЯКЪЛЫ ОЛМАДА ИМАН ВЕ ИБАДЕТНИНЪ ЭМИЕТИ

Керчек ве догъру имангъа саип олгъан инсан бутюн арекетлерини Аллах коръгенине ве бу арекетлерини вазифели мелеклер язып баргъанына инана. Дюнъяда япкъан эр иш ве арекетлери ичюн къыямет кунюнде джевап береджегине биле. Яхшылыкъ япкъанлар бунынъ му-къяфатыны кореджегине, ярамайлыкъ япкъанларнынъ да джезасыны чекеджегине кесен-кес инана.

Юдже Аллах Къуран-ы Керимде шойле буюра:

«Ким зерре къадар яхшылыкъ япкъан олса оны корер. Ким де зерре къадар ярамайлыкъ япкъан олса оны корер».⁷⁶

Бу инам, инсанны ярамайлыкълардан узакълаштыра ве яхшы-лыкъ япмагъа ёнелте. Юрегинде бойле бир инам ве месулиет дуйгъу-сы ташымагъан инсанлардан исе озълерине файдасы олмагъанджа яхшылыкъ бекленмез. Ойле кимселер фыршат тапкъанда эр тюрю ярамайлыкъны япмалары мумкюн.

Ама юрегинде сагълам бир инам ташыгъан бир мусульман бутюн арекетлерине дикъкъат этер. Кимсеге ярамайлыкъ япмаз. Элинден кельгени къадар яхшылыкъ япмагъа тырышыр. Ибадетлер эм къаль-бимиздеки иманны кучълендире, эм де гузель ахлякълы олмамызгъа себепчи ола.

Беш вакъыт намаз бизге даима Аллахны хатырламагъа, эр тюрю чиркин арекетлерден вазгечмемизге ярдымджи ола. Ораза – шевкъат ве мерхамет дуйгъуларыны пейда эте, элимизни харамдан, тилимизни ялан ве ошектен къорчалай. Зекят къызгъанчлыкътан къуртара, баш-къаларына нисбетен яхшылыкъ ве ярдымсеверлик дуйгъуларыны уян-дыра, джемиетке файдалы оладжакъ бир инсан алына кетире.

Бойленикнен, ибадетлернен бесленген иман, азаларымызда яхшы ахлякъ мейваларыны бермеге башлай ве инсан керчек къыйме-тини къазана. Яхшы ахлякъ саиби олмагъанлар исе чичек ачмагъан ве япракъ чыкъармагъан мейвасыз терек кибиديرлер.

76 Зильзаль суреси, 7-8.

ЭНЪ ГУЗЕЛЬ АХЛЯКЪ ОРЪНЕГИ ХАЗРЕТИ МУХАММЕД

-саллаллаху алейхи ве селлем-

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- – Аллахнынъ тербиесинен етишкен, юксек ахлякъ саиби олгъан бир пейгъамбердир. О ахлякыны Къурандан алып, бутюн яхшылыкъларны озюнде топлady. Хазрети Айшеден пейгъамберимизнинъ ахлякынынъ насыл олгъаны соралгъаны вакъыт, шу джевапны бере:

«Онынъ ахлякы Къурандыр».

Пейгъамбер Эфендимиз ахлякнен багълы вазифелеримизни эм огреткен, эм де озю яшап косътерген. О, ич бир вакъыт догърулыкътан, яхшылыкътан узакълашмагъан, гузель ахлякынен, яхшы аркетлери-нен инсанларгъа орънек олгъан. Юдже Аллах Къуран-ы Керимде:

«Аллахнынъ Ресулинде сизинъ ичюн гузель орънек бар»⁷⁷, - деп буюра ве пейгъамберимизнинъ аятыны озюмизге орънек алмамызны истей. Бизим узеримизге тюшкен вазифе - пейгъамберимизнинъ аятыны ве ахлякыны яхшы огренип, онынъ гузель аятыны орънек алмакътан ибарет.

ШАХЫСЛАР ИЧЮН АХЛЯКЪНЫНЪ ЭМИЕТИ

Билингени киби, миллет ады берильген буюк топлулыкъ – къоранталардан ибарет. Къоранталар да азалардан ибарет. Ойле исе, бир миллетнинъ кучлю олмасы, бахтлы яшамасы къоранталарнынъ сагълам олмасына багълы. Къорантанынъ сагълам ве раат олмасы исе, къоранта азаларынынъ узерине тюшкен вазифелерни беджермелеринен мумкюн ола.

Бу себептен, эр шейден эвель джемиетни тешкиль эткен шахысларнынъ яхшы ахляклы олмасы пек эмиетли. Чюрюк тахталардан сагълам бир геми япылмагъаны киби, яхшы ахлякъ саиби олмагъан, месулиет дуйгъусы ташымагъан шахыслардан да кучлю ве сагълам бир джемиет тешкиль олмай.

ИШТЕКИ АЯТЫМЫЗ ВЕ АХЛЯКЪ

Чалышмакъ – динимизнинъ эври. Бир кимсе кечинмесини темин этмек ичюн ве кимсеге мухтадж олмайып яшамасы ичюн чалышмакъ меджбуриетинде. Инсанларнынъ чалышкъанлары иш ве къазанч ёллары чешит тюрюдир. Чалышып къазангъанда дикъкъат этмемиз

керек олгъан хусус – къазанчымызны хелял ёлларнен тапып, рызкъымызгъа харам къарыштырмамакътыр.

Пейгъамбер Эфендимиз;

«Инсаннынъ малыны не ёлнен къазанып, не ерге масраф эткенинден къыямет куню эсапкъа чекиледжегини»⁷⁸ бильдире, къазанчына харам къарыштыргъанлар акъында шу тембиеде булуна:

«Бир мусульманны алдаткъан я да зарар берген, я да иле япкъанлар бизден дегильдир».

Чалышып къазангъанда догъру арекет эткенлер ичюн шу мужде-ни бере:

«Тиджаретте догърулыкътан айырылмагъан кишилер къыямет кунюнде Пейгъамберлернен берабер оладжакътыр». Догърулыкъ, мусульманлыкъта гъает эмиетли бир ахлякъ къайдесидир. Мусульмангъа ярашкъан шей, иш аятында догърулыкътан айырылмамакъ, инсанларны алдатмакътан узакъ турып, темиз ёлларнен къазанмакътыр.

Бир махсулатчынынъ вазифеси – яхшы ве ийлесиз махсулат чыкъармакъ. Ишчи ве мемуларнынъ вазифеси – озьлерине берильген вазифелерни экиксиз оларакъ япмакъ. Чалышкъан инсан «мени ич кимсе кормей» деп, вазифесини акъсатса – догърулыкътан айырылып, хакъсыз къазанч къазангъан ола. Бу исе динимизде кесен-кес ясакълана. Бойле арекет этмек инсанлар арасындаки бири-бирине олгъан ишанч дуйгъусыны ёкъ эте. Яхшы ахлякъ саиби олгъан инсан ишини догъру япар, кимсени алдатмаз, ийле къарыштырып айын-оюнлар япмаз. Узерине тюшкен вазифени япып, эм озюне, эм де этрафындакилерге файдалы олур.

АХЛЯКЪ ДЕНЪИШЕМИ

Бала дюньягъа тер-темиз олып келе. Эгер бала ана-баба тарафындан яхшы тербие этилип, гузель табиатларнен сюсленсе, гузель ахлякълы оларакъ етише. Эгер онъа яхшы тербие бермейип, рухуны ярамай табиатларнен толдурсалар, гузель ахлякъ ве яхшы арекетлер бекленмез.

Беденимизни раатсыз эткен хасталыкълар насыл этип иляджнен тедавийленсе, рухумызны да онда олгъан чиркин табиатларны ташлап, оларнынъ ерине яхшы табиатлар ерлештирип тедавийлемек мумкюн.

Севгили Пейгъамберимиз: *«Ахлякъынъызны гузеллештиринъ»*

из» деп буюрып, ярамай ахлякъны гузел ахлякъкъа чевирмеге мумкюн олгъаныны косътере.

Бир адамда юкъумлы бир хасталыкъ олса, онынънен отурып тургъанларгъа де кечмеси мумкюн. Ярамай ахлякълы инсанларнен аркъадашлыкъ эткенлер де оларнынъ арекетлеринден тесирленирлер ве яваш-яваш яхшы табиятларыны гъайып этип, ярамай ахлякълы олурлар. Бу себепнен, яхшы ахлякъ саиби олмакъ ве буны девам эттире бильмек ичюн гузель бир ахлякъ дерси алып, илимли ве яхшы ахлякълы инсанларнен аркъадашлыкъ этип, ярамай ахлякълы инсанлардан сакъынмакъ керекмиз.

Севгили Пейгъамберимиз:

- Яхшы адамларнен аркъадашлыкъ япмакъны, гузель къокулар сатылгъан бир тюкянда отурмагъа бенъзеткен. Тюкян саиби о адамгъа бир шей бермесе де, о ернинъ гузель къокуларындан файдаланыр.

- Ярамай адамларнен аркъадашлыкъ япмакъны да демирджи тюкянында отурмагъа бенъзеткен. О ерде отургъан адамгъа я бир атеш къыгъылчымы сычар я да ярамай къокусындан раатсыз олур. (Муслим)

Иште, бунынъ киби яхшы инсанларнен аркъадашлыкъ япкъангъа, яхшы инсанларнынъ гузель ахлякъы тесир эте, о да яхшы ахлякълы ола. Ярамай ахлякълы инсанларнен аркъадашлыкъ япкъанларгъа да оларнынъ ярамай арекетлери тесир эте ве яваш-яваш инсаннынъ яхшы ахлякъы бозула, ярамай ахлякълы ола.

Бизим вазифемиз аркъадаш сайлагъанда дикъкъатлы олмакъ, яхшы ве бильгили кишилернен дост олмакъ, оларнынъ сёз ве субетлеринден файдаланмакъ, ярамай инсанлардан узакъ турмакътан ибарет. Анджакъ, бизлер инсанларны ярамай арекетлерден къуртармакъ ичюн оларгъа якълашмакъ ёлларыны къыдырмалымыз ве яхшы ахлякъ саиби олмаларына ярдымджи олмалымыз.

ИСЛЯМ ДИНИНИНЪ АКЪЫЛГЪА ВЕ ИЛИМГЕ БЕРГЕН БУЮК КЪЫЙМЕТИ

Акъыл, Аллахнынъ инсанларгъа берген буюк бир ниметидир. Инсан яхшыны ве ярамайны бири-биринден акъыл васытасынен айыра. Акъыл – инсанны башкъа джанлылардан айыргъан энъ буюк хусусиет.

Динимизде мукеллеф олмакъ ичюн акъылы еринде олмакъ шарт. Иман ве ибадетлерде къыдырылгъан биринджи шарт акъыл. Акъылы

еринде олмагъанларнынъ диннинъ эмирлеринден месулиетли олмасы акъылнынъ Ислям дининдеки эмиетини косътере. Анджакъ, акъылнынъ керчек къыйметини булмасы ве инсан ичюн файдалы олмасы, оны яхшы къулланмагъа багълы. Акъылыны яхшы къулланмагъанлар, Къуран-ы Керимде тенбиеленелер. Акъыл энъ эмиетли бильги васыталарындан биридир.

Ислям дини акъылгъа олгъаны киби бильгиге де буюк бир къыймет бере, даима окъумагъны ве огренмекни эмир эте. Къуран-ы Керимнинъ ильк энген аетининъ «Окъу» эмиринен башлагъаны, бизге окъуманынъ эмиетини ачыкъ бир шекильде косътере. Илимге ве илим саиплерине берильген къыймет мевзусында Юдже Аллах шойле буюра:

«Де ки: Ич бильгенлернен бильмегенлер бир олурмы?»⁷⁹

Пейгъамбер Эфендимиз де илим огренмекнинъ мусульманлар ичюн эмиетли бир вазифе олгъаныны бильдирип, шойле буюра:

«Илим огренмек эркек ве къадын эр мусульмангъа фарздыр».⁸⁰

Динимизнинъ бу эмирлерине уйгун оларакъ баба деделеримиз илимге чокъ къыймет бергенлер, бильгили инсанларгъа да буюк сайгъы косътергенлер.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ахлякънынъ не олгъаныны анълатынъыз.
- 2) Ислямда ахлякъкъа берильген эмиетни анълатынъыз.
- 3) Иман ве ибадетнинъ яхшы ахлякълы олмадаки эмиетини анълатынъыз.
- 4) Пейгъамберимизнинъ ахлякъы насыл эди?
- 5) Шахыслар ичюн ахлякънынъ эмиетини анълатынъыз.
- 6) Ахлякънынъ иштеки аяткъа тесирини анълатынъыз.
- 7) Ахлякъ денъишеми, анълатынъыз.
- 8) Ислям дининде акъылгъа ве илимге берильген къыйметни анълатынъыз.

⁷⁹ Зумер суреси, 9.

⁸⁰ Мишкат-уль Месабих

ЭКИНДЖИ БОЛЮК

АХЛЯКЪЙ

ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

МЕВЗУЛАР

- Ислям дининде ахлякый вазифелер
- Аллахкъа, Пейгъамберге ве Къурангъа нисбетен вазифелеримиз .
- Озь шахсымызгъа нисбетен вазифелеримиз
- Беденимизге нисбетен вазифелеримиз.
- Рухумызгъа нисбетен вазифелеримиз
- Ашама ве ичмедеки ахлякъ къураллары
- Тильни тербие этмек ве тюзельтмек
- Башкъа азаларымызнынъ тербиеси ве тюзетилюви

АХЛЯКЪЙЙ ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

Ислям дининде ахлякъйй вазифелер беш къысымдыр:

1. Аллахкъа, Пейгъамберге ве Къурангъа нисбетен вазифелеримиз.
2. Озь шахсымызгъа нисбетен вазифелеримиз.
3. Къорантамызгъа нисбетен вазифелеримиз.
4. Ветан ве миллетимизге нисбетен вазифелеримиз.
5. Бутюн инсанларгъа нисбетен вазифелеримиз.

1. Аллахкъа, Пейгъамберге ве Къурангъа нисбетен вазифелеримиз

а. Аллахкъа нисбетен вазифелеримиз.

Бизни ёкътан бар эткен, мукеммель азаларнен донаткъан, дюньяда олгъан эр шейни бизим файдаланмамыз ичюн яраткъан Аллахтыр. Инсангъа берильген бу устюн хусусиетлер башкъа ич бир джанлыгъа берильмеген. Бу къадар яхшылыкъларгъа нисбетен япмамыз керек олгъан базы вазифелер бар.

Бу вазифелер:

- 1) Аллахнынъ бар олгъанына ве бир олгъанына инанмакъ.
- 2) Ибадет вазифелерини ерине кетирмек.
- 3) Эмирлерине коре арекет этип, ясакъларындан сакъынмакъ.
- 4) Аллах севгисини эр шейден устюн тутмакъ.
- 5) Онынъ адыны сайгъынен анъмакъ.
- 6) Берген ниметлерге шукюр этмек.

б. Пейгъамберге нисбетен вазифелеримиз

Аллах, Ислям динини теблигъ этмек вазифесини Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге берди. Севгили Пейгъамберимиз инсанлыкъларнынъ къуртулмасы ичюн чокъ тырышты. Бу ёлда пек чокъ къыйындыжлыкъларнен къаршылашты. Ислямнынъ ышыгъынен дюньяны айдынлатты. Инсанларгъа бахтли олмакънынъ ёлларыны косътерди. Бу себепнен пейгъамберимизге нисбетен шу вазифелерни ерине кетирмек керекмиз:

- 1) Онынъ энъ сонъ ве энъ буюк пейгъамбер олгъанына инанмакъ;
- 2) Оны пек севмек, адыны эшиткенде саялат кетирмек;
- 3) Онынъ косътерген ёлундан кетмек;
- 4) Онынъ гузель ахлякълардан нумюне алып яшамакъ.

Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра: «Эй, иман эткенлер! Аллахкъа итаат этинъ. Пейгъамберге ве сизден олгъан улулъэмирге (идареджилерге) де итаат этинъ. Эгер бир хусуста аңлашмазлыкъкъа тюшсенъиз - Аллахкъа ве ахыретке акъикъатен инансанъыз- оны Аллахкъа ве Ресульге алып барынъ (оларнынъ талиматына коре аль этинъ); бу, эм хайырлы, эм де нетидже нокъта-и назарындан даа гузель».⁸¹

(Ресулим!) Де ки: Эгер Аллахны севсенъиз, манъа уюнъыз ки, Аллах да сизни севсин ве гуняхларынынъ багъышласын. Аллах пек багъышлайдыкы ве мерхаметлидир.⁸²

в. Къурангъа нисбетен вазифелеримиз:

1) Къуран-ы Керимнинъ Аллах тарафындан пейгъамберимиз васытасынен бутюн инсанларгъа кельген сонъ китап олгъанына инанмакъ;

2) Оны къаиделерине коре гузель окъумакъ;

3) Манасыны аңламагъа тырышмакъ;

4) Къуранны окъугъанда ве динълегенде пек сайгъылы олмакъ;

5) Къураннынъ яп деп айткъаныны япмакъ, япма деп айткъанындан узакъ турмакъ.

Къуранда Аллах шойле буюра:

«Шубесиз ки, бу Къур'ан энъ догъру ёлгъа ириштирир, яхшы арекетлерде булунгъан му'минлерге, озълери ичюн буюк бир мукъфат олгъаныны мужделер».⁸³

«Кене де ки: Хакъ кельди; батыл йыкъылды. Затен, батыл йыкъылмагъа махкъумдир. Биз Къур'андан ойле бир шей эндирмектемиз ки, О, му'минлер ичюн шифа ве рахметтир; залымларнынъ исе ялынъыз зияныны арттырыр».⁸⁴

2. Озь шахсымызгъа нисбетен вазифелеримиз

Инсан беден ве рухтан ибарет бир варлыкътыр. Бу себептен озюмизге нисбетен вазифелер эки къысымгъа айырыла: беденимизге нисбетен вазифелеримиз ве рухумызгъа нисбетен вазифелеримиз.

81 Ниса суреси, 59.

82 Али Имран суреси, 31.

83 Исра суреси, 9.

84 Исра суреси, 81-82.

а. Беденимизге нисбетен вазифелеримиз.

1) Доғру бесленмек: Ашайджакъ ве ичеджеклеримизге дикъкъат этип, доғру ашамакъ керекмиз. Чюнки сағлам ве кучлю бир беденге саип ола бильмемиз бунъа бағлы. Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра: **«Эй инсанлар ! Дюнъяда темиз ве хелял олған шейлерден ашанъыз»**.⁸⁵

Пейғамбер Эфендимиз: *«Къуветли мумин къуветсиз муминден даа да хайырлы ве Аллах къатында даа да севимлидир»*⁸⁶ буюрып, мусульманнын кучлю ве къуветли олғаныны истей.

2) Сағлыгъымызны къорчаламакъ: Бизим вазифемиз эм беденимизни хасталыкълардан къорчаламакъ ве бунынъ ичюн элимизден кельгенини япмакъ, эм де хасталыкъкъа огърасакъ – тедавийленмек. Севгили Пейғамберимиз бу мевзуда шойле буюра:

«Эй Аллахнынъ къуллары! Тедавий олунъыз. Чюнки Аллах берген эр хасталыкънынъ иляджыны да яраткъан».⁸⁷

Ислям дини, беденимизге пек чокъ зарарлары олған алкогольли ичкилерни ве инсаннын башыны айландыргъан (наркотик киби) башкъа шейлерни де къулланмакъны ясакълай. Сағлыгъымызны теликеге тюшюреджек эр тюрлю арекеттен сакъынмамызны эмир эте.

Аллахнынъ инсанларгъа берген ниметлер ичинде энъ буюги сағлыкътыр. Инсаннын вазифеси – аяты боюнджа бу ниметни къорчаламагъа арекет этмек. Бир адамнын бедени сағлам олмаса онынъ аяты да бахтлы олмаз, ибадет вазифелерини де япып оламаз. Бунынъ ичюн баба-деделеримиз: *«Эр ишнинъ башы сағлыкътыр»* деп айткъанлар.

Сағлыгъымыз еринде олғанда къыйметини бильмек, хасталыкъларгъа къаршы да эр вакъыт элимизден кельгенини япмакъ керекмиз. Чюнки инсан чокъ вакъыт нимет элинде олғанда онынъ къыйметини бильмей. Не вакъыт о нимет элинден кетсе, сонъ онынъ къыйметини анълай. Пейғамбер Эфендимиз бу мевзуда шойле буюра:

«Эки нимет бар, ама инсанларнынъ чокъусы буларда алдангъандыр (яни бу эки ниметнинъ къыйметини бильмезлер). Бириси сағлыкъ, экинджиси де бош вакъыт».⁸⁸

85 Бакъара суреси, 168.

86 Муслим.

87 Джамиус Сагир

88 Бухари.

Эм дюнья, эм де ахырет бахтиярлыгыны къазанмамыз, сагълыкълы олмамызгъа багълы. Бу себепнен динимиз сагълыкъ мевзу-сына пек буюк эмиет бере. Хасталангъанымыз вакъытта да тедавийленмекни эмир эте.

Етерли дереджеде ашамакъ, темизликке дикъкъат этмек ве файдалы ишлер япып беденимизни къуветлендирмек керекмиз. Пейгъамберимизнинъ: *«Къуветли мумин, къуветсиз муминден даа да хайырлы ве Аллах къатында даа да севимлидир»*⁸⁹ сёзлерини унутмамакъ керекмиз.

Къарардан зияде болдурмакъ, юкъусызлыкъ, авасызлыкъ, ички къуллазмакъ, авасы кирли олгъан ерлерде олмакъ, зарарлы шейлер ашамакъ, зарарлы сувлар ичмек киби сагълыгъымызгъа зарар берген шейлерден сакъынмакъ керек ве юкъумлы хасталыкълар олгъан ерлерден узақ турмамыз керек. Керек олса хасталыкъарнынъ огюни алмакъ ичюн докторларнен корюшип, хусусан балаларымызнынъ ашламаларыны (прививкаларыны) вакътында яптырмакъ керек.

Пейгъамберимиз: *«Арсландан къачкъан киби джужзамлыдан къач»*⁹⁰ буюрып, юкъумлы хасталыкъкъа огърагъан кимселерден узақ турмамызны эмир эте.

Бир башкъа хадис-и шерифте де: *«Бир ерде юкъумлу хасталыкъ пейда олгъаныны зшиткенинъиз вакъыт о ерге кирменъиз. Олгъанынъиз ерде юкъумлу бир хасталыкъ пейда олса, о ерден де чыкъманъыз»*⁹¹ деп буюрып, юкъумлы хасталыкъларгъа огърамамакъ ичюн элимизден кельгенини япмамызны истеген.

Пейгъамберимизнинъ *«Аллах Таала яраткъан эр хасталыкънынъ иляджыны да яраткъан, тедавий олунъыз»*⁹² манасындаки сёзлери, бир де бир хасталыкъкъа огърагъанымыз такъдирде, эр тюрлю имкянларны къулланып, тедавий олмагъа тырышмакънынъ да динимизнинъ эмири олгъаныны косьтере.

Пейгъамбер Эфендимизнинъ озю де тедавийленген ве хасталарнынъ яхшы олмасы ичюн о куннинъ шартларында базы мадделернинъ тедавий макъсадынен къулланылмасыны тевсие эткен.

Ислям динининъ тедавийленмеге берген буюк эмиети себебинен Ислям дюнясында пек чокъ тыб алимлери етишди. Ибн-и Сина ве Эбу Бекир Рази киби алимлернинъ тыб саасында язгъан эсерлери Европа-

89 Муслим.

90 Бухари, Тыб

91 Бухари.

92 Джамииус Сагир

да юз йыллар девамында окъуп келинмекте.

Тедавийленмек – тебеккюль инамына терс дегиль. Аксине, керчек тебеккюль, хасталангъан адамнынъ элинден кельген эр тюрю тедавий чарелерине мураджат эткен сонъ, Аллахан шифа истемесидир. Ёкъса тедавий чарелерини къыдырмайып «Аллахкъа тебеккюль эт-тим» демек эм догъру дегиль, эм де Ислямнынъ тебеккюль инамыны да янълыш анъламакътыр. Бу, тарлагъа урлукъ сепмейип берекет беклемеге бенъзер, бойле бир тюшюндженинъ тебеккюльнен ич бир алякъасы ёкъ.

Дюньяда эр шей бир себепке багълана. Биз энъ эвель себеплерге сарыладжакъмыз, сонъра нетидже беклейджекмиз. Иляджны тапып къулламакъ – себепке сарылмакъ демек, хасталыкънынъ яхшы олмасы да бунъа багълы.

Вакъты кельгенде урлукъны тарлагъа сепмек себеп, махсулыны топламакъ бунынъ нетиджесидир.

3) Темизликке дикъкъат этмек: Беденимизге нисбетен вазифелеримизден бир данеси де темизликтир. Мусульманнынъ бедени, урбасы ве этрафы темиз олмакъ керек. Сагълыгъымызны къорчаламакъ ичюн темизликнинъ пек буюк тесири бар. Пейгъамберимиз:

«Темизлик иманнынъ ярысыдыр»⁹³ буюрып, динимизнинъ темизликке берген эмиетини косътере.

Севгили Пейгъамберимиз тиш темизлигине де буюк эмиет берген, бизге де тишлеримизнинъ темизленмесини тевсие этип, шойле буюргъан:

«Сизге не олды да тишлеринъиз сараргъан алда яныма келесинъиз? Мисвакъ къулланынъыз».⁹⁴

Темизлик хусусында бир башкъа хадис-и шерифте Пейгъамберимиз шойле буюргъан: «Беш шей бардыр ки, булар инсаннынъ фытра-тындан (яни инсан буларны япмакъ керек): суннет олмакъ, аврет ерини траш этмек, тырнакъларны кесмек, къолтукъларнынъ астыны траш этмек ве мыйыкъларны къыскартмакъ».⁹⁵

б. Рухумызгъа нисбетен вазифелеримиз.

Рухумызгъа нисбетен вазифелеримиз шулар:

93 Муслим.

94 Бейхаки.

95 Бухари.

1) Рухумызны асылы олмагъан, уйдурма ве янълыш инамлардан темизлемек.

2) Догъру ве сагълам инамлар ерлештирмек.

3) Догъру ве айдалы билъгилернен донатмакъ.

4) Ярамай тюшюндже ве чиркин табиятлардан темизлемек.

5) Яхшы тюшюндже ве гузель табиятларнен сюслемек.

Рухумызны шу ярамай табиятлардан темизлемек керек.

Душманлыкъ, ачувланув, кунъджюлик, яланджылыкъ, сёзюнде турмамакъ, эки юзлюлик, утанмазлыкъ, сайгъысызлыкъ, тербиесизлик, мерхаметсизлик, къоркъакълыкъ, тембеллик, къызгъанчлыкъ, ошек япмакъ, ботен сёз айтмакъ, сёгюнмек, буюклик, зулум ве хакъсызлыкъ, эманетке хиянет, сабырсызлыкъ, къабалыкъ ве джан агъыртмакъ, къатты юрекли олмакъ...

Рухумызны шу гузель табиятларнен сюслемек керекмиз.

Достлукъ, мерхамет, догърулыкъ, джумертлик, джесюрлик, иш-кирлик, сабыр, утанма, буюклерге сайгъы, инсан севгиси, сёзюнде турмакъ, назиклик, юмшакълыкъ, адалет, тербие ве эдеп, багъышлайыджи олмакъ, алчакъ гонъюлли олмакъ, ачувыны енъмек, тилине дикъкъат этмек, инсанларны ве бутюн джанлыларны аджымакъ.

АШАМА ВЕ ИЧМЕДЕ АХЛЯКЪ КЪУРАЛЛАРЫ

1. Ашайджакъ ве ичеджеклеримиз хелял олмакъ керек.

Аллах Къуран-ы Керимде шойле буюрды: **«Эй, иман эткенлер! Сизге берген рызкъларымыздан темиз (хелял) олгъанларындан ашанъыз, эгер сиз тек Аллахкъа къуллукъ этсенъиз, Онъа шукюр этинъиз».**⁹⁶

2. Аштан эвель ве сонъ эллерни ювмакъ.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: *«Ашнынъ берекети, аштан эвель ве аштан сонъ эллерни ювмада».*

⁹⁷

3. Ашамагъа башлагъанда «Бисмиллях», тойгъандан сонъра да «Эльхамдулиллях» демек.

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: *«Сизден бириси аш ашамагъа башлагъанда «Бисмиллях» десин. Эгер «Бисмиллях» демеge унуткъан олса, акъ-*

⁹⁶ Бакъара суреси, 172.

⁹⁷ Тирмизи.

лына кельгенде, «Бисмилляхи эввелеху ва ахираху» десин».⁹⁸

4. Ашны ашагъанда озъ огюнден ашамакъ ве сагъ элинен ашамакъ.

Пейгъамберимиз шойле буюрды: «Бисмиллях» де, сагъ эпинънен аша ве огюнде олгъан шейлерден аша».⁹⁹

5. Локъманы агъызымызгъа сыгъаджакъ дереджеде алмакъ ве яхшы чийнегенден сонъ ютмакъ.

6. Локъма агъызда олгъанда лаф этмемек.

7. Бир парчаны даа ютмайып обирини алмамакъ.

8. Ашны сувутмакъ ичюн ашнынъ ичине уфлемемек.

9. Сув ичкенде бардакънынъ ичине нефес къайтармамакъ.

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: «Биринъиз сув ичкенде, сувгъа уфлемесин...»¹⁰⁰

10. Сувны бир ютумда ичмемек.

Пейгъамберимиз шойле буюра: «Сувны деве киби бир ютумда ичменъиз, эки я да уч ютумнен ичинъиз. Ичмеден эвель «Бисмиллях», ичкенден сонъ «Эльхамдулиллях» деп айтынъыз».¹⁰¹

11. Башкъаларыны игрендиреджек сёз ве арекетлер япмамакъ.

12. Ашны исраф этмемек, табакъкъа ашап оладжагъы къадар аш къоймакъ ве къойгъан ашыны битирмек;

Къуранда Аллах шойле буюра:

«... Ашанъыз, ичинъиз, факъат исраф этменъиз; чюнки, Аллах исраф эткенлерни севмез».¹⁰²

13. Джемаат алында ашагъанда эр кес ашап тоймадан софрандан турмамакъ.

14. Ашны ашамагъа буюклерден сонъ башламакъ.

15. Аякъта ашамамакъ.

ТИЛЬНИ ТЕРБИЕ ЭТМЕК ВЕ ТЮЗЕЛЪТМЕК

Озюмизге нисбетен вазифелеримизден бир данеси де тилимизнинъ тербие этильмесидир. Агъымыздан ичериге кирген шейлерге

98 Эбу Давуд.

99 Бухари.

100 Бухари.

101 Тирмизи.

102 Араф суреси, 31.

диккъат этеджегимиз киби, агъзымыздан чыкъкъан сёзлерге де диккъат этмек керекмиз. Ислям дини бизге лаф этмекнинъ ве сёз айтмакънынъ эдебини огреткен.

1. Лаф эткенде шу къуралларгъа уймакъ керекмиз:

а. Айтаджакъ сёзининъ нетиджесини тюшюнип, онъа коре лаф этмек.

б. Дюнья ве ахыретте файдасы олмайджакъ сёзлер сёйлемемек.

в. Сёзлеринен ич кимсенинъ джаныны агъыртмамакъ, лаф эткенде башкъасынынъ сёзюни кесмемек.

г. Инсанларнынъ дереджелерине коре лаф этмек.

д. Бир инсанны макътагъанда сынъырны кечмемек.

е. Чокъ ве бош лаф лаф этмемек.

ж. Лаф эткенде агъзыны къыйшатмайып лаф этмек, озюни эр шейни бильген адам киби косьтермемек.

з. Башкъаларынынъ сёзлеринде эксиклик къыдырмамакъ.

и. Тилини ярамай сёзлерге алыштырмамакъ, ялан сёйлемектен, ялан ерге емин этмектен, башкъалары акъкъында лаф этмектен, лаф ташымакътан сакъынмакъ.

Башкъаларыны кучюмсемемек, кимсеге ярамай ад такъмамакъ.

к. Бириси бир сыр сёйлегенде о сырны башкъаларына айтмамакъ.

Пейгъамберимизден: «Къуртулыш ёлу недир?», - деп сорагъангъа шу джевапны берди: *«Тилинъни къорчала»*.¹⁰³

Сахабелерден бириси Пейгъамберимизден: «Озюм ичюн къоркъмам керек олгъан энъ къоркъунчлы шей недир?»- деп сорады. Севгили Пейгъамберимиз мубарек тилини элинен тутып: *«Иште, будыр»*, - буюрды.¹⁰⁴

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бир хадис-и шерифинде шойле буюрды: *«Аллахкъа ве ахырет кунюне инангъан адам я хайырлы сёз айтсын, я да суссун – лаф этмесин»*.¹⁰⁵

Башкъа бир хадисте Пейгъамберимиз: *«Ким, эки ченъе арасында олгъанны ве эки аякъ арасында олгъанны къорчалайджагъына манъа сёз берсе, мен де онынъ дженнетке киреджегине сёз берирум»*, - деп айта.¹⁰⁶

103 Тирмизи.

104 Тирмизи.

105 Бухари.

106 Бухари.

Корюльгени киби, тилимизге ве айтаджагъымыз сёзлерге дикъ-къат этмек пек эмиетли бир ахлякъ ольчюсидир.

БАШКЪА АЗАЛАРЫМЫЗНЫ ТЕРБИЕ ЭТМЕК ВЕ ТЮЗЕЛЪТМЕК

Тилимиз тышында башкъа азаларымызны да тербие этип, арет-кетлеримизни тюзельтмек, азаларымызны ахлякъ ольчюлерине коре къулланмакъ озюмизге нисбетен олгъан вазифелеримизден.

Бу вазифелер къыскадан шулардан ибарет:

1. Эллерни ве аякъларны харамдан, башкъаларына зарар берген ишлерден узакъ тутмакъ;
2. Озюне аит олмагъан бир шейге ярамай козьнен бакъмамакъ, башкъаларынынъ эксикликлерини корьмеге тырышмакъ, козюнен кимсени раатсыз этмек;
3. Къулакъларынен ялан, ошек, дюнья ве ахыретке файдасы олмайджакъ сёзлерни динълемек;
4. Ич кимсенинъ малына, джанына, намусына теджавуз этмек (эль узатмамакъ).

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Динимиз исрафны ясакълай

Хелял ве динимизнинъ изин берген ёллардан къазанмакъны эмир эткен Ислям, чалышып къазангъанларымызны исраф этмекни ве керексиз ерге масраф этмекни ясакълай. Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра:

«Ашанъыз, ичинъыз, ама исраф этменъиз. Чюнки, Аллах исраф эткенлерни севмез». (Араф суреси, 31)

Исрафнынъ харам олгъаныны ачыкъ-айдын бильдирген бу аетнинъ сонъундаки «Чюнки, Аллах исраф эткенлерни севмез» джумлеси мусульманлар ичюн гъает эмиетли бир тембиедир. Эльбетте, ич бир мусульман Аллахнынъ севмеген кимселерден олмагъа истемез.

Динимиз, къызгъанчлыкътан да сакъынмамызны истей ве даима эсаплы олмамызны, яшайышымызда орта ве догъру бир ёл тутмамызны эмир эте.

Къуръан-ы Керимде Аллахнынъ рахметини къазангъан яхшы къулларнынъ яшайыш шекили бу ёлдан кеткенлернинъ олгъаны шой-

ле бильдириле:

«Олар ки, (малларыны) масраф эткенлери вакъыт не исраф этерлер, не де къызгъанчлыкъ япарлар, экиси арасында орта бир ёл тутарлар».(Фуркъан, 67)

Корюне ки, динимиз бизге эм насыл къазанаджагъымызны, эм де насыл масраф этеджегимизни огрете. Бизим вазифемиз Юдже Раб-бимизнинъ эмирлерине, Севгили Пейгъамберимизнинъ тевсиелерине уйгъун оларакъ ашырылыкъкъа кетмейип, эсаплы ве мусавий бир ше-кильде аятымызны дюзгюнлемектен ибарет.

Къазангъаныны тѣкюн-сачын эткен, къазангъанынен масраф эт-кенининъ эсбыны бильмеген, къазангъанындан даа чокъ масраф яп-къан инсан, истеген аят севиесине етишмез ве бойле бир къорантада сеадет олмаз. Малымызны, парамызны озъ ихтияджларымыз ве дже-миетнинъ файдасы ичюн къулланмамыз керек.

Бир къоранта ичюн вазиет бойле олгъаны киби, миллет ичюн де айныдыр. Исраф – миллетлернинъ юкселювине маниядыр, джемиет ве азаларыны фукъареликке алып барыр ве эмеклерининъ бошкъа кетмесине себеп олур.

Ветанымызда темель ашымыз олгъан отъмекке нисбетен сайгъы-сызлыкъ япмакъ ве оны чѣплюкке атып исраф этмек пек буюк деред-жеде олгъаны эр биримизни тюшюнджеге далдыра. Аслында чѣплюкке атылгъан тек отъмек дегиль. Чѣплюкке атылгъан ишчининъ алын тери, богъдайны отъмек алына кетирмек ичюн чалышкъанларнынъ эмеги ве оны сатып алгъаннынъ парасы.

Пейгъамбер Эфендимиз отъмекке урьмет косътерильмесини эмир эте.

Отъмекни чѣплюкке атмакънен эм Пейгъамберимизнинъ тевсие-сине уймагъан, эм де отъмекке урьметсизликъ япкъан олурмыз.

Табакъкъа ашамагъа истегенинъден чокъ аш къойып битирмемек, ихтиядж олмадан чыракъны якъмакъ, чешмеден сувны бошуна акъ-ытмакъ исрафтыр. Ич кимсенинъ буларны эсапсыз къулланып исраф этмеге хакъкъы ёкъ.

Вакъытны бошкъа кечирмек де - исраф. Озюнден варлыкълы кимселер киби олмагъа истеп, уджуз эшясыны атып пааллысындан алмакъ, эр кунъ денъишкен модадан артта къалмайым деп борджгъа кирмек де - исраф. Булар динимизнинъ икътисатлы яшамакъ ичюн бельгилеген къаиделерине терс тюшкен, ичтимай мусавийликни боз-гъан ве экономиканы батыргъан арекетлер.

Юксельген миллетлер - турмадан чалышкъан ве чалышып къа-

зангъаныны ерли еринде масраф этмеге бильген, исрафтан къачкъан миллетлердир.

Имкъялларымызны, вакътымызны, къазанчымызны, ер асты ве ер устю зенгинликлеримизни икътисатлы бир шекильде къулланмалы, саип олгъанымыз ниметлернинъ къыйметини яхшы бильмели, исрафтан, тѣкюн-сачын япмакътан сакъынмалымыз. Бойле япсакъ миллет оларакъ юксельген девлетлернинъ севиесине етише билирмиз.

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Икъти-сатлы олгъан - фукъаре олмаз» (Кешфуль Хафа, дж. 2, с. 189) буюрып, бизге аятымызда риает этмемиз керек олгъан эмиетли бир къайдени огрете. Исрафнынъ зарарыны ялынъыз дюнья аятымызда кореджек-миз деп тюшюнмейик.

Омрюни ве зенгинлигини яхшы ёлда къулланмагъанлардан Къыя-мет кунюнде буларнынъ эсабы сораладжакъ.

Пейгъамберимиз шойле буюра: *«Къыямет кунюнде инсан, дѣрт шейден эсапкъа чекильмеден Аллахнынъ узурындан кетмез:*

1. *Омрюни къаерде кечиргенинден;*
2. *Ильминен насыл амель эткенинден;*
3. *Малыны къаерден къазанып, къаерге масраф эткенинден;*
4. *Беденини къаерде ипраткъанындан».* (Тирмизи)

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ахлякъий вазифелер къач къысымдан ибарет?
- 2) Аплахкъа, Пейгъамберге ве Куръангъа нисбетен вазифелери-миз нелер?
- 3) Озь шахсымызгъа нисбетен вазифелеримиз нелер?
- 4) Беденимизге нисбетен вазифелеримиз нелер?
- 5) Рухумызгъа нисбетен вазифелеримиз нелер?
- 6) Яхшы ве ярамай табиатлар нелер олгъаныны сайынъыз.
- 7) Ашама ве ичмеде ахлякъ ольчулерини сайынъыз.
- 8) Лаф эткенде уймамыз керек олгъан ахлякъ ольчулери не-лер?
- 9) Башкъа азаларымызны насыл тюзелътмек керекмиз?

УЧЮНДЖИ БОЛЮК

КЪОРАНТАМЫЗГЪА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

МЕВЗУЛАР

- Ислям дининде къорантанынъ эмиети
- Къоранта азаларынынъ бир-бирине нисбетен вазифелери
- Къадын-къоджанынъ бир-бирине нисбетен вазифелери
- Ана ве бабанынъ балаларына нисбетен вазифелери
- Балаларынынъ ана ве бабаларына нисбетен вазифелери
- Анасына къаршы кельген бир генчининъ сонъ нефесинде иманыны джоймакъ къоркъусынен къаршылашмасы
- Къардашларнынъ бир-бирлерине нисбетен вазифелери
- Акъраба-сойларымызгъа нисбетен вазифелеримиз
- Къомшуларгъа нисбетен вазифелеримиз
- Мусульман къомшусыны бойле тюшюнмели

ИСЛЯМ ДИНИНДЕ КЪОРАНТАНЫНЪ ЭМИЕТИ

Къадын-къоджа, ана-баба ве балалардан тешкиль олгъан энъ кучюк инсан джемиетине къоранта деп айтыла.

Къоранталарнынъ бирлешмелери нетиджесинде миллет мейдангъа келе. Бир миллет ичюн къорантанынъ эмиети пек буюк. Чюнки миллетнинъ темели – къоранта. Къоранталар бахтлы ве мабет олсалар миллет де кучюкю ве къуветли ола.

Къоранта – бир миллетни миллет якъан миллий ве маневий шейлер, урф-адетлер огренильген бир мектептир. Аллахкъа, ветангъа ве миллетке нисбетен борджлу олгъанымыз вазифелер башта бу ерде огрениле. Кучюклер къорантада буюклернинъ арекетлерини корип такълит эте, даима бу арекетлер оларнынъ рухунда яхшы этип ерлеше ве алышкъанлыкъ алына келе. Бойлеликнен, баланынъ ахлякый корюниши ортагъа чыкъа.

Инсанларнынъ арекетлерини бир фотоаппарат киби алгъан баланынъ темиз рухунда яхшы чизгилерни корьмек ичюн, къоранта азалары эр вакъыт гузель арекетлер япмалары керек. Бу себепнен, къоранта азаларынынъ бир-бирлерине нисбетен ахлякый вазифелерини ве месулиетлерини ерине кетирмеси пек эмиетли. Къорантанынъ бахты ве миллетнинъ келеджеги бунъа багълы.

Къорантанынъ темели къадын ве къоджадыр. Къоранта эвеля буларнен къурула. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюра:

«Дикъкъат этинъиз, сизинъ къадынларынынъ узеринде, къадынларынынъ да сизинъ узеринъизде хакълары бар...» (Тирмизи)

КЪАДЫН ВЕ КЪОДЖАНЫНЪ БИРИ-БИРИНЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюрды: *«Дюнъяда манъа эки шей севдирильди: къадын, гузель къокъу, намаз да козюмнинъ нуру къылынды»*.¹⁰⁷

1. Эр шейден эвеля къадыннен къоджа арасында озъара севги олмакъ керек. Къуранда Аллах шойле буюра: **«...Оларнен**

(къадынларнен) яхшы кечининъиз...»¹⁰⁸

2. Эр киши къорантасынынъ ашайджакъ, ичеджек ве башкъа ихтияджларыны ерине кетирмек ичюн чалышмалы, къазанчы хелял олмалы;

3. Эр киши къорантасынынъ диний ве ахлякъий вазифелерини беджермесинде ярдымджы олмалы, бильмегенлерини огретмеге тырышмалы.

*«Эпинъиз чобансынъыз; эпинъиз бакъкъан сюрюнъизден месулиетли оладжакъсынъыз. Девлет реиси де бир чобан ве сюрюсинден месулиетли. Эр киши къорантасынынъ чобаны ве сюрюсинден месулиетли. Къадын - къоджасынынъ эвининъ чобаны ве сюрюсинден месулиетли. Хызметчи - эфендисининъ малынынъ чобаны; о да сюрюсинден месулиетли. Нетидже оларакъ эпинъиз чобансынъыз ве бакъкъанынъыз сюрюден месулиетли оладжакъсынъыз».*¹⁰⁹

4. Эр киши къадынына нисбетен назик ве юмшакъ муамеледе олмалы, къаба ве джан агъыртыджы олмамалы,

Бу мевзуда Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюра: *«Муминлернинъ иман джеэтинден энъ мукеммель олгъанлары, ахлякъы энъ гузель олгъанлар. Сизинъ энъ хайырпынъыз къадынларгъа нисбетен энъ яхшы муамеледе олгъанларынъыз».*¹¹⁰

5. Къадын къоджасына севги ве урьметнен багъланмалы, эв идаресинде ве балаларынынъ тербиесинде къоджасына ярдымджы олмалы;

6. Къадын икътисатлы олмалы, къоджасынынъ къазангъанларыны исраф этмемели ве эвине саип чыкъмалы;

7. Кадын эвине, ювасына багълы олмалы, намусыны дикъкъатнен къорчаламалы;

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- буюра ки:

«Къадын беш вакъыт намазыны къылып, Рамазан оразасыны

¹⁰⁸ Ниса суреси, 19.

¹⁰⁹ Бухари.

¹¹⁰ Тирмизи.

тутып, намусыны къорчаласа ве къоджасына итаат этсе, онъа: «Дженнетнинъ къайсы къапысындан истесенъ о къапыдан кир», - деп айтылыр». ¹¹¹

«Бир къадын, къоджасы ондан разы олгъаны алда ольсе, дженнетке кирер». ¹¹²

АНА ВЕ БАБАНЫНЪ БАЛАЛАРЫНА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИ

Бала – къоранта ювасынынъ сюсю ве бахтиярлыкъ менбаасы, ана ве бабагъа Аллахнынъ бир эманетидир. Ана ве баба балаларынынъ тербиесинен эм Аллахкъа, эм де джемиетке нисбетен месуль. Ана ве бабанынъ балаларына нисбетен вазифелери шулар:

1. Баласына гузель бир ад къоймакъ.

Пейгъамберимиз шойле буюра: «Къыямет куню озь адларынынъизнен ве балаларынынъизнынъ адларынен чагъырыладжакъсынъыз. Ойле исе балаларынынъизгъа гузель адлар къоюнъыз». ¹¹³

2. Балаларына харам локъма ашатмамакъ

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Бир кимсенинъ масраф эткен параларынынъ энъ хайырлысы, къоранта-сынынъ ихтияджларына масраф эткен парадыр...» ¹¹⁴

«Бир инсаннынъ бакъмасы борджлу олгъан къоранта азаларыны ихмал этмеси, гунях оларакъ онъа етер» ¹¹⁵, - деп тембиелей.

3. Балаларыны сагълам оларакъ тербиелеп осьтюремек.

Балаларынынъ беден ве рух сагълыгъыны къорчаламакъ;

4. Баланы яхшы тербие этмек, онъа ахлякъ джеэтинден гузель бир орьнек олмакъ.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Ич бир баба баласына гузель тербиеден даа да буюк бир бахшыш бермеди» ¹¹⁶, -

111 250 Хадис, с. 186

112 Тирмизи.

113 Эбу Давуд.

114 Муслим.

115 Эбу Давуд.

116 Тирмизи.

деп буюраракъ, бала тербиесининъ эмиетине ишарет эте.

5. Балаларына намазны ве башкъа диний ве ахлякый вази-фелерни огретмек.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: *«Бала еди яшына кельгенде онъа намаз къылмасыны сёйленъиз. Эгер он яшына кельгенде аля даа намаз къылмаса, оны азджыкъ дже-заландырынъыз. Ве бу яшита оларнынъ ятакъларыны айырынъыз»*.¹¹⁷

6. Баланы окъутмакъ, яшайышы ичюн бир зенат саиби яп-макъ.

Хазрети Али (р.а.) шойле дей: «Балаларынъызны яшадыгъынъыз вакъыттан башкъа бир вакъыт ичюн етиштиринъиз. Чюнки олар, синъ вакътынъыздан башкъа бир вакъыт ичюн яратылгъанлар».

7. Балаларыны севмек, оларнен меракъланмакъ.

Чюнки балаларнынъ ашамакъ, ичмек къадар севгиге де ихтияд-жлары бар.

Пейгъамбер Эфендимиз(с.а.в) балаларны пек севе ве оларнен меракълана эди.

8. Балаларны севгенде, эдие бергенде оларны айырмамакъ, эр кеске бир ве адалетли олмакъ.

Бу мевзуда Пейгъамберимиз шойле буюрды: *«Аллахтан къор-къунъыз ве балаларынъызгъа нисбетен адалетли олунъыз»*.¹¹⁸

9. Эвленмек вакъты кельгенде балаларыны эвлендирмек.

БАЛАЛАРНЫНЪ АНА ВЕ БАБАЛАРЫНА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИ

Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра:

«Раббинъ, ялынъыз онъа къуллукъ этменъизни, ана-бабанъызгъа да яхшы мунасебетте олманъызны кесен-кес бир шекильде эмир этти. Олардан бири я да эр экиси сенинъ янынъда къартайсалар, оларгъа «Уф!» биле деме; оларны азарлама; эки-

¹¹⁷ Эбу Давуд.

¹¹⁸ Бухари.

сине де гузель сёз сёйле. Оларгъа мерхамет этерек, алчакъгонъ-юллиликнен узерлерине къанат кер ве «Раббим! Кучюклигимде олар мени насыл етиштирген олсалар, шимди сен оларгъа (ойле) рахмет эйле!»- деп дуа эт».¹¹⁹

1. Ана ве бабагъа яхшылыкъ япмакъ.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- буюрды ки: *«Аллахнынъ разылыгъы ана-бабанынъ разылыгъынен, Аллахнынъ ачувланмасы да ана-бабанынъ ачувланмасынендир»*.¹²⁰

Бир башкъа хадисте Пейгъамберимиз: *«Ич бир эвлят бабасынынъ хакъкъыны одеп оламаз. Эгер бабасы къул олса ве бабасыны къуллукътан азат этсе, о вакъытта бабасынынъ хакъкъыны одеген олур»*.¹²¹

2. Яшайышлары къыйын олса оларгъа ярдым этмек, оларны мухтадж вазияте ташламамакъ.

Пейгъамберимиз шойле буюрды: *«Дженнет аналарнынъ аякълары астындадыр»*.

3. Ана ве бабаны лаф ве арекетлернен ич бир шекильде ын-джытламамакъ, «уф» биле демемек.

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюрды: *«Бурну ерде сюрюнсин, бурну ерде сюрюнсин, бурну ерде сюрюнсин»*. Ондан сорайлар:

- Кимнинъ бурну сюрюнсин, я Ресулюллах?

Пейгъамберимиз:

- *Ана-бабасы къартланып да я да экисинден бириси къартланып да, оларнынъ разылыгъыны къазанамайып Дженнетке киремеген адамнынъ»*¹²², - деп буюрды.

4. Ана ве бабаларына нисбетен кулер юзлю, татлы сёзлю олмакъ, юзлерине серт ве ачувнен бакъмамакъ.

Пейгъамберимиз шойле буюрды: *«Аллах къатында энъ севимли амель, вакътында къылынган намаз ве ана-бабагъа яхшы мунасе-*

119 Исра суреси, 23-24.

120 Тирмизи.

121 Муслим.

122 Муслим.

*бетте олмакъ».*¹²³

5. Чагъыргъанлары вакъыт аман кельмек.

6. Ана ве бабаларнынъ эмирлерини динълемек ве япмакъ (эгер бу эмирлерде динимизге терс кельген бир шей олмаса).

7. Эр иште оларны разы этмек

Пейгъамберимиз шойле буюрды:

«- Гуняхларнынъ энъ буюги ана-бабаны сёгмектир.

Пейгъамберимизден сораилар:

- Бир киши ана-бабасыны сёгерми?

Пейгъамберимиз деди ки:

*- Эльбет, эгер бириси бирисининъ бабасыны сёгсе, о да онынъ бабасыны сёгер, ве бириси бирисининъ анасыны сёгсе, о да онынъ анасыны сёгер».*¹²⁴

8. Янларында юксек сеснен лаф этмек.

9. Ана-баба хызметке мухтадж олсалар, оларгъа хызмет этмек ве буны севе-севе япмакъ.

10. Ёлда кеткенде оглерине кечмек.

11. Олардан разылыкъ алмайып бир ерге кетмек.

12. Ольгенлери вакъыт оларны рахметнен анъмакъ, дуа этмек, оларнынъ рухлары ичюн хайыр япмакъ, васиетлерини ери-не кетирмек, ана ве бабанынъ достларына яхшылыкъ япмакъ, ана ве бабагъа ярамай лаф сёйленмесине себепчи олмамакъ.

Ана-баба хакълары мевзусында Пейгъамбер Эфендимиз -сал-лаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

*«Аллахнынъ къыямет кунюнде юзлерине бакъмайджакъ кимселерден бириси де - анасына, бабасына къаршы кельгенлердир».*¹²⁵

*«Аллах бутюн гуняхлардан тилегенининъ (джезасыны) къыямет кунюне къалдырыр, ялынъыз ана-бабагъа къаршы кельгеннинъ джезасыны Аллах, саибине ольмеден звель береджек».*¹²⁶

¹²³ Бухари.

¹²⁴ Муслим.

¹²⁵ Эт-Тергъиб вет-Терхиб, дж.3, с.327

¹²⁶ Сечме Хадислер, с.58

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Анасына кършы кельген бир генчинъ сонъ нефесинде иманыны гъайып этмек къркъусынен кършылашмасы...

Абдуллах б. Эби Эвфа шойле аңлата:

Пейгъамберимизниң янында олгъанымыз бир вакъытта Пейгъамберимизге -саллаллаху алейхи ве селлем- бириси келип:

- Я Ресулюллах, олюм тѣшегинде яткъан бир генч бар, онъа «Ля иляхе илляллах айт», деп айткъанымыз вакъыт (бир тюрлю) буны сѣйлеп оламай, - деди.

Пейгъамберимиз: - Намаз кылар эдими?- деп сорады.

Адам: - Эльбет (кыларды), - деп айтты.

Буның узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- еринден турды. Биз де онынънен турдыкъ. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- генчинъ янына кирди ве онъа:

- «Ля иляхе илляллах» де, -деп буюрды.

Генч: - (Буны) айтып оламайым, - деди.

Пейгъамберимиз: - Не ичюн (айтып оламайсынъ)?- деп сорады.

Кельген адам: - Анасына кършы чыкъа эди, - деп айтты.

Пейгъамберимиз:

- Анасы сагъмы?- деп сорады.

О ердекилер:

- Эльбет, сагъ, - дедилер.

Пейгъамберимиз:

- Чагъырынъыз, (бу ерге) кельсин, - буюрды.

Олар да къадынны чагъыралар. Къадын келе.

Пейгъамберимиз къадынга:

- Бу (хаста) сенинъ огълунъмы?- деп сорады.

Къадын:

- Эльбет (огълум), - деп айтты.

Пейгъамберимиз къадынга:

- Бакъ, бу ерде буюк бир атеш азырланса ве: «Огълунъа шефаат этсенъ, оны бу атеште якъмайджакъмыз. Лякин шефаат этмесеъ, бу атеште якъармыз», - деп айтсалар не япарсынъ? Шефаат этер эдинъми?- деп сорады.

Къадын:

- Онынъ шефаатчысы мен олур эдим, -деп айтты.

Пейгъамберимиз:

- О алда (санъа кършы олгъан бу огълунъны джехеннем ате-

шинден кърчаламакъ ичюн хакъкъынъны хелял этип) ондан разы олгъанынъа Аллахны ве мени шаат косьтер, - деп буюрды.

Къадын:

- Аллахым! Сени ве Пейгъамберинъни шаат косьтерем. Огълумдан разы олдым (хакъкъымны онъа хелял эттим), - деп айтты.

Бунынъ узерине Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- хаста генчке:

- «Ля иляхе илляллаху вахдеху ля шерике лех ве эшхеду энне Мухаммеден абдуху ве Ресулюх» айт, - деп буюрды. Хаста аман шеадет кетирди. Бунынъ узерине Пейгъамберимиз:

- Аллахкъа хамд олсун ки, меним васытамнен бу (генч)ни джехеннем атешинден кърчалады, - буюрды. (Сечме Хадислер, с.161)

АНА

Ана! Ана! Татлы ана!
 Бутюн юрегим Сенинъ ана...
 Меним юрегим бир хазине
 Ичи севги толу ана...
 Бу севгининъ саиби сен
 Сенсинъ манъа кунъ косьтерген,
 Сенсинъ манъа шефкъатынънен,
 Мелек киби татлы бакъкъан,
 Кучюк олгъанда къуджакъта
 Сонъ да бешик, салынджакъта,
 Сенсинъ мени осьтюрген,
 Илыкъ бильгими сенсинъ берген,
 Кедрленсем - кулер юзюнъ,
 Джаным агъырса - татлы сёзюнъ,
 Мана къуванч, севинч бере
 Ачувым ирир бирден.
 Сен менимсинъ эльбет, ана
 Мен сенинъим эльбет, ана! ...

Э.Али Сипахи

БАБАЧЫГЪЫМ

Эвимизнинъ дирегисинъ!
Козюмизнинъ бебегисинъ!
Не севимли, не яхшысынъ,
Меним джаным бабачыгъым.

Акъшамлары сен кельгенде,
Къапылырмыз эп севинчке
Кунъдюз ола бизге гедже,
Меним джаным бабачыгъым.

Биз кулермиз сен кулерсинъ,
Зевкънен ашармыз, сен де ашарсынъ,
Эп динълермиз сен не айтырсынъ,
Меним джаным бабачыгъым.

Ракъым Чалапала

КЪАРДАШЛАРНЫНЪ БИРИ-БИРЛЕРИНЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИ

1. Къардашлар арасында самимий бир севги ве бирлик олмалы.
2. Къардашлар бири-бирлерини тамамлагъан бир бутюннинъ парчалары кибидир.
3. Мирас, пара ве мал киби шейлер, маддий менфаат, къардашларнынъ арасыны бозмамалы, араларындаки бирликни парчаламамалы.
4. Буюк къардашлар кучюклер ичюн ана, баба кибидир. Кучюклер буюклерге урьмет косътермели, оларгъа къаршы кельмектен, джан агъыртыджы сёз ве арекетлерден сакъынмалы. Буюклер де кучюклерни къорчаламамалы, севги ве мерхамет косътермелидир.
5. Къардашлар бири-бирлерине яхшылыкъ япмалы, бири-бирлерининъ менфаатыны озъ менфаати киби коръмели.

АКЪРАБАЛАРЫМЫЗГЪА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

Къуранда Аллах шойле буюра:

«Аллахкъа ибадет этинъиз ве Онъа ич бир шейни ортакъ къошманъыз. Ана-бабагъа, акърабагъа, етимлерге, ёкъсулларгъа, якъын къомшугъа, узакъ къомшугъа, якъын аркъадашкъа, ёлджугъа, эллеринъиз алтында олгъанларгъа (къул, джарие, хызметчи ве оларгъа бенъзегенлерге) яхшы мунасебетте олунъыз; Аллах, озюни бегенген ве даима макътанъып тургъан кимсени севмез».¹²⁷

Акърабалар кениш манада къорантамызнынъ бир парчасы олгъаны ичюн оларгъа нисбетен яппамыз керек олгъан ахлякий вазифелеримиз бар.

1. Акърабаларымызгъа севги ве урьмет косътермек.

Пейгъамберимиз шойле буюра: «Аллахкъа ве ахырет кунюне инангъан, акърабаларына яхшылыкъ этсин...».¹²⁸

2. Ихтияджы олгъанларгъа ярдым этмек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед буюра: «Эй инсанлар! Бири-биринъизге селям беринъиз! Акъраба багъларынынъны узьменъиз! Бири-биринъизге икрам этинъиз! Башкъалары юкълагъанда, гедже намаз къылынъыз, ве селяметликнен Дженнетке кирерсинъиз».¹²⁹

3. Оларны унутмамакъ, базы вакъытларда оларны зиярет этмек, бахшыш бермек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед буюра: «Акърабаларынен багъыны кескен киши дженнетке кирип оламаз».¹³⁰

Бир башкъа хадисте Пейгъамберимиз: «Шубесиз Адем огълунынъ амеллери Аллахкъа джумаакъшамындан джумагъа кечкен гедже бильдириле; ве акъраба багъларыны узьгенлернинъ амеллери къабул этильмейджек».¹³¹

4. Узакъта олгъанларгъа мектюп язып, телефон ачып, бойлеликнен къоранта багъларыны къуветлендирмек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алей-

127 Ниса суреси 36.

128 Бухари.

129 Тирмизи.

130 Бухари.

131 Ахмед б. Ханбель.

хи ве селлем- буюра: *«Рызкъынынъ арткъаныны ве омрюнинъ узун олгъаныны истеген акъраба багъларыны узмесин»*.¹³²

Тизе, ала, дайы ве эмдже бизим ана ве бабаларымыз кибиدير.

Оларгъа ана ве бабамыз киби севги ве урмет косътермек керек-миз.

Сахабелерден Абдуллах б. Эби Эвфа шойле дей:

Биз Пейгъамберимизнинъ янында эдик. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

«Къардашларынен багъыны узьген бугунъ бизнен отурмасын», - деп айтты. Бунынъ узерине, тизесинен арасында джан агъырысы олып кечкен бир генч арамыздан туруп, тизесине кетти. Онынънен корюшип, мабетлешти. Сонъ да о генч кене меджлисимизге кельди. Бунынъ узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

*«Эгер бир топлумда къардашынен багъыны узьген кимселер бар олса, о топлумгъа рахмет энмез»*¹³³ буюрды.

КЪОМШУЛАРГЪА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ:

Акърабаларымыздан сонъ бизге энъ якъын олгъан инсанлар къомшуларымыздыр. Эр кунъ къаршылашкъан, чокъ вакъыт берабер олгъан къомшуларымызнен яхшы кечинмек динимизнинъ эмридир.

Юдже Аллах Къуръан-ы Керимде къомшуларгъа яхшылыкъ япмамызны эмир эте, севгили Пейгъамберимиз де:

«Аллахгъа ве ахырет кунюне инангъан, къомшусына яхшылыкъ этсин...».¹³⁴ (Муслим)

«Аллахгъа ве ахырет кунюне инангъан къомшусыны раатсыз этмесин...», - деп буюра. (Бухари)

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бир хадис-и ше-рифинде де къомшусына ярамазлыкъ япкъанларнынъ керчек мумин оламайджакъларыны ве дженнетке киремейджеклерини бильдире.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- кене бир башкъа хадисинде шойле буюра: *«Къомшусы ач олып, озю токъ яткъан бизден дегиль»*. (Хайсеми, Меджмауз-зеваид)

Къомшуларымызгъа нисбетен энъ биринджи вазифелеримиз шулар:

1. Къомшуларнынъ хакъкъына сайгъылы олмакъ, оларны

¹³² Бухари.

¹³³ Сечме хадислер, с.208

¹³⁴

сѣз ве арекетлеримизнен ынджытмамакъ.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Джебраиль манъа къомшулар акъкъында о къадар насиат этти ки, мен къомшу манъа мирасчы оладжакъ деп белледим»*. (Бухари)

2. Кулер юзлю, татлы сѣзлю олмакъ, севинч ве кедерлерини пайлашмакъ.

3. Дерт ве къасеветлерини эксилътмеге тырышмакъ, керек олгъанда ярдым этмек, бордж бермек, бири-бирлерине бахшыш бермек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Бир адам бир муминнинъ дюнья къасеветлеринден бирини кеткизсе, Аллах да къыямет куню о муминнинъ къасеветлеринден бирини кеткизер»*. (Муслим)

4. Сеснен ве шаматанен (гурюльтинен) оларны раатсыз этмек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Аллахкъа ве ахырет кунюне инангъан къомшусына зарар бермесин»*. (Бухари)

5. Хастангъаны вакъыт зиярет этмек, вефат эткенде дженазесине къатылмакъ, тазие бильдирмек.

Севгили Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Аллах къатында энъ яхшы дост - достуна яхшы мунасебетте олгъан адам, энъ яхшы къомшу исе - къомшусына яхшы мунасебетте олгъан адам»*. (Тирмизи)

6. Эгер кенди эвини сатаджакъ олса, эвеля къомшуларгъа теклиф этмек.

Къыскъасы:

Озюмиз ичюн севген шейлерни олар ичюн де севип истемек, озюмизге япылмасыны истемедигимиз шейлерни оларгъа яппамакъ керек.

Къомшумыз мусульман олмаса биле, оларнен яхшы кечинмек, оларгъа яманлыкъ япмакътан сакъынмакъ, яхшы арекетлер япмакъ вазифемиз.

Динимизнинъ эмири бу. Бу эмирге уйгъун оларакъ мусульманлар, тарих боюнджа мусульман олмагъан къомшуларгъа нисбетен яхшылыкъ япкъанлар.

Хазрети Умернинъ огълу Абдуллах бир кунъ хызметчисине къой

сойдуруп, этинден бир къысмыны къомшуларгъа дагъытмасыны ве эвеля мусульман олмагъан къомшудан башламасыны эмир эте ве бу сёзюни учь кере текрарлай. (Алийюль-Къари Шерху Айнуль-ильм, дж.1, с.291)

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Мусульман къомшусуны бойле тюшюне...

Фатих Султан Мехмет, бир кунь ашайт малларынынъ кейфиетини ве фиатларыны козьден кечирмек ниетинен (танымасынлар деп) ур-баларыны денъиштирип, базаргъа чыкъа. Бир тюкянгъа кире, селям бергенден сонъ:

«Ярым батман ягъ, ярым батман бал ве ярым батман пенир беринъиз», - дей. Сатыджы ярым батман ягъ чекип, парасыны эсаплагъан сонъ:

«Агъа, башкъа ихтияджларынынъызны да къаршыдаки къомшумдан алынъыз. Чюнки онынъ малы эм даа яхшы, эм де къомшум даа ич бир шей сатамады», - деди. Падиша экинджи тюкянгъа кирип, о ерден де ярым батман бал алгъандан сонъ бу сатыджы да онъа:

«Аллахкъа шукюр олсун агъа, мен ильк тиджаретимни яптым ве балаларымнынъ ашайджакъ парасыны къазандым, къомшум даа бир шей сатмады», - деди. Бунинъ устюне Падиша:

«Бу миллет шу гузель ахлякынен дюньяларны фетх этер. Миллетнинъ темиз ахлякыны бозгъанларны Аллах къаарь этсин», - деди. (Тахсин Унал, Османлылардан Фазилет Муджаделеси).

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ислям дининде къорантанынъ эмиетини анълатынъыз.
- 2) Къадын ве къоджанынъ бири-бирлерине нисбетен вазифелери нелер?
- 3) Ана ве бабанынъ балаларына нисбетен вазифелери нелер?
- 4) Балаларнынъ ана ве бабаларына нисбетен вазифелерини анълатынъыз.
- 5) Къардашларнынъ бири-бирлерине нисбетен вазифелери нелер?
- 6) Акъраба-сойларымызгъа нисбетен вазифелеримиз нелер?
- 7) Къомшуларгъа нисбетен вазифелеримизни анълатынъыз.

ДЁРТЮНДЖИ БОЛЮК

ВЕТАН ВЕ МИЛЛЕТИМИЗГЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ (I)

МЕВЗУЛАР

- Ветан ве миллетимизге нисбетен вазифелеримиз
- Динимизнинъ бирлик ве бераберликке берген эмиети
- Динимизде къардашлыкъ
- Динимизде хошкорюв
- Миллий бирлик ве бераберлигимзининъ къорчаланмасында бизим вазифелеримиз
- Байракъ севгиси
- Миллий гимн

ВЕТАН ВЕ МИЛЛЕТИМИЗГЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

1. Ветан ве миллет севгиси

Узеринде яшагъанымыз топракъларга ветан деп айтыла. Шерлеримиз, койлеримиз, джамилеримиз ветан топракъларынынъ узериндедир. Мектеплеримиз, фабрикаларымыз, къыскасы эр шейимиз, ветанымыз сайылган бу топракъларнынъ узеринде ерлешкен.

Баба-деделеримиз дюньянынъ энъ гузель ве энъ берекетли топракъларыны ветан оларакъ сайлагъанлар ве бизге эманет эткенлер. Бу эманетни къорчаламакъ динимизнинъ эври ве эпимизнинъ вазифемиз.

Баба-деделеримиз мубарек ветан топракъларыны душманларга бермемек ичюн къараманджа курештилер, джанларыны севе-севе феда эттилер. Эр къарыш топрагы шейт къанынен суварылган ветанымызнынъ къыйметини пек яхши бильмек керекмиз. Бунынъ ичюн ; ветанны севмек, керек олганда ветанымызны душманлардан къорчаламакъ ичюн курешмек ве бу ёлда джанымызны севе-севе феда этмек мукъаддес бир вазифедир. Ветан севгиси - ялынъыз оны къорчаламакъ дегиль, бунынънен барабер ветанымызнынъ ве бу ветанда яшаган мусульманларнынъ юксельмеси ичюн тырышмакътыр.

Ветаныны севген, топрагыны ишлер, ёлларыны япар, орманларыны къорчалар, эм джамилер къуар, эм де фабрикалар къурып чалышыр. Бойлеликнен, эм маневий, эм де маддий юкселюв олур. Ветаныны севген миллетине хызмет этмекни де шеревли бир вазифе оларакъ саяр. Севгили Пейгамберимиз: «Инсанларнынъ ичинде энъ хайырлысы - башкъа инсанларга файдалы олгъандыр», - деп буюра.

ДИНИМИЗНИНЪ БИРЛИК ВЕ БАРАБЕРЛИККЕ БЕРГЕН ЭМИЕТИ

Тарих боюнда мусульманларнынъ иришкен мувафакъиетлери бирлик ве бараберлик эсасында олды. Мусульманларнынъ башларына кельген феякетлернинъ чокъусы да бирликинъ бозулмасы, мусульманларнынъ болюнип, парчаланмасы себебинен олды.

Юдже Аллах Къуран-ы Керимде бизни бирликке чагырып, шойле буюра: **«Эпинъиз бирден Аллахнынъ йипине сым-сыккы сарылынъыз, сакъын айрылып парчаланманъыз».** (Ал-и Имран 103)

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де: *«Муминлер, парчалары бири-бирине багълангъан бир бина кибидир»* (Бухари) , - деп буюрып, динимизде бирлик ве бераберликнинъ эмиетини бильдире.

Бирликтен къувет догъа, айрылыкъ фелякетке алып бара. Бизим вазифемиз, мусульманлар арасында бирлик ве бераберликни къорчаламакъ, болуджилikke асла да ёл бермемектен ибарет.

Севгили Пейгъамберимиз мусульманларнынъ бирлигини бозмакъ истегенлерни шойле тембиелей:

«Айрыджылыкъ япкъан бизден дегильдир». Пейгъамберимизнинъ бу тембиесине дикъкъат этмели ве айрылыккъа ёл ачаджакъ эр тюрюю арекетлерден сакъынмалымыз.

ДИНИМИЗДЕ КЪАРДАШЛЫКЪ

Юдже китабымыз Къуран-ы Керимде шойле буюрыла:

«Шубесиз муминлер бири-бирлеринен къардашлар; оyle исе бири-бирине куськен къардашларынъызыны барыштырынъыз. Аллахтан сакъынынъыз ки, сизни аджысын». (Худжурат 10)

Бу аеттен анълашыла ки, Ислям - къардашлыкъ динидир. Къардашлыкъ дуйгъусы мусульманларнынъ бири-бирини севмесинен къуветлене. Бу мевзуда Севгили Пейгъамберимиз:

«Иман этмегендже дженнетке кирип оламазсынъыз, бири-биринъизни севмегендже де иман эткен сайылмазсынъыз» (Муслим) деп буюра.

Корюнгеникиби, керчек мусульман ола бильмемиз бири-биримизни севмемизге багълы. Дюнъяда барлыгъымызны девам эттирмек ичюн бирлик ве бераберлигимизни къорчаламакъ керек. Бунунъ шарты да, мусульманлар арасындаки севги багъларынынъ ве къардашлыкъ дуйгъуларынынъ къуветли олмасыдыр. Къураннынъ эмри, Пейгъамберимизнинъ тевсиеси бу. Мусульманнынъ вазифеси де динимизнинъ къардашлыкъ мевзусындаки эмирлерине коре арекет этмектир.

ДИНИМИЗДЕ ХОШКОРЮВ

Инсанлар топлу алында яшагъанлары ичюн бир-бирлеринен яхшы кечинмеге, бир-бирлерининъ хакъларына сайгъы косьтермеге ве хошкорювли олмагъа меджбурлар.

Бизим ичюн энъ юксек ахлякъ орьнеги олгъан севгили Пейгъам-

беримизнинъ инсанларгъа нисбетен буюк бир хошкорюв саиби олгъ-гъаныны коремиз. Энес б. Малик айта: «Он йыл пейгъамберимизге хызмет эттим, манъа бир кере «оф» биле дегенини эшитмедим».

Ухуд дженкинде, душманлар пейгъамберимизге окъ ве ташларнен уджюм этип, мубарек тишини къырып, юзюни яралагъан эдилер. Оларнынъ бу арекетлерине нисбетен севгили пейгъамберимиз ярамай сёз айтмагъан, инсан севгиси ве хошкорювнинъ энъ яхшы орьнегини берип, шойле буюра: «Аллахым ! Къавмими багъышла, олар не япкъанларыны бильмейлер».

Аллах Таала Къуран-ы Керимде керчек муминлерни: «Ачувларыны енъгенлер - инсанларнынъ къусурларыны багъышламагъа бильгенлердир» (Ал-и Имран 134) оларакъ макътай ве инсанларгъа нисбетен насыл бир хошкорюв ичинде олмамыз кереклигини огрете.

Тюшюндже ве инамлары бизден фаркълы олгъан инсанларгъа нисбетен арекетлеримиз ольчули ве хошкорювли олмакъ керек. Мусульманлар ялынъыз озъ дин къардашларына дегиль, тарих боюнджа башкъа динлерден олгъанларгъа нисбетен де хошкорювнен мунасебетте олгъанлардыр.

Миллет оларакъ раат ве бахтлы яшаманынъ шартларындан бири-си де бир-биримизге нисбетен хошкорювли олмамыздыр. Бу хошкорюв, махсус оларакъ япылгъан ярамайлыкъкъа козь юммакъ, сес чыкъармамакъ демек дегиль. Бойле вазиятлерде анълайышнен якълашмакъ ве гузель сёзлернен эксиклерини тюзельтмек вазифемиздир.

МИЛЛИЙ БИРЛИК ВЕ БЕРАБЕРЛИГИМИЗНИ ТЕМИНЛЕВ ОГЪРУНДАКИ ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

Шейтлеримизнинъ къанларынен суварылгъан мубарек ветанымызда барлыгъымызны девам эттире бильмемиз, бирлик ве бераберлигимизнинъ къорчаланмасына багълы.

Буны теминлемек ичюн:

1. Мусульман оларакъ эпимиз бир-биримизнинъ дин къардашы олгъанымызны бильмелимиз. Бир-бирлерине куськенлер олса барыштырмалы, араларыны тюзельтмеге тырышмалымыз.

2. Озюмиз ичюн севгенимиз шейлерни, дин къардашларымыз ичюн де истемели, озюмиз бегенмеген бир шейни башкъалары ичюн де истемелимиз.

3. Фаджиагъа огърагъан, къыйынджылыкъкъа къалгъан дин къардашларымызнынъ кедерлерини пайлашмалы ве элимизден кельген

ярдымны бермелимиз.

Аллаху Таала шойле буюра: **«Эй иман эткенлер...Яхшылыкъ ве такъва хусусында бир-биринъизге ярдымджы олунъыз. Ама гунях ве яманлыкъта бирбиринъизге ярдымджы олманъыз...»** (Маиде 2).

4. Бир бутюнлигимизни бозмагъа тырышкъанларгъа къаршы дикъкъатлы олмалымыз.

Аллах бу мевзуда мусульманларны шойле тембиелей:

«Эй инангъанлар! Эгер ёлдан чыкъкъан бириси сизге бир хабар кетирсе, онынъ аслыны араштырынъыз, ёкъса бильмейип бир миллетке яманлыкъ япарсынъыз да, сонъра япкъанынъызгъа пешман олурсынъыз». (Худжурат 6)

БАЙРАКЪ СЕВГИСИ

Байракъ бир миллетнинъ шерефи, мустакъиль ве урь олгъанынынъ темсилидир.

Пейгъамберимиз девиринде япылгъан дженклерде Ислям ордусында байракъ ола ве бунъа пек буюк эмиет бериле эди. Хайбер дженкинде буюк къараманлыкълар косътерген Хазрети Алиге Пейгъамберимизнинъ озю бойле бир байракъ теслим эткен эди.

Мусульманларнен Бизанслылар арасында 629 сенеси япылгъан Муте дженкинде Ислям ордусынынъ команданы Хазрети Зейд эди. Пейгъамберимиз Ислям ордусыны Мединеден озгъаргъанда байракъны озь эллеринен Зейдге теслим этеркен: «Эгер шеит олсанъ байракъны Джафер аладжакъ ...» деп айткъан эди. Дженкте Зейд шеит олды ве Пейгъамберимиз эмир эткен киби байракъны Хазрети Джафер алгъан эди. Дженк бутюн шиддетинен девам эте эди. Байракъны ташыгъан Джафернинъ сагъ эли кесильгенден сонъ сол элине алгъан, о да кесильгенден сонъ, эки къолу арасына алып, сым- сыкъы сарылгъан, шеит олгъангъа къадар байракъны ич ерге тюшюрмеген эди.

Корюльгени киби, байракъкъа Ислямда пек буюк эмиет бериле.

МИЛЛИЙ ГИМНИМИЗ

АНТ ЭТКЕНМЕН

Ант эткенмен миллетимнињ ярасыны сармагъа!
Насыл болсун о заваллы кърдашларым чюрюсин?
Олар ичюн окюнмесем, къайгъырмасам, яшасам,
Юрегимде къара къанлар къанамасын, къурусын,

Ант эткенмен шу къаранлыкъ юрткъа шавле серпмеге!
Насыл болсун эки кърдаш бир-бирини коръмесин?
Буны корип бусанмасам, мугъаймасам, янмасам,
Козълеримден акъкъан яшлар дерья-денъиз къан болсын.

Ант эткенмен, сёз бергенмен бильмек ичюн ольмеге,
Билип, корип миллетимнињ козьяшыны сильмеге!
Бильмей, корьмей бинъ яшасам, къурултайлы хан болсам,
Кене бир кунъ мезарджылар келир мени коммеге...

Номан Челебиджихан.

БЕШИНДЖИ БОЛЮК

ВЕТАН ВЕ МИЛЛЕТИМИЗГЕ НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ (II)

МЕВЗУЛАР

- Эр вакъыт кучьлю олмакъ керекмиз
- Аллах бирлик ичинде олгъанларгъа ярдым эте
- Бир баба насиаты
- Ветанымызны къайгъырмалымыз
- Шеитлик ве гъазылыкъ

ЭР ВАКЪЫТ КУЧЬЛЮ ОЛМАМЫЗ КЕРЕК

Душманларымыз бизлерни дюньянын чешит улкелерине сюр-гюн этип ёкъ этмек истедилер. Бирлик ве бераберлигимизни гъайып этмек ичюн динимизни, тилимизни унуттырмагъа тырыштылар. Гъурбетликте яшагъан баба-деделеримиз буюк къыйынджылыкъларны башындан кечирди, амма Аллахнын ярдымынен миллетимиз кене де бирлик-бераберлигини гъайып этмеді. Ярым асырлыкъ сюрюнликтен сонъ халкъымыз баба-деделеримиз топрагъына къайтмагъа башлады. Буны истемегенлер бизлерни ичимизден парчалап, бир-биримизге душман япмагъа арекет этелер. Бойле вакъытта гъает дикъкъатлы ве уяныкъ олмакъ керекмиз.

Отъмек парчаланып, локъма алына кетирильген сонъра ютула. Бирлик олгъан бир миллетни енъмек мумкюн дегиль. Бунын ичюн оны ичинден парчалап, сонъ кьолайлыкънен енъелер. Тарих боюнджа бу эр вакъыт бойле олгъан, мусульманлар бунын пек чокъ зарарыны корьгенлер. Бугун бутюн мусульман улкелеринде алып барылаяткъан сиясий оюнлар да бу макъсатнен япыла.

Мусульманларны болип, парчаламакъ ичюн Ислямнын ильк йыларындан башлап фитне-фесат арекетлери башлады ве юкъумлы бир хасталыкъ киби бу кунге къадар этип кельди. Динимизнин бирлик ве бераберлик чагъырувына дикъкъат эткенлер, душманнын къургъан фитне тузакъларына тюшмектен къуртулып, Юдже Раббимизнин «Болюнип парчаланманъыз» (Али Имран 103) эмрине дикъкъат этмеген мусульманлар исе кучюни, къуветини гъайып этер ве душманнын энъ аджджы эзиетлеринен къаршылашырлар.

Бизни эм бу дюньяда, эм де ахыретте зараргъа огъратажакъ олгъан душман тузагъына сакъын алданмайыкъ. Ислямнын бирлик ве бераберлик чагъырувна дикъкъат этейик. Кечмиште яшангъан, бугун де дюньянын чешит улкелеринде текрарлангъан фелякетлерден дерс алайыкъ.

Бир сеадет кунеши оларакъ догъгъан Ислямиет, ренклери ве тиллери бир-биринден фаркълы олгъан инсанларны бир инам этрафында бирлештире, кин ве душманлыкъны ёкъ этип, хахыкый бир бахтлы яшайышкъа ве мабетликке алып бара. Аслында Ислям келимесинин бир манасы да «барыш», «мабетлик» демек. Бу себепнен мусульман - бахт-сеадет ве мабетлик ичинде яшагъан инсан демек. Бахт ве сеадет ичинде олмакъ; бирлик ве бераберлигимизни сагъламлаштырмакънен мумкюн.

Юдже Раббимиз Къуран-ы Керимде мусульманларны бирлик ве бераберликке чагъыра, Пейгъамбер Эфендимиз де:

«Бирликте рахмет, айрылыкъта азап бар» хадис- и шерифинен бизлерге, бирлик ве бераберликнинъ бир топлум ичюн не къадар эмиетли олгъаныны бильдире. Динимизнинъ эмирлерине уйгун оларакъ бирлик ве бераберлик ичинде арекет эткен аталарымыз тарих боюнда буюк ишлер япкъан, ветанымыз, халкъымызнынъ башына тюшкен телекелерни де бу шекильде енъген. Миллет оларакъ къаршылашгъанымыз зорлукъларны дюн олгъаны киби бугунъ де бирлик ве бераберлик шуурынен кечмемиз лязым. Бойле арекет эткенимиз такъдирде Аллахнынъ ярдымы да бизлернен берабер оладжакъ. Пейгъамбер Эфендимиз: «Аллахнынъ ярдымы джемаат узериндедир», буюрып бирлик ве бераберлик ичинде олгъанларгъа Аллахнынъ ярдым этджегини бильдире. Аллахнынъ кесен-кес эмирлери, Пейгъамберимизнинъ тевсиелери къаршысында мусульманлар насыл ола да бир-бирлеринен къавгъа-дава этип, парчаланалар? Насыл ола да бирлик ве бераберлигимизге зарар береджек сёз ве арекетлер япалар?

БИР БАБА НАСИАТЫ

Акъяллы бир къарт олюми якълашкъанда балаларыны янына чагъырып, бирер чубукъ алып кельмелерини истей. Балалар бабасынынъ эмрини ерине кетирелер. Къарт о чубукъларны топ этип багълай. Сонъра топ чубукъларны буюк огълуна узата ве оларны сындырмасыны истей. Огълу не къадар тырышса да бир арада олгъан чубукъларны сындырып оламай. Ихтияр баба чубукъларны сырасынен бутюн огъланларына бере, ама олар да сындырып оламайлар.

Бунынъ артындан чубукъларнынъ багъыны чезе. Чубукъларны айры-айры этип, эр огълунынъ элине бирер дане бере. Шимди эр кес элиндеки чубукъларны сындырсын дей, олар да сындыралар. Теджрибели баба бунынънен балаларына не демек истегенини шойле аълата:

«Эвлятларым! Чубукълар бир арагъа кельгенде сынмагъаны алда, бир-биринден айырылгъандан сонъ бирер - бирер насыл къолайлыкънен сындырылса; сиз де агъа- къардашлар оларакъ эр вакъыт бир ве берабер олсанъыз сизни ич бир кимсе енъип оламаз, раат ве бахтлы яшарсынъыз. Эгер парчаланып дагъылсанъыз, душманларынынъ сизни къолайлыкънен енъер ве бойлеликнен, перишан олурсынъыз. Бу мисальнен сизге даима бирлик ичинде олманъызны аълатмакъ ис-

тедим».

Вазият бир къорантадаки къардашлар ичюн бойле олгъаны киби, даа да кениш манада ветан топракъларында яшагъан миллет ичюн де тыпкъы бунынъ кибидир.

Миллетимизни буюк къорантагъа бенъзетсек, миллетни мейдангъа кетирген инсанларымызны да, бу буюк къорантанынъ азалары ве бир-бирининъ къардашлары оларакъ тюшюнмек мумкюн.

Севгили Пейгъамберимиз: «Мусульман мусульманнынъ къардашыдыр» (Бухари) буюрып, бутюн мусульманларнынъ бир-бирининъ къардашы олгъаныны бильдире. Бу къардашлыкъ да ялынъыз дюнья аятында дегиль. Бу, олюмден сонъра да девам эткен ве бизни эбедий сеадет юрту олгъан дженнетте булуштыраджакъ бир къардашлыкъ-тыр.

Бу, ойле бир къардашлыкъ ки, ич бир кучь оны парчалап оламаз. Ич бир кучь бизни бир-биримизден къопарып оламаз.

ШЕИТЛИК ВЕ ГЪАЗИЛИК

Аллах ёлунда, дин, ветан ичюн эляк олгъанларгъа «шеит», сагъ къалгъанларгъа да «гъази» деп айтыла.

Юдже Аллах Къуран-ы Керимде: «Аллах ёлунда ольдюрильгенлерге олюлер деменъиз. Олар олю дегиль тиридилер, амма сиз фаркъында дегильсинъиз» (Бакъара с.154) деп буюргъан ве шеитлернинъ ольмегенини анълаткъан.

Олюлернинъ энъ гузели ве энъ шерефлиси шеит оларакъ ольмек. Севгили Пейгъамберимиз: «Сизден биринъиз, къарынджа тишлегени вакъыт не къадар аджы дуйса, шеит олгъан адам да олюм аджысыны анджакъ о къадар дуя»¹³⁵, - деп буюра. Шеитлик гуняхларнынъ багъышланмасына себеп олгъан чокъ саваплы бир амель. Бу мевзуда Пейгъамберимиз шойле буюра: «Шеитнинъ къул борджундан башкъа бутюн гуняхларыны Аллах багъышлай».¹³⁶ Мусульманлар «Ольсем шеит, къалсам гъази» инамынен тарихте буюк заферлер къазангъанлар.

135 Тирмизи.

136 Муслим.

АЛТЫНДЖЫ БОЛЮК

БУТЮН ИНСАНЛАРГЪА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

МЕВЗУЛАР

- Инсанларгъа нисбетен ахлякий вазифелеримиз
- Айванларгъа нисбетен вазифелеримиз
- Козь яшландыргъан бир манзара
- Ислям ахлякына уйгун бир шекильде яшагъан мусульман-нынъ хусусиетлери
 - Ислям дининде япылмасы ясакъ олгъан шейлер
 - Инсанлыкъны къоркъуткъан буюк телике - алкогольли ички ве наркотиклер

ИНСАНЛАРГЪА НИСБЕТЕН АХЛЯКЪЙ ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

1. Ич бир кимсеге зарар бермемек.

Инсанларнынъ джанына, малына, эвине, урриетине, намус ве ше-рефине теджавуз япмакъ ясакъ. Булар инсанларнынъ токъунылмаз хакълары. Мусульман – башкъаларнынъ хакъкъына сайгъы косътер-меси, инсанларгъа зарар береджек эр тюрю иш ве арекеттен сакъ-ынмасы лязым. Керчек мусульман олмакънынъ бир шарты да будыр. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

*«Мусульман – инсанларгъа элинен ве тилинен зарар кетирме-ген кимседир»*¹³⁷ (яни элинен я да тилинен башкъаларгъа зарар бер-мек мусульмангъа ярашмаз).

2. Башкъаларына ярдым этмек.

Инсанларгъа татлы сёзлю ве кулер юзлю олмакъ, фукъарелерге ярдым этмек, ёкъсулларнынъ ихтияджларыны къаршыламакъ, кимсе-сизлерни къорчаламакъ, йыкъылгъан кимсенинъ турмасына ярдым эт-мек, ёлуны джойгъанларгъа ёл косътермек динимизнинъ эмри, яхшы ахлякълы олмакъ ичюн керек олгъан шейлер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Биз анджакъ бизге яхшы мунасебетте олгъанларгъа яхшы муна-себетте оладжакъмыз, ве бизге яманлыкъ япкъангъа да яманлыкъ япаджакъмыз»* деген акъылсыз инсанларгъа бенъземенъиз. Аксине, *яхшылыкъкъа яхшылыкънен джевап беринъиз ве сизге яманлыкъ яп-салар биле яманлыкънен джевап бермейип, сабр этинъиз»*.¹³⁸

3. Буюклерге сайгъы, кучюклерге мерхамет косътермек.

Ана ве бабамызгъа, буюк къардашларымызгъа, оджаларымызгъа ве яшы буюк олгъанларгъа урьмет косътермек, кендимизден кучюклер-ге, кимсесизлерге, кучъсюз ве оксюзлерге мерхамет этмек, ярдымджи олмакъ эмиетли бир ахлякъ къайдесидир. Пейгъамберимиз -саллал-лаху алейхи ве селлем- бу мевзунынъ эмиети акъкъында шойле бую-ра:

«Буюклеримизге сайгъы косътермеген, кучюклеримизге мерха-мет этмеген бизден дегиль».¹³⁹

Бир башкъа хадисте Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Озю яш олуп буюклерге сайгъы косътерген адамгъа, Аллах къартлыгъында сайгъы косътереджек*

137 Бухари, Иман, 4, 5.

138 Бухари, Иман, 31.

139 Тирмизи, Бирр, 75

*бирисини ёллар».*¹⁴⁰

4. Селямлашмакъ.

Мусульманлар бири-бирлеринен къаршылашкъанда селямлашып, бири-бирлерининъ эллерини сыкъарлар. Селям бермек суннет, берильген селямны алмакъ фарздыр. Эвелия кучюк буюкке, юрюген отурганга селям бере. Селямлашмакъ мусульманлар арасында севги ве достлукъ багъларыны къавийлештире.

5. Бир-бирине кусьмемек, джаны агъырмамакъ.

Мусульманлар арасында эр анги бир себептен джан агъыры олса, вакъыт кечирмеден аман барышмакъ кереклер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: *«Бир мусульманнынъ дин къардашынен учь куньден чокъ джаны агъырып, лаф этмемеси хелял олмаз»*¹⁴¹, - деп буюра, джаны агъырып кусьмекнинъ ярамай бир арекет олгъаныны бильдире. Узун вакъыт бир-бирине джаны агъыргъанларнынъ буюк гунях къазанаджакъларыны беян этип, шойле буюра:

*«Бир кимсе мусульман къардашына бир йыл джаны агъыргъан алда къалса, онынъ къаныны тёккен киби гуняхкъа кирген олур».*¹⁴²

6. Бир-бирлерине джаны агъыргъанларны мабетлештирмек.

Бир кимсе, эки мусульманнынъ бир-бирлерине джанлары агъыргъаныны дуйса, оларны мабетлештирмек – вазифесидир. Бу мевзуда Къуран-ы Керимде шойле буюрыла:

«Муминлер анджакъ къардаштырлар. О алда эки къардашынъызнынъ арасыны тюзельтинъиз».¹⁴³

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де: *«Садакъаларнынъ энъ хайырлысы бир-бирине джанлары агъыргъан кимселерни мабетлештирмектир»*¹⁴⁴, - деп буюра ве джан агърысы олгъанларны мабетлештирмекнинъ пек хайырлы бир арекет олгъаныны бильдире.

7. Достларны зиярет этмек.

Мусульманлар уйгъун вакъытларда ана-бабасыны, акърабаларыны ве достларыны зиярет этмек керек.

Зияретте шуларга дикъкъат этмек керек:

а. Зиярет ичюн уйгъун бир вакъыт сайламакъ;

140 Тирмизи, Бирр, 75.

141 Эбу Давуд, Адаб, 47.

142 Эбу Давуд, Адаб, 47.

143 Худжурат суреси, 10 ает.

144 Сечме хадислер, с. 237.

б. Зиярет бездиреджек дереджеде пек сыкъ олмамакъ керек;
в. Зиярет япыладжакъ кимсеге мумкюн олса эвельдже хабер бер-мек;

г. Урбаларымызнынъ темиз, пак олмасына дикъкъат этмек;
д. Разылыкъ алмадан кимсенинъ эвине ве одасына кирмемек.

8. Мусафирлерни къабул этмек.

Мусафирлерни къабул этмек динимизнинъ тевсие эткен яхшы арекетлерден биридир. Мусафирперверликнинъ миллий адетлеримиз арасында эмиетли бир ери бар. Миллетимиз тарих боюнджа мусафирлерге нисбетен яхшы арекетлернен танылган бир миллет.

Мусафирлерге нисбетен вазифелеримиз:

а. Мусафирни кулер юзнен, татлы сёзнен къаршыламакъ керек.
б. Энъ яхшы шейлернен къаршыламакъ, бир шейлер икрам этмек.
в. Мусафирнинъ янында бала-чагага ачувланмамакъ, чырайыны сытмамакъ.

г. Мусафир къайтаджакъ вакъыт, оны озгърмакъ.

9. Давет этильген ерге бармакъ.

Бир мусульман эгер узюрли себеби олмагъаны такъдирде, дин къардашынынъ даветине къатылмалы, береджек зияфетинде иштирак этмели. Бойле арекет мусульманлар арасындаки севгини арттыра. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу мевзуда шойле буюра:

*«Сизден биринъизни дин къардашынынъз той ашына я да бунъа бенъзеген бир шейге давет эткен олса барынъыз».*¹⁴⁵

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- зенгин, фукъаре айырмаз, бир хызметчи давет эткен олса да кете эди.

Бир хадисте Пейгъамберимиз: *«Ашларнынъ ичинде энъ ярамай аш – зенгинлер давет этилип, фукъарелер исе давет этильмеген той ашыдыр!»*¹⁴⁶, - деп буюрган.

10. Буюклернинъ эллерини опымек.

Мусульманлар, сайгъы ве урьмет косътермек ниетинен алимлернинъ ве буюклернинъ эллерини оперлер.

11. Башкъаларнынъ янълышларыны къыдырмамакъ.

Бир мусульман дин къардашынынъ шахсий аятына къарышмаз. Бирисининъ эксиклерини башкъаларга анълатмаз. Дин къардашыны башкъаларынынъ янында яманламаз. Онынъ янълыш арекетлерини

145 Бухари, Ниях, 74.

146 Бухари, Ниях, 72.

джаныны агъыртмайып, ынджытмайып уйгъун сѣзлернен тюзельтмеге тырышыр.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу мевзуда шойле буюра: *«Ким мусульман къардашынынъ эксигини гизлесе, Аллах да онынъ эксиклерини эм бу дюнъяда, эм де ахыретте гизлер. Ве Аллах, мусульман къардашына ярдым эткен къулуна ярдым этер»*.¹⁴⁷

12. Ярамайлыкъ япкъанларны багъышламакъ.

Яхшы ахлякълы бир инсан озюне япылгъан ярамайлыкъларны багъышлар. Эм де багъышламакънен да сынъырланмаз, ярамайлыкъларгъа къаршы яхшылыкъ япар. Бу арекет - ахлякъы текмиль олгъан мусульманларнынъ япмасы керек олгъан гузель арекетлерден.

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: *«Учъ гузель табиат кимде олса, Юдже Аллах о кимсени рахметинен дженнетке къояр», - деп буюра.*

- *О насыл табиат?- деп соргъанларгъа шу джевапны бере:*

- *«Санъа бермегенге - сен берирсинъ,*
- *Санъа кельмегенге - сен барырсынъ,*
- *Санъа зулум эткенни багъышларсынъ»*¹⁴⁸

13. Хасталарны зиярет этмек.

Мусульман, хаста олгъан дин къардашыны зиярет этмели, сагълыккъа къавушмасы ичюн дуа этмели, хасталаргъа джан агъыртыджы сѣз ве арекетлерден сакъынмалы.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Хастаны зиярет эткен, эвге къайткъангъа къадар дженнетте сайыла»*.¹⁴⁹

14. Дженазелерге къатылмакъ.

Ольген дин къардашынынъ дженазе намазыны къылмакъ, оны къабрине къадар алып бармакъ, дин къардашы ичюн Аллахтан рахмет тилемек ве дуа этмек, мусульманларнынъ дюнъя аятындан айрылып ахыретке кочъкен дин къардашларына япмалары керек олгъан эмиетли бир вазифедир.

«Ким савабына инанып, къаршылыгъыны ялынъыз Аллахтан беклеп, бир мусульман дженазесинен (къабиргедже) барып, дженазе намазыны къылса ве оны дефн эткенге къдар о ерде олса, о кимсе эр бири Ухуд дагъы къадар олгъан эки къарат (агъырлыкъ ольчюси) саваппен къайтыр. Ким де дженазе намазыны къылып, дефн этиль-

¹⁴⁷ Муслим, Зикр, 38.

¹⁴⁸ Сечме хадислер, 211.

¹⁴⁹ Муслим, Бирр, 39.

*генини беклемейип къайтса, о кимсе, бир къарат агъырлыгъында севапнен къайтыр».*¹⁵⁰

15. Дин къардашына яхшылыкъ истемек:

Мусульман, дин къардашлары акъкъында яхшы тюшюнджелерге саип олмалы, озю ичюн севиپ истеген яхшы шейлерни дин къардашлары ичюн де истемели, озю ичюн истемеген бир шейни башкъалары ичюн де истемемели.

Яхшы ахлякълы текмиль бир мусульман ола бильмекнинъ ольчю-си будыр.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу мевзуда шойле буюра: *«Озюньиз ичюн истегениньиз шейни мусульман къардашынъыз ичюн де истемегенге къадар, текмиль мумин сайылмазсынъыз».*¹⁵¹

АЙВАНЛАРГА НИСБЕТЕН ВАЗИФЕЛЕРИМИЗ

Динимиз айванларга нисбетен яхшы давранмакъны эмир эте. Айванларны кыйнамамакъ, оларга яхшы бакъмакъ ве мерхамет косътермек ахлякъий бир вазифедир.

Бир мышыкъкъа мерхаметсизлик япкъан къадын акъкъында Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шу хаберни бере:

«Бир къадын олюнджеге къадар бир мышыкъны апс этип къапагъаны ичюн азап этильди ве джехеннемге кирди. Айванны апс эткени вакъыт онъа бр шей ашатмады, ичирмеди, ердеки боджеклерни ашамасына биле узин ве имкян бермеди».

Бир копекке мерхаметлик япкъан бир адам акъкъында да Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра:

«Бир адам ёлда кетер экен пек сувсай. Бир къуюгъа расткеле. Къуюгъа тюшип сув иче. О сырада бир копек тилини чыкъарып сувсузлыкътан сылакъ топракъны ялай эди. «Бу копек де тыпкъы меним киби сувсагъан» дей ве аман къуюгъа тюше. Местине сув толдура (сув савуты олмагъаны ичюн) ве оны агъызынен тутып къуюдан чыкъа. Копекке сув ичирте. Бу иши ичюн Аллах ондан разы олды ве онынъ гуняхларыны багъышлады». Сахабелер:

- Я Ресуллаллах; айванларда да бизим ичюн савап бармы? - деп сорайлар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

¹⁵⁰ Бухари, Иман, 35.

¹⁵¹ Бухари.

- Эр джанлы ичюн савап бар, - деп буюра.¹⁵²

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Козьлерни яшландырған бир манзара...

Мусульманларнен Бизанслылар арасында япылған Ермук дженкине иштирак эткен Хузейфетуль-Адеви анълата:

Дженк биткен сонъ эмджемнинъ огълуны дженк майданында арамагъа башладым. Оны агъыр яраланған вазиятте таптым. Онъа азджыкъ сув берейим, дедим. Энди сув ичиреджегим вакъытта янында башкъа бир яралынынъ сеси эшитильди. Эмджемнинъ огълу сувны ичмеди, эвеля сесленген яралыгъа алып кет деп ишарет этти. Мен де сувны онъа алып кеттим, бакъсам, Хасан огълу Хишам. Онъа ичиреджегим вакъытта башкъа тарафтан бир башкъа яралынынъ сеси эшитильди. Хишам да сувны ичмеди, башкъа яралыгъа алып кет деп ишарет этти, мен де сувны онъа алып кеттим. Бакъсам, о энди рухуны теслим эткен. Кене Хишамнынъ янына къайттым, о да ольген. Ич олмаса эмджемнинъ огълуна ичирейим деп, янына чаптым, келип бакъсам о да ольген. Бойлеликнен ич бирисине сув ичирмек насип олмады...

Не къадар юксек бир дуйгъу, не къадар буюк ве гузель бир арекет. Сонъ нефесинде биле сувсузлыкътан янған азда дин къардашыны кендисинден чокъ тюшюнген акъикый бир ахлякъ анълайышы.

ИСЛЯМ АХЛЯКЪЫНА УЙГЪУН БИР ШЕКИЛЬДЕ ЯШАГЪАН МУСУЛЬМАНЫНЪ ХУСУСИЕТЛЕРИ

Яхшы бир мусульман:

1. Иманнынъ шартларына шубесиз оларакъ инаныр ве бу инамыны тилинен айтыр.
2. Ибадетлерини Аллахнынъ эмир эткени ве Пейгъамберимизнинъ косътергени киби япар.
3. Динимизнинъ ясакълагъан (ички, къумар, хырсызлыкъ ве ялан киби) шейлерден сакъыныр. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед-саллаллаху алейхи ве селлем-шойле буюра: *«Яландан сакъынынъыз. Шубесиз о зулумдыр. Экусини де япкъан-джехеннемлидир»*.¹⁵³

¹⁵² Бухари, Энбия, 54.

¹⁵³ Муслим, Бирр, 103.

4. Ялан айтмаз, ялан шейге шаатлыкъ япмаз, ялан ерге емин эт-мез, кимсенинъ артындан лаф этмез.

5. Не къолунен, не де тилинен ич кимсенинъ джаныны агъыр-тмаз. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Аллахъа ве ахырет кунюне инангъан я хайырлы шей сёйлесин, я да суссун»*.¹⁵⁴

6. Берген сёзюни тутар, эманетке хиянетликъ япмаз.

7. Устюне алгъан вазифелерни яхшы бир шекильде япмагъа ты-рышыр.

8. Инсанларны бир-бирлерине душман япаджакъ эр тюрю сёз ве арекеттен сакъыныр, къавгъалы олгъанларны мабетлештирир.

Къуран-ы Керимде Аллах шойле буюра: **«Фитне - олюмден даа бетердир»**.¹⁵⁵

9. Эки юзлю олмакътан сакъыныр, корюнгени киби ве дос-догъру олур. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Мунафыкънынъ учъ алямети бар: лаф эткенде ялан сёйлер, сёз бергенде сёзюнде турмаз, эманетке де хиянетликъ япар»*.¹⁵⁶

10. Яхшы ве ахлякълы инсанларнен аркъадашлыкъ япар, ярамай кимселернен аркъадашлыкъ япмаз.

11. Ич бирисини кунълемез. Пейгъамберимиз Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Кунъджюликтен сакъынынъ-ыз, шубесиз кунъджюлик атешнинъ агъачларны якъып ёкъ эткени киби, сизинъ савапларынынъ ёкъ этер»*.¹⁵⁷

12. Ана ве бабасына сайгъылы олур, оларнынъ джаныны агъыр-таджакъ сёз ве арекетлерден сакъыныр.

13. Кучюклерге севги, буюклерге сайгъы косътерир.

14. Къомшуларынынъ джаныны агъыртмаз, къолундан кельгени къадар яхшылыкъ япар.

15. Бир кимсеге хакъсызлыкъ япкъаны вакъытта багъышлав со-рар, хакъ саибине хакъкъыны къайтарыр. Аллахтан да афу тилер.

16. Онъа ярамайлыкъ япкъанлардан интикъам алмаз, хакъсыз-лыкъ эткен кимсени багъышлар.

17. Хелял ёллардан санки ич ольмейджек киби дюнья ичюн чалы-шыр, санки ярын оледжек киби де ахырет ичюн азырлыкъ япар.

154 Бухари, Адабин, 31,85.

155 Бакъара суреси, 217 ает.

156 Бухари, Иман, 24.

157 Ибн Мадже, Зухд, 22.

18. Эр кеснинъ яхшылыгы ичюн тырышыр, айыры оларакъ фукъ-арелерге, ёкъсулларгъа ве кимсесизлерге ярдым этер.

19. Аллах ёлунда, ветан ве миллет ичюн керек олгъанда къолундан кельген ич бир федакярлыкътан вазгечмез.

20. Кимсенинъ устюнден кульмез, кимсени кучюк корьмез, эр кеснен яхшы кечинир, алчакъгонъюлли олур.

21. Бутюн мусульманларны къардаш оларакъ корер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Эй Аллахнынъ къуллары, къардаш олунъыз»*.¹⁵⁸

22. Къыйынджылыкълар къаршысында умютсизликке тюшмез, сабырлы олур. Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Эр сабыр косьтергенге, Аллах даа да буюк сабырлар берир. Ич бир кимсеге сабырдан даа яхшы нимет берильмеген»*.¹⁵⁹

23. Яхшылыкъкъа чагырып, яманлыкътан узакълаштырыр. Пейгъамберимиз Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Ким де ким бир янълышлыкъ корьсе, оны элинен тюзельтсин. Элинен тюзельтип оламаса, тилинен тюзельтсин. Тилинден де тюзельтип оламаса юрегинен къаршы чыкъсын. Сонъкиси иманнынъ энъ зайыф дереджесидир»*.¹⁶⁰

24. Эр вакъыт Аллахкъа таяныр. Ярдымны анджакъ Ондан истер.

ИСЛЯМ ДИНИНДЕ ЯПЫЛМАСЫ ЯСАКЪ ОЛГЪАН ШЕЙЛЕР

Динимизде япылмасы ясакъ олгъан шейлерге «харам» деп айтыла.

Аллахнынъ эмирлеринде бизим ичюн бир чокъ икмет ве файдалар олгъаны киби, ясакъ эткен шейлерде де дюнья ве ахыретимиз ичюн зарарлар бар. Юдже Аллах бизни аджыгъаны ичюн зарарлы шейлерни ясакълай, булардан узакъ турмамызны истей. Харам олгъан шейлерни япкъанлар, Аллахкъа итаатсызлыкъ ве сайгъысызлыкъ япкъан олурлар. Харам ишлегенлер бу арекетлерининъ джезасыны чекеджеклер.

Харамларнынъ зарарларындан къуртулмакъ ве джезагъа чекильмек ичюн динимизде ясакълангъан шейлерни огренменинъ ве бу-

¹⁵⁸ Тирмизи, Бирр, 55.

¹⁵⁹ Тирмизи, Бирр, 76.

¹⁶⁰ Бухари, Илим, 28.

лардан сакъынманынъ буюк эмиети бар.

Япылмасы ясакъ (харам) олгъан шейлерден базылары:

1. Аллахкъа ортакъ къошмакъ.
2. Ана ве бабагъа итаатсызлыкъ япмакъ, къаршы кельмек.
3. Хакъсыз ерде инсан ольдюрмек.
4. Башкъасынынъ малына ве намусына теджавуз этмек.
5. Зина этмек.
6. Сархошлыкъ берген эр тюрлю алкохолли ички, наркотик киби мадделерни къулланмакъ.
7. Къумар ойнамакъ.
8. Хырсызлыкъ япмакъ ве алдатмакъ.
9. Алыш-вериште алдатмакъ.
10. Олю айван, домуз этини ве хелял олмагъан айванларнынъ этлерини ашамакъ.

11. Ялан айтмакъ, ялан ерге емин этмек, башкъаларынынъ артындан лаф этмек, ботен сёйлемек, ялан шаатлыкъ япмакъ, башкъаларыны ашагъыламакъ, ярамай лагъап такъмакъ, берген сёзюнде турмамакъ.

12. Кунъджюлик япмакъ (башкъаларынынъ яхшылыгъыны кунълемек), кинъ тутмакъ, бири-бирине кусьмек.

13. Инсанлар арасында болюджилик япмакъ, лаф ташып инсанларнынъ арасыны бозмакъ.

14. Эки юзлю олмакъ, озюни буюк тутмакъ ве башкъаларыны ашаламакъ.

15. Яхшы бильмеген бир шей акъкъында укум бермек.

16. Ярамай инсанларнен аркъадашлыкъ япмакъ.

17. Этне япмакъ, этнеджилернинъ айткъанларына инанмакъ. Пейгъамберимиз Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Этнеджиге барып ондан бир шей сорагъан ве онынъ айткъанларына инангъан кимсенинъ дуасы къыркъ кунъ къабул этильмейджек»*.¹⁶¹

18. Малыны, парасыны исраф этмек.

19. Къызгъанч олмакъ. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюрды: *«Джумерт адам Аллахкъа, Дженнетке ве инсанларгъа якъын, Джехеннемден узакътыр. Къызгъанч адам исе, Аллахтан, Дженнеттен ве инсанлардан узакъ, Джехеннемге якъындыр...»*¹⁶²

161 Муслим, Селям, 125.

162 Тирмизи, Бирр, 40.

20. Башкъасынынъ эвине теджавуз этмек, сормайып бирининъ эвине, одасына кирмек.

21. Ибадетлерни я да япкъан яхшылыкъларны Аллах ичюн дегиль де, косътериш ичюн япмакъ.

22. Башкъаларынынъ айып ве эксиклерини араштырмакъ.

23. Хакъсызлыкъкъа ве ярамайлыкъкъа ярдым этмек.

24. Озюне эманет этильген шейлерни къорчаламамакъ, хиянет-лик этмек.

25. Эркек къадынъа, къадын да эркекке бенъземеге тырышмасы. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Аллах, эркеклерге бенъземеге тырышкъан къадынларны ве къадынларъа бенъземеге тырышкъан эркеклерни лянет эткендир»*.¹⁶³

26. Эркеклерге алтын ве йипектен япылгъан шейлерни такъмакъ ве киймек.

27. Татуировка яптырмакъ. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Беденине чешит ресимлер япкъанъа да, яптыргъанъа да Аллах лянет этсин»*.¹⁶⁴

28. Фаиз бермек ве фаиз алмакъ. Аллах Къуранда шойле буюра: *«...Аллах алыш-веришни хелял къылды, фаизни исе харам къылды»*.¹⁶⁵

29. Бир мусульманъа кафир демек. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Ким бир адамны «эй кяфир» деп чагъырса я да онъа «эй Аллахнынъ душманы» деп айтса, о адам да бойле дегиль олса, бу сёз, сёйлеген кишининъ озюне къайтыр»*.¹⁶⁶

30. Джанлы варлыкъларнынъ ресимини сызмакъ. Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- шойле буюра: *«Шубесиз инсанлар ичинде энъ буюк джезаны джанлыларнынъ ресимини япкъанлар чекеджек»*.¹⁶⁷

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Инсанлыкъны къоркъуткъан буюк телике – алкогольли ички ве наркотик.

¹⁶³ Бухари, Либас, 62.

¹⁶⁴ Бухари, Либас, 83, 85, 87.

¹⁶⁵ Бакъара, 275.

¹⁶⁶ Бухари, Эдеп, 73.

¹⁶⁷ Бухари, Либас, 89, 91, 92, 95.

Динимиз, инсан сагълыгына буюк эмиет берген, беден ве рух сагълыгымызга зарар береджек шейлернин ичильмесини, къулла-нылмасыны ве анги ёлнен олса олсун, беденге кирмесини кесинлик-нен ясакълай.

Вазият бойле олганда улькемизде наркотик къулланманын ар-масы ве бу зеэрни къулланганларнын кунь-куньден артмасы эпи-мизни джиддий оларакъ тюшюндирмелидир. Ислям дининин ясакъ эткен алкогольли ичкилернин ве сархошлыкъ берген бутюн мадделер-нин не къадар зарарлы олганыны пейгамберимиз шу сёзлернен бильдире: «Бутюн ярамайлыкъларнын анасы олган ичкиден сакъы-нынъ» ве «Ичкиден сакъынынъ, чюнки о, бутюн ярамайлыкъларнынъ анахтарыдыр».

Керчектен де алкогольли ичкилер ве наркотик мадделер, инсан бе-денинин идаре меркези олган синъир системасына тесир эте, акъ-ыл ве тюшюнде фаалиетлерини токътата ве инсанны озюнден ха-бери олмайджакъ шекильде базы вакъытта кулюнчли, базы вакъытта да аджыныладжакъ вазиятке тюшюре. Беденине зарар берип, чешит тюрю хасталыкъларга себепчи ола.

Инсаннын озь беденине озь къолларынен биле- биле зарар бер-меси, хусусан оны башкъа джанлылардан айырган ве сечкин бир вазиятке кетирген тюшюнюв къабилиетинин парчаланмасына себеп-чи олмасы не къадар аджыныкълы ал. Ички самимий дост олып со-фрага отурганларны, бир-бирлерине силах чекеджек алга кетирип кимини мезарга, кимини де аписке ёллар. Пек чокъ ёл къазаларына себеп олган ве бунын нетиджеси оларакъ не къадар инсанларны бекленмеген бир вакъытта олюмге алып кеткен эп о алкогольли ички-лер дегильми?

Юдже Аллах, **«О алда булардан узакъ турунъыз да, къурту-лышкъа ириширсинъыз»**¹⁶⁸, - буюрып, ички ве къумарны ясакълай, къуртулышнын булардан узакълашмакънен мумкюн олганыны бильдире. Пейгамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де: *«Сархошлыкъ берген эр ички харамдыр»* (Бухари, Эшрибе), *«Чокъу сархошлыкъ берген шейнинъ азы да харамдыр»* (Джамиус-Сагъыр) хадис-и шерифлеринен мусульманларнын бу ярамай алышкъан-лыкътан къуртулмасыны истеген.

Инсаннын акълына зиян берген, синъир системасыны бозган, беденге зарар берип, оны олюмге алып барган наркотиклер устюнде исе чокъ дикъкъатлы олмамыз керек. Ислям дининин къулланмасы-

168 Маиде суреси, 90 ает.

ны ве алынып, сатылмасыны ясакълагъан бу зеэрнинъ зарарларыны, хусусен генчлеримизге пек яхшы анълатмакъ керекмиз. Генчлернинъ, наркотик мадделер саткъанларнынъ ве ярамай аркъадашларнынъ тузагъына тюшмемеси ичюн, эр кес къолундан кельгенини япмалы.

«Бир кере къулланмакънен бир шей олмаз» тюшонджесинен наркотик мадделер къулланмагъа башлагъанларнынъ бир даа ондан къуртулмасы пек къыйын. Чюнки бу - зеэрнинъ дадыны алмакъ демек. Зеэрни тек бир кере сынамакъ мумкюн. Экинджи кере сынамакънынъ чареси олмаз. Чюнки биринджи сынав олюмнен битер. Наркотиклер де бойле, сынамакъ мумкюн дегиль. Наркотиклер къулланмагъа башлагъан кимсе бир даа арткъа къайтыш олмагъан къоркъунч бир ёлгъа киргендир. Ёлнынъ сонъунда да аджыныкълы бир олюм бар.

Ойле экен:

Балаларымызгъа саип чыкъайыкъ. Оларнынъ кимлернен аркъадашлыкъ эткенлерини, кимлернен отуруп къалкъкъанларыны ве къаерде юрюгенлерини такъип этейик. Бизни омюр бою эвлят аджысынен якъаджакъ олгъан бу белядан балаларымызны мытлакъа къорчалайыкъ.

«Меним балам бойле шейлерни япмаз» деп айтмайыкъ. Баламыз пек яхшы олмасы мумкюн, онъа бельки чокъ ишанмакъ да мумкюн. Ама балаларымызгъа къурулгъан тузакълардан хаберимз олмамасы мумкюн. Юреклеримиз парчасы олгъан балаларымызгъа ярамай ёлларнынъ, гизли ве хыянет тузакъларынынъ тесир этмейджегине насыл эмин оладжакъмыз? Эмин олмайджагъымызгъа коре бу мевзуда чокъ дикъкъатлы ве тедбирли олмакъ керекмиз.

Эвлятларымызны зеэрлеп, рухлары ве беденлери зайыф олгъан бир несильнен келеджегимизни ёкъ этмеге истеген душман оюнларына къаршы миллет оларакъ пек уяныкъ олмакъ, яшларымызнынъ этрафында орюльген бу хыянетлик тузагъына къаршы кучлю тедбирлер алмакъ керекмиз.

Пек аджеле ве зарур тедбирлер алынмаса миллетимиз ве хусусен яшларымыз пек гизли ве къоркъунч бир теликенен къаршылашмалары мумкюн. Даа къыгъылчымы алында олгъан бу янгъыннынъ огюни алмасакъ, сёндюрильмеси кучь олгъан бир янгъынгъа айланыр.

Наркотиклер къулланмакъ; озюни юксек учурымдан ашагъыгъа атмакъ, биле-биле олюмге кетмектир. Наркотиклер ойле бир тузакъ ки, онъа тутулгъан адамнынъ бир даа къуртулмасы пек къыйын, аман-аман имкянсыз.

Бизим келеджегимиз олгъан яшларымызнынъ, бу тузакъларгъа

түшмөйджөк дөреджеде ишанчлы ве сәгһлам истек саиби олгһанларына инанамыз.

Ама сайылары пек аз олса да, бу тузакъкъа түшкенлернинъ чырыпымаларыны корьген сайын ичимиз сызлай, юрегимиз парчалана.

Бу себепнен, наркомания теликесине къаршы миллет оларакъ эп бирликте уяныкъ олмакънынъ зарурлыгыны бир кере даа хатырлатып айтамыз ки:

Энъ яхшы тедебир - бу къоркъунч тузакъкъа ич якълашмамакъ, бу аджымакъ бильмеген джанаварнынъ панджасына түшмемектир. Бу беядан къуртулмакънынъ тек ве кесин чареси, оны ич къуланмамакътыр. Буны сакъын унутмайыкъ.

БУ СЕБЕПНЕН ГЕНЧЛЕРИМИЗГЕ СЕСЛЕНЕМИЗ

Севгили генчлеримиз!..

Озюньизни тюшюнинъиз.

Келеджегинъизни тюшюнинъиз.

Озюньизде гузель бир келеджек бар.

Аятынъызнынъ бааринде озюньизге языкъ этменъиз.

Сизинъ ичюн ич бир федакъарлыкъны къызгһанмагһан къорантанъызны тюшюнинъиз.

Сизден буюк хызметлер беклеген девлетинъизни тюшюнинъиз.

Олюмден сонъраки экинджи ве сонъсуз аятны тюшюнинъиз.

Дюньяны ве ахыретни озюньизге зиндан этменъиз.

Сизден чокъ шей беклеген миллетимизни кедерлетменъиз.

Келинъиз, бу тембиелерге къулакъ асайыкъ.

Ве эп бирликте;

«Олюм тузагъы олгһан наркотиклерге кесен- кес ёкъ» деп айтайыкъ.

СУАЛЛАР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

1) Инсанларга нисбетен вазифелеримизни сайынъыз?

2) Мусафирлерге нисбетен вазифелеримиз нелер?

3) Достларны зиярет эткенде нелерге дикъкъат этмек керекмиз?

4) Айванларга нисбетен мерхаметли олманынъ эмиетини аңлатынъыз.

5) Ислям ахлякъына уйгһун бир шекильде яшагһан бир мусульманнынъ хусусиетлери нелер?

6) Ислямда ясакъ (харам) олгһан шейлерни сайынъыз.

ДЁРТЮНДЖИ КИТАП

СИЕР

БИРИНДЖИ БОЛЮК

ХАЗРЕТИ

МУХАММЕДНИНЪ

-САЛАЛЛАХУ АЛЕЙХИ ВЕ СЕЛЛЕМ-

ДОГЪУМЫ ВЕ БАЛАЛЫГЪЫ

МЕВЗУЛАР

- Ислямиеттен эвель Арабистаннынъ вазияти
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ несили
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ догъумы
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бала-

лыгъы

ИСЛЯМИЕТТЕН ЭВЕЛЬ АРАБИСТАННЫНЪ ВАЗИЕТИ

Ислямиеттен эвель араплар терен бир джаиллик ичинде эдилер. Окъумагъа, язмагъа бильгенлер ёкъ дейиледжек къадар аз эди. Инсан хахъларына риает этильмей эди. Кучъю олгъанлар зайыфларны эзе эдилер. Хахъларынынъ чокъ къысмындан махрум олгъан къадын, сан-ки бир эшъя киби алынып, сатыла эди. Къыз балаларыны тири-тири топракъкъа комип ольдюрмек адет алына кельген ве бу аджыныкълы алны кимсе токътатып олмай эди.

Тек Аллах инамы унутылгъан, инсанлар озъ эллеринен якъан путларгъа табына эдилер. Кябенинъ ичинде 360 тан зияде пут бар эди. Албуки, Кябе Хазрети Ибрахим ве огълу Исмаил тарафындан Аплахкъа ибадет этмек ичюн япылгъан эди. Айрыджа эр эвде бирер пут олып, къоранта азалары онъа табына эдилер. Ички, къумар ве эр тюрю ахлякъсызлыкъ джемиетни саргъан, инсаф ве мерхамет дуйгъулары юреклерден силинген эди. Дюньянынъ башкъа улькелеринде яшагъан инсанларнынъ алы исе даа да ярамай эди.

Зульмет ичерисинде къалгъан инсанларны бу къоркъунч алдан къуртараджакъ, инсанларгъа дюньяда ве ахыретте бахтлы олманынъ ёлларыны косътереджек сонъ Пейгъамбернинъ кельмесине буюк ихтиядж бар эди.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ НЕСИЛИ

-саллаллаху алейхи ве селлем-

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бабасынынъ ады Абдуллах эди. Абдуллахнынъ бабасы Къурейш къабилесининъ Хашимогъуллары несилинден ве Меккенинъ белли инсанларындан олгъан Абдильмуталлиб эди. Анасы, Къурейш къабилесининъ Зухреогъуллары несилинден Вехбнинъ къызы Аминедир.

Эм баба, эм де ана тарафындан темиз ве шеревли бир айлеге менсюп олгъан Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сою Хазрети Ибрахимге барып таяна.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ ДОГЪУМЫ

-саллаллаху алейхи ве селлем-

Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-, 571 сенеси апрель айынынъ 20-сине расткельген Рабиуль эв-

вель айынынъ 12-синде, базарэртеси геджеси танъ ери агъаргъанда Меккеде дюньягъа кельди.

Онынъ догъгъаны саба дюнья нурнен толды. Бабасы Абдуллах Онынъ догъмасындан эки ай къадар эвель ольгенинден себеп огълуны коремеди.

Хазрети Амине бойле нур киби бир бала дюньягъа кетиргенинден, къартбабасы Абдулмуталлиб буюк бир зияфет берип, севгили торунына Мухаммед адыны къойды.

- Торунунъа насыл ад къойдынъ?- деп сорагъанларгъа,

- Мухаммед адыны къойдым, - дей.

- Аталарынынъ арасында бойле бир ад ёкъ эди. Бу адны къоймакътан макъсадынъ не?- деп сорайлар.

Абдулмуталлиб:

- Умют этерим ки, оны кокте Хакъ, ерде халкъ макътайджакъ, - деп джевап берди.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ догъгъаны гедже дюньяда аджайип адиселер мейдангъа кельди. О гедже Иранда укумдар Кисра сарайынынъ он дёрт диреги йыкъланган, Сава голю къуругъан, бинъ йылдан берли янган междусийлернинъ (атешке табынганларнынъ) табынганлары атеш бир кереден сёнген эди. Бу адиселер, келеджекте Иран салтанатынынъ йыкъланджакъына, Византия империясынынъ чёкеджегине ве путперестликнинъ ёкъ оладжакъына ишарет эди. Керчектен де ойле олды.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ БАЛАЛЫГЪЫ

-саллаллаху алейхи ве селлем-

Меккенинъ намлы инсалары арасында бир адет бар эди. Янъы догъган балаларны Меккенинъ этрафында яшагъан къабилелердеки сют аналарына берип бакътыра эдилер. Чюнки, Меккенинъ авасы агъыр ве сыджакъ олгъанындан балаларгъа уймай эди.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни Хазрети Амине учъ кунъ, Сювейбе хатун да эки кунъ эмизди. Даа сонъра Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- Сад къабилесинден Халиме адындаки бир сут анагъа берильди. Халиме оны озъ эвлядындан да чокъ север, эскен еллерден биле сакълар эди. Халименинъ кучюк къызы ве Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сут къардашы Шейма да оны чокъ север, даима онынънен берабер ойнар эди. Бу етим бала аилеге буюк огъур кетирди. Халименинъ къоджасы

бир кунь шойле дей:

«Халиме, бу бала бизге чокъ огъурлы кельди. О, эвимизге кельгени куньден берли айванларымызнынъ сутю, сутюмизнинъ де ягъы зия-делешти. Эвимизге берекет толды. Имкянларымыз кенишледи. Мен бу балада бир башкъалыкъ дуям».

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- бу аиленинъ янында беш йыл къалгъандан сонъра Меккеге, аилесининъ янына кетириле.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ анаси Аминенинъ Мединеде акърабалары бар эди. Эм оларны корьмек, эм де огълуна бабасынынъ мезарыны зиярет эттирмек макъсадынен Аминне, баласынен берабер Мединеге кете. Мединеде бир ай къалалар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бабасы Абдуллахнынъ мезарыны зиярет этелер. Хазрети Аминне, огълу ве янындаки хызметкъары Умму Эйменнен бераберликте Меккеге къайтмакъ ичюн ёлгъа чыкъалар. Акъшам устю Эбва коюне келелер ве мында геджелейлер.

Хазрети Аминне, бу ерде агъыр хасталана. Янында отургъан ялынъыз эвлядыны шефкъатнен опе, асретнен багърына басып окъшай. Оледжегини ве огълундан айрыладжагъыны ис эткен ана, бир даа бу дюньяда коремейджеги огълуна бакъып, шу сёзлерни айта:

«Эр янъы эскире ве эр шей ёкъ ола. Мен де оледжегим. Лякин къасевет этмейим. Чюнки темиз бир эвлят догъурдым. Дюньягъа буюк, хайырлы бир варлыкъ къалдырам».

Бу сёзлерден сонъра Хазрети Аминне аяттан козьлерини юма. О вакъыт Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- алты яшында эди. Умму Эймен баланы алып Меккеге къайта.

Баба ве анадан оксюз къалгъан Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни къартбабасы Абдулмуталлиб янына ала. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- эки сене онъынъ янында къала. Абдулмуталлибнинъ олюми якълашкъанда торуныны, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Эбу Талибге теслим этип, онъа яхшы бакъмасыны васиет эте. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- о вакъыт секиз яшыны толдургъан эди. Эбу Талиб ве къадыны Фатима оны яхшы бакъалар, озь эвлятлары киби севелер.

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Кябенинъ Аллах тарафындан кърорчаланмасы...

Кябе Аллахкѡа ибадет макъсадынен ер юзюнде япылгъан ильк ибадетханедир. Аллахнынъ эмиринен Хазрети Ибрахим ве Хазрети Исмаил тарафындан япылгъандыр. Арабиستانнынъ Мекке шеэринде булунгъан Кябе, тарих бою мукъаддеслигини девам этмекте, инсанларнынъ дикъкъатыны озюне джелъп этип кельмекте.

Ислямдан эвель Кябе, путперест араплар тарафындан путларнен толдурылып, япылув макъсадынынъ тышында къулланыла эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ 630 сенеси Меккени фетх этмесинен Кябе путлардан темизлене.

Ислямиеттен эвель Мекке, арапларнынъ тиджарет меркези эди. Кябени зиярет этмек макъсадынен бир чокъ инсан эр сене Меккеге келе эди.

Йемен валиси Эбрехе, Кябени зиярет этмеге кеткен халкъны кенди улъкесине джелъп этмек макъсадында Сана шеэринде буюк бир табынув ери яптыра. Лякин халкъны Кябеден вазгечирип оламай. Бунынъ узерине Эбрехе Кябени йыкъып, ёкъ этмеге къарар бере. Филлернен къуветлендирильген бир ордунен арекетке кечип, Мекке якъынларына келе. Ордунынъ огъ къысмында буюк бир филь булуна эди.

Меккелилернинъ бу ордугъа къаршы къояджакъ кучълери ёкъ эди. Орду арапларгъа аит малларны ве айванларны ягъма этип Эбрехеге кетире. Ягъма этильген маллар арасында Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ дедеси Абдुльмуталлибнинъ де 100 девеси бар эди. Мекке халкъындан бир эйет риджада булунмакъ ичюн Эбрехенинъ янына кете. Эйетте Абдुльмуталлиб де бар эди. Эбрехе не ичюн кельгенлерини сорай. Абдुльмуталлиб девелерининъ къайтарылмасы ичюн кельгенлерини айта. Бунынъ узерине Эбрехе:

«Мен белледим ки, «Кябени йыкъма», - деп ялвармагъа кельдинъиз. Сиз исе девелеринъизнинъ дердиндесинъиз».

Абдुльмуталлиб Эбрехеге шу джевапны бере:

«Мен девелернинъ саиби олам, оларны истейим. Кябенинъ саиби бар, оны саиби кърорчалар».

Эбрехе девелерни Абдुльмуталлибге къайтара, сонъра Кябени йыкъмакъ ичюн арекетке кече. Энъ огде буюк бир филь бар эди. Кябеге якълашкъанда бу филь бир адым огге кетмей. Арткъа чевирильсе кете, лякин Кябеге чевирильсе кетмей. Аскерлернинъ бутюн арекетлерине бакъмадан фильни Кябе тарафына юрютмекнинъ чареси та-

пылмай.

Тамам бу сырада бекленильмеген бир адисе юз бере. Къаерден-дир бир сюрю къуш пейда ола ве филь ордусынынъ узеринде учмагъа башлай. Бу къушлар, агъызларында ве аякъларында ташыгъан уфакъ ташларны бир бомба киби аскерлернинъ узерине ягъдырмагъа башлайлар. Ташларнен урулгъан аскерлернинъ вуджутлары тельме-тешик ола ве бойледже, орду къыскъа вакъытта перишан олып дагъыла. Кябе йыкъылмакътан къорчалана. Эбрехе джаныны зорнен къуртарып, улъ-кесине къайта ве бир муддет сонъра анда оле. Абдульмуталлибнинъ айткъаны киби, Кябени онынъ саиби Аллах къорчалай.

Инсанлар тарафындан къорчаланамагъан Кябени йыкъмакъ ве батыл инамларны девам эттирмек истегенлерни Юдже Аллах шойле джезаландыра. Кябени йыкъмаларына изин бермей. Чюнки якъын арада Аллахнынъ севгили къулу Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- дюньягъа келеджек эди. 571 сенси мейдангъа кельген бу адиседен къарнен 50 кунъ сонъра Пейгъамберимиз Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- догъа.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Ислямиеттен эвель Арабистаннынъ вазieti насыл эди?
- 2) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ ана ве бабасынынъ адларыны ве оларнынъ несилини айтынъыз?
- 3) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- къаерде ве не вакъыт догъды, сют анасы ким?
- 4) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ догъгъан гедже дюньяда насыл адиселер юз бере, булар неге ишарет эте?
- 5) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге бу исимни ким ве не макъсатнен къойды?
- 6) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бабасы ве анасы не вакъыт вефат эттилер?
- 7) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- анасынынъ олюминден сонъра кимлернинъ янында тербиеленди?

ЭКИНДЖИ БОЛЮК

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИЃ -САЛАЛЛАХУ АЛЕЙХИ ве СЕЛЛЕМ- ГЕНЧЛИГИ ве ЭВЛЕНЮВИ

МЕВЗУЛАР

- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сеятлары
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ тиджарет аяты
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Хазрети Хатидженен эвленмеси ве балалары
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Кябенинъ тамири эснасындаки акемлиги

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- СЕЯТЛАРЫ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Эбу Талиб тиджаретнен огъраша эди. Бир кересинде Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни озюнен берабер алып кете. Шам (Сирия) якъынындаки Бурса къасабасына келелер. Анда Бахира адында бир папазнен къаршылашалар.

Бахира, Теврат ве Инджильде ады ве сифатлары язылгъан сонъ Пейгъамберининъ аляметлерини бу балада коре. Бу себепнен Оны Меккеге къайтарып алып кетмелерини, чюнки еудийлер тарафындан балагъа бир зарар тиймеси мумкюнлигини Эбу Талибге айта. Эбу Талиб, Бахиранынъ бу тавсиесини къабул этип, Шамгъа кетмектен вазгече ве алыш-веришини бу ерде тамамлап, Меккеге къайта.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- 17 яшында олгъанда да эмджеси Зубейрнен берабер Йеменге барып кельген эди.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ ТИДЖАРЕТ АЯТЫ -саллаллаху алейхи ве селлем-

Къурейшининъ намлы инсанларындан тул ве зенгин Хатидже адын да бир къадын, базы кимселерге сермае берип тиджарет ортакълыгъы япа эди. Хатидже, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге сермае берип оны бир тиджарет кervанынен Шамгъа ёллай.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- тиджарет аятында да догъру ве ишанчлы бир инсан олгъаны себебинден юксек мувафакъиетлерге ирише. Бу себептен , азырлагъан эр тиджарет кervанындан, бекленгенинден даа чокъ ярнен къайта. Хатидже, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нен якъан тиджарет ортакълыгъындан чокъ мемнун къала.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- ХАЗРЕТИ ХАТИДЖЕ ИЛЕ ЭВЛЕНМЕСИ ВЕ БАЛАЛАРЫ

Шам сеферинден къайткъандан сонъра Пейгъамберимиз, Къурейш къабилесининъ асылзаде ве зенгин къадыны Хатидже иле эвлене. Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- о вакъыт 25

яшында эди. Хатидже исе 40 яшына кельген эди. Бахтлы бир аиле ювасы кьурула.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ учъ огълан, дёрт къыз олмакъ узере еди баласы дюньягъа кельди. Булардан алтысы Хазрети Хатиджеден, бири Мариеден догъган эди. Огъланлары Къасым, Абдуллах ве Ибрахимдир. Къызлары Зейнеб, Рукъие, Умму Кульсум ве Фатимадыр. Къасымнен Абдуллах, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге пейгъамберлик кельмеден эвель, кучюк яшта олгъанларында Меккеде вефат эттилер. Ибрахим исе хиджреттен сонъра Мединеде догъды ве кучюк яшта анда вефат этти. Къызларынынъ эписи осьти ве эвлендилер. Хазрети Фатимадан башкъа учъ къызы Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ден эвель вефат эттилер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ несили Хазрети Алинен эвленген Хазрети Фатиманынъ эвлятларынен девам этти.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- КЯБЕНИНЪ ТАМИРИ ЭСНАСЫНДАКИ АКЕМЛИГИ

Базы ерлери кучлю сель нетиджесинде йыкългъан Кябени Меккедилер тамир этмеге башладылар. Диварлар юкселип, сыра «Хаджару'ль- Эсвед» ады берильген мукъаддес къара ташны, Кябе диварындаки ерине кюймагъа кельгенде, эр къабиле бу шерефни къазанмакъ истеди. Атта араларында анълашмамазлыкъ ве къавгъа чыкты. Сонъунда керчектен ишанчлы ве догъру бир инсан оларакъ танылгъан Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни акем япмагъа ве онынъ береджеги укюмге разы олмагъа къарар бердилер.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- «Хаджару'ль- Эсвед»ни бир тешеме узерине кюйды. Тешеменинъ уджларындан къабиле реислерине туттуртты. Эп берабер ташны тегеге котердилер. Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- ташны мубарек эллеринен дивардаки ерине кюйды. Онынъ бу узлаштырыджы арекети эр кесни мемнюн этти. Бойледже, буюк бир анълашмамазлыкъ ёкъ этильди. Бу адисе юз бергенде Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- 35 яшында эди.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- пейгъамбер олмасындан эвель де сонъ дередже догъру ве ишанчлы бир киши эди.

Бу хусусиетинден себеп халкъ арасында онъа «Мухаммеду'ль-Эмин» яни «ишанчлы Мухаммед» деп айтыла эди. Эр кеснинъ севги ве сайгы-ысыны къазангъан эди. Темиз ве орьнек яшайшы иле джемиетте бир йылдыз кибі йылтырады. Юдже Аллах, оны энъ яхшы бир шекильде тербие этти. Ахлякъ ве фазилет иле гузеллештирди. Чюнки инсаниетнинъ куртулмасы ичюн оны пейгъамбер оларакъ вазифелендиреджек эди.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- балалыгъ-ында ве генчлигинде къаерлерге сеят япа?
- 2) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- кимнен ве не вакъыт эвленди?
- 3) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ къач баласы бар эди?
- 4) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Кябе-нинъ тамири эснасындаки акемлигини анълатыңыз.
- 5) Хазрети Мухаммедге «Мухаммеду'ль-Эмин» дейильмесининъ себеби не?

УЧЮНДЖИ БОЛЮК

ХАЗРЕТИ

МУХАММЕДНИНЪ

-САМЛАХУ АЛЕЙХИ ВЕ СЕЛЕМ-

ПЕЙГЪАМБЕР ОЛМАСЫ

ВЕ ГИЗЛИ ДАВЕТ

МЕВЗУЛАР

- Ильк вахий
- Фетрет деври
- Ислямгъа даветнинъ башланмасы
- Ильк мусульманлар
- Хабешистангъа япылгъан эки хиджрет
- Хабешистан къыралы Неджашининъ мусульманларгъа муна-

себети

ИЛЬК ВАХИЙ (М.610)

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- 40 яшына кельгенде, онда базы денъишмелер олмагъа башлай. Янына ихти-яджларыны алып Мекке якъынында ерлешкен Нур дагъындаки Хира магъарасына бара, бу ерде ялынъыз кунълердже къала, кяинатны яраткъан Аллахнынъ буюклигини тюшюне эди. Тюшюнде не коръсе коръгенлерининъ айнысы чыкъа эди. Кимсенинъ коръмеген ве бильмеген бир чокъ акъикъатларны ап-ачыкъ коре эди. Бу ал 6 ай къадар девам эте. Юдже Аллах оны тербие этип, пейгъамберликке азырлай эди.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- милядий 610 сенесининъ Рамазан айында бир базарэртеси геджеси кене Нур дагъындаки Хира магъарасында, бутюн барлыгъынен Аллахкъа ёнелген эди . Бу сырада онъа Джебраиль -алейхисселям- корюнди ве:

-Окъу, - деди.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-:

-Мен окъумагъа бильмейим, - деди.

Джебраиль -алейхи селям- экинджи кере

- Окъу, - деди.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-

- Мен окъумагъа бильмейим, - деди.

Джебраиль -алейхи селям- учюнджи кере «Окъу» деп айткъандан сонъра, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-:

- Не окъуйым?- деп сорады.

О вакъыт Джебраиль -алейхи селям- Къуран-ы Керимнинъ Алякъ сурсесининъ башында ер алгъан шу манадаки аетлерни бильдирди:

«Яраткъан Раббинънинъ адынен окъу. О, инсанны «алякътан» яратты. Окъу, Раббинъ ниаетсиз керем саибидир. Къалемнен язмагъа огреткен Одыр. Инсангъа бильмегенини О огретти.»

Бойледже, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге ильк вахий кельген, Къуран аyetлери энмеге башлангъан эди. Бундан сонъра мелек кете. Окъунгъан аетлерни Пейгъамберимиз къальбине язылгъан киби окъумагъа башлай.

Ильк вахийнинъ агъырлыгъы, алгъан вазифенинъ буюклиги ве ис эткен месулиет дуйгъусынынъ тесиринен эвге къайта. Башындан кечкенлерни Хзрети Хатиджеге анълата. Хазрети Хатидже онъа теселли этип шойле дей:

«Муджделер олсун! Сабыр эт. Аятымны элинде булундыргъан

Аллахкъа емин этерим ки, сен бу умметнинъ пейгъамбери оладжакъ-сынъ, Юдже Аллах сени асла къалдырмаз. Чюнки сен акърабалыкъ-хакъларына риает этесинъ, сёзюнде догърусынъ, къыйынджылыкъ-ларгъа сабыр этесинъ, мусафирлерни яхшы къаршылайсынъ, фелякетке огърагъанларгъа ярдым этесинъ. Бойле олгъан къулуны Аллах ялынъыз къалдырмаз».

ФЕТРЕТ ДЕВРИ

Алякъ суресининъ ильк беш аети энгенден сонъра вахий бир муддет кесиле. Джебраиль(с.а.) кельмей эди. Арадан кечкен бу муддет, Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ вахий къаршыламагъа яхшыджа азырланмасы ичюн эди. Акъикъатен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- иляхий вахийнинъ текрар кельмесини бутюн гонъюлинен истеген ве оны къабул этмеге азыр алгъа кельген эди.

Бунунъ узерине Джебраиль -алейхисселям- онъа корюне ве Муддессир суресининъ ильк аетлерини кетире. Бу аетлернинъ манасы шойле:

«Эй, ортюнип бурюнген (Мухаммед). Тур да тенбиеле. Рабинъни буюк таны. Урбанъны тер-темиз тут. Яман шейлерни терк эт».

Бундан сонъра вахийнинъ кельмеси узюликсиз девам эте ве Къуран-ы Керим 23 сенедде тамамлана.

Юкъарыда айтылгъаны киби, ильк вахийден сонъра вакътынджа вахийнинъ кесильгени бу девирге «вахийнинъ фетрет деври» дейиле.

ИСЛЯМГЪА ДАВЕТНИНЪ БАШЛАНМАСЫ

Вахийнинъ кельмесинен пейгъамберликнен вазифелендирилген Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- пейгъамберлигини башта ишангъан кишилерге айта ве оларны Ислямгъа давет эте эди. Ильк мусульманлар ибадетлерини гизли япа эдилер. Бу ал учъ йыл къадар девам эте. Бу арада мусульманлыкъны къабул эткенлернинъ сайысы да отуздан кечкен эди.

ИЛЬК МУСУЛЬМАНЛАР

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге башта садъкь къадыны Хазрети Хатидже, ондан сонъра балалардан Хазрети Али, ыргъатлыкътан уриетке къавушкъан Зейд бин Харисе ве буюклерден Хазрети Эбу Бекир иман этип, мусульман олдылар.

ХАБЕШИСТАНГЪА ЯПЫЛГЪАН ИЛЬК ХИДЖРЕТ

Мушриклернинъ мусульманларгъа япкъан эзиетлери кунь-куньден чокълаша эди. Мусульманлар ибадетлерини раат япамай, ачыкътан Къуран окъуп олмай эдилер. Бу себептен Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- мусульманларгъа, даа эмин бир ер олгъан Хабешистангъа (Эфиопия) хиджрет этмелерине изин берди.

Он бир эркек ве дёрт къадындан ибарет ильк къафиле , Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ пейгъамберлигининъ бешинджи йылында гизли алда Къызыл денъиз ёлунен Хабешистангъа кеттилер. Ичлеринде Хазрети Осман -радиаллаху анх- ве къадыны, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ къызы Рукъые де бар эди. Анда чокъ яхшы къаршылап алынгъан мусульманлар, раат бир аяткъа къавуштылар.

Ильк кеткен къафиленинъ яхшы къаршылангъаныны эшиткен мусульманлардан сексен адамлыкъ экинджи къафиле де бир йыл сонъра анда хиджрет этти. Буларнынъ башында Хазрети Алининъ къардаши Джафер-и Тайяр да бар эди.

ХАБЕШИСТАН КЪЫРАЛЫ НЕДЖАШИЙНИНЪ МУСУЛЬМАНЛАРГЪА МУНАСЕБЕТИ

Меккели мушриклер, мусульманларнынъ Хабешистанда хошнутлыкъкъа къавушмасындан раатсыз олдылар. Оларны къайтарып кетирмек ичюн Хабеш къыралы Неджашиге бир чокъ эдиелернен эки эльчи ёлладылар. Эльчилер Неджашиден мусульманларны оларгъа теслим этип къайтармасыны истедилер. Христиан олгъан Неджаши, мусульманларны чагъырып Ислямиет акъкъында билъги алды. О, эр эки тарафны эшиткенден сонъра мусульманларны хакълы таныды ве эльчилер озъ ниетлерине иришемеден Меккеге къайтмагъа меджбур олдылар.

Бундан сонъра Неджаши мусульманларны эвелькисинден даа

чокъ къорчаламагъа башлады. Хабешистаннынъ халкъы мусульманларгъа чокъ яхшы мунасебетте олдылар.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге ильк вахий не вакъыт, къач яшында олгъанда ве къаерде кельди?
- 2) Фетрет деври деп насыл девирге айтыла?
- 3) Ислямгъа ильк давет насыл башлады?
- 4) Ильк мусульманлар кимлер?
- 5) Мусульманлар Хабешистангъа не ичюн хиджрет эттилер?
- 6) Мусульманлар Хабешистанда насыл къаршыландылар?

ДЁРТЮНДЖИ БОЛЮК

ДАВЕТНИНЪ АЧЫКЪТАН ЯПЫЛМАСЫ

МЕВЗУЛАР

- Ислямгъа даветнинъ ачыкътан япылмасы
- Мушриклернинъ мусульманларгъа япкъан зулумлары
- Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлар
 - Къурейшнинъ Ислямгъа душман олмасынынъ себеплери
 - Мушриклернинъ Эбу Талибге мураджатлары ве Пейгъамбери-миз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ джевабы
 - Хазрети Хамза -радиаллаху анх- ве Хазрети Умер -радиаллаху анх-нынъ мусульман олмалары

ИСЛЯМГЪА ДАВЕТНИНЪ АЧЫКЪТАН ЯПЫЛМАСЫ

Пейгъамбер Эфендимиз Ислямгъа даветни учъ йыл гизли япкъандан сонъра шу манадаки аетлернинъ назиль олмасынен, инсанларны ачыкътан Ислям динине чагъырув вакъты келе:

«(Эвель) энъ якъын акърабанъны тенбиеле. Муминлерден санъа уйгъанларгъа рахмет ве хидает къанатларынъны эндир. Эгер санъа къаршы кельселер, оларгъа де ки: -Мен сизинъ япкъанларынъыздан тамамен узагъым». (Шуара, 214-216).

«Санъа эмир олунгъанны ачыкъ сёйле ве мушриклерден юз чевир!»(Хиджр,94).

Бунуиъ узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, башта якъынларыны эвинде топлап бир зияфет берди. Аллахтан алгъан эмирлерни теблигъ этип, оларны Ислям динине давет этти. Эмджеси Эбу Лехеб Пейгъамберимиз (с.в.а.)ге къаршы чыкъып, топлангъанларны дагъытты.

Бундан бир муддет сонъра Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- даветини кенишлетмек гъаесинен Сафа тёпесине чыкъты ве бутюн Мекке халкъына сесленди. Онынъ сесини эшиткенлер этрафында топландылар.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- анда топлангъанларгъа:

- Сизге шу тёпенинъ артында бир душман ордусынынъ булунгъаныны хабер берсем, манъа инанырсынъызмы?- деп сорады.

Эписи бир агъыздан:

- Эбет инанырмыз. Чюнки сенинъ ялан сёйлегенинъни ич эшитмедик, - дедилер.

Бунуиъ узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- оларгъа шойле деди:

- Ойле олса билинъиз ки, Аллах мени пейгъамбер оларакъ сечти. Манъа мелек васытасынен кенди келямыны бильдирди. Инсанларны хакъ дин олгъан Ислямгъа давет эттемни эмир этти. Аллах бирдир. Ондан башкъа танъры ёкътыр. Мен де сизге ве бутюн инсанларгъа ёлланылгъан Онынъ Пейгъамбери олам».

Анда олгъан Эбу Лехеб аякъкъа турып, Пейгъамберимиз (с.в.а.)ге къаршы джан агъыртыджы сёзлер айтты. Бунуиъ узерине топлан-

гъанлар дагылдылар. Бойледже, бу топлашувдан да ич бир нетидже чыкъмады.

МУШРИКЛЕРНИНЪ МУСУЛЬМАНЛАРГЪА ЯПКЪАН ЗУЛУМЛАРЫ

Мусульман олгъанларны динден къайтармакъ, Ислям нуруны сёндюрмек ичюн мушриклер мусульманларгъа эзиет эте, чешит зулум ве ишкенджелер япа эдилер.

Ислямнынъ энъ буюк душманларындан Умейе бин Халеф, Билял Хабешини сыджакъ къумларгъа ятыртып, коксюне де ташлар къойып, саатларнен кунешнинъ астында туткъандан сонъра:

Эгер мусульманлыкътан вазгечмесенъ сени бу шекильде олдюреджекмиз, - дей. Бундан ич бир нетидже алып оламагъандан сонъра Билялнынъ бойнуна йип кечирип, Меккенинъ бир тарафындан башкъа тарафына сюреклей. Бойле вахший ишкенджелер астында эзилмесине бакъмадан Хазрети Билял, «Аллах бир, Аллах бир» деп айта эди. Ниает, Хазрети Эбу Бекир, Билялны сатып алды ве залым Умейенинъ элинден къуртарды.

Ильк мусульманлардан Аммар бин Ясир, сыджакъ къумларгъа ятыртыларакъ байылгъангъа къадар дёгюльди, анасы Сумейе, Эбу Джехиль тарафындан мызракънен ольдюрильди, бабасы Ясир де мушриклернинъ ишкенджелери нетиджесинде джан берди. Ясирнен къадыны Сумейе Хатун ильк Ислям шейтлери олдылар.

Даа Хаббаб бин Эрет, алевленип янган комюрлернинъ узери-не яткъызыларакъ, Эбу Фукъайха исе аягъына багъланган йипнен сыджакъ къумларнынъ узеринде сюрекленерек инамындан себеп даянылмаз эзиетлер чеке эдилер. Булардан башкъа чокъ мусульман, мушриклернинъ зулумына огърагъан эди. Бунъа рагъмен керчек иман саиплери ишкенджелерден къоркъмадылар. Ислямдан вазгечмедилер.

Хазрети Эбу Бекирнинъ Ислям огърунда япкъан буюк хызметлеринден бириси де мусульманлыкъны къабул эткени ичюн зулумгъа огърагъан бир чокъ къул ве джариени сатып аларакъ къуртармасы эди.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДГЕ -саллаллаху алейхи ве селлем- ЭНЪ ЧОКЪ ДУШМАНЛЫКЪ ЯПКЪАНЛАР

Мушриклер эм Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге, эм де мусульманларгъа эзиет этмектен вазгечмей эдилер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлар шулар эди:

1. Эбу Лехеб

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси олмасына бакъмадан Ислямнынъ энъ буюк душманы эди. Даа ильк куньден Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге къаршы чыккъан эди. Къадыны да Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ кечеджеги ёлларгъа эр фырсаатта тикенлер ташлар эди. Теббет суреси бу экиси акъкъында энген эди. Эбу Лехеб, Бедир дженкинде мусульманларнынъ зафер къазангъанларыны эшиткенден сонъ къаарьленгенинден ольди.

Эбу Лехебнинъ огълу Утейбе бир кере Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге уджюм этти, якъасындан чекип кольмегини йырткъан эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- онынъ бу арекетлеринден сонъ дередже кедерленген ве: «Я Раб! Утейбенинъ узерине джанаварлардан бирисини мусаллят эт», - деп дуа эткен эди. Аллах севгили Пейгъамберининъ дуасыны къабул эте. Утейбе Шамгъа кеткенде ёлда бир арслан чыккъып, оны парчалады. Бойледже, Пейгъамберге якъан арекетининъ джезасыны алгъан эди.

2. Эбу Джахиль

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлардан бириси. Мусульманларгъа чокъ эзиет эткен эди. Аммар бин Ясирнинъ анасыны тек бир Аллахкъа иман эткени ичюнъ ольдюрген эди. О да Бедир дженкинде ольдюрильди.

3. Ас бин Ваиль

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлардан бири олгъан бу адам, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ огълу Къасым ольгени вакъыт, «Мухаммеднинъ сою кесильди» деп масхара эткен, эвлят аджысынен юреги янгъан Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ джаныны агъырткъан эди.

Кевсер суресиндеки, «Асыл сою кесильген, исми унутылгъан – санъа кин ве душманлыкъ эткен кимседир» аети бунынъ акъкъында

назиль олгъандыр. Ас бин Ваиль, Мекке дживарында бир даъ кечитинден кечкенинде мингени айван оны ерге йыктып, аягыны тишлеген ве бу ярадан ольген эди.

4. Велид бин Мугъире,

5. Умейе бин Халеф,

6. Утбе бин Рабиа кибилер де Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлардан эдилер.

КЪУРЕЙШНИНЪ ИСЛЯМГЪА ДУШМАН ОЛМАСЫНЫНЪ СЕБЕПЛЕРИ

1. Ислям дини сынфий фаркъларны ёкъ эткен, инсанларнынъ бир таракънынъ тишлери киби эшит олгъаныны, къул ве саибининъ Аллах къатында бир олгъаныны илян эткен эди. Къурейш зенгинлери бу эшитликни къабул этмеген, мевкъыларынынъ эллеринден кетеджегинден къоркъкъанлары ичюн Ислямгъа душман олгъан эдилер.

2. Арапларнынъ тиджарет меркези Мекке эди. Меккеде олгъан Кябенинъ ичинде 360 къадар пут бар эди. Арапларны анда джелъп эткен шейнинъ путлар олгъаныны, Ислям путларны ёкъ эткени такъдирде Меккеге кимсенинъ кельмейджегини, нетиджеде акъча къазангъанлары тиджаретнинъ ёкъ оладжагыны тюшюне эдилер.

3. Арабистанда юзь йыллардан берли путларгъа табынув девам этип келе эди. Яхшылыкъны ярамайлыкътан айырып олмагъан миллетлер, аталарындан корьгенлери шейлерден къолай бир шекильде вазгечмез, янъылыкъларгъа душман ола эдилер. Ислям дини исе арапларнынъ алышып кельген путларгъа тапмакыны ёкъ эткен, тек Аллах инамыны кетирген эди.

4. Арапларда бир миллетке реис олмакъ ичюнъ ляйыкълыкъ дедреджесине, фазилет, къабилиет киби хусусиетлерине бакъылмай эди. Ялынъыз эки шарткъа бакъыла эди. Булардан бириси зенгинлик, башкъасы да чокъ эвлят саиби олмакъ эди.

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-де булар ёкъ эди. «Ойле олса оны озюмизге реис къабул этмейджекмиз», - дей эдилер. Айрыджа Хашимийлернен Эмевийлер арасында эскиден берли девам эткен къабиле реислиги рекъабети бар эди. Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-, Къурейшнинъ Хашимий къолундан олгъаны ичюн Онъа душманлыкъ эткенлернинъ чокъу Эмевийлер сонундан кельгенлер эди.

МУШРИКЛЕРНИНЪ ЭБУ ТАЛИБГЕ МУРАДЖАТЛАРЫ

Эмджеси Эбу Талиб, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни чокъ севе эди. Ислямнынъ яйылмасында торунына эр вакъ-ыт ярдымджы ола ве оны имае эте эди. Мушриклернинъ реислери Эбу Талибге мураджат этип, «Я торунынъны Ислам давасындан вазгечир, я да имае этмектен вазгеч», - дедилер ве баскъы яптылар.

Эбу Талиб, вазиятни торуны Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге анылаткъанында, о шойле джевап берди: «Мен Аллах тарафындан Хакъ динни теблигъ этмеккен вазифелим. Мен озъ-озюмден бир шей япмайым. Мен Аллахнынъ эльчиси олам. Эй эмджем, бу иштен вазгечмем ичюн кунешни сагъ элимге, айны сол элимге берселер, кене бу вазифени ташламам».

Эбу Талиб, бу джевапны динълеген сонъ, «Сен ишинъе бакъ огълум, мен сагъ экен олар санъа бир шей япып оламазлар», - деп Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни къорчаламагъа девам этеджегини бильдирди.

ХАЗРЕТИ ХАМЗАНЫНЪ МУСУЛЬМАН ОЛМАСЫ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бутюн зорлукъ-ларгъа рагъмен вазифесине девам эте, мусульманларнынъ сайысы да кунъ-кунъден арта эди.

Пейгъамберлигининъ 6-джи йылы эди. Бир кунъ Сафа тёпесинде отургъаны сырада шу ерден кечип кететкъан Эбу Джахиль, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге куфр этти. Онынъ бу тербиесизлигине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- джевап бермеди. Бу джан агъыртыджы адисени коръген бир къадын, бу алны Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Хамзагъа анылатты. Хамза даа мусульман олмагъан эди. Лякин къардашынынъ огълуна япылгъан бу акъаретке чокъ ачувланды, Къурейш мушриклерининъ топлангъанлары ерге кетти ве Эбу Джахильге:

«Меним къардашымнынъ огълуну сёгип, оны ынджыткъан сенсинъми?»- деди ве яйынен Эбу Джахильнинъ башына урды.

Бу адиседен сонъра Хазрети Хамза, мусульманлыкъны къабул этип, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ янындан ер алды.

ХАЗРЕТИ УМЕРНИНЪ МУСУЛЬМАН ОЛМАСЫ

Хазрети Хамзанынъ мусульман олмасы ве мусульманларнынъ куньден куньге къуветленмеси Къурейш мушриклерини теляшландыра эди. Бу алгъа бир чаре тапмакъ ичюн «Дару'н- Недве» дейилген ерде топландылар. Меккеде мейдангъа кельген вазиятни козьден кечирдилер ве Эбу Джахильнинъ теклифи узерине Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмеге къарар бердилер. Бу къоркъунчлы къарарны ерине кетирмекни ичлеринде энъ джесюр олгъан Умерге тапшырдылар. О вакъыт отуз учъ яшында олгъан Умер, къылычыны къушанды. Ве Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмек ичюнъ ёлгъа чыкъты.

Мусульманлар, Эркамынъ эвинде топландылар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-де анда эди. Умер ёлда Нуаймгъа раст кельди. Нуайм: «Къайда кетесинъ, я Умер?» деп сорады. Умер:

- Миллетни бозгъан Мухаммедни ольдюрмеге кетем, - джевабыны берди. Нуайм онъа:

- Къыйын бир ишке кириштинъ, - деп айткъанында, Умер онъа:

- Сен де Мухаммеднинъ тарафына кечтинъми?-деп ачувлангъан алда сорады. Нуайм:

- Я Умер, сен манъа тийме, озъ къорантанъа бакъ, эништень Саид ве къыз къардашынъ Фатима мусульман олдылар, - деген сонъ Умер:

- Башта оларнынъ ишини битирейим, -деп ёлуны денъиштирип къыз къардашынынъ къапысыны чалды. О сырада къыз къардашы иле эништеси, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге янъы назиль олгъан «Та-Ха» суресиндеки аетлерни окъуй эдилер. Умернинъ сиялы кельгенинден къоркъып, Къуран саифелерини сакъладылар.

Умер эвинъ ичине кирген сонъ, не окъугъанларыны сорады. Олар да: « Бир шей ёкъ», - дедилер. Умер даа да ачувланды: « Демек эшиттиклерим догъру экен», - деп эништесининъ якъасындан тутып, ерге итерди ве урмагъа башлады. Къоджасыны къуртармагъа истеген къыз къардашы Фатиме де бир шамар урды. Заваллы къадын агъзындан, бурнундан къанлар акъкъан алда ерге юварланды. Фатима, иманынынъ берген джесаретинен Умерге шу сёзлерни айтты:

- Аллахтан къоркъ. Бир къадынгъа япкъанларынъа бакъ. Мен ве къоджам мусульман олдыкъ. Башымызны кессенъде бу ёлдан къайтмайджакъмыз.

Бу сёзлерден сонъра Умер бир аз йымшады ве:

- Окъугъанынъыз шейни манъа кетиринъ, - деди. Къыз къарда-

шы окъугъанлары саифелерни чыкъарып берди. Умер дикъкъатнен окъумагъа, окъугъан сайын къальби йымшамагъа башлады. Къуран-ы Керимнинъ бенъзери олмагъан аэнки, манасындаки юксеклик, окъунмасындаки лезет ве гузеллик Умернинъ къальбини фетх этти. Энди Умернинъ къальби Ислямгъа ачылгъан эди. Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ янына кете. Онынъ огюнде келиме-и шехадет кетирип, мусульман ола. Анда олгъанлар бунъа чокъ севиндилер. Эп бирликте келиме-и шехадет кетирдилер.

Умернинъ Ислямгъа кирмесинен мусульманлыкъ къуветленди. Умер:

- Къач адамсынъыз?- деп сорады.

- Сеннен къыркъ адам олдыкъ, - дедилер.

Умернинъ истегине коре, огъде Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ олгъаны алда мусульманларнынъ эписи Кябеге кетелер. Анда джемаатнен ачыкъта намаз къылалар. Мушриклер исе, Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмеге ёллагъанлары Умернинъ мусульман олгъаныны эшиткенлеринде шашып къалдылар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмек ичюн ёлгъа чыкъкъан Умернинъ, мерхаметсиз ве таштан даа да къатты къальбини къыз къардашынынъ эвинде окъулгъан Къуран аетлери йымшатты, къаранлыкъ гонъюлини нурнен толдурды. Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-ге душманлыкъ беслеген Умер шимди онынъ досту олды.

СУАЛЛЕР ВА ВАЗИФЕЛЕР

1) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- инсанларны не ичюн ве насыл ачыкътан Ислямгъа давет этти?

2) Мушриклернинъ мусульманларгъа япкъан эзиетлерини ве мусульманларнынъ бу эзиетлер къаршысында не япкъанларыны аңла тынъыз.

3) Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ эткенлер кимлер?

4) Къурейшнинъ Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ге душман олмасынынъ себеплери нелер?

5) Эбу Талиб ким? Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни насыл къорчалады?

6) Хазрети Хамза -радиаллаху анх- ве Хазрети Умер -радиаллаху анх- насыл мусульман олдылар?

БЕШИНДЖИ БОЛЮК

БОЙКОТ ВЕ КЕДЕР ЙЫЛЛАРЫ

МЕВЗУЛАР

- Мушриклернинъ мусульманларнен алякъаларыны кесмелери
- Эбу Талиб ве Хазрети Хатидженинъ вефат этмелери
- Тайф ёлджулыгы
- Акъабе биатлары
- Мирадж муджизеси
- Мирадж эдиеси – намаз

МУШРИКЛЕРНИНЪ МУСУЛЬМАНЛАРНЕН АЛЯКЪАЛАРЫНЫ КЕСМЕЛЕРИ

Хазрети Хамза ве Хазрети Умернинъ мусульман олмалары ве Исламнынъ куньден куньге яйылмасы мушриклерни пек къоркъутты. Бу себепнен топланып, мусульманларнен эр тюрлю алякъларыны кесмек къарарыны алдылар:

«Бундан сонъра мусульманларнен ве оларны имае эткенлернен, Мухаммеднинъ акърабасы олгъан Хашимогъуллаарынен эр тюрлю алякъларны кеседжеклер, оларнен ич корюшмейджек, алыш-вериш япмайджакъ, къыз бермейджеклер».

Мушриклерден Мансур бин Икриме бу анълашманы яза ве берабер Кябенинъ диварына асалар.

Алякъларны кесмек къарары учъ сене девам эте. Бу вакъыт ичинде мусульманлар чокъ къыйындылыкъ чекелер. Мушриклер, мусульманларнынъ топлу оларакъ яшагъанлары мааллеге ашайджакъ, ичеджек кирсетмемек ичюн эллеринден кельген шейлерини япалар. Мусульманлар, Ислам огъруна эр тюрлю къыйындылыкъларгъа, ачлыкъкъа ве сувсузлыкъкъа сабыр этелер. Терек япракълары ашап яшамагъа меджбур олалар. Ачлыкътан ферьят эткен балаларнынъ алы исе юреклер аджысы эди.

Бойле мерхаметсиз арекетлеринен мушриклер бир нетидже аламадылар, Ислам нурунынъ яйылмасыны токътатып оламадылар. Бу арада бир боджек Кябенинъ диварына асылгъан анълашма метинини ашап, «Аллах» адындан башкъа дигер языларнынъ бутюнени ёкъ этти. Айрыджа Мансур бин Икрименинъ анълашманы язгъан эллери тутулды. О девирде «Бисмилляхиррахманиррахим» ерине «Бисмилеллахумме» къулланыла эди.

Сонъунда мушриклерден бир къач киши инсафкъа кельдилер ве залым анълашманы эндирип йырттылар. Бойледже, бойкот битти ве мусульманлар да буюк бир къыйындылыкътан къуртулдылар. Мусульманларгъа къаршы япылгъан бойкот Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ пейгъамберлигининъ едиджи йылындан онунджи йылына къадар, учъ йыл девам этти.

ЭБУ ТАЛИБ ВЕ ХАЗРЕТИ ХАТИДЖЕНИНЪ ВЕФАТ ЭТМЕЛЕРИ

Бойкотнынъ битмесинен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве

селлем- ве мусульманлар бир аз раат нефес алдылар. Факъат арадан чокъ вакъыт кечмеден Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Эбу Талиб, бир къач кунъ сонъра да ханымы Хазрети Хатидже вефат эттилер.

Эбу Талиб, Пейгъамберимиз-саллаллаху алейхи ве селлем-ни озъ эвляды киби север ве къорчалар эди. Хазрети Хатидже исе Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ биринджи инанды, энъ агъыр вакъытларда онъа къол туткъан, ярдымджы олгъан садыкъ ве вефакар бир къадын эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, озюне эр вакъыт къол туткъан бу эки къыйметли инсан-ны гъайып этмектен чокъ кедерленди. Бу себептен бу йылгъа «кедер йылы» деген ад берильди.

Эбу Талиб ве Хазрети Хатидженинъ олюминден сонъра мушриклер, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге якъан эзие-терини даа зияделештирдилер. Бир кунъ сокъакътан кечкенде алчакъ би-риси Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ башына топракъ атты. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- о алы-нен эвине кельди. Къызы Хазрети Фатима бабасыны бу алда корип ынджынды ве узерине атылгъан топракъларны темизлеркен, агъла-ды. Къызынынъ агълагъаныны корьген Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Агълама яврум, Юдже Аллах бабанъы къорча-лайджакъ», - деп Аллахкъа олгъан инамыны ифаде этти.

ТАИФ ЁЛДЖУЛЫГЪЫ

Эбу Талиб ве Хазрети Хатидженинъ вефатындан сонъра мушриклернинъ Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге якъан эзие-терини зияделешкени ичюн Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Таиф халкъыны Ислямгъа давет этмек ичюн ильк мусуль-манлардан Зейд бин Харисени янына аларакъ Таифке кете. Таифли-лер Ислямны къабул этмеге истемейлер, Пейгъамберимиз -саллал-лаху алейхи ве селлем-нинъ андан чыккып кетмесини талап этелер. Бунынънен сынъырланмайып, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ташборан эттилер. Атылгъан ташлардан аякълары яра-ланды, къан ичинде къалды. Юрип оламайджакъ алгъа кельди. Зейд исе вуджудынен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни атылгъан ташлардан къорчаламагъа тырышты.

Ёл четиндеки бир бахчагъа кирип джанларыны къуртаралар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу ерде бир аз раат-

лангъан сонъ сонъра кедерли алда Меккеге къайтты. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ аяты девамында къаршылашкъан энъ буюк эзиет бу ёлджулыкъ вакътында юзъ берген эди. Лякин олып кечкен бу вакъиалардан умютсизликке тюшмеди. Давасындан вазгечмеди. Вазифесине девам этти.

АКЪАБЕ БИАТЛАРЫ

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- йыллар девамында Мекке халкъыны Ислямгъа давет этти, лякин меккелилер-нинъ инамы юзюнден буюк зорлукъларнен къаршылашты. Амма олар-нынъ туткъан ёлу Ислям Пейгъамберини вазифесинден вазгечирмеди. Ислямнынъ нуру инсанлыкъны айдынлатмгъа девам этеджек эди. Бунынъ ичюн Юдже Аллах янъы бир имкян берди. Ислямнынъ яйылмасы ичюн даа раат бир ер азырлады. Бу ер – Медине эди.

Пейгъамберлигининъ он биринджи йылы хадж мевсимиinde Хаз-рети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- Мекке тышына чык-ты. Мединеден кельген алты кишилиик бир джемаатнен къаршылашты. Оларгъа Пейгъамбер олгъаныны айтты. Къуран оқуды. Аллахнынъ эмирлерини анълатты. Оларны мусульман олмагъа давет этти.

Мединелилер яхшы ниетли инсанлар эди. Пейгъамберимиз -сал-лаллаху алейхи ве селлем-нинъ айткъан шейлернинъ акъылгъа ке-лишкенини ве догъру олгъаныны къабул этип мусульман олдылар. Олар Мединеге къайттылар ве анда Ислямны анълаттылар.

а. Биринджи Акъабе биаты (Пейгъамберлигининъ он экин-джи йылы)

Бир йыл кечкенден сонъ Меккеге келген мединелилерден 12 адам-лыкъ бир группа, Мекке якъынында Акъабе дейилъген ерде Пейгъам-беримиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нен корюштилер. Реислери Эсад бин Зураре эди. Араларында бир йыл эвель мусульман олгъан беш киши де бар эди. Булар: «Аллахкъа ширк къошмамакъ, хырсыз-лыкъ япмамакъ, зина этмемек, ялан ве ифтирадан сакъынмакъ, Пейгъ-амберге къаршы кельмемек» хусусунда Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге биат эттилер, сёз бердилер. Бу вакъиагъа I Акъа-бе биаты дейилъди.

Мединелилер кендилерине Ислямны огретеджек бир кимсе исте-дилер. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де бу вази-

фени япмакъ ичюн Мусаб бин Умейрни ёллады. Мусаб -радиаллаху анх-, Мединеде Ислямнынъ огретильмеси ве яйылмасында буюк хызметлер япты.

б, Экинджи Акъабе биаты (Пейгъамберлигининъ он учюнджи йылы)

Бу йыл мусульманлардан 75 адамлыкъ бир джемаат Меккеге кельди. Буларнынъ экиси къадын эди. Акъабе денильген ерде Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- нен корюшкенлеринден сонъра экинджи Акъабе биаты керчеклешти. Бунъа коре , мединелилер озь къадынларыны, балаларыны насыл къорчаласалар, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни де айны шекильде къорчалайджакъларына сёз бердилер. Эписи эллерини Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге узатып биат эттилер.

Бундан сонъра Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-озь араларындан он эки адамны темсильджи оларакъ сайламаларыны истеди. Олар он эки адамны темсильджи сайладылар. Эписи де Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге: «Тарлыкъ ве кенишлик анларында, эр вазиятте итаат этмеге, сёзнинъ даима догърусыны айтмагъа ве Аллах ёлунда эр анги шейден къоркъамамагъа» сёз бердилер.

Акъабе биатлары Ислямнынъ яйылмасында муим бир девир нокътасы олды.

МИРАДЖ МУДЖИЗЕСИ

Мирадж сёзлюкте – юксекке чыкъмакъ, исра да – геджеси юрьмек демектир. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-хиджреттен бир ярым йыл эвель Реджеб айнынъ 27- геджеси Меккедеки Месджид-и Харамдан Къудустеки Месджид-и Акъсагъа алып барылгъан, андан да коклерге юксельтильген, мелеклер алемини сейир эткен эди.

Мушриклер, Аллахнынъ сонъсуз къудретининъ бир эсери ве Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ энъ буюк муджизелеринден бириси олгъан Мирадж адисесине инанмадылар. Чюнки олар Аллахнынъ буюклигини, къудретининъ кенишлигини анъламакътан аджиз эдилер. Олар сынъырлы бир тюшюндже ве батыл бир инамгъа саип олгъанлары ичюн, Мирадж муджизесини анъламакъ се-

виесинде дегиль эдилер.

Муминлер ич тюшонмеден Мираджны кѡабул эттилер ве инандылар. Хазрети Эбу Бекирге Мирадж адисеси анълатылгъаны вакъыт о, «буны Мухаммед –саллаллаху алейхи ве селем- айткъан олса догърудыр» деди ве Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни тасдикъ этти. Бундан сонъра онъа «Тасдикъ этиджи» манасына кельген «Сыддыкъ» унваны берильди.

МИРАДЖ ЭДИЕСИ – НАМАЗ

Эр къайсы ёлджулыкътан къайткъан кимсе якъынларына эдиелер кетиргени киби, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де мукаддес Мирадж ёлджулыкъындан буюк мужделер ве эдиелернен къайтты.

Мирадж геджеси Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- юксетильген юдже макъамда Аллахкъа къавушкъан, арада ич васта олмадан иляхий вахийге (хитапкъа) наиль олды. Бу макъамда онъа учъ шей берильди:

1 – Бакъара суресининъ сонъ эки аети (Аменеррасулю)

2 – Умметинден Аллахкъа ширк къошмагъанларнынъ дженнетке киреджеклери муждеси.

3 – Мирадж эдиеси опаракъ беш вакъыт намаз.

Ислямнынъ шартларындан бири ве диннинъ диреги олгъан намаз Мирадж геджесинде фарз къылынгъандыр.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

1) Мушриклер мусульманларгъа къаршы насыл къарар алдылар? Бойкот къач йыл девам этти ?

2) Эбу Талиб ве Хазрети Хатидже не вакъыт вефат эттилер? Бу йылгъа насыл ад берильди?

3) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Таиф ёлджулыкъыны анълатынъыз.

4) Биринджи ве экинджи Акъабе биатларыны анълатынъыз.

5) Мирадж муджизесини анълатынъыз.

6) Мирадж эдиелери нелер?

БЕШИНДЖИ БОЛЮК

ХИДЖРЕТ ВЕ МЕДИНЕДЕКИ ИЛЬК ЙЫЛЛАР

МЕВЗУЛАР

- Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Меккеден Мединеге хиджрети
- Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Мединеге къаршыланмасы
- Месджид-и Небевининъ къурулмасы
- Энсар ве мухаджирлер арасындаки къардашлыкъ
- Пейгъамбер мектеби ве Асхаб-ы Суффа

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ
-саллаллаху алейхи ве селлем-
МЕККЕДЕН МЕДИНЕГЕ ХИДЖРЕТИ (М. 622)

Ислям тарихында Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ Меккеден Мединеге кочьмесине «Хиджрет» дениле.

Мушриклернинъ баскыы ве зулумларынынъ девам этмеси узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, мусульманларнынъ Меккеден Мединеге хиджрет этмелерине изин бере. Мусульманлар группалар алында Мединеге кочьмеге башлайлар. Дин огърунда догъып оськен юртларыны, мал ве мулклерини ташлайлар. Мединеде янгъан умют ышыгына къавушмакъ ичюн аджеле этелер.

Меккеде Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- нен бирликте Хазрети Эбу Бекир, Хазрети Али ве бир къач мусульмандан башкъа кимсе къалмагъан эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бутюн зорлукъларгъа бакъмадан вазифесини эда эте, Пейгъамберлигининъ он учъ йылыны Меккеде откере.

Мушриклер, Мединелилернинъ мусульман олмасы ве Меккедеки мусульманларнынъ да Мединеге кочьмесинен къуветли бир Ислям джемиетининъ пейда олмасындан къоркъкъан эдилер. Ислямиетни тамырыдан ёкъ этмек ичюн «Дарун'н-Недве» дейильген ерде гизли топланалар, Эбу Джехильнинъ теклифинен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмеге къарар берелер. Бу къоркъунч къарарны беджермек ичюн эр къабиледен бирер генч сайлайлар. Сайлангъан бу сиялы генчлер, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эвини сарып алалар ве тышарыгъа чыкъмасыны беклемеге башлайлар.

Мушриклернинъ гизлидже алгъан бу олум къарарыны, Аллах та рафындан Джебраиль васытаджылыгынен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге бильдириле ве хиджрет этмесине изин бериле. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, кенди ятагына Хазрети Алини ятыртып, эвини саргъан мушриклернинъ арасындан чыкъа ве Хазрети Эбу Бекирнинъ эвине кете. Аллах севгили Пейгъамберини къорчалагъан эди. Сиялы мушриклер оны корьмейлер.

Ёл азырлыкълары япылгъандан сонъра, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Хазрети Эбу Бекирнен берабер, гедже вакъты Меккеге бир ярым саат месафеде олгъан Севр магъарасына сакъланалар. Саба олгъан вакъыт Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эвинден чыкъкъаныны билелер. Бунунъ узерине

мушриклер эр ерде оларны кыдырмагъа башлайлар. Мухаммедни ким тапса, онъа 100 деве мукафат бериледжегине ваде берелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни кыдыргъанлар ёлдаки излерни такъип этип магъаранынъ огюне къадар келелер. Магъаранынъ кириш ерине бир орюмджекнинъ агъ орьгенини корелер. Магъаранынъ ичине кирип кыдырмагъа истейлер, амма ичлеринден бири: «Ичериге инсан кирсе эди, мында орюмджекнинъ агъы ве гогерджиннинъ ювасы олмаз эди» дей ве къайтып кетелер.

Мушриклер магъаранынъ огюне кельгенлери вакъыт Хазрети Эбу Бекир телашланып:

- Бизни кореджеклер, я Расуляллах, - дей.

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-:

-Телашланма, Аллах бизнен берабердир, - деп айта.

Магъаранынъ кириш еринде орюмджекнинъ агъ орьмеси, анда оськен бир терек далларына гогерджинлернинъ юва япып, йымырта къоймасы бирер муджизедир. Юдже Аллах, севгили Пейгъамберини бу муджизелернен къорчалай.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- ве Хазрети Эбу Бекир магъарада учъ кунъ къалгъандан сонъра Мединеге кетмек ичюн ёлгъа чыкъалар. Оларны такъип эткен Суракъа адлы бир пехливан излерини тапа. Бутюн кучюнен атыны чаптырып, оларгъа якълаша. Тамам бу вакъыт атынынъ аякълары тая. Кендиси де ерге йыкыла. Янъыдан турып бутюн къуветинен атыны текрар илери сюре. Факъат бу кереси атынынъ аякълары тизлерине къадар къумгъа бата. Огге бир адым атып оламай. Гизли бир къувет атыны арткъа къайтара эди. Бу алны корьген Суракъаны къоркъу баса. Япкъанына пешман ола. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ден афу сорай ве артына къайта. Арттан кельгенлерге де: «Мен бу ерлерни бакътым, мында кимсе ёкъ» деп оларны артына къайтара. Суракъа бу вакъиадан сонъ Ислямны къабул эте.

Севгили Пейгъамбермиз -саллаллаху алейхи ве селлем- эки афта сюрген тарихий ёлджулыгъыны тамамлап, бир базар эртеси куню Медине якъынындаки Куба коюне барып ете. Мында оны буюк бир севгинен къаршылап алалар.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- мында Куба джамисини яптыра. Джамии япылыгъанда мубарек эллеринен таш ташый. Бир ишчи киби чалыша. Бу Ислям тарихында япылгъан ильк джамии эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ден учъ кунъ сонъра Меккеден ёлгъа чыкъкъан Хазрети Али де бу ерде Пейгъ-

амберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге етише.

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- МЕДИНЕДЕ КЪАРШЫЛАНМАСЫ

Берабер олгъан мусульманларнен бирликте Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бир джума куню Кубадан Мединеге арекет этелер. Салимогъуллары юртуна кельгенде уйле вакъты олгъан эди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- джума намазынынъ фарз къылынгъаныны мусульманларгъа бильдире. Анда илкъ джума намазыны къыдалар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- намаздан сонъра Мединеге догъру ёлуна девам эте.

Мединелилер бир байрам севинчи ичинде бу шеревли мусафирни къаршыламакъ ичюн ёлнынъ эки тарафында сыраларнен тура эдилер. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- янларындан кечкенде «буюрынъыз я Ресулюллах!» деп айта эдилер, кучюк балалар да «Аллах эльчиси кельди» деп севине эдилер.

Мединеде буюк бир къуванчнен къаршылгъан Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Халид бин Зейд, яни Эбу Эюб эль-Энсарий Хазретлерининъ эвинде мусафир ола ве онынъ эвинде еди ай къадар къала.

МЕСДЖИД-И НЕБЕВИЙНИНЪ КЪУРУЛМАСЫ

Эбу Эюб Энсарийнинъ эвининъ янынъда бош бир ер бар эди. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу ерни сатып аларакъ узеринде бир джами ве этрафында да кендисине яшамакъ ичюн одалар яптыра. Сонъра мусафир оларакъ къалгъан эвден бу ерге коче.

Бугунъ, мусульманлар тарафындан зиярет этильген Мединедеки «Месджид-и Небевий», иште бу ердир. Бу джами япылгъанда Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- сыртында тула ташыгъан ве джами къуруджылыгында иштирак эткен эди.

ЭНСАР ВЕ МУХАДЖИРЛЕР АРАСЫНДАКИ КЪАРДАШЛЫКЪ

Меккеден Мединеге кочкен мусульманларгъа «мухаджир», Ме-

диненинъ ерли халкъына да, мухаджирлерге ярдым эткенлери ичюн «энсар» дейильди.

Малларыны, мулклерини ташлап кельген мухаджирлерге, мединалилер эр тюрлю ярдым яптылар. Оларны къучакъ ачып къаршыладылар, эвлеринде мусафир эттилер, отъмеклерини оларнен пайлаштылар.

Дюнья тарихында бири-бирини бойле джандан севген, бири-бирине бу къадар юректен багълангъан башкъа бир топлулыкъ косьтермек мумкюн дегиль. Бутюн дюньягъа нумюне олгъан бу адисе, Ислям къардашлыгъынынъ энъ гузель эсеридир.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, мухаджирлернинъ эр бирини, энсарнен къардаш япты. Бу къардашлыкъ къан къардашлыгъындан даа къуветли эди.

Ислям тарихында эр вакъыт сайгъынен анъылгъан энсар ве мухаджирлер динимизге буюк хызметлер яптылар.

ПЕЙГЪАМБЕР МЕКТЕБИ ВЕ АСХАБ-Ы СУФФА

Месджид-и Небевийнинъ бир тарафында устю къапалы оларакъ япылгъан ерге **Суффа**, бу ерде яшагъанларгъа да **Асхаб-ы Суффа** ады берильди.

Бу ерде яшамагъа эви олмагъан факъирлер ве кимсесизлер къала эдилер. Бу инсанлар иш тапкъанлары вакъыт чалышып кечине эдилер. Иш тапып оламагъанларында да Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- ве асхабынынъ зенгинлери тарафындан ихтияджлары къаршылана эди. Бу группадан эвленгенлер айры бир эвге кочип, янъы бир юва къура эдилер.

Бу ерде булунгъанлар, эр вакъыт Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нен берабер олып, онынъ илиминден файдалана эдилер. Кунълерини ибадет ве илим огренъмекнен кечире эдилер. Ислямда ильк тербие ве илим огреткен муэссисе Суффа мектеби, дерс огренген асхабнынъ оджасы да Хазрети Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-дир. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ден энъ чокъ хадис ривает эткен Эбу Хурейре -радиаллаху анх- бу мектепте етишти.

Суффа мектебинде етишкенлернинъ арасында Ислям динини, Къуран-ы Керимни ве хадис-и шерифлерни чокъ яхшы анълагъан, анълаткъан буюк алиimler булуна эди.

Башкъа ерлерге Ислямиетни анълатмакъ ичюн вазифелендирильгенлер булардан сайлана эди.

Бу себепнен, Суффа адыны ташыгъан бу ер Ислям тарихында ильк дефа къурулгъан мектептир. Бу мектепте етишкенлер Ислямиетнинъ яйылмасында ве диннинъ огретильмесинде муим ишлер яптылар.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Хиджрет недир?
- 2) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ ве мусульманларнынъ хиджрет этмелерининъ себеби не?
- 3) Хиджрет адисесини ве хиджрет девамында Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ косьтерген муджизелерни анълатынъыз.
- 4) Ислям тарихында япылгъан ильк джами къайсы?
- 5) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Мединеде насыл къаршыланды ве кимнинъ эвинде мусафир оларакъ къалды?
- 6) Месджид-и Небевий насыл ер? Къаерде япылды?
- 7) Энсар ве мухаджир кимлер?
- 8) Асхаб-ы Суффа кимлер, олар Ислямгъа насыл хызмет яптылар?

АЛТЫНДЖЫ БОЛЮК

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ

-САЛЛАМАХУ АЛЕЙХИ ВЕ СЕЛЛЕМ-

ДЖЕНКЛЕРИ

МЕВЗУЛАР

- Бедир дженкининъ себеплери
- Бедир дженки ве нетиджелери
- Ухуд дженкининъ себеплери
- Ухуд дженки ве нетиджелери
- Хендек дженкининъ себеплери
- Хендек дженки ве нетиджелери
- Худейбие анълашмасы
- Худейбие анълашмасынынъ нетиджелери
- Къомшу девлет реислерине ёлланылган Ислям-
гъа давет мектюплери
- Хайбернинъ фетх этильмеси
- Кябе зиярети – Къаза умреси
- Меккенинъ фетхи
- Хунейн дженки
- Эвтас дженки ве Таиф къамачавы
- Тебук сефери
- Месджид-и Дыарнынъ йыкытылмасы
- Пейгъамберимизнинъ дженклерининъ хусусиети

БЕДИР ДЖЕНКИНИНЪ СЕБЕПЛЕРИ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, мухаджирлернен Мединеге ерлешкенден сонъ да, меккели мушриклер душманлыкъларындан вазгечмедилер. Медине якъынларына къадар келип мусульманларнынъ девелерини алып кете эдилер. Мушриклер, мунафыкъларнынъ ёлбашчысы олгъан Абдуллах бин Убейге хабер ёллап, Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмесини я да Мединеден чыкъармасыны истейлер. Эгер буны япмаса, Мединеге уджюм этеджеклерини бильдирелер. Дигер тарафтан мусульманларнен япыладжакъ бир дженкке азырлыкъ ичюн буюк тиджарет кervаныны Шамгъа ёллайлар.

Мусульманларнынъ бу телюкелерге къаршы уяныкъ олмасы ве тедбир алмасы керек эди. Кervаннынъ арекетине мани олмакъ макъсадынен, хиджретнинъ экинжи йылы Рамазан айында Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- 313 адамлыкъ бир орду иле ёлгъа чыкъа. Буны дуйгъан мушриклер, 950 адамлыкъ бир орду иле Мединеге уджюм этмек ичюн ёлгъа чыкъа. Мусульманлар Бедир дейильген ерге келип токътайлар ве бу ердеки сувны незарет алтына алалар.

Мусульманлар Мединеден дженклешмек ичюн дегиль, мушриклерге аит тиджарет кervанынынъ арекетине мани олмакъ ичюн чыкъкъан эдилер.

Меккеден буюк бир душман ордусынынъ келеяткъаны акъкъында хабер алына. Бунынъ узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- асхабы иле меслеатлашкъан сонъ душманнен къаршылашмагъа къарар берелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Ислям динини гузель сёзлернен ве иршад ёлунен яймагъа чалышты, ич бир вакъыт кимсени зорламагъан эди. Анджакъ, мушриклернинъ уджюмлерине къаршы Аллах тарафындан мусульманларнынъ дженк этмелерине изин берильген эди.

БЕДИР ДЖЕНКИ ВЕ НЕТИДЖЕЛЕРИ (Х.2/М.624)

Мушриклер, аскер сайысы ве сила бакъымындан мусульманлардан чокъ устюн эдилер. Бу себептен, дженкте зафер къазанаджакъларына эмин эдилер. Олар мусульманларнынъ маневий кучюни эсапкъа алмагъан эдилер. Бу ерде хакъ иле батыл, иман иле куфюр чарпы-

шаджакъ эди. Ислямнынъ келеджеги де бу дженкнинъ нетиджесине багълы эди.

Эртеси куню саба эки орду къаршы къаршыгъа келе ве дженк башлана. Иште, о вакъыт Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- эллерины котерип:

«Я Рабб! Мангъа ваде эткенинъ ярдымны бугунъ бер»-деп дуа эте. Даа сонъра седжде япып Юдже Аллахгъа шойле ялвара: *«Я Рабб! Бу бир авуч мусульман бугунъ ёкъ олса, ер юзюнде сангъа ибадет этеджек кимсе къалмайджакъ..!»*

Аллах Таала Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ дуасыны къабул этти.

Мусульманлар, иманларындан алгъанлары кучьнен къараманджа дженклештилер ве Аллахнынъ ярдымынен кендилеринден къат-къат устюн олгъан душман ордусыны буюк магълюбиетке огъраттылар. Душманлар дженк нетиджесинде 70 олю ве 70 эсир къалдырып, къачтылар. Ислямнынъ энъ буюк душманы Эбу Джехиль де ольгенлер арасында эди. Бойледже, дженк мусульманларнынъ мытлакъ заферинен екюнленген эди. Бу дженкте мусульманлардан 14 киши шехит олды.

Ислям аскерлери зафер севинчинен Мединеге къайтала. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- эсирлерге яхшы муамеле косьтерильмесини эмир эте. Эсирлернинъ бир къысмы фидье (белли микъдараки пара) берип, сербест ола. Бу микъдар параны тапып оламагъан ве окъума-язма бильген эсирлерден эр бири мусульманлардан он адамгъа окъума-язма огреткенден сонъра сербест ола. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бу арекети, Ислям динининъ окъума-язма ве бильги саиби олмагъа не къадар эмиет бергенини косьтере.

УХУД ДЖЕНКИНИНЪ СЕБЕПЛЕРИ

Мушриклернинъ Бедир дженкинде магълюбиетке огърамалары меккелилер арасында буюк кедер догъура ве мушриклер матем тутмагъа башлайлар. Пегъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге энъ чокъ душманлыкъ япкъанлардан Эбу Лехеб бу кедернинъ тесири нетиджесинде оле.

Мушриклер, Бедирдеки агъыр магълюбиетнинъ интикъамыны алмакъ ичюн 3000 адамдан ибарет бир орду азырлайлар. Бедир дженкинде якъынлары ольдюрильген бир чокъ къадын да ордугъа къошула. Эбу Суфьян башчылыгъындаки бу орду, Меккеден аракет этип,

Мединеге якъын бир месафеге булунгъан Ухуд дагъынынъ янында токътай.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Аббас, о вакъытта даа мусульман олмагъан ве Меккеде булуна эди. О, мушриклернинъ Мединеге уджюм этмеге азырлыкъ корьгенлерини бир мектюпнен гизли Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге бильдире. (Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни чокъ севген эмджеси Аббас сонъра Ислямны къабул эте.)

УХУД ДЖЕНКИ ВЕ НЕТИДЖЕЛЕРИ (Х.З/М.625)

Мектюпте бильдирилъгенине коре, душман ордусынынъ Ухуд дагъына къадар келип, бу ерде къараргях къургъаны анълашыла. Бунынъ узерине, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- асхабынен вазиетни муакеме япа ве 1000 адамлыкъ бир къуветнен душман ордусынынъ ерлешген Ухуд дагъына догъру арекет эте. Ёлда 300 мунафыкъ ордудан айрылып, арткъа къайта ве бойлеликле, мусульманларнынъ сайысы 700 адам къала.

Мусульманлар душман булунгъан ерге келелер. Ухуд дагъынынъ обир тарафына ерлешелер ве дженкке азырланып башлайлар. Ислям ордусынынъ сол тарафында бир вадий бар эди. Бу ерден япылмасы мумкюн олгъан душман уджюмине мани олмакъ макъсадынен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу ерге 50 адамлыкъ окъчу бирлигини ерлештире ве оларгъа шу эмирни бере: «Душман истер зафер къазансын, истер енълсин, менден эмир алмагъанджа бу ерден асла айрылманъыз. Душман атлылары кельсе, оларгъа окъ атынъыз».

Мусульманларнынъ къараманджа дженклешмелери нетиджесинде, душман ордусы дарма-дагъын ола. Бу ордуда булунгъан къадынлар да дагъларгъа догъру къачмагъа башлайлар. Анджакъ, даа бутюнлей гъалебе къазанылмагъан эди. Душманны такъип этип, бутюнлей тарумар этмек къарары алынмасы керек эди.

Не бар ки, мусульманлар гъалебе къазанылды зан этерек, душман тарафындан къалдырылгъан гъанимет малларны топламагъа башлайлар. Буларны корьген 50 адамлыкъ окъчу бирлиги де башларындаки команданларыны динълемей ве (бир къач данесинден башкъа) ерлеринден айрыла. Албуки, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- оларгъа кендисинден эмир алмагъанджа ерлеринден айрылмамарыны тенби эткен эди.

Окъчу бирлигининъ еринден айрылмасы мушриклернинъ ишине ярады. Адже ле топланаракъ, окъчуларнынъ терк эткенлери ерден уджум этелер. Бу уджум къаршысында мусульманлар агъыр вазиятте къалалар. Мусульманларнынъ бу гъафлети, къазанылган зафернинъ эльден кетмесине, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмджеси Хазрети Хамза -радиаллаху анх-нен бирликте бир чокъ Ислям къараманынынъ шехит тюшмесине себеп ола. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ мубарек тиши къырыла, юзю яралана. Дженкинъ энъ шиддетли анында биле, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, юзюндеки къанларны силер экен, шойле дуа этти: «Я Рабби! Миллетимни багъышла... Олар не якъанларыны бильмейлер».

Иште, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ къальбиндеки мерхаметлик ве инсан севгиси...

Ухуд дженкинде мусульманлардан 70 адам шехит ола. Мушриклер тарафында ольдюрильгенлернинъ сайысы 22 адам эди. Дженк девамында Ислям ордусындаки къадынлар буюк федакарлыкъ косьтерелер, аскерлерге сув дагъытып, яраларыны сараракъ хызмет этелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- йыллар сонъра Ухуд дженки олган ерден кечеркен, о кедерли кунни хатырлап, янындакилерге шойле сесленген эди: « Мусульманлар! Бундан сонъра текрар путларгъа тапманъызгъа имкян ёкътыр. Бундан зерре къадар эндише этмем. Ъоркъкъаным шей сизинъ дюньягъа тапманъыздыр».

Бу дженкте мушриклер гъалебе къазанганларына бакъмадан, беклегенлери нетиджеге иришемеден Ухуддан чекильдилер. Янъыдан топланган мусульманлар бир муддет душманны такъип эттилер. Душман текрар дженк майданына къайтып кельмеди ве Меккеге догъру ёлуна девам этти. Мусульманлар да Мединеге къайттылар.

УХУД ДЖЕНКИНДЕН АЛЫНАДЖАКЪ ДЕРСЛЕР

Дженкинъ башында мусульманлар заферни къазанган эдилер, даа сонъра не ичюн магълюбиетке огърадылар?

Бу дженктен мусульманлар ичюн алынаджакъ муим дерслер бар;

Буюклернинъ сёзюни динълемемек, башларына сечильген реберлерге итаатсызлыкъ этмек, чокъ мукъаддес бир вазифе олган невбетни ташлап, шахсий менфаат артындан чапмакъ, бир ордунынъ дженкте енъильмесине себеп олур ве бундан ялынъыз бу хатаны яп-

къанлар дегиль, бутюн миллет зарар корер.

Ухуд дженкинде де бойле олды. Вадийге ерлештирильген окъчу бирлигининъ Пейгъамбиримиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эмирине итаат этмемеси ве невбет ерини ташлап, гъанимет топламагъа башламасы, Ислям ордусынынъ енъильмесине ве мусульманларнынъ фелякетке огърамасына себеп олды.

Бу тарихий адиседе бутюн мусульманлар ичюн чокътан-чокъ дерслер бар.

ХЕНДЕК ДЖЕНКИНИНЪ СЕБЕПЛЕРИ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Мединеге хиджрет эткенден сонъра бу ерде яшагъан еудийлернен анълашма япкъан эди. Куба якъынында яшагъан Надирогъуллары еудийлери, Ухуд дженкинден сонъра мусульманларны раатсыз этмеге башлайлар. Мусульманларнен япкъан анълашмаларыны бозмагъа башлайлар. Бунынънен берабер Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмек ичюн суикъаст биле азырлайлар. Бу себептен еудийлер юртларындан чыкъарыларакъ, сюргюн этильген эдилер.

Еудийлернинъ реберлери буны себеп косьтерип Меккеге кетелер ве мушриклернен анълашалар. Ухуд дженкинден эки йыл сонъра мушриклер, Эбу Суфьяннынъ башчылыгында он бинъден зияде бир ордунен Медине узерине уджум япалар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу алдан хабердар ола ве эр вакъыт олгъаны киби асхабынен акъыл танышып, душмангъа къаршы янъы бир дженк усулыны къулланмакъ ёлунен, Мединени къорчаламагъа къарар бере.

ХЕНДЕК ДЖЕНКИ ВЕ НЕТИДЖЕЛЕРИ (Х.5 / М.627)

Мушриклернинъ буюк бир ордунен Медине узерине юрюгени акъкъында хабер алгъандан сонъра Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- мудафагъа азырланмакъ ичюн асхабынен акъыл таныша. Мединени къорчаламагъа ве душманнынъ ичери кирмесине мани олмакъ ичюн, сахабелерден Сельман-ы Фарисийнинъ теклифинен шеэр мудафасынынъ зайыф олгъан ерине хендек къазылмасына къарар бериле. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- баш оларакъ мусульманларнынъ девамлы чалышмасы нетиджесинде хендек алты кунде къазыла. Хендекнинъ узунлыгы 6 км. эди.

Душман ордусы Медине къаршысына кельгени вакъыт хендекни

корип шаша. Кечеджек ер кыдыралар, факъат тапып оламайлар. Бу дженкте мусульманларнын сайысы 3.000 киши эди. Мусульманлар гедже-куньдюз невбетчилик япып, душман уджумлеринден шеэрни кьорчалайлар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- де биззат сабаларгъа къадар невбетчилик япкъан эди.

Душман ордусы Мединени узун муддет къамачавгъа алувы нетидже-синде ачлыкъ башлана. Мусульманлар буюк зорлукъ чекелер. Къыш мевсими олгъаны ичюн сувукътан ве ачлыкътан пек къыйналар.

Къамачавнынъ башлангъанындан 27 кунъ кечкен эди. Онынъ сонъки куню Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Аллах-къа шойле ялварды:

«Аллахым, эй Къуранны ёллагъан Раббим... Эй, душманларнынъ эсабыны тез коръген Раббим! Шу душман топлулыгъыны кыр... Оларны эзиетке огърат... Ираделерини сарсыт Аллахым...»

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- дуасыны битиргенде, юзюнде севинч аляметлери корюнди. Дуасы къабул этильген эди.

Мусульманларгъа Аллахнынъ ярдым этеджегини мужделей эди.

Акъшам устю душман тарафында чокъ шиддетли бир ель чыкъа. Къыскъа муддет буюк бир фыртынагъа чевирилген бу ель къумны, топракны душманнынъ юзюне, козюне чарпа, чадырларыны ерлеринден чыкъарып ата эди. Аш пиширилген къазанларны девирип, атешлерни сёндире эди. Бу ал душманны фена кьоркъута. Бу алгъа чокъ даянамайлар. 10 бинъ адамлыкъ орду теляшланмагъа башлай. О гедже кьоркъу ве дешет ичинде ашайыт ве малыны ташлап къачалар.

Саба ель токътай. Медине ве этрафында душман къалмагъан эди. Мусульманлар кендилерини къуртаргъан Аллахкъа хамд этелер. Бедир, Ухуд ве Хендек дженклеринде ич бир нетидже алып оламагъан меккели мушриклер, Ислямнынъ нуруны сёндюремейджеклерини анъладылар ве бундан сонъра бир даа мусульманларгъа уджум этмедилер.

ХУДЕЙБИЕ АНЪЛАШМАСЫ (Х.6 / М.628)

Меккеден Мединеге кочъкен мусульманлар, догъып оськен юртларыны сагъынгъан эдилер. Меккеде булунгъан мукъаддес Кябени зиярет этмеге истей эдилер. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- хиджретнинъ 6-джы йылында Кябени зиярет этмек макъ-

садында 1400 адамнен берабер Меккеге кетмек ичюн ёлгъа чыкъа. Меккелилер бу хаберни алгъанларында мусульманларны Меккеге кирсетмеге къарар берелер.

Бунунъ узерине мусульманлар Худейбие дейильген ерде токъ-тайлар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Хазрети Османнъ эльчи оларакъ Меккеге ёллай ве онынъ васытасынен Кябени зиярет этмеге истегенлерини бильдире. Меккелилер мусульманларнынъ Кябени зиярет этмесине изин бермейлер. Узун корюшмелерден сонъра мусульманларнен мушриклер арасында бир анълашма япыла.

БУ АНЪЛАШМАНЫНЪ ШАРТЛАРЫ ШУ ШЕКИЛЬДЕ БЕЛЪГИЛЕНЕ

1. Мусульманлар бу сене Кябени зиярет этмеден Мединеге къайтаджакълар.

2. Келеджек сене Меккеге келеджеклер, амма учъ кунъден чокъ къалмайджакълар.

3. Мусульманлар Меккеге сиясыз киреджеклер.

4. Мусульманлар Меккедеки мусульманлардан ич бирини Мединеге алмайджакълар, мединелилерден Меккеде къалмагъа истегенлер олса къаладжакълар.

5. Меккели мусульманлардан ве мушриклерден бири Мединеге кетеджек олса изин берильмейджек, мусульманлардан бири къурейш тарафына кечсе о, теслим этильмейджек.

6. Арап къабилелерининъ истегенлери тарафнен бирлешмеге хакълары оладжакъ.

Анълашмадан сонъра Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- ве берабер олгъан мусульманлар Кябени зиярет этмеден Мединеге къайталар.

ХУДЕЙБИЕ АНЪЛАШМАСЫНЫНЪ НЕТИДЖЕЛЕРИ

Анълашманынъ шартлары ильк бакъышта мусульманлар ичюн чокъ агъыр корюне эди. Бунъа бакъмадан, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу шартларны къабул этти. Чюнки бу анълашманынъ келеджекте мусульманлар ичюн чокъ файдалы оладжакъны биле эди. Керчектен де бойле олды. Мединеге къайткъанларында ёлда «Фетх суреси» эндирильди. Бу суреде Юдже Аллах, мусульман-

ларгъа буюк бир фетх ве заферни мужделей эди. Меккели мушриклер имзалагъанлары бу аңлашманен ильк кере мусульманларны танымагъа меджбур олдылар.

Арадан чокъ вакъыт кечмеден меккелилерден базылары мусульман олып, Мединеге келелер. Анджакъ аңлашмагъа коре мушриклер оларнынъ къайтарылмасыны истейлер. Бундан сонъра мусульман олып, Меккеден къачкъанлар Мединеге кетип оламагъанлары ичюн Меккенен Медине арасында бир ерде топланмагъа башлайлар. Бу ер меккелилернинъ тиджарет керванларынынъ кечкен муим бир ер эди.

Белли бир муддет кечкен сонъ бу ерде мусульманлар къуветли бир джемиет мейдангъа кетирелер. Бу вазиет къаршысында меккелилер тиджарет ёлларынынъ телюкеге тюшмесинден къоркъмагъа башлайлар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге эльчи ёллап, арзу эткен меккели мусульманларнынъ Мединеге кетмелерине изин берильмесини сорайлар ве аңлашманынъ бу маддесининъ денъиштирилъмесини истейлер. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу истекни къабул эте. Бойледже, башта мусульманлар ичюн зарарлы корюльген аңлашма маддеси мушриклернинъ истеги-нен денъиштириле яни мусульманларнынъ файдасына ола.

Худейбие аңлашмасы нетиджесинде мусульманларнен мушриклер арасындаки душманлыкъ эксиле. Мушриклер тарафындан келеджек телюке ёкъ ола. Мусульманлар раатлыкъкъа къавушалар. Ислямнынъ сеси этрафта янгырамагъа башлай. Меккедеки намлы кишилер Мединеге келип мусульман олалар. Бу аңлашма мусульманларнынъ чокълашмасына ве къуветленмесине себеп ола. Ислямнынъ эр тарафта яйылмасыны сакълай.

КЪОМШУ ДЕВЛЕТ РЕИСЛЕРИНЕ ЁЛЛАНЫЛГЪАН ИСЛЯМГЪА ДАВЕТ МЕКТЮПЛЕРИ

Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- бутюн инсанларгъа Пейгъамбер оларакъ ёлланылгъандыр. Бу себепнен, Худейбие аңлашмасындан сонъра Ислям динини дюньягъа теблигъ этюв вазифеси башлана. Византия императорына, Иран, Мысыр (Египет), Хабешистан (Эфиопия), Умман ве Бахрейн девлет реислерине Ислямгъа давет мектюплери ёллана. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- кумюштен бир мууръ яптыргъан ве узерине де «Мухаммедю'р-Расулюллах» джумлесини яздыргъан эди. Мектюплерининъ астыны бунунънен муурълей эди.

Хабешистан укумдары Ислямгъа давет мектюбини ала ве мусульманлыкъны къабул эте. Византия императорынен Мысыр укумдары Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эльчилерини яхшы къабул этелер, анджакъ мусульманлыкъны къабул этмейлер. Иран укумдары исе, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ мектюбини окъугъан вакъыт чокъ сайгъысызлыкъ косътере ве буюк бир ачувнен мектюпни йыртып ата. Бу укумдар арадан чокъ вакъыт кечмеден огълу тарафындан ольдюриле ве Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге япкъан сайгъысызлыкънынъ джеза-сыны ала.

ХАЙБЕРНИНЪ ФЕТХИ (X.7 / M.628)

Хайбер, Сирия ёлу узеринде еудийлернинъ яшагъан бир ер эди. Бу ерде еди къале бар эди. Мединеден сюрюльген еудийлернинъ бир къысмы да бу ерде яшай эдилер. Хайбер еудийлери Мединеге уджюм этмек ичюн бир план азырлайлар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- буларгъа эльчи ёллап, анълашма теклиф эте. Еудийлер, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ теклифини къабул этмейлер. Мусульманларгъа уджюм этмек ичюн арап къабилелеринден бириси олгъан Гъатафан къабилесинен анълашма япалар. Олар уджюм этмеден, мусульманлар даа эвель арекет этерек 1600 кишилик бир ордунен ёлгъа чыкъалар. Учъ кунъде Хайберге келелер. Еудийлер мусульманларны коръген вакъыт къалелерине сакъланалар.

Мында Пейгъамберимиз шойле дуа эте:

«Я Раб! Биз сенден бу улькенинъ, бу ульке залисининъ, бу улькедеки эр шейнинъ яхшылыгъыны истермиз. Онынъ халкъынынъ ве ичиндеки эр шейнинъ шерринден санъа сыгъынъырмыз».

Пегъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- башта, еудийлерге анълашма теклиф эте. Факъат еудийлер теклифни къабул этмейлер. Бунунъ узерине дженк башлана. 10 кунъ девам эткен шиддетли чарпышмадан сонъра къалелери бирер-бирер алына. Али -радиаллаху анх- бу дженкте буюк къараманлыкъ косътере. Бир ара къалкъаны элинден туше ве о ерде олгъан бир къапыны къалкъан киби къуллапнаракъ, чарпышмагъа девам эткен эди. Бу дженкте мусульманлардан 10 адам шехит ола. Еудийлерден 93 адам ольдюриле.

Базы мусульман къадынлар да аскерлерге ярдым этмек, хасталаргъа илядж бермек, дженк майданында аскерлерге сув дагъытмакъ узере бу дженкте иштирак этелер.

Чаресиз къалгъан еудийлер, барыш истейлер. Топракъларында къаларакъ, зираатчылыкъ япмакъны ве къазангъан къазанчынынъ ярысыны мусульманларгъа бермекни теклиф этелер. Истеклери къабул этиле. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- еудийлерге яхшы мунасабетте ола эди. Будан файдалангъан еудийлер бир зияфет берип, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни зеэрлемеге истейлер. Ашкъа зеэр къошулгъаныны Аллах Таала тарафындан Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге бильдирилелел ве агъзына алгъан локъманы тышары атаракъ къуртула.

КЯБЕ ЗИЯРЕТИ (КЪАЗА УМРЕСИ) (X.7 / М.629)

Бир йыл эвель япылгъан Худейбие анълашмасына коре бу йыл мусульманлар Меккеге кетип Кябени зиярет этеджек эдилер. Пейгъамберимиз, 2 000 мусульманнен бирликте Мединенден ёлгъа чыкъып, Меккеге келе. Кябени корьгенлеринде, эп бир агъыздан текбир кетирмеге башлайлар. Усулына уйгъун оларакъ Кябени зиярет этелер ве ихрамдан чыкъалар. Эртеси кунь Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Кябеге кире. Уйле вакъты кельген сонъ Билял Хабеший татлы ве гурь сесинен уйле эзаныны окъуй. 2000 мусульман бераберликте джемаатнен уйле намазыны къылалар.

Мусульманлар Меккеде учь кунь къалгъандан сонъра Мединеге къайталар. Бу зиярет сырасында меккелилер, мусульманларны дикъкъатнен козетелер. Мусульманларнынъ темизлиги, гузель ахлякъы оларда гузель теэссуратлар къалдыра. Ислямгъа нисбетен ичлеринде севги уянмагъа башлай. Къурейшлернинъ намлы инсанларындан Халид бин Велиднен Амр бин эль-Ас Мединеге келелер ве Ислямны къабул этелер.

МЕККЕНИНЪ ФЕТХИ (X.8 / М.630)

Меккелилер Худейбие анълашмасыны бозалар. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- оларгъа хабер ёллап, анълашма шартларына уймаларыны талап эте. Меккелилер анълашма шартларыны беджермеге разы олмайлар. Япылгъан корюшмелерден де ич бир нетидже чыкъмай. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Меккени фетх этмеге къарар бере ве 10 000 адамлыкъ бир орду азырлап, хиджретнинъ 8-джи сенеси Рамазан айында Мекке узерине юрюш япа.

Меккелилернинъ мусульманларнен дженклешеджек кучълери ёкъ эди. Ислям ордусы дёрт тарафтан Меккеге кире. Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Меккенинъ къан тёкюлмеден алынмасыны истей эди. Бу себептен аскерлерге шойле дей:

«Кесин-кес къан тёкменъиз, сия къулланмагъа киришменъиз».

Айткъаны киби де ола. Мекке къан тёкюлмеден фетх этиле. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Харем-и Шерифке кирип Кябени путлардан темизлете ве анда топлангъан инсанларгъа муим бир хутбе окъуй. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу хутбесинде:

Аллахнынъ бирлигини, инсанларнынъ тенъ укъукълары олгъанларыны, кечмиштеки къан даваларынынъ ёкъ этильмесини анълаткъандан сонъра шу манадаки аетни окъуй:

«Эй инсанлар! Догрусы, биз сизни бир эркекнен бир къадындан яраттыкъ. Ве бир-биринъизнен танышманъыз ичюн къавимлерге ве къабилелерге айырдыкъ. Аллах янынъда энъ дегерлинъиз, Ондан энъ чокъ къоркъкъанынъыздыр. Шубесиз, Аллах билир ве эшитир» (Худжурат, 13).

Бу сёзлерни динълеген меккелилер, бир вакъытлар Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни ольдюрмеге истеген, ильк мусульманларны шефкъатсыз эзиетлеген, Ислям нуруны сёндюрмек ичюн эллеринден кельгенини якъан эдилер. Шимди боюнларыны эгип, кендилерине бериледжек къарарны беклей эдилер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- оларгъа шойле дей:

- Эй Къурейш топлулыгъы! Сизлерге не япаджагъымны тюшюнесинъиз?

- Сен, сойлу ве шерефли бир къардашсынъ, - дедилер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу ерде де мерхаметлигини косътере.

- Бугунъ сизни къабатламакъ ёкъ, эпинъиз сербестсинъиз», - буюра ве эписини афу эте.

Меккени фетих эткен буюк Пейгъамбер -саллаллаху алейхи ве селлем-, сынъырсыз мерхамети, багъышлайдыжлыгъынен де гонъюллерни фетих эте. Инсанлыккъа энъ гузель ахлякъ ве фазилет дерси бере. Меккенинъ фетих этильген куню уйле эзаныны Билял Хабеший -радиаллаху анх- Кябенинъ дамына чыкъып окъуй. Намаз къылгъандан сонъра Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Сафа тёпесине чыкъа. Янъы мусульман олгъанлар да анда топланалар.

Эвеля эркеклер, сонъра да къадынлар биат этелер. (Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге итаат этеджеклерине сёз берелер).

ХУНЕЙН ДЖЕНКИ (X.8 / М.630)

Меккенинъ алынмасынен Кябе путлардан темизлене, мушриклер-нинъ чокъусы мусульман олалар. Ислямиет пек тез дюньягъа яйыл-магъа башлай.

Мекке якъынында Хавазин къабилеси бар эди. Олар путларгъа тапкъан къалабалыкъ къабиле эди. Меккедеки путларнынъ парча-ланмасындан сонъра невбет кенди путларына кельгенини тюшюнп, мусульманларнен дженклешмеге къарар берелер. Мусульманларгъа уджум этмек узере Меккенин Таиф арасында Хунейн дейильген ерде 20000 адамлыкъ бир орду топлана.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- даа Меккеден Мединеге къайтмагъан эди. Душманнынъ бу азырлыгъыны эшиткени вакъыт 12 000 адамлыкъ бир орду топлап, душман булунгъан Хунейн-ге арекет эте.

Душман тар бир вадийде пыстырма къура. Мусульманлар чокъ-лукъ олгъанларына ишанып душмангъа эмиет бермейлер, керек ол-гъан тедбирлерни алмайлар. Саба эрте Ислям ордусы вадийден кеч-кенде шиддетли уджумге огърай. Мусульман ордусы дагъылмагъа башлай. Бу ал Ислямнынъ келеджеги ичюн чокъ телюкели эди.

Душман ордусынынъ шиддетли уджумлерине джесаретнен къар-шылыкъ косътерген ве дженк саасында аякъта сагълам бир шекильде тургъан тек бир къараман къалгъан эди. О да Пейгъамбер Эфендимиз Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- эди.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- дагъылгъан му-сульманларны янына чагъыра. Онынъ сесини эшиткен Ислям орду-сы янъыдан топлана. Душман узерине уджум эте. Бу амансыз уджум къаршысында душман ордусы неге огърагъаныны анълап оламай, шашмалай. Дагъылып къачмагъа башлай. Мусульманлар дженкнинъ башында къыска бир вакъыт енъильселер де, сонъра текрар зафер къазаналар ве бунъа чокъ къуваналар. Душман бу дженкте чокъ сайы-да эсир, бинълернен деве, къой ве чокъ микъдарда кумюш къалдырып къача.

Бу дженкте Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ джесарети, метанети нетиджесинде гъалебе къазаныла.

ЭВТАС ДЖЕНКИ (X.8 / M.630)

Мусульманлар, Хунейден къачкъан душманны Эвтас дейилген ерге къадар къувалайлар. Анда янъыдан топланмагъа башлагъан душманны сарып алып, енъелер ве кесин бир гъалебе къазаналар. Душман бундан сонъра бир даа топланып оламай. Бу дженкте мусульманлардан дёрт адам шехит ола. Душмандан етмиш адам ольдюриле.

ТАИФ КЪАМАЧАВЫ (X.8 / M.630)

Хунейн дженкинде мушриклернинъ реиси олгъан Малик бин Авф къачып, Таиф къалесине сакълангъан эди. Бу себептен Ислям ордусы Таиф къалесини къамачавгъа ала. Таифлилер, къалелерине къапана-ракъ кендилерини имае этелер. Къамачав бир ай къадар девам эте, факъат къале сагълам олгъаны ичюн аламайлар. Мусульманлар да къамачавдан вазгечерек кери къайталар. Таифлилер даа сонъра пут-къа тапмакътан вазгечип, мусульманлыкъны къабул этелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, янъы мусульман олгъан меккелилерге Къуран-ы Керимни ве Ислям динини огрет-мек ичюн Муаз бин Джебель -радиаллаху анх-ны Меккеде къалдырып, асхабынен бирликте Мединеге къайта.

ТЕБУК СЕФЕРИ (X.9/M.630)

Тебук Мединенен Шам арасындаки бир ер. Мекке фетих этильгенден сонъра Ислям дини тез яйылмагъа башлай.

Византия империясы Ислямнынъ яйылмасыны токътатмакъ ичюн дженкке азырланмагъа башлай. Христиан олгъан араплар да онынънен барабер олалар.

Бундан хабер алгъан мусульманлар гонъюлли оларакъ топланмагъа башлайлар. Хазрети Эбу Бекирнен Хазрети Осман ордунынъ азырланмасы ичюн буюк ярдымлар этелер. Къадынлар да зийнет эшьяларыны багъышлап, озь исселерини къошалар. Душман къуветлерини дагъытмакъ макъсадында Пейгъамбримиз -саллаллаху алейхи ве селлем- 30.000 адамлыкъ бир ордунен Мединеден ёлгъа чыкъа. Язнынъ сыджагъында юзлердже километрлик чёлни кечип, Тебукке келелер. Душман дженк мейданындан къача ве къалелерине къапа-

на. Мусульманларнынъ къаршысына чыкъаджакъ кимсе олмагъаны ичюн дженклешмеге заруриет къалмай ве Ислям ордусы артына къайта. Бойледже, душман къоркъутыла ве сеферден бекленген нетидже алынмай.

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Месджид-и Дырарнынъ йыкъытылмасы...

Мунафыкълар Куба джамисининъ джемаатыны больмек, мусульманларны парчаламакъ ве Эбу Амир адындаки бир Ислям душманына ер азырламакъ макъсадынен Медине якъынында бир джами япалар.

Бекледиклери Эбу Амир, Ухуд ве Хунейн дженклеринде иштирак этип, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге къаршы аркетлер япкъан, бир нетидже алып оламагъандан сонъ Шамгъа (Сирия) къачкъан эди. Андан мунафыкъларгъа шойле хабер ёллай: «Элинъизден кельгени къадар сиялаланынъ, азырланынъ, манъа бир ибадетхане япынъ, мен Византия Императорына кетем, буюк бир ордунен келип Мухаммедни ве асхабыны Мединеден чыкъараджам».

Бу адамнынъ тешвикинен мунафыкълар Месджид-и Дырарны яни «Зарарлы месджид»ни япалар. Мунафыкълар, ихтиярлыкъ ве хасталыкъ киби себеплернен Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ джамисине барып оламгъанларыны баана этип, бу ерде топланмагъа истей эдилер. Тыш корюниши джами олгъан бу бина, ас-лында мусульманларны парчаламакъ ичюн япылгъан бир фесат ювасы эди.

Мунафыкълар Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни давет этип, япкъан джамилерини ачмасыны истейлер. Аллах Таала Джебраиль -aleyhis селям-ны ёллап, джамининъ мусульманларны парчаламакъ макъсадынен япылгъаныны бильдире. Бунынъ ичюн Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Тебук сеферинден къайткъандан сонъ бу джамини йыкътырып, якътыра. Бойледже, мунафыкълар ярамай макъсатларыны керчеклештирип оламайлар. Эбу Амир де Шамда перишан бир алда оле.

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- ДЖЕНКЛЕРИНИНЪ ХУСУСИЕТЛЕРИ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- инсанларны гузель сёзлернен Ислямгъа давет этти ве ич бир кимсеге къатты ве джаныны агъыртаджакъ шекильде муамеле япмады. Бунгъа къаршылыкъ мушриклер, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ге ве Онгъа инангъанларгъа эр тюрюлю ярамайлыкълар яптылар. Диний инамлары себебинден бир чокъ мусульмангъа даянылмаз дереджеде эзийет этильген, базылары да амансыз ольдюрильген эдилер.

Мусульманлар, кендилерине япылгъан бу мерхаметсизликлерге тамам 13 йыл сабыр этелер. Сонгъунда догъып оськен ветанларыны ташлап, Мединеге кочьмеге меджбур олалар. Анджакъ, Мединеде де мусульманларгъа раатлыкъ бермейлер. Бойле вазиет къаршысында мусульманларнынъ кендилерини къорчаламакъ ичюн дженклешмектен башкъа чарелери къалмагъан эди. Бу себепнен хиджретнинъ 2-джи йылында дженкке изин берильгенини бильдирген аетлер назиль ола. Бу аетлернинъ манасы шойле:

«Озьлерине дженк ачылгъан мусульманларгъа, зулумгъа огърагъанлары себебинен, дженкке изин берильди. Шубесиз ки, Аллах, оларгъа ярдым этмеге мытлакъа къадырдыр». (Хадж,39).

«Сизге къаршы дженк ачкъанларгъа сизде Аллах ёлунда дженк ачынъ. Сакъын адден ашманъ, чюнки, Аллах адден ашкъанларны севмез». (Бакъара,190).

Керек бу аетлерге, керек олса Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- япкъан дженклерге бакъылгъаны вакъыт шу хусусиетлерни корьмек мумкюн:

1. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ дженклери уджюм макъсадынен япылмады. Чюнки Ислям, барыш динидир.

2. Бу дженклер, душман уджюмлерине мания олмакъ, Аллахнынъ адыны юджелътмек, мусульманларнынъ динлерини, джанларыны ве малларыны къорчаламакъ ичюн япылгъан мудафа дженклери эди. Чюнки хакъсызлыккъа ве зулумгъа огърагъан инсанлар, кендилерини къорчалама хакъкъына саиплер.

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

- 1) Бедир дженки не вакъыт ве кимлер арасында олды?
- 2) Бедир дженкининъ себеплери нелер? Нетиджедеси не олды?
- 3) Ухуд дженки къаерде ве не вакъыт олды?
- 4) Ухуд дженкининъ себеплери нелер? Насыл екюнленди?
- 5) Бу дженктен мусульманлар насыл дерс алмакъ кереклер?
- 6) Хендек дженки не вакъыт олды, себеплери не эди, нетиджеси насыл олды?
- 7) Худейбие анълашмасы не вакъыт ве кимлер арасында япылды, нетиджелери насыл олды?
- 8) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- къайсы девлет реислерине Ислямгъа давет мектюплери ёллады?
- 9) Хайбер не вакъыт ве насыл фетх этильди?
- 10) Кябе зиярети не вакъыт япылды?
- 11) Мекке не вакъыт фетх этильди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- мушриклерге насыл мунасебетте олды?
- 12) Хунейн дженки къаерде олды? Бу дженкнинъ себеби не, нетиджеси насыл олды?
- 13) Эвтас дженки ве Таиф къамачавынынъ нетиджелерини анълатынъыз?
- 14) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Меккеден Мединеге не вакъыт къайтты?
- 15) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ дженклерининъ хусусиетлерини анълатынъыз?

ЕДИНДЖИ БОЛЮК

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ СОНЪ КУНЬЛЕРИ

-САЛЛАЛЛАХУ АЛЕЙХИ ВЕ СЕЛЛЕМ-

МЕВЗУЛАР

- Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ хадж эмирлиги
- Веда хаджы
- Веда хутбеси
- Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ тарихий Веда хутбесинден парчалар
 - Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хастананмасы ве вефаты
 - Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ вефатындан сонъра олгъан адиселер
 - Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ балалары
 - Ашере-и Мубешшере
 - Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ асхабы
 - Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ инсанлыкъкъа ышыкъ туткъан юксек ахлякъы

ХАЗРЕТИ ЭБУ БЕКИРНИНЪ ХАДЖ ЭМИРЛИГИ (X.9 / М.631)

Хиджретнинъ 9-ынджы йылы хадж мевсими кельгенде, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- хаджгъа кетмек ичюн топлангъан 300 адамнен берабер Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-ны хадж эмири оларакъ Меккеге ёллай. Артындан да Хазрети Али -радиаллаху анх-ны ёллай.

Хазрети Али -радиаллаху анх-, Хадж вазифелерининъ насыл япыладжагъыны анълатып, шуларны теблигъ эте:

«Бундан сонъра путларгъа тапкъанларнынъ Хадж этмеси ве Кябени чыпкакъ оларакъ таваф этильмеси ясакълана».

Ислям тарихында биринджи кере бу сене, диний эсасларгъа уйгъун оларакъ Хадж ибадети ерине кетириле.

ВЕДА ХАДЖЫ (X.10 / М.632)

Мекке фетих этильгенден сонъра Ислям дини гъает тез яйылмагъа башлай. Аллах Таалаынынъ бирлиги инамы юреклерге темелли ерлеше. Къуртулышнынъ Ислямда олгъаныны корьген инсанлар, озьлери джемаат алында келип мусульман олмагъа башлайлар. 23 йыллыкъ шерефли бир муджаделенинъ хайырлы нетиджесини корьген Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, хиджретнинъ 10-ынджы йылында 100 000ден зияде мусульманнен бирликте хадж эте.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Арафатта 124 000 ге якъын мусульмангъа хитап этерек мешур хутбесини окъуй. Бунъа «Веда хутбеси» дейиле. Бу хутбеден сонъра шу манадаки ает-и кериме назиль ола:

«Бугунъ сизге дининъизни текмилледим, узеринъизге ниметимни тамамладам ве сиз ичюн дин оларакъ Ислямны сечтим».

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, ахырет ёлджулыгъынынъ якълашкъаныны ве бундан сонъра Хадж этемейджегини анълагъаны ичюн мында мусульманларнен ведалаша. Бу себепле, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бу хаджына «Веда хаджы» дениле.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, Хадж вазифесини битиргенден сонъра берабер олгъан мусульманларнен Мединеге къайта.

ВЕДА ХУТБЕСИ

Бу хутбеде эшитлик шартлары бильдириле, керчек манада хукур ве бахтлылыкнынын эсаслары анылатыла. О вакыт сесини узакъкъа еткизмек ичюн Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сёйлеген эр джумле, башкъа бириси тарафындан юксек сеснен текрар этиле, бутюн джемааткъа олгъаны киби эшиттириле эди. Бу хутбе, инсан хакълары бутюн дюнья беяннамесинден чокъ эвель, инсан хакъларыны къорчалагъан муим укюмлерни озъ ичине алгъан эди.

Веда хутбесинде ер алгъан бу укюмлер шулар:

1. Ислямиеттен эвель олгъан бутюн джахилиет адетлери ёкъ этиле.
2. Бутюн инсанлар мусавийдир. Бир инсаннынъ дигеринден устюнлиги Аллах Таалагъа сайгъысынен ольченир.
3. Джан, мал ве намус мукъаддестир; эр тюрю теджавуздан къорчалангъандыр.
4. Эманетлер саиплерине берильмеси керек.
5. Фаизнинъ эр тюрюси харам.
6. Къан давалары ёкъ этиле.
7. Эркеклер къадынларнынъ хакъларыны къорчалайджакъ, къадынлар да эркеклернинъ хакъларыны къорчалайджакъ. Эм къадын, эм де эр киши зинадан къачынаджакълар.
8. Бутюн мусульманлар къардаштыр. Дин кардашынынъ хакъкъына теджавуз этмек харамдыр.
- 9-Хызметчилерге яхшы мунасебетте олунмалы.

МУСТАКЪИЛЬ ОКЪУВ ИЧЮН

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ тарихий веда хутбесинден нумюнелер:

Эй инсанлар!

Сёзюмни яхшы динъленьиз. Бильмейим, бельки бу сенеден сонъра сизинънен бу ерде эбедий оларакъ бир даа корюшемейджем.

Инсанлар!

Бу кунълеринъиз насыл мукъаддес кунълер исе, бу айла-

рынъыз насыл мукъаддес айлар исе, бу шеэринъиз (Мекке) насыл мубарек бир шеэр исе, джанларынъыз, малларынъыз, намусларынъыз да ойле мукъаддестир, эр тюрлю теджавуздан къорчалангъандыр.

Асхабым!

Ярын Раббинъизге къавушаджакъсынъыз ве бугуньки эр ал ве арекетинъизден мухакъкъакъ соруладжакъсынъыз. Сакъын менден сонъра эски бозгъунлыкъларгъа къайтып да бири-биринъизнинъ бойнунъызны урманъыз. Бу васиетимни, бу ерде булунгъанлар булунмагъанларгъа бильдирсин. Ола билир ки, бильдирильген кимсе, бу ерде булунып да эшиткен кимседен даа яхшы анълап мухафаза этер.

Асхабым!

Кимнинъ янынъда бир эманет олса оны саубине берсин. Файызынынъ эр чешити лягъу этильгендир, аягъымнынъ астындадыр. Лякин борджунъызнынъ аслыны бермек керек. Не зулум этинъиз, не де зулумгъа огъранъыз. Аллахнынъ эмринен файызджылыкъ артыкъ ясакътыр. Джахилиеттен къалгъан бу чиркин адетнинъ эр тюрлюси аягъымнынъ астындадыр.

Асхабым!

Джахилиет девринде алып барылгъан къан давлары да бутюнлейин лягъу этиле.

Инсанлар!

Бугунъ шейтан сизинъ шу топракъларынъызда янъыдан тесир ве акимует къурмакъ кучюни эбедий гъайып этти. Факъат сиз; бу къалдыргъаным шейлер тышында, кучюк коръгенинъиз ишлерде онъа уйсанъыз бу да оны мемнюн этер. Дининъизни къорчаламакъ ичюн булардан да сакъынынъыз.

Инсанлар!

Къадынларнынъ хакъларыны къорчаламанъызны ве бу хусуста Аллахтан къоркъманъызны тевсие этем. Сиз къадынларны, Аллахнынъ эманети оларакъ алдынъыз; оларнынъ намусларыны ве иффетлерини Аллах адына сёз берип хелял этиндинъиз. Сизинъ къадынлар узеринде хакъкъынъыз, оларнынъ да сизинъ узеринъизде хакълары бар. Сизинъ къадынлар узериндеки хакъкъынъыз – оларнынъ аиле ювасыны, сизинъ сайгъы косьтермеген ич бир кимсеге аякъ асты эттирмемелеридир.

Муминлер!

Сизге бир эманет ташлайым ки, онъа сым-сыкъ сарылынъ-

ыз, ёлунъызны ич шашырмасынъыз. О эманет - Аллах китабы Къурандыр.

Муминлер!

Сёзюмни яхшы динъленъиз ве яхшы эзберленъиз. Мусульман мусульманнынъ къардашыдыр, бойледже бутюн мусульманлар къардаштыр. Дин къардашынъызгъа аит олгъан эр анги бир хакъкъа теджавуз башкъасына хелял дегильдир. Лякин гонъюль разылыгъы иле кендиси берсе, о - хелялдыр.

Асхабым!

Кендинъизге де зулум этменъиз. Кендинъизнинъ де узеринъизде хакъкъынъыз бар.

Инсанлар!

Аллах, эр хакъ саибине хакъкъыны (Къуранда) бергендир. Вариске васиет этменинъ кереги ёкътыр.

Инсанлар!

Раббинъиз бирдир. Бабанъыз бирдир; эпинъиз Адемнинъ балаларысынъыз. Адем исе топракътандыр. Аллах янынъда энъ къыйметли олгъанынъыз, Онъа энъ чокъ сайгъы косътергенинъиздир. Арапнынъ арап олмагъандан Аллахтан къоркъмакъ ольчюсинден башкъа ич бир устюнлиги ёкътыр. Инсанлар, ярын мени сизден сорайджакълар, не айтаджакъсынъыз?

« - Аллахнынъ эльчилигини ерине кетирдинъ, вазифенъни энъ гузель шекильде яптынъ, бизге васиет ве насихатта булундынъ»- деп шеадет этермиз. (Бунынъ узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- мубарек шеадет пармагъыны кокке догъру котере, сонъра джемааткъа чевирилип, пармагъыны эндирип шойле дей) **Шаат ол, я Раб. Шаат ол, я Раб. Шаат ол, я Раб.**

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ
-саллаллаху алейхи ве селлем-
ХАСТАЛАНМАСЫ ВЕ ВЕФАТЫ
(Х.10 / М. 8 ИЮНЬ 632)

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Веда хаджыны япып, Мединеге къайта ве бир къач кунъден сонъ хасталана. О, вазифесининъ сонъуна кельгенини ве бу дюньядан кочъмек вакътынынъ кельгенини анълай. Хасталыгъы кунъ-кунъден арта эди. Хаста олгъанда эзан окъулгъан вакъыт джамиге барып намазны къылдыра эди.

Факъат олюмине учъ кунъ къалгъанда хасталыгъы зорлаша. Джамиге чыкып оламай. Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ джемаат-гъа имамлыкъ япмасыны ве намазларны къылдырмасыны эмир эте.

Къызы Хазрети Фатима -радиаллаху анха- эр кунъ бабасыны зиярет эте эди. Пейгъамберимиз олюм тѣшегинде къызына шойле насиат эте:

«Эй Пейгъамбернинъ къызы Фатима, сени ахырет кунюнинъ ме-сулиетинден къуртараджакъ хайырлы ишлер яп. Пейгъамбер къызы олмакъ санъа бир шей къазандырмаз. Мен сени о куннинъ дешетинден къуртарып оламам».

Хасталыгъы зорлашкъан бир кунъ де асхабына шуларны айта: «Сизлер кене манъа къавушаджакъсынъыз. Корюшеджегимиз ер, Кевсер хавузынынъ кенарыдыр. Эр ким анда меннен корюшмеге истесе, элини ве тилини керексиз иш ве сѣзлерден къорчаласын. Бу дюньядан кочъмек вакътынынъ кельгени хакъкъында манъа хабер берильди. Аллахыма къавушаджагъыма севинем. Умметимден айырыладжагъым ичюн де кедерлим. Мен хаберими алдым. Аллахкъа кетем.»

Пейгъамберимиз олюминден эки кунъ эвель базы сахабелернинъ ярдымынен джамиге келе. Яваш-яваш минберге чыкъа. Юзюни джемааткъа чевирип шойле дей:

« - Эй мусульманлар! Эгер биринъизге къаршы ярамайлыкъ япкъан олсам, онынъ къаршылыгъыны къабул этмеге азырым.

- Кимни ургъан олсам иште, аркъам, кельсин урсун. Кимнинъ менден аладжагъы бир шей олса иште, малым, кельсин хакъкъыны алсын.

Июнь 8, базарэртеси сабасы Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хасталыгъы бираз енгиллешкени вакъыт джамиге келе. Отургъаны ерде Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-къа уйып, саба намазыны джемаатнен къыла. Джамиден эвине къайткъан вакъыт хасталыгъы зияделеше. Къушлукъ вакътында; «Я Раб! Олюмнинъ шиддетине къаршы манъа къолайлыкъ бер. Джанымны татлылыкънен ал» деп дуа эте. Янында бир савутта сувукъ сув бар эди. Элини сувгъа батырып, бунынънен мубарек юзюни серинлете эди.

Ниает, уйле вакътында элини котере. Шеадет пармагъыны тѣпеге котерип: «Рефикъ-ы Алягъа – Юдже Досткъа» дей. Сонъ сѣзю бу ола.

Аллах эльчиси 63 яшында мубарек рухуны Мевлясына теслим этти. (Раббиуль-эввель 12, базарэртеси, X.10 / М. Июнь 8, 632с.).

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- вефат эткени ерде дефин этиле. Мединеде, Онынъ къабрининъ олгъаны ерге

«Равза-и Мутаххара» яни «Тер-темиз бахча» дейиле. Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нынъ 23 йыллыкъ пейгъамберлик аятынынъ 13 йылы Меккеде, 10 йылы да Мединеде кечти. О, инсанлыкънынъ бахтиярлыкъы ичюн чалышты. Сонъ пейгъамбер оларакъ вазифесини хакъкъынен ерине кетирди ве бу дюньядан кочты.

Дюнья неге саип исе, Онынъ вергисидир эп;
Борджлу Оньа джемиети, борджлу Оньа эр бири;
Борджлудыр О масумгъа бутюн бир бешериет,
Я Раб бизни махшерде бу икърарнен хашр эт.

Мехмет Акиф Эрсой

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- ВЕФАТЫНДАН СОНЪ ОЛЫП КЕЧКЕН АДИСЕЛЕР

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ олюми мусульманлар арасында терен къайгы мейдангъа кетире. Асхатан базылары Онынъ олюмине инанмагъа истемейлер. О сырада Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх- келе. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ юзюни ачып, къапата ве агълай. Сонъра къыска бир къонушма япып асхабынынъ гонъюлини котере.

Шу куню япылгъан узун меджлисте Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх- Халифе оларакъ сайлана. Эртеси салы куню мусульманлар джамиде топланып, Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-къа биат этелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- олюминден бир кунъ сонъра яни салы куню, вефат эткен еринде дефин этиле.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- хасталангъаны вакъыт янында еди дирхем акъчасы бар эди. Бу акъчаны садакъа оларакъ фукъарелерге дагъыттыра. Вефат эткенинде акъчасы ёкъ эди, артындан бир шей мирас оларакъ къалдырмады.

Онынъ къалдыргъан энъ буюк мирасы дюньяны къаранлыкълардан чыкъарып айдынлыккъа къавуштыргъан Ислямнынъ нуру ве инсанларны керчек бахтиярлыккъа къавуштыргъан ахлякъ ве фазилет къанунларыдыр.

Къуран-ы Керимнинъ косътерген ве Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ сызгъан нурлу ёлундан кеткенлер не бахтлы инсанлар...

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ БАЛАЛАРЫ -саллаллаху алейхи ве селлем-

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ учъ огълан, дёрт къыз олмакъ узере еди баласы дюньягъа кельди.

Огълан балалары: Къасым, Абдуллах ве Ибрахим.

Къыз балалары: Зейнеб, Рукъые, Умму Кульсум ве Фатима.

Балаларынынъ алтысы Хазрети Хатиджеден, огълу Ибрахим, Хазрети Мериеден догъганлардыр.

Къасымнен Абдуллах Пейгъамберимизге Пейгъамберлик кельмеден, кучюк яшта ольдилер. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- балаларынынъ олюмине чокъ янган эди. Огълу Ибрахим исе, хиджреттен сонъра Мединеде догъды. О да кучюк яшта вефат этти. Огълунынъ олюми узерине Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- козьяшы тёкерек шу сёзлерни айта:

«Козъ яшара, юрек къайгынен тола. Аллахнынъ ризасына уйгун олгандан башкъа бир сёз сёйленильмез. Эй Ибрахим, сени гъайып этменинъ терен къайгысы ичиндемиз».

Ибрахимнинъ ольгени кунъ кунеш тутулган эди. Базы кимселер «Ибрахимнинъ ольгени ичюн кунеш тутулды» дедилер. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- бу тюшюндженинъ янълыш олганыны бильдирип, шойле буюра:

«Шубесиз кунеш ве ай, Аллахнынъ аетлеринден эки нишандыр. Булар ич кимсенинъ олюминден я да аятындан долайы тутулмазлар».

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ эписи кызлары осьтилер ве эвлендилер. Хазрети Фатима -радиаллаху анха-дан башкъа учъ кызы Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлемден эвель вефат этелер. Кучюк кызы Фатима -радиаллаху анх-, Али -радиаллаху анх- нен эвлене. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ несеби онынъ союндан девам эте.

АШЕРЕ-И МУБЕШШЕРЕ

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- асхабындан 10 кишининъ дженнетке киреджеклерини мужделегендир. Олар ашере-и мубешшере яни «дженнетнен мужделенген 10 киши» адынен белли.

Исимлери шулар:

1-Эбу Бекир; 2-Умер; 3-Осман; 4-Али; 5-Тальха; 6-Зубейр;

7-Абдуррахман бин Авф; 8-Сад бин Эби Вакъкъас; 9-Саид бин Зейд; 10-Эбу Убейде бин эль Джеррах (Аллах Таала джумлесинден разы олсун).

ПЕЙГЪАМБЕРИМИЗНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- АСХАБЫ

Пейгъамбер Эфендимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни мусульман оларакъ корьген ве мусульман оларакъ ольген кимселерге «сахабе», чокълукъта «асхаб» дейиле.

Асхаб эки къысымдыр:

а. Мухаджирлер – Мушриклернинъ эзиетлеринден къуртулмакъ ве диний вазифелерини раат бир шекильде ерине кетирмек макъсадынен Меккеден Мединеге кочкен мусульманларгъа «мухаджир» дейилир.

б. Энсар – Меккеден кельген мусульманларгъа эр тюрю ярым-ны япкъан мединели мусульманлардыр. Мухаджирлерге ярымджы олгъанлары ичюн «ярымджылар» манасыны анълаткъан «энсар» ады берильгендир.

ХАЗРЕТИ МУХАММЕДНИНЪ -саллаллаху алейхи ве селлем- ИНСАНИЕТКЕ ЫШЫКЪ ОЛГЪАН ЮКСЕК АХЛЯКЪЫ

Аллахнынъ энъ севгили къулу, сонъ ве энъ буюк пейгъамбер Хазрети Мухаммед -саллаллаху алейхи ве селлем- бир сеадет кунеши оларакъ догъды. Къуругъан топракълар сувнен джанлангъаны киби Юдже Аллах, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- иле дюньягъа янъыдан аят берди.

Онынъ юреклерге ерлештирген иман ышыгъы саесинде янълыш инамлар силинди, джехалет ерине илим, зулум ерине хакъ ве адалет, кин ве душманлыкъ ерине инсан севгиси кельди. Керчек манада Ислам къардашлыгы къурулды. Къадын аиледе ве джемиетте ляйыкъ олгъан къыйметке къавушты.

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- инсанларгъа, дюньяда ве ахыретте бахтлы олманынъ ёлларыны косътерди. Огреткени ахлякъ къаиделерини эвеля кендиси аяткъа кечирип, энъ гузел нумюне олды.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ юреги инсан севгисинен толу эди. О къадар мерхаметли эди ки, элиндекини фукъарелерге берип кендиси ач къалгъан вакъыт биле ола эди. Сув-

сагъан бир айвангъа кенди элинен сув ичирген ве оларгъа яхшы бакъ-макъны эмир эткен эди.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- балаларны чокъ север, оларны къучагъына алып севиндире эди.

Бир адам, Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ бир баланы севип опыкенинини корьгени вакъыт:

«Меним он балам бар. Оларнынъ ич бирини опымедим», - дей.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- онъа:

«Мерхамет этмеген кимсеге мерхамет этильмез», - деп джевап къайтара.

Намаз къылгъанда биле ойнамакъ ичюн омузларына чыкъкъан торунлары Хазрети Хасан ве Хазрети Хусейнининъ бу арекетлерини яхшы къаршылар, оюнларыны битирмелерини беклер эди.

Хасталарны зиярет эте, яхшы олмалары ичюн дуа эте эди. Бир меджлиске кельгени вакъыт бош олгъан ерге отура, аякъларыны башкъаларына къаршы узатмаз эды.

Адамнынъ бири Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-ни зиярет этмек макъсадынен кельгени вакъыт эеджандан титремеге башлай. Буны корьген Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- онъа шойле деди: «Аркъадаш, титреме! Мен бир укюмдар дегилим. Къурейштен къуругъан отьмек ашагъан бир къадыннынъ огълу олам».

Урбасыны озь эллеринен ямар, аякъкъабысыны тамир этер, базаргъа барып зарур олгъан шейлерни сатын аларакъ эвге кендисе кетире, кимсеге юк олмаз эди.

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- орьнек бир аиле реиси эди. Къадынларына сонъ дередже назик мунасебетте ола, эв ишлеринде оларгъа ярдым эте эди. О, бир хадис-и шерифинде:

«Сизинъ энъ хайырлынъыз къадынларгъа нисбетен яхшы мунасебетте олгъанлардыр», - деп буюра.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, мусафирни чокъ севе, оларгъа биззат озю хызмет эте эди. Мусульман олмагъанлардан оны зиярет этмеге кельгенлерге де айны шекильде мунасебетте ола эди.

О, ич кимсеге ярамай сёз айтмагъан ве аятында ич кимсени азарламагъандыр.

Он йыл Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ хызметинде олгъан Энес -радиаллаху анх- шойле дей:

«Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- манъа ич бир кунъ «уф» биле айтмады. Якъаным бир шей ичюн, «буны не ичюн яптынъ», ялмагъаным бир иш ичюн де «не ичюн япмадынъ», деп азарламады».

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- кулер юзлю, татлы сёзлю эди. Башкъаларынен лаф эткени вакъыт оларны динълер, сёзлерини кесмез эди. Башкъаларнынъ эксиклерини айтып, юзюне урмазды.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ яшайышы адий ве темиз эди. Беденини даима темиз тутта, урбаларынынъ темиз олмасына чокъ дикъкъат эте эди. Тишлерини темизлемек ичюн мисвакъ къуллана эди. Писликтен ич бир вакъыт хошланмаз, асхабына джамиге темиз кельмелерини айта эди.

Бир кере устю-башы кирли оларакъ джамиге кельгенлерге: «Ювунгъандан сонъра кельсенъиз даа яхшы олур эди»-деген эди.

Пейгъамбер Эфендмиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, догъру сёзлю эди. Берген сёзюнден асла къайтмаз, яланджыларны ич севмез эди. Догърулыгъы ве ишанчлы бир инсан олгъаны ичюн онъа «Мухаммед эль-Эмин» яни «Ишанчлы Мухаммед» дер эдилер.

О, инсанларнынъ энъ джумерти эди. Ондан бир шей истеген кимсени ич бош къайтармаз, «Мен анджакъ бир даркъатыджыйым, берген Аллахтыр» дер эди. Бунынънен берабер тиленджиликни севмез, ондан къуртулмалары ичюн тиленгенлерге чалышып къазанма ёлларыны косътере эди.

О, кимсенинъ интикъамыны алмаз, багъышламакъны север эди. Кендисине фенолыкъ эткенлерге биле яхшылыкъ этер эди. Онъа япылган яхшылыкъларны ич бир вакъыт унутмаз, яхшылыкъ якъанларны эр вакъыт яхшылыкънен анъар эди. Къартларгъа сайгъынен муамеле эте, кучюклерге севги ве шефкъат косътере эди. Сют къардашларыны корьгени вакъыт аякъкъа туруп, хыркъасыны ерге яйаракъ оларны отурта эди.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, тембелликни ве бош отурмакъны севмез эди. Джамининъ япылмасында таш ташып, бир ишчи киби чалыша. Асхаб-ы Кирам, Онынъ раатланмасыны истеселер де, о кене чалышмагъа девам эте эди.

Сахабелеринен якъан бир ёлджулыкъ сырасында раатланмакъ ичюн бир ерде къонакълайлар ве аш азырламакъ ичюн озь араларын да ишлерни болюшелер.

Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-: «Ойле исе мен

де одун топлайым» дей, аркъадашлары чалышкъанда бош турмагъа истемей.

Севгили Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-, мад-дий имкянларгъа саип олгъанына бакъмадан адий бир аят кечирди, элинде не олса фукъарелерге дагъытты. Бойледже, джемиетте ичти-май адалетни ялынъыз сёзнен дегиль, арекетлеринен де косътерди ве инсанларгъа нумюне олды.

Онынъ ёлундан кеткенлер не де бахтлы инсанлар!

СУАЛЛЕР ВЕ ВАЗИФЕЛЕР

1) Мекке не вакъыт фетих этильди. Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- мушриклерге насыл мунасебетте олды?

2) Хунейн дженки къаерде олды? Бу дженкинъ себеби не, нетиджеси насыл олды?

3) Эвтас дженки ве Таиф къамачавынынъ нетиджелерини анълатынъыз?

4) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- Меккеден Мединеге не вакъыт къайтты?

5) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ дженклерининъ хусусиетлерини анълатынъыз.

6) Хазрети Эбу Бекир -радиаллаху анх-нынъ хадж эмирлигини анълатынъыз?

7) Веда хаджы не вакъыт япылды?

8) Веда хутбесинде насыл шартлар узеринде токъталгъан эди?

9) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- не вакъыт ве къаерде вефат этти?

10) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем- къаерде дефин этильди? Къабрининъ булунгъан ерге насыл ад берильген?

11) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ къач баласы олды, исимлерини айтынъыз?

12) Ашере-и Мубешшере ады кимлерге берильген? Оларнынъ исимлерини айтынъыз?

13) Сахабелер кимлер ?

14) Пейгъамберимиз -саллаллаху алейхи ве селлем-нинъ юксек ахлякъыны анълатынъыз.

МУНДЕРИДЖЕ

Кириш сёз

5

ИТИКЪАД

Биринджи болюк**8**

Ислям дини ве хусусиетлери

8

Ислям дини

9

Ислям динининъ макъсады

11

Ислям динининъ хусусиетлери

11

Ислямны бутюн дюнъя дини япкъан хусусиетлер

12

Мустакъиль окъув ичюн

13

Суаллер ве вазифелер

14

Экинджи болюк**15**

Иман

15

Келиме-и тевхид

16

Иман эсаслары

16

Иман бакъымындан инсанлар

18

Иманнынъ инсангъа берген бахт ве сеадет

18

Иманнен амель арасындаки мунасебет

19

Иманнынъ сахих ве макъбул олмасынынъ шартлары

20

Суаллер ве вазифелер

21

Учюнджи болюк**22**

Аллахкъа иман

22

Аллахнынъ барлыгъы ве бирлиги

23

Аллахнынъ сыфатлары

23

Аллах севгиси

26

Мустакъиль окъув ичюн

27

Суаллер ве вазифелер

28

Дёртюнджи болюк**29**

Мелеклерге иман

29

Мелеклернинъ маиети ве хусусиетлери

30

Базы мелеклернинъ адлары ве вазифелери

30

Буюк мелеклер ве вазифелери

31

Мелеклерге инанмакънынъ файдалары	31
Суаллер ве вазифелер	33
Бешинджи болюк	34
Китапларгъа иман	34
Вахийнинъ маиети	35
Вахийнинъ чешитлери	35
Иляхий китаплар ве саифелер	35
Саифелер	36
Дёрт буюк китап	36
Къуран-ы Керимнинъ назиль олувы	37
Къуран-ы Керимнинъ язылувы ве мусаф алына кетирилуви	38
Къуран-ы Керимнинъ хусусиетлери	38
Къуран-ы Керимге нисбетен вазифелеримиз	40
Къуран-ы Керим хакъкъында базы хадислер	41
Суаллер ве вазифелер	42
Алтынджи болюк	43
Пейгъамберлерге иман	43
Пейгъамберлик ве пейгъамберлерге олгъан ихтиядж	44
Пейгъамберлернинъ вазифелери	44
Пейгъамберлерде булунмасы ваджиб олгъан сыфатлар	44
Къуран-ы Керимде адлары аныългъан пейгъамберлер	45
Пейгъамберлернинъ теблигъ эткенлери динлерде айны олгъан эаслар	45
Муджизе ве керамет	46
Пейгъамберимизнинъ муджизелери	46
Пейгъамберимизнинъ хусусиетлери	47
Пейгъамберимиз акъкъында не айттылар	49
Пейгъамбер эфендимиз Хазрети Мухаммед инсанларны неге чагъыра эди	51
Суаллер ве вазифелер	52
Единджи болюк	53
Ахырет кунюне иман	53
Ахырет кунюне иман	54
Ахыретке иманнынъ файдалары	55
Олюм	56
Къабир	57

Къыямет	58
Мукафат ве джеза, дженнет ве джехеннем	59
Суаллер ве вазифелер	60

Секизинджи болук	61
Къадер ве къазагъа иман	61
Къадер ве къаза недир	62
Инсан узериндеки месулиет	62
Къадер ве къазагъа инанмакънынъ файдалары	63
Рызыкъ	64
Эджель	64
Тевеккуль	65
Ислям дининде чалышмакънынъ эмиети	66

ИБАДЕТ

Биринджи болук	71
Ибадет	71
Ибадет недир	72
Не ичюн ибадет этемиз	72
Ибадетлернинъ чешитлери	73
Ибадетлернинъ дереджелери	73
Ибадетнинъ файдалары	74
Суаллер ве вазифелер	75

Экинджи болук	76
Ислям	76
Ислям не демек	77
Ислямнынъ шартлары	77
Мукеллеф деп кимге айтыла	77
Мукеллефнен алякъалы уюмлер	78
Ислямнынъ шартлары	80
Суаллер ве вазифелер	81

Учюнджи болук	82
Темизлик	82
Ислямнынъ темизликке берген эмиети	83

Темизлик джеэтинден сувлар	83
Истинджа ве истибра недир	84
Абдестнинъ фазилети	85
Абдестнинъ фарзлары	85
Абдестнинъ суннетлери	86
Абдестнинъ эдеби	87
Абдест насыл алына	87
Абдестнинъ мекрухлары	88
Абдестни бозгъан шейлер	88
Абдестсиз япылмагъан шейлер	89
Местлер узерине месх этмек	89
Саргъы узерине месх этмек	90
Гъусуль	90
Гъусульнинъ фарзлары	91
Гъусульнинъ суннетлери	91
Гъусуль насыл япыла	92
Мазеретли кимселернинъ вазиети	93
Къадынларгъа аит аллар	93
Тейеммум	95
Тейеммумнынъ фарзлары	95
Тейеммумнынъ суннетлери	95
Тейеммум насыл япыла	95
Тейеммумны бозгъан шейлер	96
Тейеммум насыл алларда япыла	96
Дёртюджи болюк	98
Н а м а з	98
Намаз кимлерге фарз	100
Намаз вакъытлары	100
Намаз къылмагъа джаиз олмагъан вакъытлар	102
Намаз чешитлери	102
Намазнынъ фарзлары	104
Намазнынъ ваджиплери	105
Намазнынъ суннетлери	106
Эзан	107
Къамет	109
Намазнынъ эдеплери	110
Намазны бозгъан шейлер	110
Намазнынъ мекрухлары	111

Дженазе намазы	112
Дженазе намазынынъ къылынмасы	113
Суаллер ве вазифелер	118

Бешинджи болюк 119

О р а з а	119
Оразанынъ эмиети	120
Оразанынъ айдалары	120
Рамазан оразасы кимлерге фарз	122
Темчит ве ифтарнынъ фазилети	123
Ифтар дуасы	123
Оразагъа не вакъыт ве насыл ниет этиле	124
Оразанынъ чешитлери	125
Рамазан оразасыны башкъа вакъытта тутмакъны	
мубах къылгъан себеплер	125
Фидье	126
Рамазанда себепсиз ораза тутмамакънынъ укму	127
Оразаны бозып, эм къаза, эм де кеффаретни талап	
эткен шейлер	127
Оразаны бозып, ялынъыз къаза	128
Талап эткен шейлер	128
Оразаны бозмагъан шейлер	128
Оразалыгъа мекрух олгъан шейлер	129
Оразалыгъа мекрух олмагъан шейлер	129
Суаллер ве вазифелер	129

Алтынджи болюк 130

Зекят	130
Зекятнынъ эмиети ве айдалары	131
Зекятны кимлер бере	131
Нисаб	132
Зекят кимлерге бериле	132
Зекят кимлерге берильмей	133
Насыл маллардан зекят берильмей	133
Насыл маллардан зекят бермек керек ве микъдарлары	133
Фитир садакъасы (фитре)	134
Суаллер ве вазифелер	135

Единджи болюк 136

Хаджылыкъ	136
Хаджылыкънынъ эмиети ве файдалары	137
Хаджылыкъ кимлерге фарз	138
Хаджылыкънынъ чешитлери	139
Ихрам, тельбие, таваф, сай ве вакъфе	139
Хаджылыкънынъ япылуw шекили	140
Умре	142
Суаллер ве вазифелер	142

Секизинджи болукъ 143

Къурбан	143
Къурбан чалмакънынъ эмиети	144
Кимлер къурбан чала	144
Къурбан не вакъыт ве насыл чалына	145
Къурбаннынъ эти ве терисинен багълы япыладжакъ ишлер	145
Къурбан оларакъ чалмакъ мумкюн олгъан ве	
мумкюн олмагъан айванлар	146
Этлери ашангъан айванлар	147
Этлери ашанмагъан айванлар	147
Адакъ къурбаны	147
Еминнинъ чешитлери ве укмю	148
Суаллер ве вазифелер	149

Докъузынджы болукъ 150

Мубарек кунъ ве геджелер	150
Джума куню	151
Байрам кунълери	151
Мевлид геджеси	152
Регъаиб геджеси	153
Мирадж геджеси	153
Берат геджеси	154
Къадир геджеси	154
Суаллер ве вазифелер	156

АХЛЯКЪ

Биринджи болукъ 159

Ахлякъ	159
Ахлякънынъ тарифи	160
Ислямда ахлякъ	160
Гузель ахлякълы олмада	161
Иман ве ибадетнинъ эмиети	161
Энъ гузель ахлякъ орьнеги хазрети Мухаммед -сав-	162
Шахыслар ичюн ахлякънынъ эмиети	162
Иштеки аятымыз ве ахлякъ	162
Ахлякъ деньишеми	163
Ислям динининъ акъылгъа ве илимге берген буюк къыйметы	164
Суаллер ве вазифелер	165

Экинджи болук	166
Ахлякъий вазифелеримиз	166
Ахлякъий вазифелеримиз	167
Ашама ве ичмеде ахлякъ къураллары	172
Тильни тербие этмек ве тюзельтмек	173
Башкъа азаларымызны тербие этмек ве тюзельтмек	175
Мустакъиль окъув ичюн	175
Суаллер ве вазифелер	177

Учюнджи болук	178
Къорантамызгъа нисбетен вазифелеримиз	178
Ислям дининде къорантанынъ эмиети	179
Къадын ве къоджанынъ бири-бирине нисбетен вазифелери	179
Ана ве бабанынъ балаларына нисбетен вазифелери	181
Балаларнынъ ана ве бабаларына нисбетен вазифелери	182
Мустакъиль окъув ичюн	185
Къардашларнынъ бири-бирлерине нисбетен вазифелери	187
Акърабаларымызгъа нисбетен вазифелеримиз	188
Къомшуларгъа нисбетен вазифелеримиз:	189
Мустакъиль окъув ичюн	191
Суаллер ве вазифелер	191

Дёртюнджи болук	192
Ветан ве миллетимизге нисбетен вазифелеримиз - 1	192
Динимизнинъ бирлик ве бераберликке берген эмиети	193
Динимизде къардашлыкъ	194
Динимизде хошкорюв	194

Миллий бирлик ве бераберлигимизни	
теминлев огърундаки вазифелеримиз	195
Байракъ севгиси	196
Миллий гимнимиз	197
Ант эткенмен	197

Бешинджи болюк	198
Ветан ве миллетимизге нисбетен вазифелеримиз - 2	198
Эр вакъыт кучлю олмамыз керек	199
Бир баба насиаты	200
Шейтлик ве гъазилик	201

Алтынджи болюк	202
Бутюн инсанларгъа нисбетен вазифелеримиз	202
Инсанларгъа нисбетен ахлякий вазифелеримиз	203
Айванларгъа нисбетен вазифелеримиз	207
Мустакъиль окъув ичюн	207
Ислям дининде япылмасы ясакъ олгъан шейлер	210
Мустакъиль окъув ичюн	212
Бу себепнен генчлеримизге сесленемиз	214
Суаллер вазифелер	215

СИЕР

Биринджи болюк	217
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- догъумы ве балалыгъы	217
Ислямиеттен эвель арабистаннынъ вазияти	218
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- несили	218
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- догъумы	218
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- балалыгъы	219
Мустакъиль окъув ичюн	221
Суаллер ве вазифелер	222

Экинджи болюк	223
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- генчлиги ве эвленмеси	223
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- сеятлары	224
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- тиджарет аяты	224
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- Хазрети Хатидже иле эвленмеси ве	

балалары	224
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- кябенинъ тамири эснасындаки акемлиги	225
Суаллер ве вазифелер	226

Учюнджи болюк 227

Хазрети Мухаммеднинъ -сав- пейгъамбер олмасы	
ве гизли давет	227
Ильк вахий (м.610)	228
Фетрет деври	229
Ислямгъа даветнинъ башланмасы	229
Ильк мусульманлар	230
Хабешистангъа япылгъан ильк хиджрет	230
Хабешистан кыралы неджашийнинъ мусульманларгъа мунасебети	230
Суаллер ве вазифелер	231

Дёртюнджи болюк 232

Даветнинъ ачыкътан япылмасы	232
Ислямгъа даветнинъ ачыкътан япылмасы	233
Мушриклернинъ мусульманларгъа япкъан зулумлары	234
Хазрети Мухаммедге -сав- энъ чокъ душманлыкъ япкъанлар	235
Къурейшнинъ Ислямгъа душман олмасынынъ себеплери	236
Мушриклернинъ эбу талибге мураджатлары	237
Хазрети Хамзанынъ мусульман олмасы	237
Хазрети Умернинъ мусульман олмасы	238
Суаллер ва вазифелер	239

Бешинджи болюк 240

Бойкот ве кедер йыллары	240
Мушриклернинъ мусульманларнен алякъаларыны кесмелери	241
Эбу Талиб ве Хазрети Хатидженинъ вефат этмелери	241
Таиф ёлджулыгы	242
Акъабе биатлары	243
Мирадж муджизеси	244
Мирадж эдиеси – намаз	245
Суаллер ве вазифелер	245

Алтынджы болук**246**

Хиджрет ве мединедеки илык йыллар	246
Пейгъамберимизнинъ -сав- Меккеден	
Мединеге хиджрети (м. 622)	247
Пейгъамберимизнинъ -сав- Мединеде къаршынланмасы	249
Месджид-и Небевийнинъ къурулмасы	249
Энсар ве мухаджирлер арасындаки къардашлыкъ	249
Пейгъамбер мектеби ве асхаб-ы суффа	250
Суаллер ве вазифелер	251

Единджи болук**252**

Пейгъамберимизнинъ -сав- дженклери	252
Бедир дженкининъ себеплери	253
Бедир дженки ве нетиджелери (х.2/М.624)	253
Ухуд дженкининъ себеплери	254
Ухуд дженки ве нетиджелери (х.3/М.625)	255
Ухуд дженкинден алынаджакъ дерслер	256
Хендек дженкининъ себеплери	257
Хендек дженки ве нетиджелери (х.5 / М.627)	257
Худейбие анълашмасы (х.6 / М.628)	258
Худейбие анълашмасынынъ нетиджелери	259
Къомшу девлет реислерине ёлланылгъан ислямгъа давет мектюплары	260
Хайбернинъ фетхи (х.7 / М.628)	261
Кябе зиярети (къаза умреси) (х.7 / М.629)	262
Меккенинъ фетхи (х.8 / М.630)	262
Хунейн дженки (х.8 / М.630)	264
Эвтас дженки (х.8 / М.630)	265
Таиф къамачавы (х.8 / М.630)	265
Тебук сефери (х.9/М.630)	265
Мустакъиль окъув ичюн	266
Пейгъамберимизнинъ -сав- дженклерининъ хусусиетлери	266
Суаллер ве вазифелер	268
Секизинджи болук	269
Пейгъамберимизнинъ сонъ кунълери -сав-	269
Хазрети эбу бекирнинъ хадж эмирлиги (х.9 / М.631)	270
Веда хаджы (х.10 / М.632)	270
Веда хутбеси	271
Мустакъиль окъув ичюн	271

Пейгъамберимизнинъ -сав- хасталанмасы	
ве вефаты (х.10 / М. 8 Июнь 632)	273
Пейгъамберимизнинъ балалары -сав-	276
Ашере-и мубешшере	276
Хазрети Мухаммеднинъ -сав- инсаниетке ышыкъ олгъан юксек ах- лякъы	277
Суаллер ве вазифелер	280

